

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ

Z P R Á V A

**o činnosti státního zastupitelství
za rok 2002**

(textová část)

V Brně dne 27. května 2003

7 NZn 601/2003

O B S A H

I. Úvodní část	8
II. Stav a vývoj evidované trestné činnosti spáchané občany České republiky, cizími státními příslušníky a osobami bez státní příslušnosti.....	8
1. Stav a vývoj evidované trestné činnosti.....	8
a) Celkové údaje o nápadu trestních věcí	8
b) Celkový počet stíhaných známých osob (tabulky č. II/1a až II/1c).....	9
c) Skončeno proti osobám (tabulky č. II/1a a č. II/1b).....	10
d) Počet osob, proti nimž bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení, proti kterým byl podán návrh na potrestání nebo bylo rozhodnuto o odložení nebo odevzdání věci (tabulka č. II/1c) (s rozlišením zvlášť u obžalob a návrhů na potrestání – tabulky č. II/1a, II/1b, II/1c).....	12
e) Údaje k obžalobnosti (s rozlišením zvlášť u obžalob a návrhů na potrestání – tabulky č. II/1a, II/1b, II/1c).....	12
2. Poznatky významné pro objasnění příčin trendu vývoje trestné činnosti a jejich jednotlivých forem a jevů (tabulky č. II/2 až II/7)	12
a) Vybrané hospodářské, majetkové a další trestné činy (tabulka č. II/2)	12
b) Vybrané trestné činy proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti (tabulka č. II/3).....	17
c) Vybrané trestné činy spáchané nedospělými osobami, mladistvými a na dětech (tabulky č. II/4a až II/4f).....	20
aa) trestná činnost mladistvých (tabulky č. II/4a až č. II/4e)	20
bb) trestná činnost páchaná osobami nedospělými (tabulka č. II/4a).....	21
cc) trestné činy páchané na dětech (tabulka č. II/4f).....	21
d) Trestné činy spáchané z rasových, národnostních a jiných nenávistných pohnutek (tabulka č. II/5).....	22
e) Trestné činy cizinců (tabulky č. II/6, č. II/6a a č. II/6b), nelegální migrace a převaděčství	
aa) trestná činnost cizinců.....	26
bb) trestná činnost spojená s nelegální migrací a převaděčstvím.....	27
f) Drogové trestné činy (tabulka č. II/7).....	27
g) Trestná činnost příslušníků Policie České republiky a příslušníků Bezpečnostní informační služby (tabulky č. II/8a až č. II/8c).....	30
3. Další poznatky významné pro objasnění příčin trendu trestné činnosti a jejich nových jevů a forem (trestné činy neuvedené pod bodem 2., jakož i trestné činy, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení – tabulka č. II/9).....	31
III. Činnost státního zastupitelství v trestním procesu před zahájením trestního stíhání, v přípravném řízení a v trestním řízení soudním až do pravomocného skončení trestního stíhání v roce 2002.....	32
1. Poznatky k rychlosti přípravného řízení trestního od zahájení trestního stíhání (tabulky č. III/1, III/2a až III/2c)	32
a) Poznatky k rychlosti vyšetřování konaného policejními orgány a státními zástupci a k rychlosti celého přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání (tabulky č. III/2a, č. III/2c).....	32
b) Poznatky k rychlosti postupu státních zástupců po doručení návrhu na podání obžaloby (tabulka č. III/2b).....	34

2. Poznatky k návrhům na rozhodování soudu v přípravném řízení	35
a) Nové poznatky k návrhům na vzetí obviněných do vazby a rozhodování soudu o nich po změnách v úpravě vazby provedené novelou č. 265/2001 Sb.....	36
b) Nové poznatky k ostatním návrhům a rozhodování soudu v přípravném řízení ..	39
c) Poznatky k účasti soudců při úkonech prověřování (§ 158a tr. ř.).....	40
3. Postup státního zastupitelství ve vazebních věcech	40
a) Počty osob ve vazbě k 31. 12. 2002 (tabulka č. III/3a)	40
b) Způsob meritorního skončení vazebních věcí v přípravném řízení (tabulka č. III/3b).....	41
c) Délka přípravného řízení ve vazebních věcech (tabulka č. III/3c).....	41
4. Poznatky vyplývající z novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ohledně dozoru státního zástupce v přípravném řízení.....	42
a) Ve stadiu prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu	42
b) Ve stadiu vyšetřování	44
5. Zkrácené přípravné řízení.....	47
6. Poznatky k vyšetřování konaném státními zástupci	48
7. Nové poznatky k věcem vráceným státnímu zástupci k došetření (tabulky č. III/7a a č. III/7b).....	50
a) Podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. (tabulky č. III/7a a č. III/7b)	50
b) Podle § 221 odst. 1, odst. 2 tr. ř.	50
c) Podle § 260 tr. ř.	51
d) Podle § 314c odst. 1, písm. a) tr. ř. (tabulka č. III/7a)	51
e) Odmítnutí návrhu na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. (tabulka č. III/7a).....	51
8. Poznatky k aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání (tabulka č. III/8; tabulky č. III/8a až č. III/8c)	51
9. Závažné poznatky k rozhodování okresních a krajských soudů.....	53
a) Nové poznatky k ukládání trestů ve vztahu k trestům navrhovaným státními zástupci.....	53
b) Počty zproštěných osob a příčiny zprošťujících rozsudků (tabulky č. III/9a a č. III/9b).....	55
c) Poznatky ke zjednodušenému řízení před samosoudcem.....	57
10. Poznatky k odvoláním podávaným státními zástupci (tabulky č. III/10a a č. II/10b).....	58
a) Obecné poznatky.....	58
b) Důvody odvolání podávaných státními zástupci.....	58
c) Vyhodnocení odmítnutých a zamítnutých odvolání.....	59
d) Důvody zpětvzetí odvolání.....	59
IV. Přezkumné řízení na trestním úseku	60
1. Postup při využívání oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř. (tabulky č. IV/1a a č. IV/1b).....	60
2. Dovolání	63
a) Skladba dovolání nejvyšší státní zástupkyně a rozhodování Nejvyššího soudu České republiky o dovolání podaným nejvyšší státní zástupkyní.....	63
b) Skladba dovolání obviněných a rozhodování Nejvyššího soudu České republiky o dovolání obviněných.....	65
c) Analýza rozhodovací praxe Nejvyššího soudu České republiky při posuzování dovolání podaných jednak nejvyšší státní zástupkyní, jednak obviněnými.....	67
3. Stížnosti pro porušení zákona	69
a) Celkový nápad a vývoj podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (tabulky č. IV/3a až č. IV/3d, č. IV/4a).....	69
b) Přezkoumávání trestních věcí z vlastní iniciativy (tabulka č. IV/3c)	70
c) Podíl opakovaných podnětů na nápadu (tabulka č. IV/3c)	71
d) Rychlost vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (tabulka č. IV/5, jakož i č. IV/4b)	72

- e) Počty návrhů na podání stížnosti pro porušení zákona a počty návrhů na odložení podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (tabulky č. IV/3a, IV/3b, IV/3c, IV/3d a IV/4c)..... 72
- f) Počty stížností pro porušení zákona podaných ministrem spravedlnosti (a to včetně věcí, v nichž nebylo státní zastupitelství činné nebo v nichž navrhlo odložení podnětu) (tabulky č. IV/3c, IV/3d a IV/4d) 73
- g) Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR o stížnostech pro porušení zákona (způsoby rozhodování a zevšeobecnění poznatků z této činnosti) (tabulky č. IV/4d až IV/4g) 74

V. Návrhová, vstupová a přezkumná činnost v netrestní oblasti v roce 2002; výkon dozoru nad místy, kde se vykonává trest odnětí svobody, vazba, ochranná a ústavní výchova..... 74

1. Návrhová činnost.....	74
a) Poznátky k postupu podle § 62 a § 62a zákona o rodině a oblast sociálně - právní ochrany dětí a mládeže (tabulky č. V/1a a V/1b).....	74
b) Návrhy podle § 42 zákona o státním zastupitelství (tabulka č. V/1c a netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku)	76
c) Poznátky k návrhové činnosti státních zastupitelství podle ustanovení obchodního zákoníku a podle zákona o obecně prospěšných společnostech (tabulky č. V/2a a V/2b, netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku).....	76
d) Návrhy podle § 86 tr. zák. a podle § 35 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 o.s.ř. (tabulky č. V/2a a V/2b, netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku).....	78
2. Vstupová činnost (tabulky č. V/2a a V/2b; netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku).....	79
a) vstupová činnost okresních státních zastupitelství.....	79
b) vstupová činnost krajských státních zastupitelství.....	80
3. Ostatní netrestní agendy státního zastupitelství a stanoviska a jiné aktivity pro trestní úsek.....	81
a) Nejvyšší státní zastupitelství	81
b) V obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze.....	83
c) V obvodu Vrchního státního zastupitelství v Olomouci	84
4. Výkon dozoru nad místy, kde je vykonávána vazba, trest odnětí svobody, ochranná a ústavní výchova	85
a) Výkon dozoru nad místy, kde je vykonávána vazba (tabulka č. V/4a) a trest odnětí svobody (tabulka č. V/4b)	85
aa) Způsob provádění prověrek.....	85
bb) Vyřizování žádostí a stížností obviněných nebo odsouzených.....	86
cc) Poučování cizinců z řad obviněných a odsouzených.....	86
dd) Zákonnost držení obviněných ve vazbě, vyzoumávání věznic.....	87
ee) provádění kontroly dodržování základních povinností odsouzených orgány Vězeňské služby.....	88
ff) Kázeňské řízení u odsouzených.....	88
gg) Poznátky z výkonu dohledu.....	89
hh) Mezirezortní analytická skupina pro zabezpečení řádného výkonu trestu odnětí svobody a vazby.....	90
b) Výkon dozoru nad místy, kde je vykonávána ochranná a ústavní výchova	90

VI. Vyhodnocení činnosti státního zastupitelství na úseku právního styku s cizinou (tabulky č. VI/1 až VI/3)..... 92

1. Vydávací řízení.....	92
a) Vyžádání z ciziny.....	92
b) Vydávání do ciziny (tabulka č. VI/1).....	93
2. Převzetí a odevzdání trestních věcí.....	94
a) Převzetí trestních věcí z ciziny (tabulka č. VI/2).....	94
b) Odevzdání trestních věcí do ciziny (tabulka č. VI/2)	95

3. Dožádání právní pomoci	96
a) Dožádání cizozemských justičních orgánů o poskytnutí právní pomoci státním zastupitelstvím (tabulka č. VI/2).....	96
b) Dožádání státních zastupitelství o právní pomoc v cizině (tabulka č. VI/2).....	97
4. Činnost státního zastupitelství podle ustanovení § 67 odst. 2 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (tabulka č. VI/3)	98
VII. Poznatky z činnosti státních zastupitelství týkajících se využívání oprávnění nejvyššího státního zástupce, výkonu dohledu v soustavě státního zastupitelství, správy a k postavení státních zástupců (tabulka č. VII/1 a č. VII/2).....	98
1. Oblast využívání specifických oprávnění nejvyššího státního zástupce a státních zastupitelství (tabulka č. VII/2).....	98
2. Výkon dohledu nejbližší vyšších státních zastupitelství a vedoucích státních zástupců (§ 12c až § 12e zákona o státním zastupitelství)	101
3. Výkon správy státního zastupitelství	107
4. Personální zajištění činnosti státního zastupitelství, specializace a vzdělávání státních zástupců (tabulka č. VII/1).....	110
VIII. Závěry, hodnocení a návrhy na případná opatření	113
IX. Grafická a tabulková část	
A. Grafy	
Graf č. 1: Vývoj počtu stíhaných osob, osob vyřízených ve zkráceném přípravném řízení a obžalovaných osob a osob, na něž byl podán návrh na potrestání, v letech 1989 – 2002	
Graf č. 2: Vývoj koeficientu osob stíhaných pro trestné činy v letech 1989 - 2002	
B. Tabulky	
K části II. zprávy	
Tabulka č. II/1a: Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob stíhaných a vyřízených ve zkráceném přípravném řízení.....	1
Tabulka č. II/1b: Přehled o stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu stíhaných pachatelů a způsobu vyřízení věci ve vyšetřování.....	11
Tabulka č. II/1c: Přehled o počtu osob vyřízených ve zkráceném přípravném řízení	21
Tabulka č. II/2: Přehled o stíhaných a obžalovaných pro vybrané hospodářské, majetkové a další trestné činy	23
Tabulka č. II/3: Přehled o stíhaných a obžalovaných pro vybrané trestné činy proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti.....	43
Tabulka č. II/4a: Přehled o stíhaných mladistvých, mladistvých vyřízených ve zkráceném přípravném řízení o trestné činnosti nedospělců	53
Tabulka č. II/4b: Přehled o stíhaných a obžalovaných mladistvých.....	58
Tabulka č. II/4c: Přehled o stavu a vývoji trestné činnosti mladistvých vyřízené ve zkráceném přípravném řízení.....	63
Tabulka č. II/4d: Přehled o mladistvých obžalovaných pro trestné činy vraždy podle § 219 tr. zák., loupeže podle § 234 tr. zák., znásilnění podle § 241 tr. zák. a krádeže podle § 247 tr. zák.....	65
Tabulka č. II/4e: Přehled o stavu trestné činnosti mladistvých vyřízené ve zkráceném přípravném řízení pro vybrané trestné činy v roce 2002.....	70
Tabulka č. II/4f: Přehled o stíhaných a obžalovaných pro trestné činy podle § 213, § 215, § 216, § 216a, § 217 tr. zák.....	73
Tabulka č. II/5: Přehled o stíhaných a obžalovaných pro trestné činy spáchané z rasových, národnostních a jiných pohnutek.....	78

Tabulka č. II/6: Přehled o trestné činnosti cizích státních příslušníků v roce 2002.....	87
Tabulky č. II/6a - 6b: Přehled o stíhaných a obžalovaných cizích státních příslušnících v letech 1989 – 2001.....	105
Tabulka č. II/7: Přehled o stíhaných a obžalovaných pro trestné činy podle 117§ 187, § 187a, § 188 a § 188a tr. zák.....	117
Tabulka č. II/8a: Přehled o trestné činnosti příslušníků Policie ČR a BIS	122
Tabulka č. II/8b: Přehled o trestné činnosti příslušníků Policie ČR a BIS vyřízené ve zkráceném přípravném řízení.....	124
Tabulka č. II/8c: Přehled o stavu trestné činnosti příslušníků Policie ČR a BIS vyřízené ve zkráceném přípravném řízení pro vybrané trestné činy v roce 2002.....	125
Tabulka č. II/9: Přehled o stavu trestné činnosti pro vybrané trestné činy v roce 2002.....	130

K části III. zprávy

Tabulka č. III/1: Přehled o počtu nevyřízených věcí s návrhem na podání obžaloby ve státním zastupitelství k 31. 12. 2002.....	141
Tabulka č. III/2a: Celková délka doby přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí policejního orgánu (do roku 2001 trestní stíhání od sdělení obvinění do konečného rozhodnutí vyšetřovatele).....	142
Tabulka č. III/2b: Délka doby řízení u státního zástupce po podání návrhu na podání obžaloby.....	146
Tabulka č. III/2c: Celková délka přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce.....	150
Tabulka č. III/3a: Přehled o počtu osob ve vazbě ve stádiu přípravného řízení dle délky trvání vazby k 31.12.2002 ve srovnání s datem ke dni 31. 12. 2001.....	154
Tabulka č. III/3b: Přehled o způsobu skončení přípravného řízení u osob vzatých do vazby (i údaje za rok 2000 a 2001).....	156
Tabulka č. III/3c: Přehled o počtu vazebně stíhaných osob podle délky trvání vazby v přípravném řízení v roce 2002 (i údaje za rok 2000 a 2001).....	159
Doplněk tabulek č. III/1 až č. III/3c: Výslednost práce organizačních článků Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR v trestním řízení v roce 2002 v porovnání s útvary vyšetřování v roce 2001	163
Tabulka č. III/7a: Věci vrácené k došetření státnímu zástupci podle § 188 odst. 1 písm. e), § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. a věci v nichž byl návrh na potrestání soudem odmítnut (okresní státní zastupitelství) – i údaje za rok 2000 a 2001.....	164
Tabulka č. III/7b: Věci vrácené k došetření státnímu zástupci podle § 188 odst. 1 písm. e), § 314c odst. 1 písm. a) tr.ř. (krajská a vrchní státní zastupitelství) – údaje i za rok 2000 a 2001.....	167
Tabulka č. III/7c: Věci vrácené k došetření státnímu zástupci podle § 314c odst. 1 tr. ř. (údaje i za rok 2000 a 2001).....	170
Tabulka č. III/8: Podmíněně zastaveno, resp. schváleno narovnání (v roce 2001 podán návrh na schválení narovnání).....	171
Tabulka č. III/8a: Celkový počet evidovaných případů - přehled v rámci jednotlivých soudních krajů (přípravné řízení, řízení před soudem i vykonávací řízení) – PMS.....	173
Tabulka č. III/8b: Typ podnětů k zahájení činnosti PMS v rámci přípravného řízení a řízení před soudem.....	173
Tabulka č. III/8c: Počet případů evidovaných v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - přehled v rámci jednotlivých soudních krajů – PMS.....	173
Tabulka č. III/9a: Přehled o počtu osob pravomocně zproštěných soudem – okresní státní zastupitelství.....	174
Tabulka č. III/9b: Přehled o počtu osob pravomocně zproštěných soudem – krajská státní zastupitelství.....	175
Tabulka č. III/10a : Odvolání podaná státními zástupci a jejich úspěšnost ve věcech vyřizovaných okresními státními zastupitelstvími a odvolacím soudem rozhodnutých.....	176
Tabulka č. III/10b : Odvolání podaná státními zástupci a jejich úspěšnost - ve věcech vyřizovaných krajskými státními zastupitelstvími a odvolacím soudem rozhodnutých.....	177

K části IV. zprávy

Tabulka č. IV/1a: Přehled o postupu Nejvyššího státního zastupitelství podle § 174a tr. ř.	178
Tabulka č. IV/1b: Důvody pro postup podle ustanovení § 174a odst. 1 tr. ř.	178
Tabulka č. IV/3a: Stav nápadu a vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona v roce 2002.....	179
Tabulka č. IV/3b Stav nápadu a vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona v letech 1998 – 2002	183
Tabulka č. IV/3c: Evidence stížností pro porušení zákona v roce 2002 – souhrnné údaje i za rok 2001	188
Tabulka č. IV/3d: Evidence stížností pro porušení zákona podle osob v roce 2002	198
Tabulka č. IV/4a: Stav nápadu podnětů ke stížnostem pro porušení zákona a způsob jejich vyřízení v roce 2002 v porovnání s roky 1998 – 2002.....	207
Tabulka č. IV/4b: Rychlost vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona u Nejvyššího státního zastupitelství v letech 1998 – 2002.....	207
Tabulka č. IV/4c: Počet návrhů na podání stížnosti pro porušení zákona ministru spravedlnosti v letech 1998 – 2002	207
Tabulka č. IV/4d: Počet návrhů na podání stížnosti pro porušení zákona ministru spravedlnosti v letech 1998 – 2002	207
Tabulka č. IV/4e: Počet stížností pro porušení zákona v letech 1998 - 2002 podaných ministrem spravedlnosti k projednání Nejvyšším soudem ČR.....	208
Tabulka č. IV/4f: Rozhodovací činnost Nejvyššího soudu ČR o stížnostech pro porušení zákona (způsoby rozhodování a zevšeobecnění poznatků z této činnosti).....	208
Tabulka č. IV/4g: Rozhodovací činnost Nejvyššího soudu u stížností pro porušení zákona podaných na základě návrhů Nejvyššího státního zastupitelství	208
Tabulka č. IV/5 : Rychlost vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona v letech 1998 – 2002.....	209

K části V. zprávy

Tabulka V/1a: Postup dle § 62 a § 62a zákona o rodině	212
Tabulka V/1b: Přehled vyřizování agendy podnětů k podání návrhů podle § 62 zákona o rodině ..	213
Tabulka č. V/1c: Počet návrhů podle § 42 zákona o státním zastupitelství	214
Tabulka č. V/2a: Vstupová a návrhová činnost okresních státních zastupitelství podle § 35 o. s. ř.	219
Tabulka č. V/2b: Vstupová a návrhová činnost krajských státních zastupitelství podle § 35 o. s. ř.	228
Tabulka č. V/4a: Dozor státních zástupců nad místy výkonu vazby	237
Tabulka č. V/4b: Dozor státních zástupců nad místy výkonu trestu.....	240
Netrestní statistika – doplněk k tabulkám č. V/2a a č. V/2b, č. V/4a a č. V/4b.....	243

K části VI. zprávy

Tabulka č. VI/1: Přehled o osobách, ohledně nichž krajský soud rozhodl podle § 381 odst. 1 nebo § 381 odst. 2 tr. ř. v roce 2002 (ve srovnání s rokem 2001).....	244
Tabulka č. VI/2: Přehled činnosti mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství v roce 2002.....	246
Tabulka č. VI/3: Činnost Nejvyššího státního zastupitelství podle § 67 odst. 2 zákona č. 97/1963 Sb. v roce 2002.....	247

K části VII. zprávy

Tabulka č. VII/1: Přehled plánovaných a skutečných stavů státních zástupců a právních čekatelů u jednotlivých státních zastupitelství v roce 2002 ve srovnání s rokem 2002.....	248
Tabulka č. VII/2: Přehled výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství vydaných v roce 2002.....	250

I. Úvodní část

Tato zpráva je v pořadí první zprávu tohoto druhu, která je podávána po rozsáhlé novelizaci trestního řádu, trestního zákona, zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, provedené zákonem č. 265/2001 Sb.

S ohledem na zmíněnou novelizaci trestního řádu a dalších zákonů se jedná o zprávu v této etapě poměrně výjimečnou, protože bude teprve tvořit výchozí moment pro zprávy let budoucích.

Je totiž třeba vzít v úvahu, že v důsledku novelizace došlo ke vzniku řady nových nebo zásadním změnám některých dřívějších procesních institutů, což v mnoha směrech znemožňuje náležité srovnání s dřívějšími obdobími, popř. vyžaduje vytvořit předpoklady pro jejich účinné srovnávání v příštím období.

Poznatky, které vyplynou z této zprávy o činnosti, budou stejně, jak tomu bylo v předcházejících letech, sloužit pro analýzu stávajícího stavu kriminality, úrovně plnění povinností státními zastupitelstvími v trestním řízení, pro stanovení zásad sjednocení trestní politiky prosazované jednotlivými stupni soustavy státního zastupitelství v České republice, k náležitému výkonu působnosti státního zastupitelství v netrestní oblasti a v neposlední řadě jako podklad pro řešení konkrétních výkladových a aplikačních problémů.

Textová část zprávy zahrnuje věcné údaje, které byly získány především ze zpráv o činnosti obou vrchních státních zastupitelství, jež přitom vycházela z obdobných zpráv vypracovaných krajskými státními zastupitelstvími, jakož i Městským státním zastupitelstvím v Praze.

Tabulková část shrnuje výsledky činnosti ve statistických datech, obsahuje grafy a tabulky zpracované na podkladě statistických listů, rejstříků, výkazů a dalších evidencí státního zastupitelství, včetně statistických údajů poskytnutých odborem organizace a dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR. Rozsah tabulek byl sjednocen tak, že v trestní oblasti zpravidla zachycuje data k vývojovým trendům kriminality za období let 1989 – 2002, k výkonu působnosti státního zastupitelství v trestním řízení jde zpravidla o časový horizont 2001 až 2002. V některých případech však bylo nutné časový horizont sledovaných údajů poměrně zásadně omezit vzhledem právě ke skutečnosti, že citovaná novela trestního řádu zavedla některé nové instituty (zkrácené přípravné řízení, dovolání, oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a odst. 1 tr. ř.), změnila nejvyšší přípustné doby trvání vazby v přípravném řízení, atd.; tomu bylo nutno přizpůsobit obsah některých tabulek. Širší časový záběr byl shodně jako v případě zpráv o činnosti za předchozí roky zvolen ohledně ukazatelů týkajících se rychlosti přípravného řízení, trestního stíhání vedeného policejními orgány a řízení u státního zástupce vzhledem k závažnosti tohoto ukazatele (zde byla uplatněna časová řada 1995 až 2002). Pokud jde o výkon působnosti státního zastupitelství v netrestní oblasti, vzhledem k narůstajícímu významu této agendy jsou v této části většinou uvedeny statistické podklady za období let 2001 až 2002. Část týkající se přezkumu důvodnosti podnětů ke stížnostem pro porušení zákona a přezkoumávání trestních věcí z vlastní iniciativy obsahuje údaje vztahující se většinou k časovému horizontu 1998 až 2002 (to se samozřejmě netýká nově upravených procesních institutů jako dovolání a mimořádného kasačního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř.).

II. Stav a vývoj evidované trestné činnosti spáchané občany České republiky, cizími státními příslušníky a osobami bez státní příslušnosti

1. Stav a vývoj evidované trestné činnosti

a) Celkový počet vyřízených věcí

S ohledem na citovanou novelu trestního řádu, trestního zákona a dalších zákonů bylo nutno zásadně změnit pohled na vykazování vyřízených trestních věcí. Vzhledem k tomu, že dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení je nyní vykonáván

od okamžiku sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo od provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů (§ 158 odst. 3 věta první až třetí tr. ř.), je nadále třeba vykazovat nejen věci z rejstříků Zt, KZv a VZv (jako v předchozích letech), ale též věci evidované v rejstřících Zn, KZn a VZn (pokud se týkají přípravného řízení), a dále také věci evidované v rejstříku Zk (agenda zkráceného přípravného řízení) a věci týkající se vyšetřování trestné činnosti policistů (rejstříky SV, SZK a Zn – přípravné řízení). Celkový počet těchto vyřízených trestních věcí pak podle statistických přehledů o činnosti státních zastupitelství za rok 2002 (které byly zpracovány podle výkazů) činil na území celé České republiky **475 936** (v roce 2001 tento ukazatel dosáhl počtu **349 814**, nastal tedy vzestup o **36,1 %**). Tento údaj sice nemusí korespondovat s nárůstem kriminality (např. i z toho důvodu, že některé věci jsou fakticky vykazovány dvakrát; nejprve v rejstříku Zn - přípravné řízení, a pak jsou převedeny do rejstříku Zt, KZv či VZv), ale v každém případě jde o zřejmý signál toho, že došlo ke zvýšení objemu práce a tím i zatíženosti státních zástupců i administrativního aparátu. O tom svědčí i ukazatel počtu věcí zapsaných do oddílu „přípravné řízení“ v rejstřících Zn, KZn a VZn u státních zastupitelství (tento ukazatel se takřka bezprostředně překrývá s ukazatelem záznamů o zahájení úkonů trestního řízení vydaných policejními orgány). V roce 2002 tedy bylo takto zapsáno do příslušného oddílu v uvedených rejstřících celkem **397 120** věcí (na tomto počtu se podílel obvod Vrchního státního zastupitelství v Praze **70,4 %** a obvod Vrchního státního zastupitelství v Olomouci **29,6 %**).

Na celkovém počtu vyřízených věcí se státní zastupitelství v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Praze podílela **326 717** věcmi (**68,6 %** podíl; oproti roku 2001 nastal vzestup o **34,4 %**) a státní zastupitelství v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Olomouci **149 219** věcmi (**31,4 %** podíl; oproti roku 2001 byl zaznamenán rovněž vzestup o **39,8 %**). K příčinám tohoto výrazného nárůstu srov. výše.

Trendu vzestupu počtu vyřízených věcí odpovídal v roce 2002 i nárůst počtu nevyřízených věcí. V roce 2002 vykázala státní zastupitelství na území ČR celkem **83 540** takových věcí; přitom k nejvýraznějšímu nárůstu došlo oproti údajům za rok 2001 u okresních státních zastupitelství, kde se novela č. 265/2001 Sb. projevila jejich větším zatížením (vývojový trend u krajských státních zastupitelství byl však jen o něco nižší).

b) Celkový počet stíhaných známých osob (tabulky č. II/1a až II/1c)

Do tohoto ukazatele je třeba po citované novele trestního řádu č. 265/2001 Sb. zahrnout jednak osoby, vůči kterým bylo postupováno podle § 160 odst. 1 tr. ř., jednak i osoby, ve vztahu k nimž bylo v roce 2002 nově konáno po sdělení podezření zkrácené přípravné řízení.

V roce 2002 byl zaznamenán zcela nevýrazný vzestup počtu těchto osob (a to o **0,3 %**), zatímco v roce 2001 se jednalo naopak o pokles počtu stíhaných osob o **0,3 %** (a v roce 2000 nepřilíživý výrazný vzestup – o **2,7 %**). Je na místě vzít v úvahu to, že nárůst by však bez novely trestního zákona a trestního řádu v roce 2001 byl ještě vyšší, a to s přihlédnutím ke změně ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák., neboť mnoho majetkových trestných činů se škodou do 5 000,- Kč se dostalo do kategorie přestupků.

Údaje uvedené v Informaci o stavu trestního řízení u Služby kriminální policie a vyšetřování v ČR v roce 2002 naproti tomu evidují **92 579** osob obviněných (a po odečtení duplicit, tj. osob evidovaných na více organizačních článcích v důsledku předávání spisů (ve skutečnosti by mělo jít o **89 987** osob. Příčiny tohoto rozdílu vyplývají ze skutečnosti, že zmíněná informace zachycuje okamžitý stav, zatímco statistika státních zastupitelství vychází ze statistických listů trestních vyplňovaných až při vyřízení věci státním zástupcem.

Zmíněný fakt je tedy již zásadě v souladu s údaji policejní statistiky (v roce 1999 bylo evidováno **426 626** trestných činů a objasněno jich bylo **193 654**, v roce 2000 **391 469** evidovaných trestných činů a **172 245** objasněných, v roce 2001 **358 577** evidovaných trestných činů a **166 827**, v roce 2002 evidováno – ovšem na podkladě změněné metodiky – **372 341** evidovaných trestných činů, z toho **151 492** objasněno). Zde je nutno uvést, že policejní statistika a statistika státních zastupitelství vycházejí ze zcela odlišných kritérií a

způsobu vykazování (policejní statistika jednotlivé případy zachytí na počátku trestního řízení, statistika státního zastupitelství naopak až na konci přípravného řízení). Trend vývoje kriminality od poloviny 90. let je charakterizován nadále tím, že po zvlášť markantním vzestupu v letech 1989 – 1995 nastalo období stagnace (nejvyšší absolutní počty stíhaných známých osob byly zaznamenány jednak v roce 1996, jednak v roce 2000, nejnižší počet pak v roce 1998; jde však o nepříliš výrazné odchylky směrem nahoru i dolů).

Z hlediska podílu jednotlivých krajských státních zastupitelství na celkovém počtu stíhaných známých osob byly v roce 2002 zaznamenány již prakticky shodné ukazatele jako v období 90. let. V roce 2002 se však markantně zvýšil podíl státních zastupitelství v obvodu Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem (o 7,7 %), u státních zastupitelství v obvodu Městského státního zastupitelství v Praze naproti tomu nastalo snížení o 3,3 % a největší pokles byl zaznamenán u státních zastupitelství v obvodu Krajského státního zastupitelství v Praze (o 8,5 %).

Nejnižší intenzita trestné činnosti vyjádřená koeficientem stíhaných osob byla v roce 2002 nově zaznamenána v obvodu Krajského státního zastupitelství v Praze (ze 111 v roce 2001 pokles na 102), následuje obvod Krajského státního zastupitelství v Brně (104). Tradičně nejvyšší je pak v obvodu Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem (ze 164 v roce 2001 nastal vzestup na 177). V roce 2002 již nepokračoval trend, kdy obě tyto krajní hodnoty se neustále přibližovaly.

Ohledně samotných stíhaných osob (na podkladě vydaného a oznámeného usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř.) samozřejmě vzhledem k zavedení nového institutu zkráceného přípravného řízení v roce 2002 nastal pokles (o 15,5 %). Za pozoruhodné lze považovat, že míra tohoto poklesu byla rozdílná v různých obvodech (od 9,7 % v obvodu Krajského státního zastupitelství v Brně až po 26,1 % v obvodu Městského státního zastupitelství v Praze).

c) Skončeno proti osobám (tabulky č. II/1a a č. II/1b)

Ve vztahu k původní kategorii **osob obžalovaných** je třeba rozlišovat ukazatel zahrnující jak osoby, na které byla státním zástupcem podána obžaloba (do konce roku 2001 to byla jediná možnost, jak postavit obviněného před soud), tak i osoby, na něž státní zástupce po skončeném zkráceném přípravném řízení podal návrh na potrestání, a ukazatel, který bude obsahovat jen osoby obžalované.

Celkový počet osob obžalovaných a osob, na které byl podán návrh na potrestání, se na území České republiky oproti roku 2001 zvýšil o **10,6 %**, a to dokonce na takovou úroveň, že v roce 2002 byl zaznamenán nejvyšší absolutní počet těchto osob (93 881, který je o plných 7 807 vyšší nežli dosud nejvyšší počet z roku 2000). Nejvyšší nárůst nastal v obvodu působnosti Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem (o 18,6 %), vzestup však nastal v obvodech všech krajských státních zastupitelství – nejméně o 5,9 % v obvodu Krajského státního zastupitelství v Praze).

Ohledně ukazatele samotných **obžalovaných osob** byl z pochopitelných důvodů v roce 2002 zaznamenán poměrně výrazný pokles, a to o **9 %** (největší v obvodu Městského státního zastupitelství – o 21,3 %, když v obvodu Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích i přes novelou trestního řádu zavedený institut zkráceného přípravného řízení nastal dokonce vzestup – o 2,5 %).

V roce 2002 zřejmě v důsledku řady skutečností, kterým může být přisuzován v tomto ohledu zcela rozdílný význam a není příliš jasné, který z těchto faktorů sehrál nejzávažnější roli (úprava zkráceného přípravného řízení, to, že novela č. 265/2001 Sb. nově zakotvila oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř., jakož i to, že přece jen se v souvislosti s přenesením těžiště dokazování z přípravného řízení do stadia projednání věci před soudem se ve větší míře než doposud podává obžaloba, resp. i návrh na potrestání) nastal výrazný pokles počtu obviněných, jejichž **trestní stíhání** bylo **zastaveno**, a to o **34,4 %**.

Vůbec tedy nepokračoval trend z předcházejících let (např. v roce 2001 počet osob, proti nimž bylo trestní stíhání zastaveno, zaznamenal oproti údajům z roku 2000 vzestup, byť ani zdaleka nebylo dosaženo úrovně roku 1998, kdy to bylo dáno rozhodující měrou amnestií prezidenta republiky z 3. 2. 1998). Pokud podíl osob, vůči nimž byla ve zkráceném přípravném řízení věc odložena (ať už z jakéhokoli důvodu), činil jen 0,8 % (srov. *tabulku č. II/1c*), pak je zřejmé, že se na zcela zásadním snížení počtu osob, jejichž trestní stíhání zastaveno, musely podílet jiné faktory – kromě těch, jež jsou uvedeny shora, přicházejí v úvahu ještě další dva. Zejména možný nárůst počtu případů, kdy státní zástupce podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. zrušil usnesení o zahájení trestního stíhání – byť z údajů výkazu V (MS) 22 – 04 plyne, že v působnosti okresních státních zastupitelství bylo takto postupováno ohledně 1 979 osob a v působnosti krajských státních zastupitelství ohledně 103 osob, nelze z tohoto faktu činit žádné podstatné závěry vzhledem k tomu, že v předcházejících letech tento ukazatel nebyl ve výkazech sledován. Dále i větší využívání odklonů (konkrétně podmíněného zastavení trestního stíhání nebo narovnání), ale jak vyplývá z toho, co je zmíněno níže, ani zde nenastal oproti údajům za rok 2001 vzestup (byť se podíl podmíněného zastavení trestního stíhání na zastavení trestního stíhání v roce 2002 opětovně zvýšil).

Nejvýraznější pokles nastal v obvodech krajských státních zastupitelství v Praze a v Ústí nad Labem (o 45,6 %, resp. o 43,1 %), nejnižší v obvodu Krajského státního zastupitelství v Brně (o 17,6 %).

Podmíněným zastavením trestního stíhání skončilo na území České republiky řízení proti 6 744 osobám (což představuje snížení oproti roku 2001 o 12,5 %). Tento trend je však vzhledem k zavedení zkráceného přípravného řízení u kategorie nejméně závažných a nejméně skutkově složitých trestných činů (u kterých podmíněné zastavení trestního stíhání bylo možno nejvíce využívat) novelou č. 265/2001 Sb. pochopitelný a spíše bylo možno očekávat mnohem výraznější pokles (v této souvislosti stojí za zmínku fakt, že v obvodu Krajského státního zastupitelství v Brně v roce 2002 opětovně nastal vzestup počtu osob, jejichž trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno, - o 10,3 %). Navíc je nutno vzít v úvahu, že v roce 2001 byly zaznamenány nejvyšší absolutní počty osob, ohledně nichž bylo postupováno podle § 307 odst. 1 tr. ř., za celé období aplikace tohoto institutu.

I tak ale řada věcí, která by mohla být tímto způsobem vyřešena, je předkládána státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby a z důvodu rychlosti řízení je pak zpracována obžaloba. Ze statistik Probační a mediační služby vyplývá, že k podmíněnému zastavení dochází posléze až u soudu.

Důvody nevyužívání institutu **narovnání** (v roce 2002 sice nastal vzestup, a to o 45,2 %, ale absolutní počty jsou nadále velmi nízké) lze stejně jako v uplynulých letech spatřovat především v jeho nadále zřejmě příliš komplikované úpravě (byť byla nově pravomoc schválit narovnání svěřena státnímu zástupci), v zatím nedostatečné kapacitě Probační a mediační služby směřované do přípravného řízení trestního a konečně také v nezájmu obhajoby o předkládání podnětů k tomuto způsobu vyřízení věci. Časté mohou být i případy, kdy obhájci vyčkávají s návrhem řešit věc narovnáním až před soud.

Vzhledem k nové úpravě obsažené v čl. 83 odst. 2 závazného pokynu policejního prezidenta č. 130 ze dne 30. 11. 2001, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení, účinné od 1. 1. 2002, již nelze zřejmě vycházet z toho, že by přetrvával nezájem policejních orgánů konajících vyšetřování iniciovat tento postup a rozšířit předmět dokazování také na shromažďování podkladů pro postup dle § 309 tr. ř.

U **postoupení věci** podle § 171 tr. ř. nastal v roce 2002 zcela totožný trend, jako tomu bylo u zastavení trestního stíhání (snížení o **43,3 %**). V předcházejících letech končilo tímto způsobem trestní stíhání přibližně o 1 500 osob více. Příčiny tohoto stavu jsou shodné jako u zastavení trestního stíhání. Přitom ale po novele trestního zákona provedené zákonem č. 265/2001 Sb., kterou došlo mj. k posunu výše škody u majetkových trestných činů, se spíše očekával nárůst postoupených věcí u věcí zahájených v předcházejícím období. S největší pravděpodobností počet těchto věcí nebyl jednak příliš vysoký, jednak se na tomto vývoji

zřejmě mohla odrazit zvýšená aktivita státních zástupců, zaměřená na opatření dostatečných podkladů pro postup podle § 160 odst. 1 tr.ř.

Největší snížení počtu osob, ve vztahu k nimž došlo k postoupení věci, bylo zaznamenáno v obvodu krajských státních zastupitelství v Plzni (o 66,8 %) a v Praze (o 64,8 %).

Podíl osob, proti nimž bylo trestní stíhání **přerušeno**, se ve srovnání s rokem 2001 snížil o 46,7 %, takže i když pokračoval trend z předcházejících let, přesto zůstává faktem, že předtím byly tyto ukazatele podstatně nižší (mezi 4 až 7 %). Vzhledem k tomu, že se na rozhodnutí o přerušení trestního stíhání nevztahuje pravomoc nejvyššího státního zástupce podle § 174a odst. 1 tr. ř., a že zde nemusí hrát tak významnou roli přenesení těžiště dokazování do stadia řízení před soudem, může jít o důsledek ... V roce 2002 již v takové míře neplatilo, že by největší podíl osob, jejichž trestní stíhání bylo přerušeno, vykazoval obvod Městského státního zastupitelství v Praze (v důsledku specifického charakteru Prahy jako hlavního města a zejména vysokou migrací obyvatel). V tomto roce totiž (i přes naznačený pokles, který se týkal obvodů všech krajských státních zastupitelství bez výjimky) poměrně vysoký podíl věcí, v nichž bylo trestní stíhání přerušeno, byl zaznamenán i v obvodech krajských státních zastupitelství v Ústí nad Labem a v Ostravě.

d) Počet osob, proti nimž bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení, proti kterým byl podán návrh na potrestání nebo bylo rozhodnuto o odložení nebo odevzdání věci (tabulka č. II/1c)

Podíl počtu osob, jimž bylo ve zkráceném přípravném řízení sděleno podezření, na celkovém počtu stíhaných známých osob v roce 2002 činil **15,7 %**. Vyšší je tento podíl u státních zastupitelství v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze (18 %; u státních zastupitelství v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Olomouci činil 12 %).

Tyto statistické údaje svědčí o tom, že již v prvním roce existence nového institutu zkráceného přípravného řízení se tento institut poměrně vžil a umožňuje soustředit pozornost orgánů činných v trestním řízení na závažnější formy kriminality.

e) Údaje k obžalobnosti (s rozlišením zvláště u obžalob a návrhů na potrestání – tabulky č. II/1a, II/1b, II/1c)

Obžalobnost, která se již v předcházejících letech pohybovala na velmi vysoké úrovni (mezi 74 – 78 %, výjimky se týkaly jen roku 1998, v němž byla vyhlášena amnestie prezidenta republiky), v roce 2002 znovu výrazně vzrostla (na **82,9 %**). To je nepochybně důsledkem rozsáhlé novely trestního řádu, která zavedla institut zkráceného přípravného řízení a proces dokazování přenesla z přípravného řízení do stadia řízení před soudem.

Poměr počtu **osob, jimž bylo sděleno podezření, a osob, na něž byl podán** státním zástupcem **návrh na potrestání**, činil **95,7 %** a byl tedy ještě podstatně příznivější než obžalobnost [srov. písm. e)]. To však vyplývá z povahy a zaměření zkráceného přípravného řízení na věci skutkově jednoduché a trestné činy méně závažné. Nejpříznivější byl tento ukazatel v obvodu Městského státního zastupitelství v Praze (97,3 %), nejméně příznivý pak v obvodu krajských státních zastupitelství v Českých Budějovicích (93 %) a v Praze (93,7 %). Vzhledem k tomu, že se všechny tyto údaje pohybují ve velmi těsném rozmezí, nelze z nich činit žádné podstatnější závěry.

2. Poznatky významné pro objasnění příčin trendu vývoje trestné činnosti a jejích jednotlivých forem a jevů (tabulky č. II/2 až II/7)

a) Vybrané hospodářské, majetkové a další trestné činy (tabulka č. II/2)

Sledování, hodnocení a řešení **hospodářské, majetkové a finanční kriminality**, včetně problematiky **korupce**, je trvalým předmětem zvýšeného zájmu orgánů státního zastupitelství všech stupňů. Vývoj u sledovaných trestných činů plyne z *tabulky č. II/2*.

V roce 2002 pokračoval poněkud rozporuplný vývoj z předcházejícího roku, kdy nedošlo k tak výraznému nárůstu stíhaných i žalovaných osob, jak tomu bylo ve druhé polovině 90. let. U některých skutkových podstat trestných činů nastal vzestup; u jiných zase pokles. Při komplexnějším pohledu na celou kategorii hospodářské kriminality pak lze hovořit o stagnaci.

Vzestup nastal zejména u trestných činů neoprávněného podnikání podle § 118 tr. zák., zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 tr. zák., porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání podle § 126 tr. zák., porušování závazných pravidel hospodaření podle § 127 tr. zák., padělání a pozměňování peněz podle § 140 tr. zák., zvýhodňování věřitele podle § 256a tr. zák.

Naproti tomu pokles byl zaznamenán u trestných činů zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 tr. zák., zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák., porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 tr. zák., porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 tr. zák., porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 152 tr. zák. a porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák.

V souvislosti s aplikací novel trestněprávních předpisů zákonem č. 265/2001 Sb. a nad rámec údajů uváděných jednotlivými krajskými státními zastupitelstvími, jež byly zmíněny výše, poukazuje Vrchní státní zastupitelství v Olomouci na následující problém, s nímž se opakovaně setkává v rámci odvolacích řízení ve věcech trestního stíhání pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. Konkrétně jde o případy trestné činnosti spáchané před 1. 1. 1998 (kdy nabyla účinností novela č. 253/1997 Sb.) a spočívající jednak v krácení daně (cla či poplatku), jednak dílem v neoprávněném uplatnění nebo vylákání nadměrného odpočtu daně z přidané hodnoty, jež podle tehdejší právní úpravy byly posuzovány jako jeden trestný čin podle § 148 odst. 1 tr. zák. a podle výše způsobené škody i podle odst. 2 nebo odst. 3 § 148 tr. zák., účinného do 31. 12. 1997. Vzhledem k novele trestního zákona provedené zákonem č. 265/2001 Sb., zejména pokud jde o klasifikaci škod (§ 89 odst. 11 tr. zák.), dospívají soudy (a to zcela správně) k závěru, že s přihlédnutím k § 16 odst. 1 tr. zák. je pro pachatele těchto trestných činů pozdější - tj. současná - právní úprava příznivější. Případná změna právní kvalifikace jednání obžalovaných nečiní problém, pokud spočívalo výlučně ve zkrácení daně jako takové nebo toliko ve vylákání výhody, zpravidla ve formě neoprávněného uplatnění nadměrného odpočtu daně z přidané hodnoty. Nejednotný je však postup senátů odvolacího soudu při posuzování právní kvalifikace v těch případech, kde pachatel jednáním popsaným v obžalobě, resp. v rozsudku soudu I. stupně jednak zkrátil daň, jednak vylákal daňovou výhodu, a které tedy – podle současné právní úpravy – by mělo být posuzováno nikoli jako jeden trestný čin, ale jako trestné činy dva – a to dílem jako trestný čin podle § 148 odst. 1 tr. zák., dílem pak jako trestný čin podle § 148 odst. 2 tr. zák.

Některé senáty Vrchního soudu v Olomouci při aplikaci citované novely trestního zákona, však jednání obžalovaných kvalifikují nadále jen jako trestný čin podle § 148 odst. 1 (event. i jako odst. 3) tr. zák. a to buď s odůvodněním, že posouzení původně jednoho trestného činu v rámci odvolacího řízení jako dvou trestných činů (dle § 148 odst. 1 a § 148 odst. 2 tr. zák.) je pro pachatele méně příznivé, a takovýto postup je tedy v rozporu se zásadou zákazu reformace in peius, jiné senáty naproti tomu argumentují tím, že právní úprava před 1. 1. 1998 neznala a tedy nepostihovala jako samostatnou skutkovou podstatu trestného činu vylákání výhod uvedených v současném znění ustanovení § 148 odst. 2 tr. zák., a že případná aplikace tohoto ustanovení by tedy nyní byla porušením zásady zákazu zpětné působnosti trestního zákona.

Byť samozřejmě každý spáchaný trestný čin je nutno posuzovat individuálně, v obecné rovině se nelze s těmito názory soudců Vrchního soudu v Olomouci nelze ztotožnit. Trestní zákon – a to v kterémkoli jeho příslušném znění vyplývajícím z postupných novel – je nutno aplikovat vždy jako celek. Nelze tedy vytrhávat některá dílčí ustanovení (např. § 89 odst. 11 tr. zák.) z kontextu a aplikovat je při rozhodování o trestném činu, který byl spáchán před novelou, a na druhé straně současně argumentovat tím, že některá skutková podstata (viz § 148 odst. 2 tr. zák.) nebyla v době spáchání v trestním zákoně zakotvena, a proto za takový trestný čin, byť jeho znaky svým jednáním formálně

naplnil, nemůže být pachatel odsouzen. Nadto přistupuje skutečnost, že jednání spočívající ve vylákání daňové výhody byla trestná i před dnem 1. 1. 1998, a to podle ustanovení § 148 odst. 1 tr. zák. (srov. Šámal, P. – Půry, F. – Rizman, S.: *Trestní zákon. Komentář*. 5. vydání. Praha, C. H. Beck, 2003, str. 846).

Obdobně je na místě i závěr, že nelze paušálně konstatovat, že posouzení pachatelova jednání jako spáchání dvou trestných činů, konkrétně pak trestného činu podle § 148 odst. 1 tr. zák. v souběhu s trestným činem podle § 148 odst. 2 tr. zák., u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody činí 3 roky, je pro pachatele méně příznivé než posouzení jeho jednání jako jednoho tr. činu podle § 148 odst. 2, resp. odst. 3 tr. zák. ve znění platném do 1. 1. 1998, u nějž je pachatel ohrožen podstatně vyšší trestní sazbou.

Vzhledem k nejednotnosti postupu jednotlivých senátů Vrchního soudu v Olomouci ohledně výše uvedené problematiky a s cílem dosáhnout jednoznačného právního výkladu Nejvyššího soudu podalo Vrchní státní zastupitelství v Olomouci podnět k dovolání v trestní věci ing. Jaroslava C. (sp. zn. VSZ v Olomouci 1 VZt 23/2001, 1 VZo 14/2002, u Nejvyššího státního zastupitelství je věc vedena pod sp. zn. 1 NZo 5077/2002). Nejvyšší státní zástupkyně podané dovolání, které směřovalo proti takovému problematickému rozhodnutí vrchního soudu, jež je shora popsáno, však bylo usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 17/2003 podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu odmítnuto. V odůvodnění tohoto usnesení Nejvyššího soudu výše uvedený nastíněný problém řešen není a samotné zdůvodnění rozhodnutí vzbuzuje pochybnosti.

Nárůst i pokles počtu stíhaných i obžalovaných osob se pohyboval nejvýše v řádu několika nebo jen výjimečně desítek procent. U trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 tr. zák., kde v roce 2001 došlo k poklesu vůbec poprvé za celou dobu od nabytí účinnosti novely trestního zákona č. 253/1997 Sb., kterou byla tato skutková podstata zavedena (zřejmě v důsledku změny výkladu na základě rozh. č. 30/2001 Sb. rozh. tr., kdy se mnohem větší důraz než předtím klade na zjišťování majetkové situace povinného subjektu), v roce 2002 nastal sice opětovný vzestup, ale zcela nevýrazný (zejména pokud jde o osoby stíhané – jen o 1,6 %, zatímco u obžalovaných to bylo 16,7 %).

Pokud jde o trestné činy porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 tr. zák. a porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 152 tr. zák., je otázkou, nakolik v roce 2002 i v letech předchozích vykazované počty stíhaných osob jsou odrazem systematického a cíleného boje s těmito druhy kriminality s propracovanými kontrolními mechanismy a nakolik jde jen o výsledek jednorázových nebo kampaňových akcí (kontrol a různých záťahů na tržištích, apod.), kdy převážná většina této trestné činnosti zůstává ve formě latentní kriminality zřejmě mimo oblast trestního řízení (aniž by tuto okolnost mohly orgány činné v trestním řízení jakkoli zásadně ovlivnit).

Pokles stíhaných a obžalovaných osob u některých majetkových trestných činů (zejména podle § 248 a § 250 tr. zák.) lze odůvodnit novelizací trestního zákona provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., konkrétně § 89 odst. 11 tr. zák., mající za následek podstatné změny v kategorizaci zde uvedených škod. Právě tyto změny a s nimi související přesun nikoli nepodstatné části protiprávního jednání do přestupkové agendy však zatím nedovolují vyvozovat žádné kategoričtější závěry o trendu této části sledované kriminality.

V důsledku změny věcné příslušnosti, kdy v řadě věcí závažné hospodářské a majetkové trestné činnosti se škodou od 1 mil. do 5 mil. Kč přešel výkon dozoru z krajských státních zastupitelství na jednotlivá okresní státní zastupitelství, došlo i k vyššímu zatížení státních zastupitelství nižších stupňů, neboť se jednalo vesměs o složitější a rozsáhlejší případy, s nimiž se tito státní zástupci museli nově seznamovat, přičemž na druhé straně nebyl tento stav kompenzován úbytkem majetkové trestné činnosti se škodou do 5 000,-- Kč, neboť ta vesměs představovala věci skutkově jednoduché a důkazně méně náročné.

Krajské státní zastupitelství v Praze v této souvislosti poukazuje na skutečnost, že novelizace ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák. měla z hlediska uplatňování trestní odpovědnosti a účinnosti trestního postihu negativní vliv stanovením značných rozpětí jednotlivých škod jako znaků kvalifikované skutkové podstaty hospodářských a majetkových trestných činů.

V tomto ohledu je tu např. příliš velké rozpětí hranice škody např. u trestných činů podle § 118 odst. 1, 2 písm. b), § 145a odst. 1, 2, § 147 odst. 1, 2 a § 257 odst. 1, 3 tr.zák., kdy příliš vysoké rozpětí hranice škody zejména mezi značnou škodou a škodou velkého rozsahu, popř. vysoká hranice škody velkého rozsahu, má za následek nemožnost řádné diferenciacie trestu.

V roce 2002 se vyskytly další případy trestných činů porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255a tr. zák. a předlužení podle § 256c tr. zák., zatím však ve velmi nízkých počtech (pro prvně jmenovaný trestný čin byly stíhány i žalovány dvě osoby a pro další trestný čin se jednalo vždy o 6 osob, což je ale nárůst 100 %). Tyto skutkové podstaty byly zavedeny novelou trestního zákona č. 105/2000 Sb. účinnou od 1. 5. 2000.

V oblasti **finanční kriminality** je z dlouhodobého hlediska registrován nárůst počtu závažných hospodářských trestných činů, jejichž dokumentování je ještě složitější, rozsáhlejší a klade mimořádně vysoké nároky na odborné znalosti a perfektní orientaci státních zástupců v této oblasti.

Kromě dále uvedených specializovaných odborů závažné hospodářské a finanční kriminality nejvíce případů této formy trestné činnosti se vyskytuje v obvodu **Městského státního zastupitelství v Praze**.

Situace u tohoto státního zastupitelství samotného je v tomto ohledu velmi nepříznivá, neboť vzhledem k jeho personálnímu obsazení a velkým počtům věcí, v nichž je vykonáván dozor, pojmově není vůbec možné, aby tyto věci byly u policejních orgánů i u státního zastupitelství zpracovávány týmově a aby bylo zajištěno kvalitní zastoupení v případě dlouhodobé služební nepřítomnosti u obou těchto orgánů.

Byť by dozor státního zástupce byl maximálně kvalitní, nemůže nahradit aktivní přístup policejního orgánu a od státního zástupce nelze požadovat, aby suploval činnost policejního orgánu konajícího vyšetřování v konkrétní trestní věci, když u Městského státního zastupitelství v Praze je navíc vykonáván dozor v trestních věcech, které jsou z hlediska obtížnosti i rozsahu srovnatelné s trestními věcmi dozorovanými státními zástupci odborů závažné hospodářské a finanční kriminality.

Zřízení odborů závažné hospodářské a finanční kriminality při obou vrchních státních zastupitelstvích a při Nejvyšším státním zastupitelství, jakož i jeho do určité míry „partnerského“ útvaru Policie ČR bylo nepochybně správným krokem. Obsazení těchto orgánů jak u státního zastupitelství, tak u Policie ČR, specialisty na hospodářskou trestnou činnost a jejich další vzdělávání je nezbytným předpokladem pro úspěšnou analýzu a vyhodnocení rozsáhlých důkazních materiálů, jejich velký objem je v prověřovaných či vyšetřovaných věcech pravidlem. Rovněž relativně nízká zatíženost policistů i státních zástupců je nutností, která má obrovský význam při udržení vysoké kvality vyšetřování i dozoru. Konečně i velmi úzká spolupráce a častá neformální komunikace mezi policejním orgánem a dozorcím státním zástupcem vytváří potřebné předpoklady k úspěšnému a urychlenému ukončení přípravného řízení.

Poznatky specializovaných odborů činných při obou vrchních a Nejvyšším státním zastupitelství je možno shrnout následovně:

Obecně lze k uvedené kategorii trestné činnosti uvést, že i nadále jde vesměs o časově i odborně náročné vyšetřování či prověřování vybraných hospodářských a majetkových trestných činů. Přetrvává trend opatřování velkého množství důkazů cestou právní pomoci ze zahraničí, a to i ze zemí, kdy pro žádosti o právní pomoc neexistuje smluvní podklad. Tím dochází k prodlužování délky řízení i ke zvyšování nákladů celého trestního řízení.

Kromě toho zde stále ještě není dostatečná praktická zkušenost orgánů činných v trestním řízení. Na stěžejní otázky, na kterých závisí posouzení trestní odpovědnosti konkrétních osob, nejsou mnohdy jednotné právní názory, existují pouze leckdy protichůdné názory specialistů z uvedených oborů. V této souvislosti je zjevné, že v budoucnu by u specialistů zabývajících se řešením závažné hospodářské a finanční kriminality měla být pozornost zaměřena na další rozšíření znalostí z oboru ekonomie. Při lepším pochopení fungování některých ekonomických procesů by se přinejmenším „vyrovnala“ pozice orgánů činných v trestním řízení s pachateli této závažné trestné činnosti.

Negativním jevem je rovněž skutečnost, že orgány činné v trestním řízení velmi obtížně získávají znalce ke zpracování posudků u těchto trestných činů. Jejich přibírání ve větším rozsahu je nutné nejen s ohledem na velmi specifickou povahu této trestné činnosti; vyplývá to i z přístupu soudů, které nezřídka striktně vyžadují ve stále vyšší míře vypracování rozličných znaleckých posudků, což odůvodňují tak, že bez nich nelze ve věci bez pochybností rozhodnout.

V mnoha případech příslušný znalec zpracoval posudek již na žádost podezřelého, případně obviněného; je pak nutno konstatovat, že v tomto případě je jeho odměna nepochybně výrazně vyšší, než jaká mu může být přiznána na základě vyhlášky č. 37/1967 Sb. orgánem činným v trestním řízení. Dochází potom k tomu, že znalci jsou přetíženi značným množstvím požadavků na zpracování posudků, a dochází tak k neúměrnému prodlužování trestního řízení.

Délka řízení je nesporně negativně ovlivňována i častými změnami policejních orgánů konajících vyšetřování (policejních radů, kteří ve věci působí).

Rovněž je nutno konstatovat, že stav trvalé reorganizace policejních orgánů rozhodně nepřispívá ke zkvalitnění vyšetřování a zejména vyšetřování závažné hospodářské kriminality, přičemž navíc nestabilita týkající se vlastního služebního zařazení a postavení jednotlivých policejních radů má potencionálně přímý vliv na kvalitu a způsob vedení vyšetřování. Měla by být také věnována větší pozornost výběru a dalšímu vzdělávání policejních orgánů specializovaných na vedení vyšetřování.

Ve vztahu ke **korupci** v souladu i s poznatky zvláštní zprávy obsahující analýzu míru korupce z pohledu státního zastupitelství sp. zn. 1 Spr 9/2002 ze dne 11. 7. 2002 je možno konstatovat, že orgánům činným v trestním řízení se daří postihovat jen případy méně závažné korupce. O tom svědčí i statistické údaje za rok 2002 (ve srovnání s údaji z předcházejících let), pokud z nich plyne stagnace, resp. spíše pokles, počtu stíhaných a obžalovaných osob v posledních letech pro trestné činy podle § 160 až § 162 tr. zák. (výjimkou byl jen trestný čin nepřímého úplatkářství podle § 162 tr. zák. s velmi malým výskytem případů).

Korupční jednání, které je předmětem trestního stíhání, se nadále vyskytuje především v oblasti činnosti Policie ČR (bylo postihováno v souvislosti s protiprávním jednáním, jehož se příslušníci Policie ČR dopouštěli při výkonu pravomoci nebo v souvislosti s ním - v dopravě, ve službě cizinecké a pohraniční policie a v souvislosti s trestním řízením, při prověřování podezření z trestné činnosti a trestním stíháním jejich pachatelů), v činnosti Vězeňské služby (v podobě porušování předpisů upravujících výkon vazby a trestu odnětí svobody, jímž se má usnadnit osobám ve výkonu vazby či trestu odnětí svobody pobyt ve vězeňských zařízeních s cílem eliminovat některá omezení vazby a výkonu trestu), celních orgánů (kde byli pachatelé vedeni snahou obejít celní a daňové předpisy s cílem získat daňové nebo celní výhody, a na případy, kdy pachatelé obcházeli celní zákazy či omezení ohledně dovozu, průvozu a vývozu některého druhu zboží a věci). Společným znakem zjištěných protiprávních jednání korupční povahy bylo to, že většinou pachatelé byli jen pracovníci nižších výkonných článků v hierarchii pracovníků státních orgánů či funkcionáři na nejnižších člancích státní správy či samosprávy. Šlo zpravidla o méně zásadní rozhodování, jež mohlo mít jen menší negativní následky z hlediska narušení činnosti orgánů veřejné správy. Rovněž zjištěná výše nabízených či poskytnutých úplatků byla relativně nízká.

Výskyt případů korupce v oblasti justice je zatím výjimečný, samostatnou otázkou je však (a to nejen ohledně této oblasti, ale obecně ve vztahu ke všem případům korupce), jak vysoká je úroveň latence v této oblasti (jak ohledně korupce popsané v této zvláštní zprávě mající povahu jen dílčí a méně závažnou přes nespornou vysokou společenskou nebezpečnost těchto jednání, tak korupce velmi závažné úzce se napojující na organizovaný zločin, hospodářskou a finanční kriminalitu, atd.).

Z výše uvedené zvláštní zprávy dále vyplynulo, že závažným problémem z hlediska postihu korupce se však jeví podmínka bezodkladného oznámení korupčního jednání ve vztahu k možnosti použití zvláštního ustanovení o účinné lítosti ve smyslu § 163 tr. zák. Odstranění či zmírnění této podmínky by mohlo přispět k účinnému odhalování a prokazování tohoto druhu trestné činnosti. Na druhé straně nelze však vyloučit ani nežádoucí zneužívání

tohoto institutu (např. ve směru dosažení vrácení poskytnutého úplatku v případech, kdy podplácející nedosáhl slíbené výhody apod.).

I v ojedinělých případech, kde by pachatel učinil ve smyslu ustanovení § 163 tr. zák. dobrovolně bez odkladu oznámení, vznikají značné problémy v prokázání viny, když zpravidla důkazní situace zůstane ve fázi, kdy se jedná o stav „výpověď proti výpovědi“, a pokud např. příjemce úplatku neobstará věc obecného zájmu způsobem výrazně se vymykajícím praxi, což by mohlo potvrdit věrohodnost výpovědi toho, kdo úplatek poskytl, soudu zpravidla nezbývá než rozhodnout podle zásady „in dubio pro reo“. Nadále proto zůstává problémem včasné odhalení podezření z korupce, přičemž patrně teprve praxe ukáže, do jaké míry k tomu může přispět i poslední novelizace zákona o Policii ČR a trestního řádu, která mimo jiné zakotvila možnost využití operativně pátracích prostředků již ve stadiu před zahájením trestního stíhání včetně použití pořizovaného záznamu jako důkazu v trestním řízení. V této souvislosti je přitom nutno zdůraznit, že signalizace porušování předpisů upravujících záležitosti související s obstaráváním věcí obecného zájmu, případně případů obstarávání věcí obecného zájmu způsobem výrazně se vymykajícím praxi (extrémně rychle nebo naopak extrémně pomalu, poskytování výjimek apod.), se jeví jako nejvýznamnější zdroj pro vyhledávací činnost policejních orgánů.

Jednání se zpravidla odehrávají bez účasti třetích osob. Ve většině případů tak proti sobě stojí dvě tvrzení bez dalších důkazů. Při vyšetřování je často prokázání podezření z úplatkářství nesnadné a zejména tam, kde osoba, která úplatek poskytla, je spokojena s výsledkem jednání, téměř nemožné. Oznámení může být někdy motivováno i snahou pomstít se označené osobě, často také neúspěšní oznamovatelé jiné trestné činnosti (zejména notoričtí kverulanti a stěžovatelé), jejichž oznámení byla odložena, hledají příčiny tohoto neúspěchu v domnělé korupci orgánů činných v trestním řízení.

b) Vybrané trestné činy proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti (tabulka č. II/3)

V roce 2002 došlo k nevýraznému nárůstu počtu stíhaných i obžalovaných osob pro trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák. (o **0,9 %**, resp. **7,5 %**) a nepokračoval tak trend spočívající v zastavení dlouhodobě nepříznivého vývoje u tohoto trestného činu z roku 2001. Stejně jako v předcházejícím roce byl zaznamenán v obvodech obou vrchních státních zastupitelství odlišný vývoj – v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze nastal pokles – o 5,1 %, ale jen ohledně stíhaných osob, zatímco ohledně osob obžalovaných byla zaznamenána úroveň z roku 2001, v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Olomouci naopak vzestup – o 14,9 %, resp. 25,5 %. Nárůst v obvodu VSZ v Olomouci byl ovšem rozhodující měrou ovlivněn tím, že jestliže pro období let 1994 až 1999 byl charakteristický nepřetržitý vzestup počtů stíhaných a obžalovaných osob pro trestný čin vraždy, v roce 2000 byl zaznamenán velmi výrazný pokles (a to zejména v obvodu Krajského státního zastupitelství v Ostravě).

Převážná část vražd je páchána střelnou zbraní, další nejčastější zbraní je nůž. Z hlediska motivace jednání pachatelů jsou jí i nadále zejména náhlé konfliktní situace mezi osobami blízkými žijícími nezřídka v jedné rodině, zpravidla se jedná o vraždy spáchané v afektu, pachatel bývá zpravidla ovlivněn požitým alkoholem.

Pachatelé stále častěji pocházejí ovšem i z řad občanů bývalých socialistických zemí, zejména z Ukrajiny. Objevily se zvláštní druhy vražedných útoků, kdy nelze přesně zjistit motiv vraždy, neboť pachatel pravděpodobně dlouhodobě připravované vraždy po činu spáchá sebevraždu.

*Zaznamenán tak byl v obvodu **Městského státního zastupitelství v Praze** mj. případ státního příslušníka Ruské federace, který se dopustil na stanici metra Muzeum jednak dokonané vraždy, jednak pokusu vraždy a obecného ohrožení. Pachatel byl údajně motivován nedostatečnou péčí o uprchlíky, chtěl svým činem upozornit na špatnou situaci nelegálních přistěhovalců. K činu si obstaral řadu zákeřných zbraní. Odpálil ve stanici metra nástražný výbušný systém, kopím zaútočil na náhodného chodce a policistu, střílel tužkou na druhou členku hlídky, která proti němu zakročovala; další zbraně*

použit nestačil. Věc byla ukončena zastavením trestního stíhání, neboť pachatel spáchal ve vazbě sebevraždu.

V obvodu **Krajského státního zastupitelství v Ostravě** se vyskytlo také několik případů, kdy matka usmrtila své dítě bezprostředně po porodu, jednání těchto žen však bylo posuzováno jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. Takováto kvalifikace byla akceptována též soudy nalézacími, resp. soudy druhého stupně, s výjimkou jednoho případu, kdy proti ženě z okresu Bruntál bylo zahájeno trestní stíhání pro jednání spočívající v tom, že cíleně utajovala své těhotenství a když nekomplikovaně porodila zdravé a životaschopné dítě ženského pohlaví, po přerušení pupeční šňůry, asi po 20 minutách vložila dítě do igelitového sáčku, který zavázala na uzel, takže dítě se při uzávěru horních cest dýchacích jejich mechanickým překrytím a v důsledku nedostatku vzduchu v malé prostora udusilo, mrtvolku novorozence pak ponechala několik dní doma a posléze ji ukryla v lese. Jednání bylo v usnesení o zahájení trestního stíhání kvalifikováno jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. e) tr. zák., stejně tak i v obžalobě. Soudem I. stupně však bylo jednání posouzeno jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák., kterýžto postup byl odůvodněn tím, že nelze vyvrátit obhajobu obviněné, že v době, kdy novorozence ukládala do tašky, se domnívala, že dítě nežije. Rozhodnutí soudu bylo napadeno odvoláním státního zástupce, o kterém však nebylo dosud rozhodnuto.

Dalším případem, který je na místě zmínit, je věc obviněné Lady H. Zde sice bylo s trestním stíháním započato již v roce 2001, obžaloba byla ale podána a rozhodováno soudem bylo až v roce 2002. Jmenované je kladeno za vinu, že v Bruntále, v bydlíšti svých rodičů, v nočních hodinách porodila zdravé a životaschopné dítě mužského pohlaví, které pak bezprostředně po porodu po přerušení pupeční šňůry v rámci svého přede všemi utajovaného těhotenství s rozmyslem usmrtila tak, že jej nijak neošetřila, zabalila jej do osušky a tuto vložila do celkem tří igelitových tašek, jednoznačně si vědoma toho, že se v nich dítě udusí, tělo dítěte následně ukryla ve svém pokoji ve skříni, načež novorozenec skutečně v důsledku nedostatku vzduchu po krátké chvíli zemřel. I v tomto případě bylo jednání obviněné, a to s ohledem na výsledky dokazování a zejména závěry znalců, kteří vyloučili, že by se obviněná v inkriminované době nacházela ve stavu rozrušení způsobeného porodem, kvalifikováno jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák., a to i soudem nalézacím, jakož i soudem odvolacím. V rámci řízení o dovolání však byla rozhodnutí soudů obou stupňů usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2003 sp. zn. 7 Tdo 156/2003 podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušena a podle § 265l odst. 1 tr. ř. bylo Krajskému soudu v Ostravě přikázáno o věci znovu jednat a rozhodnout. V tomto usnesení vyslovil Nejvyšší soud ČR závazný právní názor, že jednání obviněné je třeba kvalifikovat jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák., neboť - byť bylo prokázáno, že obviněná již předem pojala úmysl dítě usmrtit, a byť šlo o nekomplikovaný porod - těhotenství a porod představují určitou jednotu procesu, jehož je porod vyústěním, takže je nutno přihlížet jak k významným stresujícím prožitkům, jimž byla žena vystavena v průběhu těhotenství, tak k okolnostem porodu, v daném případě je nutno zohlednit nepřítomnost odborné asistence u porodu trvajícího několik hodin a který vyústil, v důsledku ztráty krve, v kolapsový stav, čímž byla vůle obviněné jednat v zájmu života dítěte výrazně zeslabena. Na jednání obviněné je proto třeba nazírat tak, že tato jednala pod vlivem nepříznivých faktorů charakterizujících její porod, tedy že šlo o stav rozrušení způsobený porodem.

V roce 2002 již nedošlo k opětovnému poklesu takřka u všech sledovaných trestných činů uvedených v *tabulce č. II/3* a snížení počtu stíhaných i obžalovaných osob nastalo již jen u trestných činů kuplířství podle § 204 tr. zák., vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák., porušování domovní svobody podle § 238 tr. zák. a obchodování s lidmi podle § 246 tr. zák. (u naposledy uvedeného trestného činu byl tento pokles nejvýraznější). U všech ostatních trestných činů naopak nastal vzestup, byť ne zpravidla zvlášť výrazný.

Pokud jde o trestný čin loupeže podle § 234 tr. zák., i nadále přetrvává značný počet útoků na majetek fyzických i právnických osob formou loupežných přepadení (často se jedná o útoky se střelnou zbraní nebo její maketou proti provozovně bank, pošt, apod.). Nemění se ani stoupající brutalita útoků, které jsou i nadále často páchany cizími státními příslušníky. Za negativní signál je nutno nadále považovat nárůst trestných činů loupeže spáchaných neznámými pachateli, přičemž se často jedná o útoky se střelnou zbraní nebo její maketou proti provozovně bank nebo pošt.

Novým trendem jsou v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Plzni** loupeže na cizincích prováděné v lázeňských oblastech za bílého dne. Procházejícím se turistkám a lázeňským hostům jsou odcizovány, mnohdy za použití násilí, kabelky s penězi a doklady.

V některých okresech obvodu **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** se opakovaně projevuje sociální motiv loupeží u pachatelů bez pracovního poměru.

Výrazný pokles počtu stíhaných a obžalovaných osob v případě trestného činu obchodování s lidmi podle § 246 tr. zák. (o **55,9 %**, resp. **57,6 %**) byl tentokrát zapříčiněn především snížením těchto ukazatelů v obvodu VSZ v Olomouci (kde však vývoj v roce 2001 byl zcela specifický a nastal zde takřka trojnásobný nárůst). Došlo tedy v podstatě k návratu ke stavu z konce 90. let, kdy tento trestný čin v obvodu VSZ v Praze převažoval.

Krajské státní zastupitelství v Plzni k problematice obchodování s lidmi uvedlo, že jde o záležitost příhraniční oblasti, především Chebska. Trestná činnost spočívá zpravidla v provozování nočních podniků, do kterých jsou ze zahraničí dopravovány ženy za účelem provozování prostituce. Výrazným problémem, který řízení komplikuje a má vliv i na délku řízení, je vyžadování právní pomoci, zpravidla se jedná o země jako Ukrajina, Rumunsko, Bulharsko.

Ve věci vedené u OSZ v Chebu pod sp. zn. 1 Zt 311/2001, ve které bylo stíháno 12 obviněných pro trestný čin účast na zločinném spolčení podle § 163a tr. zák. ve spojení s trestným činem kuplířství podle § 204 odst. 1, 2, 3 písm. a), b) a c) tr. zák., byly zaslány žádosti o právní pomoc spočívající ve výsledku žen, které byly zneužívány k provozování prostituce, na Ukrajinu, do Bulharska, Rumunska a Moldávie; dožádané justiční orgány nevyrozuměly státní zastupitelství o době konání výsledku svědkyň a nebylo proto možno vyrozumět obhájce obviněných o těchto úkonech a ti přitom trvali na účasti při výsledku.

V souvislosti s vyšetřováním trestné činnosti sledované v této části zprávy **KSZ v Plzni** uvádí, že dikce ustanovení § 88 odst. 4 tr. ř. není vyhovující a vede k nepřesným a nejednotným výkladům. Pokud jde o náležitosti protokolu, hovoří se zde mj. totiž o tom, že je třeba uvést údaje o osobě, která záznam pořídila. Záznam je však v dnešní době v důsledku technického pokroku prováděn na automatickém záznamovém zařízení. Citované ustanovení však nehovoří o tom, že by mělo být podchyceno jméno osoby, která provedla přepis záznamu telekomunikačního provozu zachyceném na nosiči zvuku. V praxi navíc soudy zpravidla požadují doslovný přepis zaznamenaného hovoru, přičemž věta první zmíněného ustanovení trestního řádu hovoří pouze o obsahu provedeného záznamu.

Taková praxe ovšem odporuje rozh. č. 56/2001 Sb. rozh. tr. (mj. podstatnou náležitostí protokolu o záznamu telekomunikačního provozu je i uvedení údajů o obsahu provedeného záznamu, přičemž ovšem z dikce zákona vyplývá, že podstatnou náležitostí předmětného protokolu není přepis jednotlivých hovorů na provedeném záznamu, ale že postačuje uvedení údajů o čase jednotlivých hovorů, číslech a osobách uživatelů účastnických stanic, tedy o osobách volajících a volaných).

Krajské státní zastupitelství v Praze upozornilo na přetrvávající problematičnost aplikace § 204 tr. zák., a to ve vztahu k různým zařízením provozujícím sexuální služby, neboť lze předpokládat nemalou latenci sledovaného druhu kriminality s tím, že ze strany policie při odhalování trestné činnosti může snadno docházet k výběrovému postihu, což s sebou přináší nebezpečí korupce nebo toho, že policejní akce budou řešit konkurenční spory různých podniků s výše uvedeným zaměřením.

Totéž by se ovšem mohlo týkat i aplikace ustanovení § 246 tr. zák.

V souvislosti s trestným činem kuplířství podle § 204 tr. zák. je možno opětovně upozornit na to, že by nepochybně bylo na místě přijmout jednoznačnou a důslednou zákonnou úpravu řešící provozování a umožňující kontrolu a regulaci prostituce např. prostřednictvím příslušných živnostenských, daňových a zdravotních právních předpisů a nespojovat tak boj proti tomuto jevu v podstatě pouze s prostředky trestního práva.

Na to opakovaně a – jak je nutno zdůraznit – velmi správně poukazuje i **Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem**.

Pouliční prostituce by mohla totiž být dle názoru tohoto státního zastupitelství vyřešena v rámci trestního postihu novelou např. trestného činu výtržnictví a naopak legalizací poskytování sexuálních

služeb v rámci řádného podnikání. Po této změně navíc již 10 let marně volají představitelé dotčených měst a obcí.

c) Vybrané trestné činy spáchané nedospělci, mladistvými a na dětech (tabulky č. II/4a až II/4f)

aa) trestná činnost mladistvých (tabulky č. II/4a až č. II/4e)

V roce 2002 se ještě více prohloubila tendence z předcházejících let (konkrétně od roku 1996) spočívající v nepřetržitém poklesu počtu osob stíhaných i obžalovaných mladistvých. Byť bylo přihlédnuto i k mladistvým, proti kterým bylo vedeno zkrácené přípravné řízení a na něž byl podán návrh na potrestání (srov. *tabulku č. II/4a*), v roce 2002 se počty stíhaných i žalovaných osob přiblížily až na úroveň roku 1991 (přičemž posléze – v letech 1992 až 1996 následoval masivní nárůst tohoto ukazatele, takže bylo možno – i přes určitou stagnaci v letech 1997 a 1998 a pokles v letech 1999 až 2001 – hovořit o „boomu“ trestné činnosti mladistvých.

Pokud by nová forma zkráceného přípravného řízení nebyla vzata v úvahu, pak by snížení počtu stíhaných a obžalovaných mladistvých bylo ještě mnohem výraznější (o **21,2 %**, resp. o **15,4 %**; srov. *tabulku č. II/4b*). To platí i přesto, že podíl mladistvých vyřízených ve zkráceném přípravném řízení v roce 2002 činil **3,5 %**.

Na rozdíl od vývoje z předcházejících let situace i u této specifické formy kriminality byla v roce 2002 prakticky totožná v obvodech obou vrchních státních zastupitelství (shodně pokles o 16 %).

Pokud jde o skladbu sledovaných trestných činů, pro něž byla na mladistvé pachatele podána obžaloba, ten ovšem ve sledovaném období v podstatě nezaznamenal žádných významných změn. Mladiství se dopouštějí především majetkové trestné činnosti (u trestného činu krádeže se projevila dílčí pokles počtu obžalovaných osob, a to o **23,8 %**), různých projevů výtržnického jednání, ale i trestné činnosti v souvislosti s distribucí a konzumací omamných či psychotropních látek. Nicméně je nutno zmínit opětovný nárůst trestného činu loupeže podle § 234 tr.zák. (*tabulka č. II/4d*). Markantně se tento vývoj projevuje zejména v obvodu Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích (vzestup o 58,3 %).

Důvod poklesu evidované trestné činnosti mladistvých pachatelů (a to jmenovitě majetkové) lze dle Krajského státního zastupitelství v Praze spatřovat částečně v dekriminlizaci na úseku majetkové trestné činnosti v důsledku zvýšení výše škody způsobené trestným činem (novelizace ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák.), kdy právě majetková trestná činnost představuje podstatnou součást kriminality mladistvých.

Dekriminalizačním prvkem může být i širší využívání ustanovení § 65 odst. 2 tr. zák. (k tomu ovšem nejsou uváděny žádné bližší poznatky).

Mladiství se ovšem nezřídka dopouštějí i velmi závažných trestných činů.

V roce 2002 došlo v obvodu Městského státního zastupitelství v Praze ke spáchání trestného činu vraždy mladistvým pachatelem, kdy jednání tohoto pachatele je kvalifikováno dle § 219 odst. 1, odst. 2, písm. b) tr. zák. Mladistvý úmyslně usmrtil poškozeného tím, že mu způsobil mnohačetné bodné a řezné rány v horní části těla, několikanásobné zlomeniny lebky, hrudníku a nakonec jej svázal silným provazem.

Stálý pokles obžalobnosti u trestné činnosti mladistvých (byť v roce 2002 nastalo nepříliš výrazné navýšení tohoto ukazatele, zřejmě v důsledku zavedení zkráceného přípravného řízení) souvisí, mimo jiné, se stále větším využíváním institutu podmíněného zastavení podle § 307 tr. ř. státním zástupcem již v přípravném řízení.

V roce 2002 státní zastupitelství opětovně postupovala v souladu s usnesením vlády ze dne 6. 10. 1999 č. 1032 a dbala individuálního přístupu k jednotlivým mladistvým delikventům. Dále kladla důraz na výchovnou složku trestů i samotného trestního řízení. Represivní tresty spojené s odnětím svobody byly navrhovány jen v odůvodněných případech, převážně jsou ale mladistvým ukládány výchovné tresty, využíváno je též postupů podle § 24

nebo § 26 tr. zák., tj. upuštění od potrestání a upuštění od potrestání s dohledem. K výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody je přístupováno až tehdy, když podmíněné tresty zcela evidentně neplní svůj výchovný účel.

Pozitivně v tomto směru, a vůbec v oblasti trestní politiky vůči mladistvým, je především Vrchním státním zastupitelstvím v Olomouci hodnocena součinnost orgánů činných v trestním řízení s pracovníky Probační a mediační služby.

bb) trestná činnost páchaná osobami nedospělými (tabulka č. II/4a)

V roce 2002 byl zaznamenán extrémní pokles trestné činnosti osob nedospělých (trestně neodpovědných), a to o plných **39,3 %**. Na tomto poklesu se nejvíce podílela státní zastupitelství v obvodu Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové (snížení o 50,5 %) a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem (snížení o 46,2 %).

Příčinu spatřuje KSZ v Hradci Králové ve „slabších ročnících“ těchto osob oproti letům minulým. Hlavním důvodem však může být skutečnost, že se uvedené osoby dopouštějí drobnější majetkové protiprávní činnosti, která je vzhledem k novele trestního zákona, účinné od 1. 1. 2002, posuzována jako přestupek.

Shodný názor zastává i **Vrchní státní zastupitelství v Olomouci**. Dodává, že podíl počtu nedospělých osob páchajících trestné činy v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Olomouci na celkovém počtu těchto pachatelů v České republice činí téměř **45 %**.

Pokud jde jinak o skladbu trestné činnosti nedospělých osob, zůstává ve srovnání s předchozími lety v podstatných rysech nezměněna, neboť převažují majetkové delikty. Obdobně beze změn zůstávají poznatky ohledně příčin páchaní trestné činnosti.

Nově se ve škále trestných činů, spáchaných nezletilci objevuje v obvodu Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem trestný čin týrání zvířat dle § 203 tr. zák. Např. u OSZ Ústí nad Labem byl zaznamenán případ, kdy devět nezletilých chlapců opakovaně zvláště závažným způsobem usmrcovalo různé chráněné druhy žab v obecním rybníku.

cc) trestné činy páchané na dětech (tabulka č. II/4f)

Výraznější nárůst byl v roce 2002 zaznamenán pouze u ukazatele obžalovaných osob u trestného činu týrání svěřené osoby (§ 215 tr. zák.), a to o **19,7 %** (pokud jde ovšem jen osoby obžalované). Zde byl ovšem naprosto rozdílný vývoj v obvodech obou vrchních státních zastupitelství – zatímco v obvodu VSZ v Praze došlo ke snížení počtu stíhaných i obžalovaných, v obvodu VSZ v Olomouci nastal vzestup.

Vrchní státní zastupitelství v Praze ovšem konstatuje, že v jeho obvodu v roce 2001 právě tato trestná činnost vykazovala historická maxima a byla signalizována jako možný vznikající trend a problém.

Krajským státním zastupitelstvím v Brně, v jehož obvodu působnosti byl zaznamenán nárůst zejména osob stíhaných pro trestný čin podle § 215 tr. zák., podstatně vyšší než v obvodu působnosti Krajského státního zastupitelství v Ostravě, je naznačováno, že - přes přetrvávající latenci v této oblasti kriminality - se v loňském roce úspěšněji než v letech předchozích dařilo odhalovat tento druh kriminality, k čemuž přispěla dobrá součinnost škol, zdravotnických zařízení a orgánů péče o děti jednak mezi nimi navzájem, jednak s orgány činnými v trestním řízení.

I když ve vztahu k trestnému činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. na území celé ČR nastal poměrně nevýrazný vzestup (u stíhaných i obžalovaných osob), v roce 2002 byla pro trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zák. podána v obvodu VSZ v Praze obžaloba na největší absolutní počet osob od roku 1990 (v obvodu VSZ v Olomouci nastal naopak ohledně tohoto ukazatele pokles).

*K problematice § 213 tr. zák. **Krajské státní zastupitelství v Praze** poukazuje na skutečnost, že těžší řešení této problematiky je mimo působnost orgánů činných v trestním řízení, neboť nedostatečná kontrolní činnost na trhu práce nadále umožňuje osobám s vyživovací povinností vyhýbat se plnění této povinnosti tím, že se pachatelé evidují jako uchazeči o zaměstnání na úřadu práce.*

Dětská prostituce se nadále vyskytuje zejména v obvodu Krajského státního zastupitelství v Plzni a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem. Počet případů však vesměs neodpovídá údajům hromadných sdělovacích prostředků (a to popř. i zahraničních).

*Podle údajů **Krajského státního zastupitelství v Plzni** byly pro trestný čin kuplířství podle § 204 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. v roce 2002 stíhány a obžalovány 2 osoby. Organizování dětské prostituce v širokém měřítku nebylo orgány Policie České republiky zjištěno.*

*V obvodu **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** byl závažný, byť poněkud netypický, případ dětské prostituce zaznamenán u **Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích**.*

Pod sp. zn. Zt 402/2002 byla stíhána H. V., která v blíže nezjištěný den od 6. do 11. 12. 2001 v místě svého bydliště v Roudnici nad Labem, kde v té době pobývala i její sestra M. V. se svými nezletilými dcerami Martou, nar. 30. 1. 1991, Denisou, nar. 28. 4. 1992, a Klárou, nar. 22. 9. 1993, se souhlasem M. V. natočila pro německou televizní stanici PRO 7, jejíž pracovníci vystupovali jako turisté ze SRN se zájmem o dětskou prostituci, tyto děti na videozáznam nahé v různých pozicích a při naznačování autoerotiky, přičemž nezl. Denisu nabízela pro různé formy orálního sexu a další nekoitální sexuální praktiky. Toto její jednání bylo kvalifikováno jako pokus trestného činu kuplířství podle § 8 odst. 1, § 204 odst. 1, 3 písm. c) tr. zák. v souběhu s trestným činem ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 odst. 1 písm. b) tr. zák. Rozsudkem Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 12. 12. 2002 byla těmito trestnými činy uznána vinnou a byl jí uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 3 let. V této trestní věci byla stíhána i matka nezletilých dětí M. V. pro trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 odst. 1 písm. a) tr. zák. Zmíněným rozsudkem byla tímto trestným činem uznána vinnou a byl jí uložen trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu 3 let. Ohledně obou obžalovaných již rozsudek nabyl právní moci.

*Ve vztahu k dětské prostituci **Městské státní zastupitelství v Praze** signalizuje poznatky, dle kterých dochází k nabízení služeb „dětské homosexuální“ prostituce v prostorách hlavního nádraží v Praze.*

d) Trestné činy spáchané z rasových, národnostních a jiných nenávistných pohnutek (tabulka č. II/5)

Pokud jde o **trestné činy spáchané z rasových, národnostních nebo jiných nenávistných pohnutek**, je možno vycházet z toho, že v roce 2002 se oproti roku 2001 projevil další, oproti údajům z předcházejícího roku, výraznější pokles počtu osob stíhaných pro tyto trestné činy, ale naopak zase (v rozporu s trendem z předchozího roku) vzestup počtu osob obžalovaných pro zmíněné trestné činy.

To platí však jen potud, pokud by nebyly zohledněny i údaje ze zkráceného přípravného řízení konaného proti osobám pro uvedené trestné činy. Byly-li by začleněny do příslušných statistických podkladů, pak se celkový obraz o rasově, národnostně či jinak motivované trestné činnosti jeví poněkud jinak, a to tak, že počet osob stíhaných a osob, jimž bylo sděleno podezření, pro tyto trestné činy by se téměř blížil údajům z předchozího roku; ohledně osob obžalovaných a osob, na něž byl podán návrh na potrestání, by pak byl zaznamenán poměrně výrazný vzestup.

Trestné činy podle § 196 odst. 2, 3, § 198, § 198a a § 261 tr. zák. patří totiž mezi ty trestné činy, ve vztahu k nimž přichází v úvahu konání zkráceného přípravného řízení poměrně často (srov. *tabulku č. II/9*).

V roce 2002 vzrostl počet stíhaných a žalovaných osob pouze u trestných činů podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 tr. zák. a trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. Dále byl zaznamenán nárůst i u trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. g) tr. zák. (zde však vždy jde jen o velmi nízké absolutní počty).

Byly-li by započteny i údaje týkající se zkráceného přípravného řízení (ve vztahu ke skutkovým podstatám trestných činů podle § 196, § 198, § 198a a § 261 tr. zák.), potom by

bylo možno vycházet z toho, že zcela nepatrný vzestup by nastal i u trestného činu podle § 196 tr. zák. Ohledně ostatních trestných činů nemá navýšení údajů vyvolaných připočtením příslušných údajů o počtu osob, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení, a osob, na něž byl podán návrh na potrestání, žádný vliv; shodně tedy došlo v roce 2002 k poklesu. Největší pokles pak se týkal trestného činu podle § 198a tr. zák. (včetně údajů ze zkráceného přípravného řízení).

Obecně lze – shodně jako v předcházejícím roce - konstatovat, že trestné činy spáchané z národnostní, rasové nebo jiné nenávistné pohnutky se i nadále vyskytují v různých regionech velmi nerovnoměrně. Nejvýrazněji je zastoupen obvod Krajského státního zastupitelství v Ostravě, byť v roce 2002 došlo oproti předcházejícímu období k poklesu. Následuje obvod Krajského státního zastupitelství v Brně. V obvodu hlavního města Prahy nastal určitý pokles. Nadále nejméně četná je tato forma kriminality v obvodu Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích, byť jen těsně za obvodem Krajského státního zastupitelství v Praze.

Podíl všech rasově, národnostně či jinou nenávistí motivovaných trestných činů na celkovém objemu kriminality je ovšem stále poměrně minimální a nedosahuje ani zdaleka 1 %.

Posuzovaná forma kriminality představuje trestnou činnost, která (kromě své zřejmé společenské nebezpečnosti) odráží i řadu závažných celospolečenských problémů, je často medializována a veřejností citlivě vnímána. Je jí tak nutno při jejím hodnocení a řešení stále věnovat mimořádnou pozornost. Aktivita Policie ČR i státního zastupitelství se v této oblasti neustále zvyšuje, když značnou roli hraje tlak veřejnosti a sdělovacích prostředků. Interní předpisy Policie ČR i státního zastupitelství (pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 3/1995, kterým se upravují podrobnosti postupu státních zastupitelství při postihu trestných činů motivovaných národnostní a rasovou nesnášenlivostí, popřípadě zaměřených na jiné občany pro jejich politické přesvědčení nebo náboženské vyznání, ve znění změn) mají značný význam z toho pohledu, že nepochybně přispěly k zvýšení efektivnosti trestního postihu.

Z hlediska skladby trestné činnosti stále převažují případy trestných činů spáchaných osobami z řad mladistvých nebo osob blízkých věku mladistvých, téměř výhradně z řad příslušníků hnutí skinheads, kdy verbální a fyzické útoky jsou namířeny proti jejich vrstevníkům z řad Romů. Často se jedná o recidivující pachatele. V dalších případech jde o převážně verbální útoky, které mají povahu situačních konfliktů mezi jinak netrestanými osobami z řad majoritní části společnosti na straně jedné a převážně Romy na straně druhé, kdy šlo o útok vyprovokovaný nebo ovlivněný předchozím chováním poškozených a při konfliktu útoky směřovaly nikoliv k podstatě sporu, nýbrž k etniku poškozených. Výjimečně se však vyskytují i útoky příslušníků romského etnika zaměřené proti příslušníkům majoritní společnosti s rasovým podtextem.

Objasňování a stíhání této trestné činnosti působí v praxi jisté potíže spočívající především v tom, že se velmi těžko hledají její pachatelé, zejména ve věcech skupinových, a problém je i v ustanovování svědků. Časté jsou i problémy se samotnými poškozenými, a to již v rámci přípravného řízení. Poškození na předvolání k výslechu často nereagují, což se pak odráží mimo jiné i v samotné rychlosti trestního řízení. Navíc poškození často a zcela bezdůvodně namítají podjatost orgánů činných v trestním řízení.

Rovněž lze konstatovat obtížnost dokazování, kdy charakter některých akcí je zcela nepochybně rasistický, avšak účastníci jsou velmi přesně informováni o možném trestním postihu. Proto užívají pozměněnou symboliku, hesla v angličtině, různé znaky, které mají přesný význam v jejich komunitě, obecné veřejnosti však nejsou známy. Charakteristickým je např. zaměňování hesla „Sieg - heil“ za „Skin – Head“.

V obvodu Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem (u Okresního státního zastupitelství v České Lípě) byla v této souvislosti zaznamenána věc sp. zn. 2 Zt 604/2001, v níž byl stíhán obviněný M. M. pro trestný čin podle § 261 tr. zák., kterého se měl dopustit tím, že dne 20. 4. 2001 v době mezi 21.00 a 22.50 hod. v obci Kunratice u Cvikova, okres Česká Lípa, v prostorách restaurace Česká hospoda a v jejím okolí viditelně nosil tričko černé barvy s bílými nápisy „JUDEN

MORD“ vpředu a „ARBEIT MACHT FREI“ vzadu, když obě tato sousloví byla využívána jako nacistická hesla v zajateckých a koncentračních táborech „Třetí říše“ fašistického Německa a v současné době jsou spojena výhradně s aktivitami hnutí, směřujících k potlačení práv a svobod člověka. V této věci vyšetřovatel tehdejšího Okresního úřadu vyšetřování Policie ČR Česká Lípa po konzultaci se státním zástupcem rozhodl, že se jedná toliko o přestupek, a to s ohledem na usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tz 204/99 z 5. 1. 2000, jehož závěry bylo možné vztáhnout i na uvedený případ. KSZ v Ústí nad Labem ve věci vykonávalo dohled a dospělo k názoru, že právní názor není správný a že se jedná o důvodné podezření ze spáchání trestného činu podle § 261 tr. zák. a v souladu s § 10 věty první zákona o státním zastupitelství v tehdy účinném znění vydalo pokyn OSZ v České Lípě k trestnímu stíhání jmenovaného pro uvedený trestný čin. Ve věci tedy byla nakonec dne 17. 12. 2001 podána obžaloba, avšak Okresní soud v České Lípě dne 23. 10. 2002 obžalovaného obžaloby zprostil, přičemž v rozsudku uvedl, že jednání obžalovaného spočívající v oblečení trička s uvedenými nápisy není možné kvalifikovat jako jednání naplňující znaky trestného činu podle § 261 tr. zák., neboť tato právní norma předpokládá projev sympatií k hnutí, které směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť vůči jiné skupině osob. Musí tedy existovat hnutí, které vykazuje uvedené vlastnosti, a obžalovaný musí projevit sympatie k takovému hnutí. Soud si je vědom toho, že existují neofašistické skupiny lidí, které vykazují uvedenou činnost a které používají i fašistické symboly. Obžalovaný ani žádný ze svědků však nepotvrdili, že by během pobytu v restauraci došlo ze strany obžalovaného k takovému projevu a svědci ani nepotvrzují, že by obžalovaný v restauraci seděl v oblečení s uvedenými nápisy. Žádný důkaz neoznačil obžalovaného jako člena takové skupiny osob. Není ani možné přehlédnout, že nápisy byly psány cizím jazykem a ani někteří svědci – policisté – neznali překlad slov na tričku obžalovaného. Někteří se jen domnívali, že jde o rasistické projevy. Význam slov na tričku nebyl srozumitelný ani svědkům, kteří s obžalovaným přijeli. K tomu, aby mohla být účinně vedena podpora a propagace hnutí uvedeného v § 261 tr. zák., je nezbytné, aby text byl svému okolí srozumitelný. Jak tvrdí obžalovaný a potvrzuje znalecký posudek, nápis „JUDEN MORD“ je název kapely ve Slovenské republice. Obžalovaný uvedl, že jde o rockovou kapelu, a znalec vychází z toho, že tato kapela hlásá národnostní nenávisť. Samotný název kapely na tričku může tuto kapelu propagovat, avšak to ještě neznamená projev sympatií ke shora uvedenému hnutí. Z provedených důkazů také vyplynulo, že se v restauraci oslavovalo a podle tvrzení jednoho ze svědků mělo jít o den, kdy se narodil Hitler. Z takových důkazů lze dovodit, že obžalovaný za pomoci trička učinil vzpomínkový akt k narozeninám Adolfa Hitlera, avšak pokud takovým projevem vzpomněl na osobu Adolfa Hitlera, která v současnosti neexistuje, nelze takové jednání považovat za naplnění znaků trestného činu podle § 261 tr. zák., neboť by šlo o projev sympatií k člověku, který je mrtev. Proti tomuto rozhodnutí bylo státním zástupcem podáno odvolání, kterému Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka Liberec vyhověl, a dne 13. 12. 2002 věc vrátil soudu k novému projednání a rozhodnutí s tím, že právní názory soudu I. stupně nejsou správné. Nové hlavní líčení ve věci dosud nařízeno nebylo.

Trestní stíhání je konáno (a to zejména v případě trestných činů podle § 261 tr. zák.) zpravidla proti neorganizovaným jednáním výtržnického charakteru, kdy forma páchaní tohoto trestného činu spočívala jako v uplynulých letech především v pronášení nacistického pozdravu „Sieg - heil“ nebo „Heil Hitler“ na veřejnosti (zpravidla pod vlivem alkoholu).

Při postihu verbálních trestných činů a jiných jednání, u kterých je protiprávnost spatřována v tom, že pachatel podporuje, propaguje hnutí ve smyslu § 260 tr. zák. nebo veřejně projevuje sympatie k tomuto hnutí, dochází někdy k tomu, že policejní orgány označují bez dalšího za trestné jednání spočívající pouze v nošení oděvu se spornou symbolikou, aniž by se jednalo o veřejně známé symboly hnutí ve smyslu § 260 tr. zák., což představuje nedůvodné rozšiřování trestní represe na jednání, která nejsou ani společensky nebezpečná a navíc směřuje trestní represe nikoli vůči skutečným pachatelům jako organizátorům, či propagátorům těchto hnutí.

Např. Okresní státní zastupitelství v Berouně poukázalo na případ zahájení trestního stíhání pro trestný čin podle § 261 tr. zák., kterého se měl dopustit obviněný tím, že na rockovém koncertu blíže nezjištěné skupiny byl oblečen do černé mikiny s nápisem „Screwdriver“ na přední části a textem „The flames that never die“ na zádech, kdy bylo poukázáno na to, že „Screwdriver“ je neonacistickou hudební skupinou, která prezentuje písně s rasistickými texty. Vzhledem k tomu, že však při zahájení trestního stíhání se policejní orgány zaměřily pouze na vnější stránku věci a nezabývaly se subjektivní stránkou jednání obviněného a jeho úmyslu veřejně projevovat sympatie ke konkrétnímu hnutí ve smyslu § 260 tr. zák., státní zástupce ke stížnosti obviněného usnesení o zahájení trestního stíhání zrušil.

Ze závažnějších případů byly až v závěru roku 2002 evidovány dva v obvodu působnosti **Okresního státního zastupitelství v Mělníku** (věc sp. zn. Zt 722/2002), kde skupina celkem 7 pachatelů provedla jednak dva útoky proti domu obývanému romskou rodinou, přičemž obvinění přijeli opakovaně k tomuto domu, kameny začali rozbíjet okna, střílet do vzduchu plynovou pistolí a provolávat rasistická hesla, jednak napadení a zranění tří Romů - tyto věci jsou vedené pro trestné činy podle § 196 odst. 2, § 257 odst. 1, 2 písm. b), § 221 odst. 1, 2 písm. b) a § 261 tr. zák. - a jsou ve stadiu přípravného řízení.

Trestná činnost spočívající v rozšiřování tiskovin, nosičů CD, apod., s extremistickým či rasovým obsahem se vyskytuje rovnoměrně v obvodech všech krajských státních zastupitelství, nejčtenější je v obvodu KSZ v Plzni, KSZ v Brně a KSZ v Ostravě.

Okresní státní zastupitelství v Chebu podalo v roce 2002 obžalobu v 19 případech pro trestný čin podpora a propagace fašismu většinou v souběhu s trestným činem porušování autorského práva podle § 152 tr. zák., někdy i s trestným činem ohrožování mravnosti podle § 205 tr. zák., pro jednání spočívající ve vystavování a prodeji kompaktních disků obsahující písně s rasistickou a nacistickou tematikou, zejména od skupiny „Bohse Onkels“ ze Spolkové republiky Německo. V několika málo případech, kdy soud rozhodoval trestním příkazem, nebyla soudem kvalifikace podle § 260 tr. zák. akceptována a státní zástupce vždy podal odpor. Zarážející je, že uvedené kompakty s takovou tematikou šíří prodejem vietnamští obchodníci, vůči nimž obsah skladeb také směřuje.

V roce 2002 bylo zahájeno trestní stíhání a posléze státním zástupcem **Okresního státního zastupitelství v Karlových Varech** podána na čtyři osoby obžaloba pro trestný čin podpora a propagace fašismu podle § 260 odst. 1, 2 písm. a), b) tr. zák., spáchaný formou spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák. Jedná se o poměrně rozsáhlou a závažnou trestnou činnost páchanou v tehdejší Západočeském a Středočeském kraji v letech 1999 až 2000 hudební skupinou vystupující pod názvem „Hlas krve“. Obvinění nahráli a vydali kompaktní disk s názvem „Flight in Bohemia“ a prodejem tohoto nosiče, jakož i živou hudební produkcí, šířili svými skladbami myšlenky podporující fašismus, rasismus a xenofobii ve společnosti.

Okresním státním zastupitelstvím v Olomouci byl vykonáván dozor ve věci podezření z trestného činu dle § 260 odst. 1, 2 písm. a) tr. zák., jehož se měl neznámý pachatel dopustit tím, že dne 16. 7. 2002 odeslal z poštovního úřadu Praha 2 na Městský úřad ve Šternberku jeden leták „Sudety byly a budou německé“ a dva letáky podepsané „Heimaterontem“. Ve věci bylo vyžádáno odborné vyjádření Filozofické fakulty UK v Praze, které potvrdilo rasově motivovaný charakter písemností. Vzhledem k tomu, že se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě, byla věc usnesením policejního rady Policie ČR – Služby kriminální policie a vyšetřování v Olomouci podle § 159a odst. 4 tr. ř. odložena.

Obdobný případ výskytu letáků „Sudety byly a opět budou německé“ byl zaznamenán v obvodu působnosti **Okresního státního zastupitelství v Břeclavi**, kdy věc byla ze stejných důvodů odložena – tato věc byla formou informací sledována Nejvyšším státním zastupitelstvím ČR pod sp. zn. 1NZn 541/2002. V těchto souvislostech je nutno uvést, že šíření letáků se stejným obsahem bylo zaznamenáno i na různých místech v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Praze.

V obvodu působnosti **Okresního státního zastupitelství v Opavě** bylo vedeno trestní stíhání proti dvěma mladistvým, kdy jeden z obviněných předal druhému obviněnému tiskoviny jako „Kodex hnutí Skinheads“ a další, též audiokazety se skladbami skupin „Vlajka“ a „Reichenbert“, kteréžto materiály svým obsahem přímo či nepřímo propagují nacismus, neonacismus a nenávisťné postoje proti některým skupinám obyvatel, následně druhý z obviněných materiály předal další osobě, nedospělé osobě.

Na území ČR se vyskytlo rovněž několik případů útoků, převážně verbálních, namířených proti romskému etniku. Zarážející je, že ve dvou případech měli být pachatelé této trestné činnosti příslušníci Policie České republiky.

Pod sp. zn. 3 Zt 694/2001 byla podána v roce 2002 u Okresního soudu v Chebu obžaloba na pět příslušníků Policie České republiky z Karlových Varů pro trestné činy zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 odst. 1 písm. a) tr. zák. a vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. b), c), f) tr. zák., jichž se měli dopustit tím, že dne 13. 5. 2001 v Karlových Varech zastavili poškozeného občana

romského původu, kterého odvezli do lázeňských lesů, kde jej fyzicky měli napadnout údery rukou a služebními obuškami, vyhrožovali mu zastřelením, nadávali mu pro jeho romský původ a údajně ho i pomohli. Ve věci vykonává dozor státní zástupce OSZ v Chebu, neboť důležitým svědkem v této kauze je státní zástupce působící u OSZ v Karlových Varech.

Pod sp. zn. 1 Zt 260/2002 byla u téhož soudu podána obžaloba na příslušníka Policie ČR v Chebu pro trestný čin hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení podle § 198 odst. 1 písm. b) tr. zák., jehož se měl dopustit tím, že v Chebu 24. 1. 2002 při řízení dopravy v místě dopravní nehody napadal občana romského původu slovy „černej cikán.“

e) Trestné činy cizinců (tabulky č. II/6, č. II/6a a č. II/6b), nelegální migrace a převaděčství

aa) trestná činnost cizinců

Všechny rozhodné skutečnosti vztahující se k roku 2002 plynou z *tabulky č. II/6*, která je koncipována zcela nově.

Porovnáním některých údajů s *tabulkami č. II/6a a II/6b* (které obsahují toliko údaje do roku 2001) lze nicméně uvést obecně alespoň následující údaje týkající se nejsledovanějších států.

Trestná činnost cizinců z většiny těchto států (i po započítání údajů ze zkráceného přípravného řízení) v roce 2002 zaznamenala tendenci k poklesu. Výjimku tvořila pouze trestná činnost páchaná občany Srbska a Černé Hory. Snížení se týkalo i občanů Ukrajiny, ve vztahu k nimž byly v předchozích zprávách vyslovovány varovné závěry. Na poklesu evidované trestné činnosti Ukrajinců poprvé již v roce 2001 se mohlo podílet zavedení vízové povinnosti; nelze však přehlédnout, že značná část těchto trestných činů může být ve stadiu latence. O tom by mohly svědčit i údaje z obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze, kde byl zaznamenán v roce 2002 znovu vzestup počtu osob stíhaných, resp. osob, jimž bylo sděleno podezření, i osob postavených před soud.

Struktura trestné činnosti cizinců není statisticky podchycena a tak nelze jejich trestnou činnost zevšeobecnit, neboť zaměření zájmů jednotlivých skupin cizinců se liší. V souladu s tím, co bylo uvedeno v předchozích zprávách o činnosti, je možno uvést, že u občanů Slovenské republiky převažuje majetková trestná činnost nikoli násilné povahy a také maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. b) tr. zák., spočívající v nerespektování zákazu pobytu nebo vyhoštění. Občané Ukrajiny se dopouštějí převážně majetkové trestné činnosti a také násilných trestných činů vydírání a loupeže a to často i organizovaně. Vietnamci se stejně jako v letech minulých dopouštěli i loni převážně trestné činnosti spojené se stánkovým prodejem zboží s falešnými obchodními značkami. Státní příslušníci Polska a Jugoslávie páchají především majetkovou a násilnou trestnou činností, u polských občanů jde také o dopravní nehody, zvláště v příhraničních okresech.

Krajské státní zastupitelství v Plzni uvedlo poznatek, že u Ukrajinců a Rusů se nově zjišťuje, že trestné činnosti se dopouštějí často osoby mladistvé a blízké věku mladistvých. Jde o děti rodičů, kteří mají v České republice dlouhodobý pobyt a řádně pracují, přitom jejich děti bývají pouze evidovány na úřadu práce, nemají žádné zaměstnání, scházejí se v partách se závadovou českou mládeží a v mnoha případech jsou iniciátory závažných trestných činů, zejména loupeží. Vzhledem k platné právní úpravě bývá nemožné prosadit u těchto pachatelů trest vyhoštění.

Ve vztahu k stíhání cizích státních příslušníků se vyskytují problémy se zjišťováním totožnosti pachatelů, neboť cizinci stále častěji mění svojí totožnost a v mnoha případech pak není možné ani vyhoštění, přestože tyto osoby se na území ČR soustavně dopouštějí trestné činnosti.

V souvislosti s novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. a omezenými možnostmi vzetí do vazby těchto osob, zejména pokud jde o drobnou majetkovou trestnou činnost a maření úředního rozhodnutí, kdy nerespektují vyhoštění z území ČR, je jediné řešení postupovat vůči nim ve zkráceném řízení, ovšem zde je věc komplikována, jsou-li vyžadovány překlady rozhodnutí. Pak je velmi problematické ve zkráceném řízení vůbec věc ukončit. Přitom je velmi

žádoucí, aby osoby, které v hostitelské zemi porušují zákon, co nejrychleji území republiky opustily.

Trestní stíhání cizinců dále výrazně ztěžuje neexistence tlumočnicků pracujících výhradně pro orgány činné v trestním řízení vzhledem k časovému omezení možnosti využití soudních tlumočnicků a také vzhledem k možné provázanosti některých tlumočnicků s komunitou usazenou v České republice, jejíž členové jsou nezdědka trestně stíháni.

bb) trestná činnost spojená s nelegální migrací a převaděčstvím

Pokud se jedná o problematiku postihu trestné činnosti spáchané v souvislosti s **nelegální migrací a převaděčstvím**, je zřejmé, že se nadále jistě jedná o trestnou činnost s vysokou latencí, neboť případy odhalení této trestné činnosti byly v roce 2002 spíše náhodné, což je ovlivněno nejen tím, že se jedná o organizovanou trestnou činnost, ale také tím, že i přepravované osoby - cizinci - nemají zájem na oznámení trestné činnosti a jejich spolupráce s policií nastane až za situace, kdy se stanou obětí podvodu nebo když akce selže a dostanou se do rukou cizinecké policie. Takové poznatky uvádějí **KSZ v Praze** a **KSZ v Plzni**.

*Např. ve věci **Okresního státního zastupitelství v Kladně**, sp. zn. 3 Zn 2654/2002, je vedeno trestní řízení proti neznámému pachateli, který dopravil do ČR skupinu celkem 45 osob, pravděpodobně indického původu, kamion s těmito imigranty odstavil na parkovišti u obce Lidice, uzamkl a odešel, přičemž osoby byly z uzavřeného kamionu vyproštěny až hasiči po upozornění občana, že z kamionu se ozývá volání a údery na stěnu. Věc je vedena pro trestný čin nedovoleného překročení státní hranice podle § 171a tr. zák. a trestný čin omezování osobní svobody § 231 tr. zák.*

Pokud se již podaří odhalit a objasnit trestnou činnost související s převaděčstvím (když její dokumentování je náročné s ohledem na skutečnost, že se jedná o tzv. „tranzitní“ trestnou činnost) neprobíhá trestní stíhání ve všech fázích řízení dostatečně rychle.

*Podle poznatku **Okresního státního zastupitelství pro Prahu - západ** byla v trestní věci vedené pod sp. zn. 1 Zt 355/98 proti obv. M. a spol. pro trestný čin podle § 163a, § 171a tr. zák. podána obžaloba v srpnu 2000. Následně byla věc postoupena z Okresního soudu Praha - západ na Okresní soud v Kroměříži, kde však dle poznatků OSZ Praha - západ do konce roku 2002 hlavní líčení neproběhlo.*

*Za nový jev označuje **Krajské státní zastupitelství v Plzni** zvýšený počet ilegálních migrantů z Číny a Pákistánu.*

V té souvislosti je poukazováno na negativní jev spojený s běžnou praxí ovlivněnou nedostatkem míst v uprchlických táborech, kdy tyto osoby po uložení správního vyhoštění a bez jakýchkoli dokladů totožnosti jsou propuštěny na území České republiky, odkud se opakovaně pokoušejí přestoupit hranici do země Evropské unie.

f) Drogové trestné činy (tabulka č. II/7)

Vývoj **drogové kriminality** nebyl v období 90. let a v letech 2000 až 2002 příznivý. Platí to i přesto, že v roce 2002 se vůbec poprvé (od roku 1989) projevil trend spočívající v poklesu stíhaných a žalovaných osob pro trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 (jde však o snížení jen o **2,3 %**, pokud jde o stíhané osoby, ohledně obžalovaných nastal opětovně vzestup). Navíc zde byl zaznamenán rozdílný vývoj v obvodu VSZ v Praze (pokles) a v obvodu VSZ v Olomouci (vzestup, a to především v důsledku nárůstu v obvodu KSZ v Brně). Pokles byl dále zaznamenán (a to vůbec poprvé od zavedení této skutkové podstaty novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 112/1998 Sb.) i u skutkové podstaty trestného činu podle § 187a tr. zák. U ostatních drogových trestných činů (podle § 188, resp. § 188a tr. zák.) nastal naopak vzestup, i když ne zvláště výrazný (o **11,3 %**, resp. **14,4 %** ohledně trestného činu podle § 188 tr. zák., a o **3,5 %**, resp. **12,7 %** ohledně trestného činu podle § 188a tr. zák. – bez započtení údajů ze zkráceného přípravného řízení – pokud jde o skutkovou podstatu podle § 188a tr. zák.).

I v roce 2002 ovšem pokračoval trend typický pro celé období od roku 1990 nepřetržitého nárůstu počtu stíhaných i obžalovaných osob pro tyto trestné činy.

Jinak stav, kdy dochází prakticky k neustálému vzestupu drogové trestné činnosti, může být ovšem i důsledkem úspěšnější činnosti orgánů Policie ČR při odhalování drogové kriminality, je ale nesporné, že Česká republika v současné době prochází „drogovým boomem“.

Z údajů zvláštní zprávy o poznatcích k aplikaci ustanovení trestního zákona postihujících nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek a jedů a šíření toxikomanie sp. zn. 1 Spr 231/2002 ze dne 11. 6. 2002 vyplynulo zejména, že u drogové trestné činnosti lze hovořit dnes už o svého druhu **multiplikačním efektu**, neboť jednak zasahuje stále **nižší věkové kategorie**, které jsou mnohem spíše než starší věkové skupiny ohroženy možnou kriminalizací i obecně (dlouhodobě dochází k soustavnému nárůstu zneužívání drog mládeží, přičemž klesá věk uživatelů a návykové látky užívají velmi často osoby již ve věku kolem 15 let), při ztrátě sociálního a zejména rodinného zázemí, dále z pachatelů této trestné činnosti, kteří jsou převážně konzumenty drogy, se postupně stávají její šířitelé, **dealeři**, kteří tak ke konzumaci drog přivádějí další osoby, a ještě navíc se pachatelé této trestné činnosti zapojují do **organizovaného zločinu**, který dnes již má evidentně prvky **mezinárodní organizované trestné činnosti**, na níž stále více participují i **cizí státní příslušníci**. Rozšiřování trestné činnosti tohoto charakteru co do četnosti jednání, do širších (a nižších) věkových i národnostních (či etnických) skupin i na další území státu pak má za samozřejmý důsledek nejen růst trestné činnosti obecně, ale zejména rozvoj podmínek pro další růst vlastní drogové trestné činnosti i do budoucna. A to nejen z hlediska zvětšujícího se počtu kriminálních jedinců, nýbrž i z pohledu nárůstu počtu příštích možných konzumentů drog, čímž se vlastně vliv tohoto negativního jevu na celkovou kriminalitu i na svůj vlastní vývoj v budoucnu de facto násobí. Lze tedy konstatovat obecně nepříznivý vývojový trend, který signalizuje pravděpodobné problémy i v budoucnu, ostatně tak, jak tomu je již dnes v okolních vyspělých západních státech. V nichž jedním z podmiňujících jevů je i **ilegální migrace**, s jejímž postupným nárůstem je nutno počítat i v ČR. Již dnes je vzhledem ke stávajícím poznatkům na závažnost tohoto jevu nutno upozornit.

Vedle příhraničních oblastí zůstávají hlavním ohniskem páchaní této trestné činnosti nadále především **velké městské aglomerace**.

Nadto však v posledním období začíná již drogová trestná činnost stále častěji a ve větším rozsahu pronikat i do míst malých. Intenzivněji se šíří do míst, kde se konají některé **hudební produkce**. Vážným společenským jevem, který nesporně má negativní vliv na výskyt této trestné činnosti a u něhož lze vysledovat přímou souvislost s nárůstem drogové kriminality, je vznik a přetrvávání neutěšené sociální situace v oblastech republiky, v nichž trvale přetrvává **vysoká míra nezaměstnanosti**.

Z hlediska obecných vývojových trendů je za významnou považována skutečnost, že i v regionech, v nichž počet stíhaných osob zaznamenal pokles, stále častěji dochází k užívání tzv. tvrdých drog, především pervitinu a heroinu v určitém okruhu konzumentů. Tak lze předpokládat, že někteří z konzumentů se sami postupně stanou distributory drog mezi svými vrstevníky či osobami mladších věkových skupin a tím budou ať vědomě či neuvědoměle – z tlaku okolí a nutnosti opatřovat drogu – rozšiřovat řady osob zapojených do zločineckých struktur této trestné činnosti, která je téměř vždy určitým způsobem organizovaná.

Pro mladší věkové skupiny – mladistvé (věková skupina 15 až 18 let) ale i nedospělé osoby (tj. děti do 15 let věku) je typickým **experimentování s tzv. měkkými drogami** zejména na úrovni kouření marihuany, přičemž **kouření marihuany není mezi mládeží považováno za škodlivé**.

Z údajů podkladových zpráv nižších státních zastupitelství pak vyplývá, že v roce 2002 se z drog se nejčastěji vyskytovaly marihuana, pervitin a heroin, v menší míře také durman, lysohlávka a extáze. Rozšiřují se také obchody s psychotropní látkou MDMA - extáze, přičemž se objevují i poznatky o zcela nové droze, tzv. tekuté, či přírodní extázi GHB, s níž jsou malé zkušenosti i u znalců z odvětví toxikologie.

Výše citovaná zvláštní zpráva pak v závěru shrnuje, že drogová kriminalita je s ohledem na její celospolečenské dopady, její propojení s dalšími formami trestné činnosti,

ale zejména také s mezinárodním organizovaným zločinem, závažným celospolečenským problémem, u něhož se navíc projevuje nepříznivý trvalý vzestupný trend a mění se i kvalitativně opět v nepříznivém směru, neboť dochází:

- k rozšiřování druhů zneužívaných a rozšiřovaných „tvrdých“ drog,
- k rozšiřování tohoto fenoménu i mimo městské aglomerace a příhraniční oblasti směrem na venkov a do odlehlých míst republiky,
- k rozšiřování nejen plošně mezi různé skupiny obyvatel, ale i do nižších věkových ročníků,
- k zapojování stále většího okruhu osob cizí státní příslušnosti do šíření drog, což svědčí o dalším pronikání mezinárodního organizovaného zločinu na naše území,
- ke změně v postavení ČR z hlediska užití drog ze země převážně tranzitní na zemi konzumentskou,
- postupnému zapojování našich občanů do vyšších zločineckých struktur, ovládajících u nás tuto oblast kriminality.

Krajské státní zastupitelství v Plzni předložilo k této oblasti kriminality velmi pozoruhodnou analýzu, kterou zpracovalo **Okresní státní zastupitelství v Karlových Varech**. Byť se jedná o analýzu na základě poznatků tohoto okresního státního zastupitelství, považuje se vhodné sdělit názory o prognóze dalšího vývoje, které mohou mít totiž obecnou platnost. Konkrétně se pak předpokládá, že

- dojde k dalšímu nárůstu počtu drogově závislých osob,
- dojde ke snižování věkové hranice toxikomanů,
- dojde k přechodu konzumentů pervitinu na tvrdší drogu - heroin,
- je nutno počítat s dalším zvyšováním konspirativnosti prodeje drog,
- lze předpokládat nárůst násilného řešení sporů, zastrašování, ovlivňování svědků a fyzického vymáhání dluhů za drogy.

Ve vztahu k dokazování drogových trestných činů je nutno uvést, že se zvyšují nároky na dokazování tohoto druhu kriminality, neboť při provádění důkazu podle § 88 tr. ř., který bývá často podstatným důkazem k prokázání viny obviněných, je často ze strany obhajoby a také soudu požadován ještě znalecký posudek k posouzení pravosti hlasů obviněných, zachycených na záznamu. Pachatelé jsou si navíc vědomi možnosti odposlechu a často mění používané mobilní telefony.

Byl zaznamenán i názor (nesprávný, protože je třeba vycházet striktně ze znění citovaného ustanovení a odmítnout výklady neodůvodněně zužující dosah této úpravy), že postup podle § 55 odst. 2 tr. ř. je v drogových věcech prakticky vyloučen. Vychází z toho, že zainteresované osoby se vzájemně znají a poukazuje i na to, že pokud byla identita některého ze svědků utajována, pachatelé proto stejně odhalí, o koho se jedná.

***Městské státní zastupitelství v Praze** poukazuje na postup soudu v konkrétní věci (Obvodní soud pro Prahu 8), který pokud dojde k závěru, že postup dle § 55 odst. 2 tr. ř. nebyl svědkem dostatečně zdůvodněn, odtajní svědkovu totožnost a ten pak odepře vypovídat, nebo vypovídá odlišně nebo jeho přítomnost u hlavního líčení není možné zajistit, ale výpověď z přípravného řízení není možné ani přečíst.*

Poukazováno je dále i na skutečnost, že přípravné řízení na tomto úseku mohou konat a také skutečně konají jednak policejní orgány Policie České republiky, jednak policejní orgány celního ředitelství (nebo Generálního ředitelství cel). Tato dvojkolejnost není příliš praktická, protože celní orgány věc dovedou do stadia před zahájení trestního stíhání a k provedení tohoto úkonu a vyšetřování pak věc předávají policejnímu orgánu Policie České republiky. Policejní orgán je pak po převzetí věci nucen v krátké době zpracovat mnohdy značné množství informací a není-li do věci „zasvěcen“ od samého zahájení prověřování, mohou mu uniknout velmi cenné informace a souvislosti. V této oblasti by tak patrně bylo

vhodné uzákonění společných vyšetřovacích skupin (obdoba skupin působících v této oblasti např. ve Spolkové republice Německo nebo ve Švédsku).

g) Trestná činnost příslušníků Policie České republiky a příslušníků Bezpečnostní informační služby (tabulky č. II/8a až č. II/8c)

V roce 2002 se sice snížil počet stíhaných příslušníků Policie ČR i příslušníků BIS (z hlediska vzájemné relace lze naposledy uvedenou kategorii v podstatě zcela pominout), ale na druhé straně se zase zvýšil počet příslušníků policie, na něž byla podána obžaloba (srov. *tabulku č. II/8a*). Vzhledem k tomu, že případy konání zkráceného přípravného řízení proti policistům byly na území ČR v roce 2002 naprosto výjimečné (3 osoby, jimž bylo sděleno podezření, a stejný počet osob, na něž byl podán návrh na potrestání – srov. *tabulky č. II/8b a č. II/8c*), zkrácené přípravné řízení zde není faktorem, ke kterému by bylo potřeba jakkoli přihlížet.

Nárůst počtu obžalovaných osob (výraznější v obvodu VSZ v Olomouci) souvisí s tím, že se v roce 2002 zároveň podstatnou měrou snížil oproti roku 2001 počet příslušníků, vůči kterým bylo postupováno dle § 171 nebo podle nebo podle § 172 tr. ř. Příčinu tohoto stavu lze zřejmě spatřovat v nové kompetenci státních zástupců stran vyšetřování trestné činnosti těchto speciálních subjektů, ale nesporně i v ustanovení § 174a tr. ř.

Vývoj v obvodu jednotlivých krajských státních zastupitelství plyne rovněž z *tabulky č. II/8a*; je zřejmé, že největší nápad vykazuje obvod Krajského státního zastupitelství v Ostravě a Městského státního zastupitelství v Praze.

Bude-li vzat v úvahu počet policistů zařazených v rámci odpovídajících správ krajů, pak v souladu s tím, co se uvádí ve zprávě Inspekce ministra vnitra o činnosti za rok 2002, je zřejmé, že nejvyšší podíl obviněných policistů byl v roce 2002 v obvodu působnosti krajských státních zastupitelství v Ústí nad Labem, v Plzni a v Ostravě (vždy 1,3 %). Nejnižší podíl byl zaznamenán v obvodu Krajského státního zastupitelství v Praze (0,5 %).

Nejčastěji se policisté v roce 2002 dopouštěli trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 tr. zák., a také dalších trestných činů, např. pojištění podvodu podle § 250a tr. zák., podvodu podle § 250 tr. zák., ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák., vydírání podle § 235 tr. zák., krádeže podle § 247 tr. zák., výtržnictví podle § 202 tr. zák. a zpronevěry podle § 248 tr. zák. Jiné trestné činy (což se týká např. i trestných činů podle § 159 tr. zák. nebo podle § 160 až § 162 tr. zák., jakož i trestných činů v dopravě) jsou zastoupeny pouze ojediněle.

Počet vazebně stíhaných příslušníků zůstal v roce 2002 na stejné úrovni jako v roce 2001 (jinak počet vazebně stíhaných policistů se v celém období let 1995 až 2001 pohyboval v rozmezí od 18 do 30; nejnižší počet – 18 – byl dosažen právě na konci tohoto období).

Specifikem při vyšetřování trestné činnosti těchto pachatelů je skutečnost, že se v osobě příslušníka Policie ČR nebo (výjimečně i příslušníka BIS) jedná o „kvalifikovaného“ pachatele, znalého nejen platné právní úpravy, ale mnohdy i operativně taktických postupů. U těchto pachatelů byl v souvislosti s vyšetřováním zaznamenán vysoký podíl pracovních neschopností. Obvinění policisté si ihned po zahájení trestního stíhání často nechávají vystavit lékařem pracovní neschopnost, nemohou se pak z tohoto důvodu účastnit vyšetřovacích úkonů, čímž ztěžují a prodlužují vyšetřování.

Pouze v jedné věci vyšetřované státním zástupcem OSZ Brno-venkov byla dána příslušnost krajského soudu podle § 17 tr. řádu (jednalo se o pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 odst. 1 tr. zák.).

3. Další poznatky významné pro objasnění příčin trendu trestné činnosti a jejich nových jevů a forem (trestné činy neuvedené pod bodem 2., jakož i trestné činy, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení – tabulka č. II/9)

V rámci **standardního přípravného řízení** bylo v roce 2002 na území ČR nejvíce osob stíháno a obžalováno pro trestný čin krádeže podle § 247 tr. zák. (24,5 % všech osob

stíhaných a 26,4 % všech osob žalovaných), trestný čin podvodu podle § 250 tr. zák. (11,4 % stíhaných a 11,6 % všech obžalovaných) a trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. [zmíněném již v bodě 2., písm. d), sub. cc)]. Následuje trestný čin výtržnictví podle § 202 tr. zák. a trestný čin porušování domovní svobody podle § 238 tr. zák.

Z údajů uvedených v *tabulce č. 11/9* je zřejmé, že **zkrácené přípravné řízení** dle § 179a a násl. tr. ř. je sice využíváno v relativně širokém spektru spáchané a objasňované trestné činnosti, míra využití této formy řízení je však závislá na složitosti obstarání a provedení důkazů k jednotlivým trestným činům. Nejčastěji proto bylo zkráceného přípravného řízení využíváno ohledně trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák., kde to bylo ve 43,6 %, resp. 44,7 % věcí (zejména pokud jde o krádeže v obchodech a supermarketech), a u trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 tr. zák. (25,5 %, resp. 26,2 % podílu na všech věcech), jehož se dopustily zejména osoby zdržující se v rozporu se zákazem pobytu na území republiky a osoby řídící motorové vozidlo, ač jim tato činnost byla zakázána. Ve zkráceném řízení bylo takto v roce 2002 vyřízeno více věcí než ve standardním přípravném řízení. To jen potvrzuje fakt, že této formy přípravného řízení je využíváno především tam, kde dokumentace trestné činnosti při činu přistiženého pachatele je jednoduchá. Zkráceného přípravného řízení bylo relativně často využíváno i ohledně trestných činů porušování domovní svobody podle § 238 tr. zák., výtržnictví podle § 202 tr. zák., podvodu podle § 250 tr. zák., poškozování cizí věci podle § 257 tr. zák., zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák., neoprávněného užívání cizí věci dle § 249 tr. zák. a násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a tr. zák.

Zavedení zkráceného přípravného řízení lze tedy obecně hodnotit velmi kladně (v mnoha případech dochází k odsouzení pachatele ve lhůtě 72 hodin od jeho zadržení po spáchaném trestném činu). Takový postup však zvyšuje zatíženost státních zástupců při výkonu pracovní pohotovosti (zcela běžně jsou konána hlavní líčení ve zjednodušeném řízení ve dnech pracovního klidu).

Pokud jde o poznatky k **trestným činům poškozujícím nebo ohrožujícím životní prostředí**, je nutno zmínit poznatky Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích a Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové.

Po zakotvení nového ustanovení trestného činu poškozování lesa těžbou podle § 181c tr. zák. došlo k situaci, že soudy začaly zastavovat trestní stíhání obviněných, na které byla před účinností nového trestného činu poškozování lesa těžbou podána obžaloba pro trestný čin ohrožení a poškození životního prostředí podle § 181a tr. zák., přestože znalci ve svých znaleckých posudcích konstatovali rozsáhlé škody na životním prostředí. Trestný čin poškozování lesa těžbou podmínil trestnost vznikem holé seče na celkové větší ploše lesa nebo proředěním lesního porostu pod hranici zakmenění stanovené zvláštním předpisem na celkové větší ploše lesa, kdy větší plochou lesa se rozumí nejméně 1,5 ha. V konkrétně projednávaných případech však došlo k významnému ohrožení životního prostředí, jak konstatovali znalci, přestože nebyl splněn objektivní znak nové skutkové podstaty a to vznik holé seče či proředění lesního porostu na ploše 1,5 ha. De facto tak došlo ke snížení kriminality na tomto úseku, což jistě nebylo záměrem zákonodárce.

Krajské státní zastupitelství v Praze poukazuje na skutečnost, že v trestných činech v dopravě nadále zůstává vysoký počet trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 tr. zák.; zvýšil se podíl alkoholu na dopravní nehodovosti a s tím spojenými negativními následky v podobě zranění a usmrcení osob. Tato situace úzce souvisí s nežádoucími změnami zákonné úpravy (konkrétně v zákoně č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů), která omezila možnost Policie ČR na úseku bezpečnosti silničního provozu odebírat - zadržovat řidičské průkazy bezprostředně při zjištění závažného porušení pravidel silničního provozu. V této souvislosti bude v tomto roce vypracována zvláštní zpráva obsahující vyhodnocení postihu trestných činů v silniční dopravě, jejichž následkem byla těžká újma na zdraví nebo smrt, která nepochybně přispěje k analýze stavu a postihu trestné činnosti na tomto úseku.

V obvodu **Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové** se dále objevil u trestného činu podvodu nový způsob čerpání finančních prostředků z nekrytých účtů pachatelů tak, že na účet vedený u banky je jednorázově vložena větší částka peněz a krátce na to, kdy je vložena částka na účet zaevidována, dochází k mnohonásobnému přečerpání finančních prostředků výběrem z bankomatů, ale zejména odběrem zboží v prodejnách bezhotovostní platbou pomocí bankovní karty.

III. Činnost státního zastupitelství v trestním procesu před zahájením trestního stíhání v přípravném řízení a v trestním řízení soudním až do pravomocného skončení trestního stíhání v roce 2002

1. Poznatky k rychlosti přípravného řízení trestního od zahájení trestního stíhání (tabulky č. III/1, III/2a až III/2c, dodatek k tabulkám č. III/1 až č. III/3c)

a) Poznatky k rychlosti vyšetřování konaného policejními orgány a státními zástupci a k rychlosti celého přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání (tabulky č. III/2a, č. III/2c)

Dodatek k tabulkám č. III/1 až č. III/3c - výslednost práce organizačních článků Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR – zachycuje podstatné srovnávací údaje z činnosti útvarů Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (jde o tabulku převzatou z Informace o stavu trestního řízení u Služby kriminální policie a vyšetřování v ČR v roce 2002.

I když se v případě **rychlosti vyšetřování** jedná o ukazatel, který patří mezi nejvíce sledované, nelze přehlédnout, že tato oblast byla výrazně ovlivněna novelizací trestního řádu z roku 2001 a meziroční srovnání vývojových tendencí je poměrně velmi komplikované. Přesto lze oprávněně dovodit, že i v roce 2002 pokračoval na území České republiky trend spočívající ve zkracování délky vyšetřování (do něhož bylo ze statistických důvodů zahrnuto též zkrácené přípravné řízení), přičemž k tomuto zkracování délky vyšetřování dochází kontinuálně od roku 1995 (srov. tabulku č. III/2a).

Tato tendence je vlastní obvodům působnosti obou vrchních státních zastupitelství. Pokud došlo zcela zásadním způsobem k nárůstu počtu i podílu osob, vůči nimž trvalo řízení ve lhůtách do jednoho a do dvou týdnů, tento kvantitativní posun je třeba jistě spojovat se zavedením institutu zkráceného přípravného řízení. Zavedení tohoto institutu však současně vyvolalo paradoxní efekt – pokles počtu osob, proti nimž bylo vyšetřování skončeno v době od 2 týdnů do jednoho měsíce a od jednoho měsíce do 2 měsíců. Za rozhodující ukazatel je třeba proto považovat souhrnný údaj o podílu osob, ve vztahu ke kterým se podařilo vyšetřování skončit, alespoň v době do 2 měsíců. V tomto směru je třeba uvést, že v roce 2002 činil tento podíl na území ČR **63 %**, zatímco v roce 2001 to bylo jen **55,7 %**. Je tedy možno zaujmout plně odůvodněný závěr, že rychlost vyšetřování (včetně zkráceného přípravného řízení) se zvýšila.

Na tuto okolnost mohou mít vliv dva základní faktory. Prvním faktorem je kvalitnější a rychlejší práce policejních orgánů a státních zástupců, a druhým (zřejmě významnějším) faktorem je novela trestního zákona a trestního řádu (např. již zmiňované zavedení institutu zkráceného přípravného řízení zásadně ovlivnilo zvýšení počtu věcí skončených do dvou týdnů). Je zřejmé, že povinnosti nově stanovené trestním řádem (např. ustanovení § 167 a § 170 tr. ř., které upravuje délku vyšetřování, předkládání zpráv a provádění prověrek) mají na délku přípravného řízení rovněž vliv.

Krajské státní zastupitelství v Brně v této souvislosti uvedlo, že u závažné hospodářské činnosti není měsíční lhůta k provádění prověrek po uplynutí 6 měsíců vyšetřování (§ 170 tr. ř. ve spojení s § 167 odst. 3 tr. ř.), vede k provádění prověrek formálním způsobem a jako vhodnější se jeví lhůta dvou měsíců. Prodloužení lhůty k vyšetřování v souladu s úpravou obsaženou v citovaných ustanoveních přichází v úvahu zejména u věcí s rozsáhlým spisovým materiálem, se složitými úkony, které je třeba dlouhodobě plánovat, kde jsou delší dobu vyhotovovány znalecké posudky nebo v nichž je skončení věci závislé na vyřízení právní pomoci v zahraničí.

Za velmi důležitý je nutno dále považovat údaj o podílu osob, ve vztahu k nimž vyšetřování trvá v rozmezí od jednoho roku do dvou let nebo nad 2 roky. Pozitivní v tomto směru je to, že se snížil počet i podíl osob, stran jejichž trestné činnosti řízení trvalo déle jak jeden nebo dva roky (v roce 2002 na území ČR **4,3 %**, zatímco v roce 2001 to bylo 5 %).

Na druhé straně však nelze přehlédnout, že v obvodu některých krajských státních zastupitelství byla zaznamenána opačná tendence – v obvodech krajských státních zastupitelství v Českých Budějovicích, v Plzni a v Brně se jednalo o zcela nevýrazný nárůst v řádu jedné či dvou desetín procenta.

V podstatě ve shodě se shora popsaným vývojem rychlosti řízení lze v roce 2002 také zaznamenat na území ČR i skutečnosti podchytené v *tabulce III/2c*. Tato tabulka se vztahuje k **rychlosti přípravného řízení jako celku**. I zde nastal zásadní nárůst počtu a podílu osob, jejichž věc byla vyřízena ve lhůtách do jednoho nebo dvou týdnů.

Obecně je však v této souvislosti poukazováno na to, že novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. příliš nepřispěla ke zkrácení řízení u trestných činů s věcnou příslušností danou ustanovením § 17 tr. ř.

Obdobně jako v předcházejících letech má na rychlost řízení (vyšetřování i přípravného řízení) vliv i neochota obviněných i svědků se dostavovat k úkonům, obtíže s doručováním pošty, zjišťování faktického pobytu osob, a v neposlední řadě přetížení státních zástupců v důsledku jejich nedostatečného počtu.

V roce 2002 se na délce vyšetřování i celého přípravného řízení negativně projevilo i jednání některých obhájců, o obviněných ani nemluvě. Taktika zdržování a prodlužování řízení, včetně řady obstrukcí a účelových stížností je novým signifikantním jevem, a to nejen ve vyšetřování, ale i v řízení před soudem.

Velmi se např. rozšířil odmítavý postoj obviněných ke studiu spisu (§ 166 odst. 1 tr. ř.) s poukazem na zdravotní stav. Z tohoto důvodu je pak nutné přibírat znalce z oboru zdravotnictví.

V oblasti rychlosti přípravného řízení se ukazuje, že zejména ve věcech hospodářské a finanční kriminality rychlost přípravného řízení komplikují a prodlužují časté změny v osobách vyšetřujících policejních orgánů. Příčiny tohoto stavu spočívají v organizačních a personálních změnách (zejména po zrušení úřadů vyšetřování), ve změnách policejního orgánu z důvodu studia nebo dlouhodobé nemoci nebo z důvodu jeho pověření vyšetřováním jiné trestní věci. Délka vyšetřování a přípravného řízení je také nepříznivě ovlivňována tím, že policejnímu orgánu, který vyšetřuje trestní věc složitou a náročnou na dokazování, jsou přidělovány nad rámec jeho možností další věci k vyšetřování. Popřípadě, že v počátečních nebo i jiných fázích vyšetřování náročných na provedení velkého množství vyšetřovacích úkonů, není vytvořen efektivně fungující vyšetřovací tým.

*Jako příklad lze uvést trestní věc obv. PhDr. V. Ž. a spol., v níž dozor vykonává **Městské státní zastupitelství v Praze** (vedenou u Vrchního státního zastupitelství v Praze pod sp. zn. 1 VZt 296/2001). V rámci výkonu dozoru i dohledu bylo konstatováno, že ze strany policejního orgánu nejsou plněny pokyny dozorového státního zástupce ve stanovených termínech a policejní orgán nepostupuje samostatně při vyšetřování. Postupně se zhoršila komunikace mezi policejním orgánem a státním zástupcem s odůvodněním, že musí intenzivně provádět úkony trestního řízení v jiné přidělené věci. Policisté, kteří byli přiděleni vyšetřujícímu policejnímu orgánu pro potřebu vyšetřování a ve věci působili od samého počátku, byli následně pověřeni plněním jiných úkolů. Policejnímu orgánu byl místo nich přidělen méně zkušený policista. Za této situace policejní orgán obdržel ke zpracování ještě další rozsáhlou trestní věc. To vedlo ke stagnaci vyšetřování a ke vzniku průtahů. Pokyny vydané dozorovým státním zástupcem k nápravě nebyly splněny. Teprve po projednání zjištěných průtahů a závad v postupu policejního orgánu vedoucími pracovníky MSZ v Praze s nadřízenými policejními orgány byla přijata opatření k nápravě a došlo i k zlepšení podmínek pro činnost policejního orgánu při vyšetřování.*

*V trestní věci obv. RNDr. I. T. a spol., v níž dozor vykonává **Krajské státní zastupitelství v Praze** (na Vrchním státním zastupitelství v Praze vedené pod sp. zn. II VZt 772/96) bylo vyšetřování zahájeno dne 10. 12. 1996 a přípravné řízení bylo skončeno podáním obžaloby dne 8. 4. 2002, tj. více jak po pěti letech. Délka trestního řízení v této věci byla mj. ovlivněna tím, že se rozpadl a přestal fungovat speciální vyšetřovací tým, který byl na počátku vyšetřování vytvořen a na vyšetřování se postupně vystřídal 8 vyšetřovatelů (resp. osob služebně činných v policejním orgánu).*

Trestní věc obv. C. T. – W. a spol., v níž vykonává dozor **Městské státní zastupitelství v Praze** (na **Vrchním státním zastupitelství v Praze** vedená pod sp. zn. 1 VZt 134/2002) byla v říjnu 2001 přidělena začínajícímu nezkušenému vyšetřovateli, jenž se po zahájení trestního stíhání dopustil vůči obviněné trestné činnosti, pro kterou je stíhán. Z tohoto důvodu byla věc v listopadu 2001 přidělena k vyšetřování jinému vyšetřovateli. Ten ji zpracovával po dobu necelých dvou měsíců. Poté byla věc znovu přidělena jinému policejnímu orgánu. Ten přistupoval k vyšetřování laxně a neplnil pokyny dozorové státní zástupkyně. Po vyhodnocení jeho postupu vzhledem k neodůvodněným průtahům byla věc přidělena k vyšetřování jinému policejnímu orgánu, který ji vyšetřoval do 31. 12. 2002. Od 1. 1. 2003 ve věci koná vyšetřování opět jiná osoba služebně činná v policejním orgánu. Z uvedeného vyplývá, že v průběhu dosavadního přípravného řízení ve věci působili čtyři vyšetřovatelé, resp. policejní orgány, přičemž vyšetřování zatím nespěje k závěru. To se negativně projevilo na délce i kvalitě vyšetřování.

b) Poznatky k rychlosti postupu státních zástupců po doručení návrhu na podání obžaloby (tabulka č. III/2b)

V roce 2002 došlo ke snížení podílu osob, ve vztahu k nimž řízení u státního zástupce (i po započtení údajů ze zkráceného přípravného řízení) trvalo do 2 týdnů (**64,6 %** - v roce 2001 70,7 %), jakož i do jednoho měsíce (**87,3 %** - v roce 2001 93,2 %). Výrazně narostl ovšem i absolutní počet těchto osob (o **15,4 %**) a také osob, vůči nimž řízení u státního zástupce trvalo po dobu do jednoho týdne (o **15 %**).

Skutečností ovšem zůstává, že se poměrně výrazně zvýšil i počet osob (pojímáný jak absolutně, tak jako podíl), ohledně nichž řízení u státního zástupce (včetně zkráceného přípravného řízení, které zde ovšem sehrálo roli jen z pohledu zvýšení absolutního počtu osob zmíněných v *tabulce č. III/2b*) trvalo déle než jeden měsíc, dva měsíce, 6 měsíců, jeden rok i dva roky (v roce 2002 činil podíl osob, ve vztahu k nimž řízení u státního zástupce trvalo delší dobu než 2 měsíce, **4,3 %**, zatímco v roce 2001 to bylo jen 1,9 % - z hlediska absolutních čísel jde o počet ještě vyšší – v roce 2001 – 1 932 osob, v roce 2002 – **4 845** osob).

K významnému nárůstu osob, ohledně nichž řízení u státního zástupce trvalo v rozmezí od 2 do 6 měsíců, došlo zejména u Krajského státního zastupitelství v ústí nad Labem (ze 4,7 % v roce 2001 na 13,1 % v roce 2002). U KSZ Ústí nad Labem se zvýšil ovšem poměrně výrazně i ukazatel délky řízení od 6 do 12 měsíců, což vynikne zejména ve srovnání absolutních čísel (v roce 2001 59 a v roce 2002 257).

Nepříznivá situace u Městského státního zastupitelství v Praze se v tomto ohledu v roce 2002 naopak zlepšila (v roce 2001 podíl osob s délkou řízení nad 6 měsíců u státního zástupce – 0,6 %, v roce 2002 – 0,4 %). Jinak ale je třeba konstatovat, že v obvodech prakticky většiny krajských státních zastupitelství se situace v tomto směru zhoršila.

Na výše uváděných údajích nemůže nic zásadně změnit ani chybné vykázaní délky řízení u státního zástupce ve statistických listech v obvodu Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích (v rámci působnosti tohoto státního zastupitelství neexistuje ve skutečnosti žádná věc s délkou řízení u státního zástupce jeden až dva roky nebo dokonce nad dva roky – vykázáno jich bylo 13).

Vrchní státní zastupitelství v Praze k nárůstu podílu i počtu osob naznačenému shora uvádí, že i v roce 2002 platilo v jeho obvodu opatření vrchního státního zástupce v Praze ze dne 15. 6. 1999, podle kterého jsou krajští (městský) státní zástupci povinni každý měsíc písemně dokladovat počet neskončených věcí, v nichž byl podán návrh na podání obžaloby. Současně je rychlost postupu státních zástupců po doručení návrhu na podání obžaloby vyhodnocována na pravidelných čtvrtletních poradách s krajskými státními zástupci. Pozornost je věnována především trestním věcem, které nebyly vyřízeny ve lhůtě do šesti měsíců. Věci, které nebyly vyřízeny v uvedené lhůtě, se – jak je zřejmé již ze shora uvedeného - koncentrují především u KSZ v Ústí nad Labem a MSZ v Praze (byť v jeho obvodu nastalo v roce 2002 zlepšení), u ostatních krajských státních zastupitelství se vyskytují spíše ojediněle. Z hlediska povahy trestné činnosti jde zejména o věci rozsáhlé majetkové trestné činnosti, skutkově složité a důkazně náročné věci hospodářské a finanční kriminality, popř. jiné trestní věci skupinové rozsáhlé trestné činnosti.

Příčiny prodlev ve vyřízení věcí po doručení návrhu na podání obžaloby spočívají primárně v nedostatečném personálním obsazení státních zastupitelství a z toho vyplývajícího

vysokého pracovního zatížení státních zástupců a nutnosti přednostně zajišťovat účast u hlavního líčení nebo úkony spojené s využíváním operativně pátracích prostředků či jiné úkony trestního řízení, které nesnesou odkladu. V důsledku toho se pak nedostává potřebný časový prostor pro přezkoumání často velmi rozsáhlého spisového materiálu (např. u **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** se tak jednalo o věc, ve které bylo celkem 131 obviněných a žalováno celkem bylo 122 osob) před zpracováním obžaloby nebo jiného meritorního rozhodnutí. Současně se do tohoto stavu nutně promítá nezřídka i právní složitost trestních věcí. Navíc se registruje i deficit na poli administrativních zaměstnanců státních zastupitelství.

Na těchto prodlevách se však podílí i nedostatečný výkon dozoru, který není prováděn průběžně a na podkladě spisového materiálu, ale až následně po doručení vyšetřovacího spisu s návrhem na podání obžaloby. K tomu je však nutno konstatovat, že vzhledem k značnému pracovnímu zatížení státních zástupců, zejména po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb., státním zástupcům příliš prostoru pro soustavný a intenzivní výkon dozoru nad přípravným řízením nezbyvá.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci poukázalo k zmíněnému problému na to, že na nepříliš uspokojivém stavu vyřizování návrhů na podání obžaloby a ostatních návrhů státními zástupci se podílelo zejména Městské státní zastupitelství v Brně, okresní státní zastupitelství v Kroměříži, v Hodoníně, v Blansku, v Novém Jičíně a v Přerově. Nejtíživější situace v obvodu Krajského státního zastupitelství v Brně byla u Okresního státního zastupitelství v Břeclavi, kde byly registrovány věci týkající se 71 osob ve lhůtě od jednoho do 2 měsíců, 165 osob ve lhůtě od 2 do 6 měsíců a 15 osob ve lhůtě od 6 do 12 měsíců. Pokud jde o obvod Krajského státního zastupitelství v Ostravě, pak obdobně velmi nepříznivá situace byla je u Okresního státního zastupitelství v Ostravě, kde byly evidovány věci týkající se 906 osob ve lhůtě od 1 do 2 měsíců a 95 osob ve lhůtě od 2 do 6 měsíců. Krajská státní zastupitelství v Brně a v Ostravě situaci posledně dvou jmenovaných okresních státních zastupitelství shodně přičítají nepříznivé (resp. neutěšené) personální situaci. Na druhé straně je faktem, že do určité míry se v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Olomouci se naopak zlepšila rychlost vyřizování u samotných krajských státních zastupitelství (zřejmě i na základě změny § 89 odst. 11 tr. zák. ve vztahu k § 17 tr. ř.).

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci stejně jako Vrchní státní zastupitelství v Praze zdůrazňuje, že všechny výše uváděné údaje je nutno posuzovat prizmatem zvyšující se zatíženosti státních zástupců.

Nejvyšší státní zastupitelství k tomu považuje za nutné dodat, že se ukazuje zcela jednoznačně, že z hlediska personálního nebyla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. odpovědným způsobem Ministerstvem spravedlnosti připravena a lze dokonce hovořit o absolutním selhání tohoto resortu, jež nelze žádným způsobem zdůvodnit.

2. Poznatky k návrhům na rozhodování soudu v přípravném řízení

a) Nové poznatky k návrhům na vzetí obviněných do vazby a rozhodování soudu o nich po změnách v úpravě vazby provedené novelou č. 265/2001 Sb.

V roce 2002 nebyly – i přes řadu zásadních změn provedených citovanou novelou trestního řádu - shledány zásadnější rozdíly v nahlížení na existenci vazebních důvodů v porovnání návrhů státních zástupců s rozhodnutími soudů.

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem poukazuje na poznatky **Okresního státního zastupitelství v Lounech** a **Okresního státního zastupitelství v Mostu**, že soudci mnohdy zastávají rozdílná stanoviska ohledně vazebních důvodů a zadržené proto propouštějí ze zadržení. Zákon státnímu zástupci nepřiznává právo stížnosti do rozhodnutí o propuštění zadržené osoby, ačkoli nesporně možností takovou stížnost podat (rozh. č. 39/1998 Sb. rozh. tr. nelze z tohoto pohledu shledat dostatečně podloženým) a následné rozhodnutí odvolacích soudů by přispěly k jistému sjednocení aplikační praxe soudů a státních zastupitelství.

Následné příklady pochybnost vzbuzujících soudních rozhodnutí o propuštění ze zadržení se týkají věcí **OSZ Most**.

Ve věci sp. zn. 1 Zt 110/2002 byl obviněný P. H. stíhán pro trestný čin krádeže dle § 247 odst. 1, 2 písm. b, d) tr. zák., poškozování cizí věci dle § 257 odst. 1 tr. zák. a porušování domovní svobody dle § 238 odst. 1, 2 tr. zák., jichž se dopustil ve dnech 13. až 14. 2. 2002 vloupáními do zahradních domků v obci České Zlatníky, okr. Most. Jednání se dopustil celkem třemi dílčími útoky. Státní zástupce odůvodnil u obviněného existenci vazebních důvodů ve smyslu § 67 písm. a), c) tr. ř., neboť obviněný se jednání dopustil velmi krátce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody pro tutéž trestnou činnost, byl bez zdroje příjmů, nezdržoval se v místě bydliště, kde měl družku s dětmi, ale ihned po propuštění z výkonu trestu se odebral do okresu Most, kde začal páchat trestnou činnost. Obviněný při výslechu před soudkyní tyto údaje potvrdil, uvedl, že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody byl bez peněžních prostředků, chtěl se obrátit na některé sociální zařízení s žádostí o pomoc, ale nevěděl, kde se nachází, a proto odešel do obce Zlatníky, kde spáchal trestnou činnost. Uvedl, že si myslí, že ze společenského hlediska by bylo lepší, kdyby mu byly opatřeny prostředky k návratu do místa bydliště, než jej držet ve vazbě. Požádal soud, aby na něj nevaloval vazbu s tím, že je připraven dopravit se i pěšky do místa bydliště, kde ho očekává družka a kde byli příjemci sociálních dávek. Soudkyně po tomto výslechu uvedla, že není přesvědčena o existenci vazebních důvodů a že společensky únosnější bude propustit obviněného na svobodu, neboť trestné činnosti se dopustil pouze proto, že nebyly zajištěny jeho základní potřeby.

Ve věci 1 Zt 393/2002 byl obviněný J. P. stíhán pro trestný čin loupeže dle § 234 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustil tím, že dne 5. 6. 2002 v Mostě ve 22,00 hod. na sídlišti v Chánově úderem pěstí a kopáním napadl F. V., který odcházel z bytu sestry obviněného, srazil jej na zem a z kapsy košile mu vzal 700,-Kč. Státní zástupce spatřoval u obviněného existenci vazebních důvodů dle § 67 písm. b), c) tr. ř., neboť byla obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky (ti byli specifikováni) a bude pokračovat v páchání trestné činnosti téže povahy, neboť v době spáchání trestného činu byl již obžalován pro trestný čin krádeže dle § 247 odst. 1 písm. d) tr. zák. a vydírání dle § 235 odst. 1 tr. zák. Obviněný před soudcem odmítl k věci vypovídat. Soudce jej propustil ze zadržení s tím, že od spáchání trestného činu dne 5. 6. 2002 do zadržení obviněného dne 11. 6. 2002 již jistě došlo ke kontaktu mezi obviněným a jeho sestrou, která měla být vyslechnuta jako svědkyně. Obava z ovlivňování již tedy není na místě. Pokud se týče předchozí trestné činnosti obdobné povahy, dospěl soudce k závěru, že věc ještě nebyla pravomocně skončena, nelze k ní tedy přihlížet a soud neshledal nutnost vazebního stíhání obviněného.

V obvodu působnosti **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** se ojediněle vyskytly případy, kdy soud neakceptoval návrh státního zástupce na vzetí obviněného do vazby. I v těchto několika případech však soud akceptoval existenci vazebních důvodů, ale rozhodl o ponechání obviněného na svobodě za současného přijetí slibu a stanovení dohledu probačního úředníka.

K ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) tr. ř. byl pak sdělen poznatek (**ObsZ pro Prahu 9**), že ani v jednom případě se postup podle tohoto ustanovení neosvědčil, neboť obviněný podmínkám dohledu nikdy nevyhověl.

V obvodu **Krajského státního zastupitelství v Plzni**, konkrétně u **Okresního státního zastupitelství v Tachově** došlo k tomu, že soudce tamního soudu, kterému byla podána obžaloba společně se zadrženým obviněným ve lhůtě 48 hodin, požadoval od státního zástupce, aby podal zároveň návrh na vzetí obviněného do vazby a nechtěl akceptovat stanovisko, že podáním obžaloby přípravné řízení skončilo a státní zástupce není oprávněn už takový návrh podávat.

S ohledem na změnu ustanovení § 68 odst. 1 tr. ř. je zvýrazněna snaha o důkazní podložení existence jednotlivých důvodů vazby v podaných návrzích na vzetí obviněných do vazby. Ve sledovaném období se oproti roku 2001 mírně snížil počet podaných návrhů na vzetí obviněných do vazby, což odpovídá účelu novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.

Stěžejní význam má dále úprava v § 68 odst. 2, odst. 3 tr. ř., kdy vedle zákonných vazebních důvodů daných § 67 písm. a), b), c) tr. ř. je nutno zkoumat i další skutečnosti stran obviněného i trestného činu, který měl spáchat, což v řadě případů neumožňuje návrh na vzetí obviněného do vazby soudu vůbec podat.

Jako problematická se dle **Městského státního zastupitelství v Praze (poznatek Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 8)** a dále i **Krajského státního zastupitelství v Praze** jeví otázka

aplikace ustanovení § 68 odst. 2, 3 tr. ř. u obviněných, kteří se opakovaně dopouští trestné činnosti, resp. v této pokračují. Podle jejich názoru jsou splněny podmínky těchto ustanovení, když je obviněný stíhán pro jednotlivé skutky trestného činu podle § 247 odst. 1 tr. zák. na různých částech Prahy či mimo ni. Soudy a zejména Městský soud v Praze (resp. soudy i v obvodu Krajského soudu v Praze) tento názor však nezastávají a takové obviněné propouštějí ze zadržení (tento názor však nelze považovat za správný – srov. mj. i rozh. č. 52/2002 Sb. rozh. tr. - a je tím jen potvrzena nezbytnost zakotvení oprávnění státního zástupce podat stížnost proti rozhodnutí soudce podle § 77 odst. 2 tr. ř.).

Pozitivně je ovšem hodnocena možnost předat soudu zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání v rámci zkráceného přípravného řízení (§ 179e věta před středníkem tr. ř.).

Zde nejsou nižšími státními zastupitelstvími signalizovány žádné aplikační problémy.

Ze strany **Vrchního státního zastupitelství v Praze** byly v roce 2002 vykonány dohledové prověrky u MSZ v Praze, KSZ v Plzni a KSZ v Ústí nad Labem ke zjištění úrovně dozoru a postupu státních zástupců ve vazebních trestních věcech se zaměřením na aplikaci novelizovaných ustanovení trestního řádu a pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 9/1994.

Státní zástupci v zásadě správně aplikují novelizovaná ustanovení trestního řádu a pokynu obecné povahy upravující vazební řízení. Přes rozsáhlé změny v této oblasti nebyly zaznamenány ve větší míře nedostatky, které by negativně ovlivňovaly uplatňování vazební praxe. Zejména nebyly zjištěny případy neodůvodněného a nezákonného vzetí obviněného do vazby nebo případy nezákonného postupu při rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení.

Dílčí zjištěné nedostatky se týkaly především obsahové a formální úrovně návrhů státních zástupců na vzetí obviněného do vazby. V menším rozsahu byly zjištěny případy obecného, nekonkrétního odůvodnění vazebních důvodů. U **Městského státního zastupitelství v Praze** byla zaznamenána tendence v návrzích na vzetí do vazby, pokud jde o odůvodnění vazebního důvodu, odkazovat pouze na návrh policejního orgánu. Tato praxe, která není v souladu s ustanovením § 67 tr. ř. a čl. 26 odst. 1 písm. f) pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994 se vyskytovala zejména v dozorových spisech, kde byl používán předtištěný formulář návrhu na vzetí obviněného do vazby.

Častějším nedostatkem bylo nedostatečné odůvodnění návrhu na vzetí obviněného do vazby z hlediska skutečností nasvědčujících tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody pro podezření, že jej spáchal obviněný (§ 67 tr. ř. a čl. 26 odst. 1 písm. f) pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994). Návrhy na vzetí do vazby zpravidla obsahovaly pouze odkaz na připojené usnesení o zahájení trestního stíhání a spisový materiál.

V případech, kde podání návrhu na vzetí obviněného do vazby předcházelo jeho zadržení, nebylo v některých návrzích uváděno příslušné zákonné ustanovení, podle kterého bylo zadržení provedeno.

U všech prověřovaných státních zastupitelství, byť ojediněle, se vyskytly případy nedodržení pořádkové lhůty pěti pracovních dnů stanovené v § 73b odst. 3 tr. ř. k předložení žádosti obviněného o propuštění z vazby soudu, pokud státní zástupce žádosti sám nevyhověl. V některých věcech se tak stalo v důsledku opožděného předložení vyšetřovacího spisu, který byl státním zástupcem včas vyžádán, ale policejním orgánem opožděně předložen.

Rozhodnutí státních zástupců o dalším trvání vazby podle § 71 odst. 3, 4 tr. ř. měla zpravidla náležitou úroveň a obsahovala požadované náležitosti. Byly zjištěny pouze dílčí závady spočívající v tom, že některá rozhodnutí postrádala alespoň stručné zhodnocení provedených důkazů, z něhož by vyplývalo, že dosud zjištěné skutečnosti potvrzují důvodnost trestního stíhání obviněného. V některých rozhodnutích podle § 71 odst. 4 tr. ř. nebyly konkretizovány okolnosti charakterizující obtížnost věci, popř. jiné závažné důvody, pro které nebylo možno věc skončit a nebylo také přílehavě zdůvodněno, že propuštěním obviněného na svobodu hrozí nebezpečí zmaření nebo podstatného ztížení účelu trestního stíhání, které trestní řád stanoví jako podmínku pro další trvání vazby v tomto případě.

Při prověrkách byl také zjištěn výkladový problém při aplikaci ustanovení § 71 odst. 2 části věty druhé za středníkem tr. ř. z hlediska příslušnosti k rozhodnutí o tom, že nastaly okolnosti, s nimiž zákon v tomto ustanovení spojuje další trvání koluzní vazby nad stanovený časový limit tří měsíců. Podle čl. 28 odst. 5 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994, má-li státní zástupce za to, že jsou tyto okolnosti dány, tj. že obviněný působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, má neprodleně podat návrh soudu, aby rozhodl, že jsou dány tyto důvody odůvodňující další trvání koluzní vazby.

Ve věci **Krajského státního zastupitelství v Plzni**, sp. zn. 2 KZv 23/2002, státní zástupce v souladu s tímto ustanovením pokynu obecné povahy postupoval. Soudce okresního soudu příslušný k

rozhodnutí však návrh na vydání rozhodnutí vrátil zpět státnímu zástupci se stanoviskem, že se nejedná o rozhodnutí o vzetí do vazby, ale o rozhodnutí o dalším trvání vazby, k němuž je podle § 73b odst. 2 tr. ř. oprávněn státní zástupce. Za dané situace státní zástupce o dalším trvání koluzní vazby v konkrétní věci rozhodl v rozporu s čl. 28 odst. 5 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994. Jeho rozhodnutí však bylo vynuceno fakticky postupem soudu, když trestní řád nepředpokládá a neupravuje řešení kompetenčních sporů mezi státním zástupcem a soudem.

Obdobný postup soudů byl jak VSZ v Praze, tak i VSZ v Olomouci signalizován i v jiných případech. Lze konstatovat, že soudy při aplikaci ustanovení § 71 odst. 2 tr. ř. zatím zastávají vcelku shodný právní názor, že jde o rozhodnutí o dalším trvání vazby, jehož vydání náleží do kompetence státního zástupce. VSZ v Praze proto na základě těchto poznatků podalo Nejvyššímu státnímu zastupitelství návrh na změnu čl. 28 odst. 5 citovaného pokynu obecné povahy v souladu s uplatňovanou aplikační praxí ze strany soudů. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci ovšem k naznačené otázce zaujalo diametrálně odlišný názor. Problematikou se následně zabývala gremiální porada nejvyšší státní zástupkyně se závěrem, že k vyřešení tohoto aplikačního problému je třeba hledat další cesty (např. postup dle § 12 odst. 4 zákona o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, podání návrhu na podání stížnosti pro porušení zákona, popř. iniciace legislativní změny). Ve věci byl již vypracován návrh nejvyššího státního zástupce právě k postupu podle § 12 odst. 4 zákona o státním zastupitelství, v němž je zastáván názor, který lze shrnout následovně:

Je-li dán výlučně koluzní důvod vazby, vazba může trvat nejdéle tři měsíce (od počátku vazby jen z uvedeného důvodu). Bude-li však zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (obsahově jde o zcela shodnou úpravu jako v § 68 odst. 3 písm. d) tr. ř.; tato úprava se však vztahuje na možnost vzít do vazby obviněného stíhaného pro trestné činy uvedené v § 68 odst. 2 tr. ř.), limit trvání vazby jen z důvodu vazby podle § 67 písm. b) tr. ř. se neuplatní. O tom, že obviněný jednal tímto způsobem, by měl vždy rozhodnout soud, a to v přípravném řízení buď již na základě návrhu státního zástupce na vzetí do vazby nebo až v dalším průběhu přípravného řízení na návrh státního zástupce, aby soud konstatoval, že obviněný je ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. b) tr. ř.; současně je splněna podmínka uvedená v § 71 odst. 2 části věty druhé za středníkem tr. ř. (zmiňené konstatování je na místě vyjádřit ve výroku příslušného rozhodnutí). V přípravném řízení tak nemůže rozhodnout státní zástupce, a to ani při rozhodování podle § 71 odst. 3 a 4 tr. ř. (může tak učinit výlučně až poté, kdy soud takto – a pravomocně – rozhodl).

O termínu rozhodování soudu o návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do vazby jsou státní zástupci v podstatě včas a řádně uvědomováni a tohoto úkonu soudu se pravidelně účastní.

*Státní zástupci odboru závažné hospodářské a finanční kriminality **Vrchního státního zastupitelství v Praze** se téměř ve všech případech účastní výslechu obviněného, jehož vzetí do vazby se navrhuje, před soudem. Ojedinele se vyskytl případ, kdy státní zástupce, ač o vyrozumění o konání výslechu soudce výslovně požádal, nebyl soudcem o úkonu vyrozuměn a účast u tohoto úkonu mu tak byla znemožněna. Stalo se tak v činnosti Obvodního soudu pro Prahu 4.*

*Některá okresní státní zastupitelství v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Brně** vyslovila určité výhrady k rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě v případech, ve kterých je ve smyslu § 71 odst. 8 písm. a) tr. ř. celková doba vazby omezena na 4 měsíce. Je téměř obvyklé, že poté, co státní zástupce po třech měsících rozhodne o dalším ponechání obviněného ve vazbě, je ve velmi krátké době předložen policejním orgánem spis s návrhem na konečné opatření. Kromě toho je státní zástupce povinen v průběhu celého přípravného řízení zkoumat, zda důvody vazby trvají. Zjistí-li, že pominuly, rozhodne o propuštění obviněného z vazby na svobodu podle § 72 odst. 2 písm. a) tr. ř. Vazební důvod je také zkoumán při pravidelných prověrkách. Rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě se v těchto věcech považuje za nadbytečné a státní zástupce neúměrně zatěžující.*

b) Nové poznatky k ostatním návrhům a rozhodování soudu v přípravném řízení

V zásadě nebyly zjištěny žádné nové poznatky k ostatním návrhům státních zástupců a rozhodování soudu v přípravném řízení. Jednotlivým návrhům státních zástupců je ve většině případů vyhověno (např. při podání návrhů na vydání příkazu k domovní prohlídce i při podání návrhu státního zástupce k nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, atd.).

V ustanovení § 8 odst. 4 tr. ř. jsou shledávány obtíže v těch případech, kdy zvláštní zákon prolomení dovoluje, nikoli však v tom rozsahu, který orgány činné v trestním řízení potřebují.

Postup dle § 44 odst. 2 tr. ř. je v praxi jen velmi obtížně realizovatelný, zejména při vyšších počtech poškozených. Jednotliví poškození se převážně mezi sebou neznají a tak si nejsou mnohdy schopni zvolit společného zmocněnce. Za úvahu stojí, zda trestní řád neměl zakotvit oprávnění soudu, aby v případě, kdy si poškození společného zmocněnce neurčí, tohoto soud ustanovil sám. S určením zmocněnce by mohl rozhodnout i o povinnosti poškozených hradit náklady ustanoveného zmocněnce.

Krajské státní zastupitelství v Praze sdělilo, že při aplikaci § 88a tr. ř. rozhoduje soudce buď na základě návrhu státního zástupce nebo na základě návrhu policejního orgánu. Podle poznatků Okresního státního zastupitelství v Kladně docházelo k problémům při postupu policejního orgánu podle § 88a tr. ř., neboť v případech, kdy policejní orgán podal přímo soudci návrh na vydání příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu, ty neobsahovaly vždy požadované údaje a ze strany soudce nebylo v této formě návrhu vyhověno, takže musel být doplňován. Z tohoto důvodu byl ze strany OSZ Kladno zpracován pro policii vzor takového návrhu a následně již k výše zmíněným problémům nedochází.

Pokud jde o ostatní návrhy při rozhodování soudu, vyskytl se v roce 2002 případ výkladu soudu při rozhodování o návrhu státního zástupce na nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém zařízení, který je odlišný od stávající praxe.

Jde o věc vedenou u **Krajského státního zastupitelství v Plzni** pod sp. zn. 1 KZv 76/2001, ve které je obviněný stíhán pro trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zák. Dne 7. 5. 2002 nařídil policejní orgán vyšetření duševního stavu obviněného a za tímto účelem rozhodl o přibrání znalců z odvětví psychiatrie. Znalci dne 21. 5. 2002 policejnímu orgánu navrhli pozorování ve zdravotnickém zařízení s odůvodněním, že vzhledem k úrovni spolupráce obviněného nelze ambulantní vyšetření provést. K návrhu státního zástupce ze dne 5. 6. 2002 rozhodl 26. 6. 2002 soudce Okresního soudu Plzeň-město tak, že podle § 116 odst. 2 tr. ř. nařídil pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu. Na základě stížnosti obviněného rozhodl Krajský soud v Plzni usnesením, sp. zn. 9 To 487/2002 z 15. 8. 2002, tak, že zrušil napadené usnesení a věc vrátil okresnímu soudu, aby ji znovu projednal a rozhodl. Z odůvodnění tohoto usnesení plyne: „Pokud se obviněný odmítá podrobit znaleckému zkoumání, odmítá spolupracovat se znalci tak, aby mohl být znalecký posudek podán, je třeba jej nejprve k okresnímu soudu předvolat. Je třeba, aby po řádném a zákonném poučení byl obviněný soudcem dotázán k důvodům, pro něž odmítá spolupracovat se znalci, aby byl poučen o možnosti, že v případě odmítání spolupráce může být nařízeno zkoumání jeho duševního stavu ve zdravotnickém zařízení. Tento postup je nezbytný s ohledem na to, že usnesení podle § 116 odst. 2 tr.ř. znamená velmi podstatný zásah do osobní svobody obviněného a svými důsledky se blíží rozhodování o vazbě“. Okresní soud pak nařídil na 11. 9. 2002 výslech obviněného, usnesením z 16. 9. 2002 návrh státního zástupce na nařízení pozorování zamítl. V důsledku těchto postupů byl úplný znalecký posudek předložen až 23. 1. 2003. Naznačený postup ovšem odporuje rozh. č. 18/1997 Sb. rozh. tr.

c) Poznátky k účasti soudců při úkonech prověřování (§ 158a tr. ř.)

Návrh soudci na účast u neodkladného a neopakovatelného úkonu spočívajícího ve výslechu svědka nebo rekognici je podáván státními zástupci v pracovní době zpravidla písemně (v dohodě se soudem se v některých obvodech – např. u okresních státních zastupitelství v Ústí nad Labem, Nymburku, Mladé Boleslavi, Žďáru na Sázavou, atd.) ustálila i praxe výlučně telefonického vyzoomívání soudce o úkonu s tím, že o tomto postupu učiní státní zástupce záznam do dozorového spisu - a obdobně soudce do příslušného spisu v rejstříku Nt). V mimopracovní době se činí telefonicky a následně je stvrzen i písemně, popř. je využíváno záznamů uvedených výše. Postupu dle § 158a tr. ř. je využíváno kromě rekognice zejména při výslechu svědků - poškozených, kteří se trvale nezdržují na území České republiky a jejichž pozdější výslech by byl spojen se značnými obtížemi, dále při výslechu osoby mladší než 15 let a při výslechu starých osob, které byly poškozeny trestným činem.

Krajské státní zastupitelství v Plzni uvádí, že v jednom případě soudce zajistil účast i při neodkladném úkonu prováděném v cizině.

Soudci se úkonů zúčastňují bez problémů, neprodleně, a případy, že by namítali nezákonnost prováděného úkonu, a že by také z tohoto důvodu do úkonu zasahovali, byly zcela výjimečné.

V obvodu působnosti **Okresního státního zastupitelství v Pardubicích** soudce přítomný tomuto úkonu měl tendenci zasahovat do prováděného úkonu kladením otázek vyslýchanému.

Zatím nebyl zaznamenán případ, kdy by u hlavního líčení soud neakceptoval úkon prováděný dle § 158a tr. ř.

3. Postup státního zastupitelství ve vazebních věcech

a) Počty osob ve vazbě k 31. 12. 2002 (tabulka č. III/3a)

Na základě údajů *tabulky č. III/3a*, která byla koncipována zcela nově, je možno učinit odlišné závěry ve vztahu k počtu osob ve vazbě ke konci roku 2002 (ve srovnání s koncem roku 2001), pokud jde o okresní státní zastupitelství (nárůst o **7,8 %**), a pokud jde o krajská, resp. vrchní, státní zastupitelství (pokles o plných **51,2 %**).

Tento trend se týkal takřka ve stejné míře obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze (vzestup 7,3 % týkající se okresních státních zastupitelství a pokles 47 % týkající se krajských a samotného vrchního státního zastupitelství) i Vrchního státního zastupitelství v Olomouci (vzestup o 9,2 % a pokles o 62,3 %).

Naznačený zcela protikladný vývoj dokumentuje skutečnost, že v důsledku novely trestního zákona č. 265/2001 Sb. (ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák.) došlo k přesunu poměrně značného počtu vazebních věcí z krajských na okresní státní zastupitelství.

Např. u Krajského státního zastupitelství v Brně bylo na konci roku 2001 ve vazbě 71 osob a na konci roku 2002 9 osob. Pokud však jde o věci z příslušnosti okresních státních zastupitelství z obvodu tohoto krajského státního zastupitelství, zde nastal vzestup ze 102 na 125 osob.

Pokud by bylo možno vycházet ze souhrnného ukazatele počtu osob ve vazbě ke konci roku 2001 a 2002 na území ČR ve vztahu ke státním zastupitelstvím všech stupňů, je zřejmé, že počet osob ve vazbě se snížil o **11,7 %** (z 1508 osob na 1331).

Při posuzování tohoto souhrnného ukazatele (který nic nevyovídá o rozdělení vazebních věcí mezi okresní a krajská, popř. i vrchní státní zastupitelství) je nutno zohlednit také skutečnost, že ke snížení počtu vazebně stíhaných osob došlo již v závěru roku 2001, což bylo ovlivněno přípravou státního zastupitelství na velkou novelu trestního řádu, když v té souvislosti došlo jednak k přezkoumávání vazebních důvodů již pod zorným úhlem zákona č. 265/2001 Sb., zejména pokud se jedná o § 68 odst. 2, 3 tr. ř., jednak k urychlenému skončení některých trestních věcí s ohledem na dobu trvání vazby a omezující ustanovení § 71 odst. 8, 9 tr. ř., ve znění účinném od 1. 1. 2002.

Z *tabulky č. III/3a* rovněž plyne délka vazeb v přípravném řízení 31. 12. 2002 podle nově koncipovaných lhůt jejího trvání. Je zřejmé, že žádná osoba k tomuto datu nebyla ve vazbě déle jak jeden rok.

Výrazný vliv na snížení počtu osob ve vazbě ve sledovaném období má bezesporu citovaná novela trestního řádu. Nadto je však třeba uvést, že státní zástupci důsledně přezkoumávají trvání důvodů vazby a možnosti nahrazení vazby jinými instituty podle trestního řádu (kteroužto možnost před nabytím účinnosti této novely vůbec neměli), když v roce 2002 bylo využito možnosti propuštění obviněných po přijetí slibu, záruky či peněžitě záruky, přičemž v některých případech došlo i ke kombinaci těchto možností.

Byl-li uplatněn i dohled probačního úředníka ve smyslu § 73 odst. 1 písm. c) tr. ř., podklady k jeho výkonu byly odeslány příslušnému středisku Probační a mediační služby. K využívání součinnosti s Probační a mediační službou zde tedy dochází, i když např. **Krajské**

státní zastupitelství v Praze uvádí, že kapacita PMS je malá a je z převážné části využívána k plnění úkolů probace, takže na mediaci je vyčleněno pouze cca 10 % kapacity PMS.

Zde je však třeba uvést, že z podkladů Probační a mediační služby vyplývá, že její střediska zpracovávala v roce 2002 podklady pro rozhodnutí podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. ř. celkem v **524** případech.

b) Způsob meritorního skončení vazebních věcí v přípravném řízení (tabulka č. III/3b)

Na území České republiky skončilo v roce 2002 z celkového počtu 5 888 vazebně stíhaných osob řízení v absolutní většině podáním obžaloby (**97,1 %**). V roce 2001 tomu tak bylo u 86,3 % osob, jak plyne i z připojené *tabulky č. III/3b – údaje za rok 2000 - 2001*.

Postupem dle § 172 tr. ř. skončilo přípravné řízení stran 2,4 %, dle § 173 tr. ř. stran 0,3 % a dle § 171 tr. ř. pak stran 0,2 % vazebně stíhaných osob.

Postup podle § 172 tr. ř. je navíc velmi často aplikován z důvodu nepřičetnosti obviněných a byl zaznamenán i případ, kdy obviněný zemřel (Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové).

Ze shora naznačených údajů současně plyne, že meziroční pokles počtu osob, proti nimž skončilo trestní stíhání konané vazebně, činí **4 066**, tj. **40,8 %**. Při současném celkovém poklesu osob ve vazbě k 31. 12. 2002 oproti 31. 12. 2001 je zřejmé, že došlo k výraznému snížení vazebně stíhaných osob, což byl jistě jeden ze záměrů citované novely trestního řádu.

c) Délka přípravného řízení ve vazebních věcech (tabulka č. III/3c)

Vychází se zde ze zcela nově vypracované *tabulky č. III/3c*, která však obsahuje údaje ze statistických listů trestních, nikoli – jak tomu bylo u zpráv o činnosti za předcházející roky – z výkazů. Z tohoto důvodu jsou také např. uváděny i vazby delší 16 měsíců.

Pro srovnání je možno odkázat na připojenou *tabulku č. III/3c – údaje za rok 2000 - 2001*. Porovnání údajů je ovšem jen přibližné, právě se zřetelem na skutečnosti zmíněné shora.

Celkový počet vazebně stíhaných osob na území ČR se meziročně snížil z hodnoty 10 482 v roce 2001 na 5 890 v roce 2002. Tento pokles představuje 4 592 osob, tj. **43,8 %**.

Obecně lze konstatovat, že na území České republiky u **93,7 %** vazebně stíhaných osob vazba v přípravném řízení nepřesáhla dobu 8 měsíců (podle údajů ze statistických listů vyplněných v průběhu roku 2002). Na tomto vývoji se prakticky zcela shodně podílela státní zastupitelství z obvodů obou vrchních státních zastupitelství (VSZ v Praze – 93,8 % a VSZ v Olomouci – 93,6 %).

Příčiny délky řízení byly jinak i v roce 2002 ovlivňovány obecně známými a již dříve zmiňovanými skutečnostmi (např. právní složitost věcí, počet pachatelů ve skupinových věcech, dožádání o právní pomoc v cizině). Nově se však poukazuje na to, že trestní řád neřeší problém v přípravném řízení trestním, jestliže obviněný, případně i jeho obhájce, úmyslně prodlužují vyšetřování s cílem dosáhnout propuštění z vazby uplynutím zákonné vazební lhůty. Takovýto negativní dopad na délku řízení přitom byl v některých věcech registrován (**Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové**).

Jakkoli však citovaná novela trestního řádu výrazně omezila maximální dobu trvání vazby, mohou se zcela reálně vyskytnout i případy, kdy je nutno obviněné propustit z vazby, byť vazební důvody trvají, a dochází tak k ohrožení výsledku trestního stíhání, případně i skončení trestního řízení. Mnohdy k tomu přitom dochází s ohledem na úkony, které vůbec nelze ovlivnit aktivitou, či pasivitou státního zástupce, případně policejního orgánu.

V této souvislosti dává Krajské státní zastupitelství v Praze k úvaze věnovat pozornost také vztahu vazebního řízení a délce řízení před soudem, neboť pokud je na straně jedné omezena ustanoveními § 68 tr. ř. možnost konání vazebního řízení proti obviněným některých méně závažných trestných činů, na druhé straně v případě těchto obviněných, kteří nemají trvalé bydliště a pracoviště, dochází následně v řízení před soudem k průtahům v řízení z důvodů pátrání po pobytu obviněného.

Nejsou-li v těchto případech podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení, popř. pokud se obviněný následně nepodrobí zjednodušenému řízení před soudem a není vydán ani trestní příkaz (popř. je proti němu podán odpor), trestní řízení se ve stadiu řízení před soudem značně prodlužuje pátráním po těchto osobách a je obtížné je skončit. Úprava v ustanovení § 68 odst. 3 tr. ř. v tomto směru sehrát žádnou roli nemůže, protože ke zjištění zde uvedených okolností dochází až posléze, tedy poté, co by přicházelo v úvahu uplatnit vazbu i proti obviněným stíhaným pro méně závažné trestné činy uvedené v § 68 odst. 2 tr. ř.

4. Poznatky vyplývající z novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ohledně dozoru státního zástupce v přípravném řízení

a) Ve stadiu prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu

Poznatky týkající se dozoru státního zástupce již ve stadiu prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu jsou velmi rozporuplné.

Na jedné straně se konstatuje, že jako zásadní se jeví poznatek, že nová právní úprava státnímu zastupitelství – jakkoli nedošlo ani zdaleka k odpovídajícímu personálnímu posílení státních zastupitelství - umožnila ve větší míře působit na průběh a dobu prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, a že státní zástupci svých zákonných oprávnění v této fázi trestního řízení využívají.

Krajské státní zastupitelství v Plzni k tomu uvádí, že aktivní výkon dozoru od samého zahájení prověřování, tj. vydávání pokynů k provádění úkonů, sledování stavu a výsledků prověřování, se pak zúročí v bezproblémovém přechodu do stadia vyšetřování, jakož i v rychlosti a plynulosti vyšetřování.

Na straně druhé je však zřejmé, že dozor je vykonáván i ve fázi prověřování, ač k tomu kapacity na státním zastupitelství mnohdy nejsou. Navíc je třeba sledovat i věci méně závažné, což může státního zástupce značně zatěžovat a do jisté míry jim to může znemožnit důkladněji se věnovat věcem závažnějším a průběžně je dostatečně ovlivňovat, aby aktivní výkon dozoru nesl předpokládaný účinek.

Povinnost státního zástupce periodicky sledovat způsob činnosti policejního orgánu a prodlužovat lhůty k vyřízení věci ve smyslu § 159 tr. ř. je s ohledem na personální obsazení, pracovní vytížení a počet záznamů o zahájení úkonů trestního řízení (podle údajů státních zastupitelství jejich počet na území celé ČR přesáhl 397 tis.) v řadě případů realizována jen formálně. Platí to tím spíše pro věci, v nichž skončení věci brání provedení třeba jen jediného úkonu, který však provést v dané situaci nelze (např. jde o výslech osoby, která je neznámého pobytu, a to nejen pokud jde o podezřelého, ale též poškozeného). Proto také dochází k opakovanému prodlužování prověřování způsobem, který svědčí spíše o formalismu nežli o čemkoli jiném. K tomu přistupuje i nekázeň policejních orgánů, státního zástupce musí sám činit dotazy na výsledek prověřování a upozorňovat, že lhůta stanovená zákonem již uplynula.

Je však také třeba uvést, že působení státních zástupců v tomto stadiu – je-li vykonáváno - vede ke zkvalitňování činnosti policejních orgánů.

Tak Okresní státní zastupitelství v Ostravě uvedlo, že svými opatřeními dosáhlo toho, že policejní orgán věnuje více pozornosti obsahové náplni záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.

Nedostatky v záznamech o zahájení úkonů trestního řízení zjišťují i státní zástupci činní v obvodu působnosti Krajského státního zastupitelství v Brně. K jejich odstranění využívají pokynů podle § 157 odst. 2 tr. ř., kterými působí k doplnění popisu skutku v záznamech o zahájení úkonů trestního řízení provedením opravy ve smyslu § 131 odst. 1 tr. ř. per analogiam.

Státní zástupci v této fázi trestního řízení vychází z toho, že aktivnější a soustavnější dozor je třeba vykonávat ve složitějších a závažnějších věcech.

Státní zástupci činní u Krajského státního zastupitelství v Brně navíc nečiní rozdíly v intenzitě dozoru v případech závažné hospodářské a obecné trestné činnosti před i po zahájení

restního stíhání. K výkonu dozoru v této fázi restního řízení státní zástupci využívají i svých účastí při neodkladných či neopakovatelných úkonech prováděných k jejich návrhu za účasti soudce (§ 158a tr. ř.).

Krajské státní zastupitelství v Plzni k problematice záznamů o zahájení úkonů restního řízení dle § 158 odst. 3 věty první tr. ř. uvádí, že v obvodu jeho působnosti bylo dosaženo názorové shody v následujících bodech (a Nejvyšší státní zastupitelství k tomu dodává, že s těmito závěry je možno se v plné míře ztotožnit):

- Záznam policejního orgánu je rozhodnutím svého druhu,
- Smyslem tohoto institutu je vymezení skutku, ohledně kterého se restní řízení vede. Nejde o pouhé plnění oznamovací povinnosti, kterou by policejní orgán plnil vůči státnímu zástupci a jež by umožňovalo, aby policejní orgán prováděl šetření způsobem analogickým zpravodajské službě. Popis skutku uvedený v záznamu o zahájení úkonů restního řízení musí být proto alespoň částečně totožný v jednání nebo následku s popisem uvedeným v usnesení o zahájení restního stíhání, potažmo v obžalobě nebo návrhu na potrestání.
- Jestliže záznam policejního orgánu nebude popisovat skutek tak, aby z něho byly zřejmé znaky skutkové podstaty restného činu, místo a doba spáchání, jakož i skutečnosti důležité pro určení věcné a místní příslušnosti, státní zástupce policejnímu orgánu uloží, aby byl záznam doplněn.
- Všichni státní zástupci k žádosti policejního orgánu konzultují obsah záznamu před jeho sepsáním.

K bodu, ohledně něhož se nepodařilo dospět ke sjednocujícímu závěru (případ, že policejní orgán popis skutku v záznamu o zahájení úkonů restního řízení na výzvu státního zástupce nedoplní nebo z popisu skutku nebude možno dovodit podezření z žádného restného činu), považuje **Nejvyšší státní zastupitelství** nezbytné uvést toto:

K otázce možného zrušení záznamu o zahájení úkonů restního řízení podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. je třeba uvést, že – a to i přes rozdílnou úpravu v pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994 (srov. jeho čl. 13 odst. 4 poslední větu) – přichází v úvahu i takový postup. Musí to být ale odůvodněno naprosto výjimečnými okolnostmi, např. bude-li zjištěno, že údaje v záznamu o zahájení úkonů restního řízení zcela zjevně nenásvědčují spáchání jakéhokoli restného činu, je-li záznam zcela nejasný nebo nesrozumitelný, atd. Měla by být dále splněna i podmínka, že nelze účinně dosáhnout nápravy cestou vydání pokynu státního zástupce policejnímu orgánu, aby neprodleně věc odložil podle § 159a odst. 1 věty první tr. ř. Takový postup ovšem nepřichází v úvahu, pokud vydání záznamu předcházelo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů podle § 158 odst. 3 věty třetí tr. ř.

Pravidlem tedy bude vydání pokynu policejnímu orgánu (§ 157 odst. 2 věta první tr. ř.), aby neprodleně vydal usnesení o odložení věci (nejen pokud zjistí, že nejsou dány skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán restný čin, ale i tehdy, bude-li restní stíhání je nepřípustné, atd.).

V této souvislosti je třeba pokládat za nepřípustný paušální přístup, kdy státní zástupce jakékoli podání, v němž se – bez zřetele na skutkový základ podání – tvrdí, že mělo dojít k restnému činu, posoudí jako restní oznámení a takové podání předá policejnímu orgánu k prověřování. Dochází k tomu dokonce i v případech, kdy podatel podezření ze spáchání restného činu spatřuje jen ve výkonu působnosti soudu, státního zastupitelství nebo jiného státního orgánu a z obsahu podání nevyplývá zřejmé porušení zákona způsobem zakládajícím možné podezření z restného činu (poukázat je nutno i na úpravu v § 59 odst. 4 předposlední větě tr. ř., pokud se tu užívá slov „na jehož podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání restného činu“).

*Již ve zvláštní zprávě o analýze a vyhodnocení účinnosti novely restního řádu č. 265/2001 Sb., v podmínkách státního zastupitelství ze dne 2. 1. 2003 sp. zn. 7 NZn 604/2002 byla uváděna věc **Okresního státního zastupitelství v Kolíně**, sp.zn. 2 Zn 1810/2002, státní zástupce usnesením podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. zrušil záznam o zahájení úkonů restního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř., který byl zpracován policejním orgánem ve věci podnětu občana, v němž bylo upozorňováno na podezření ze spáchání restného činu státní zástupkyní Okresního státního zastupitelství Nymburk s tím, že restného činu se měla dopustit svým postupem v restním řízení a způsobem vyřízení restní*

věci, tj. podnět byl nesouhlasem se stanoviskem státní zástupkyně ke způsobu vyřízení věci. V daném případě však podkladem pro naznačený postup OSZ Kolín bylo již nesprávné vyhodnocení podnětu státní zástupkyní KSZ Praha ve věci sp.zn. 2 KZn 149/2002, neboť podnět posléze hodnocený policejním orgánem jako trestní oznámení na státní zástupkyni OSZ Nymburk měl být posouzen jako podnět k výkonu dohledu a vyřízen na KSZ Praha a neměl být z KSZ Praha předáván k vyřízení jako trestní oznámení.

V těchto věcech musí státní zástupce postup policejního orgánu usměrnit (srov. i povinnosti uvedené v čl. 10 odst. 3, negativní výčet, co není trestním oznámením, v čl. 10 odst. 4, a úpravu v čl. 11 odst. 1 a 2 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994).

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích zmiňuje poznatek, že ne vždy policejní orgány důsledně využívají možnosti, které jim dává § 158 odst. 8 věta druhá tr. ř. Právě správné využívání tohoto ustanovení by bezesporu přispělo ke zrychlení řízení.

Dochází totiž k tomu, že nezřídka jsou (a nadbytečně) osoby vyslyšány v prověřování jako svědci, i když podmínky citovaného ustanovení nejsou zjevně splněny. Na straně druhé však i k tomu, že se podle úpravy obsažené v § 158 odst. 8 tr. ř. nepostupuje, byť okolnosti zde naznačené (např., že hrozí s ohledem na delší dobu, po kterou prověřování trvá, ztráta důkazní hodnoty výpovědí těchto osob).

Krajské státní zastupitelství v Plzni se dále zmiňuje o tom, že po roce účinnosti velké novely trestního řádu je již zřejmé, že některá ustanovení nespĺnila očekávání s ní spojená, neboť jsou nesystémová. Např. cíl zlepšení postavení poškozeného v trestním řízení se nespĺnil, neboť poškozený se takřka vždy musí dostavit k hlavnímu líčení, kde je konfrontován s pachatelem trestné činnosti, ačkoliv dříve stačil jeho výslech před policejním orgánem. K hlavnímu líčení je znovu volán, často po uplynutí doby delší jednoho roku, tam pak jeho výpověď pro odstup času bývá bez přínosu pro usvědčení pachatele, neboť zpravidla poškozený uvádí, že si na věc nepamatuje a není možno je konfrontovat s pořízenými úředními záznamy pořízenými dle § 158 odst. 3 písm. a), odst. 5 tr. ř.

b) Ve stadiu vyšetřování

Při **přezkoumávání usnesení o zahájení trestního stíhání** (ať už z vlastního podnětu nebo na podkladě stížnosti) jsou zjišťovány především závady, pokud jde o jejich odůvodnění. V celé řadě věcí se policejní orgán totiž omezuje pouze na obecně formulovanou frázi (nejčastěji vyjádřenou slovy „vzhledem ke zjištěným skutečnostem zadokumentovaným ve spisovém materiálu je dostatečně odůvodněn závěr“, nebo “na základě prověřování vedeného policejními orgány je dostatečně odůvodněn závěr”), což je obvykle doplněno opakováním popisu skutku z výroku usnesení a citací právní věty. Některá usnesení pak mají až extrémně krátké odůvodnění.

Byla zaznamenána tendence ve výkonu dozoru státního zástupce spočívající ve větších náročnosti na kvalitu obsahu usnesení o zahájení trestního stíhání s tím, že v případech zjištěných vad státní zástupce přikročí k aplikaci ustanovení § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. častěji nežli v minulosti, přičemž zčásti může být důvodem tohoto postupu i fakt, že s ohledem na novou právní úpravu postupu při rozhodování o skončení trestního stíhání (§ 171 a 172 tr. ř.), kdy je toto svěřeno výlučně státnímu zástupci, a dále pak s ohledem na přezkumné oprávnění nejvyššího státního zástupce ve smyslu § 174a tr. ř., přezkoumávají státní zástupci již usnesení o zahájení trestního stíhání pečlivěji s vědomím, že sami budou v této věci rozhodovat, a to nejen při podání obžaloby, ale i při jiném meritorním vyřízení věci. Jde tedy zároveň i o jeden z důvodů, pro který došlo k podstatnému snížení počtu usnesení o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci jinému orgánu (srov. k tomu blíže část II., bod 1., písm. c) této zprávy).

Poznanky **Vrchního státního zastupitelství v Praze** z výkonu dohledu v roce 2002 ukazují, že při **výkonu dozoru není důsledně postupováno** podle ustanovení § 167 odst. 2, 3 (§ 170 odst. 2) tr. ř. a čl. 9c odst. 2, 4 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994. Není-li vyšetřování skončeno ve lhůtě stanovené zákonem, nejsou ve věci prováděny a v dozorovém spise záznamem dokumentovány prověrky spisového materiálu. Policejnímu orgánu nejsou

vydávány pokyny k provedení potřebných úkonů trestního řízení a činnost policejního orgánu není limitována lhůtami k jejich provedení. Postup policejního orgánu tak není usměrňován z hlediska jeho zaměření ve smyslu čl. 9a odst. 2 citovaného pokynu obecné povahy. To má vliv na průběh i délku přípravného řízení zejména ve věcech skutkově, důkazně a právně složitých. Příčinou tohoto nepříliš uspokojivého stavu je především značné pracovní zatížení státních zástupců, které neposkytuje časové možnosti pro realizaci prověřkové činnosti ve stanovených lhůtách. Na druhé straně lhůta stanovená v § 167 odst. 3 tr. ř. se ve věcech zejména hospodářské a finanční kriminality, v nichž se formou časově náročných znaleckých posudků nebo cestou zdlouhavé právní pomoci v cizině opatřují podklady a důkazy pro trestní řízení, někdy jeví jako příliš krátká a samotné provádění prověrek v této lhůtě jako formální, což souvisí opět i s personálním naplněním státních zastupitelství. Uvedené poznatky jsou pak dokumentovány na následujících příkladech:

*V trestní věci **Krajského státního zastupitelství v Praze** obv. P. R. stíhaného pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 4 tr. zák. (vedené u VSZ v Praze pod sp. zn. II VZt 886/96), kde trestní řízení trvá již od roku 1996 a v minulosti byly zjišťovány průtahy ve vyšetřování, dozorová státní zástupkyně neprováděla prověrky spisového materiálu ve smyslu § 170 odst. 2 tr. ř. a čl. 9c odst. 2 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994. Stav trestního řízení zjišťovala pouze z písemných zpráv o stavu vyšetřování vyžadovaných od policejního orgánu.*

*Obdobně ve věci **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** obv. J. U. a spol. (vedené u VSZ v Praze pod sp. zn. II VZt 647/98), v níž je konáno trestní řízení pro hospodářskou trestnou činnost již od roku 1994, bylo v rámci výkonu dohledu zjištěno, že dozorový státní zástupce od prosince 2001 ve věci neprovedl žádnou prověrku spisového materiálu, policejnímu orgánu nestanovil konkrétní nebo alespoň rámcové lhůty ke skončení vyšetřování a stav řízení zjišťoval zejména na podkladě písemných zpráv od vyšetřovatele a osobních konzultací.*

***Vrchní státní zastupitelství v Olomouci** zmínilo poznatek **Krajského státního zastupitelství v Brně** o tom, že někteří státní zástupci mají výhrady k povinnosti provádět po uplynutí šestiměsíční lhůty vyšetřování v měsíční lhůtě prověrky, které považují za neúčelné, formální a nepřispívající k urychlení řízení, neboť je to má odvádět od vyřizování jiné agendy. V souvislosti s tím se navrhuje, aby uvedená lhůta byla stanovena nejméně na 2 měsíce.*

Ve shora uvedeném případě se jedná o námět na novou právní úpravu, který však **Vrchní státní zastupitelství v Olomouci** nesdílí. Každá prověrka prováděná v měsíční lhůtě musí navazovat a vycházet ze zjištění předchozí prověrky, přičemž je zřejmé, že tyto prověrky je třeba především zaměřovat na zjišťování případných průtahů v řízení a na potřebnost a důvodnost rozsahu policejním orgánem zamýšleného doplňovaného dokazování. V rámci dohledové činnosti vedoucích státních zástupců a vyšších státních zastupitelství nelze připustit formální provádění prověrek. Smyslem prováděních prověrek však nemůže být nahrazování činnosti policejního orgánu.

S naznačeným stanoviskem Vrchního státního zastupitelství v Olomouci je možno se plně ztotožnit. K otázce výkladu ustanovení § 167 a § 170 tr. ř. (a samozřejmě také § 159 tr. ř.) je možno odkázat rovněž na výkl. stan. č. 28/2002 Sb. v. s. NSZ.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci dále poukazuje na to, že nová právní úprava a v jejím rámci i činnost orgánů činných v trestním řízení včetně činnosti státních zástupců vedla ke zrychlení přípravného řízení. O tom ostatně svědčí i poznatky uváděné v pod bodem III.1. této zprávy.

Současně ale zmiňuje poznatek **Krajského státního zastupitelství v Ostravě**, které uvedlo, že novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. sice přinesla zkrácení přípravného řízení, ale stalo se tak na úkor prodlužujícího se řízení soudního, přičemž to, že se někdy provádí důkazy u hlavního líčení s větším časovým odstupem, vyvolává zpětný tlak na provádění svědeckých výpovědí v přípravném řízení způsobem, který by byl procesně využitelný u hlavního líčení. Prakticky shodné poznatky však uvádějí i jiná nižší státní zastupitelství (např. **Krajské státní zastupitelství v Praze** a dále **Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích**).

Úprava omezující provádění procesně použitelných důkazů v trestních věcech, k jejichž projednání je příslušný okresní soud (§ 164 odst. 1, § 211 a § 212 tr. ř.), vede k problémům při dokazování před soudem (nemožnost predestření protokolů o vysvětlení, atd.). To pak vyvolává stav, kdy okresní soudy zcela proti smyslu citované novely trestního řádu někdy prosazují stejný model vyšetřování, jak je tomu ve věcech upravených v oddílu třetím hlavy desáté trestního řádu.

Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí sp. zn. 7 To 142/2002 ze dne 4. 4. 2002 (publikovaném v časopisu Trestněprávní revue č. 3/2003, s. 87 – 92) vychází např. z toho, že „za výslech provedený způsobem odpovídajícím ustanovení trestního řádu ve smyslu § 211 odst. 2 až 4 tr. ř. je možné považovat jen výslech provedený v přípravném řízení v souladu s § 158a nebo § 164 odst. 1 věta třetí a čtvrtá tr. ř. a v mezích těchto ustanovení, popř. výslech provedený v souladu s § 164 odst. 4 tr. ř. ve spojení s § 158 odst. 8 tr. ř. Aplikace ustanovení § 211 odst. 1 tr. ř. – přečtení protokolu o výpovědi svědka se souhlasem obviněného a státního zástupce – není oproti tomu vyloučena, byť v přípravném řízení nebylo postupováno v mezích § 158a, § 164 odst. 1 nebo § 164 odst. 4 tr. ř., ale v souladu s § 89, § 99 až § 102 tr. ř.

Ohledně samotného vyšetřování podle oddílu třetího hlavy desáté trestního řádu je možno toliko odkázat ještě na to, co bylo uvedeno ve zvláštní zprávě o analýze účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., pokud **Krajské státní zastupitelství v Praze** upozorňovalo na to, že na postup státních zástupců v trestních věcech dle § 17 tr. ř. neměla citovaná novela trestního řádu prakticky žádný zásadní dopad, neboť jsou zcela jednoznačně i nadále preferovány důkazy v podobě svědeckých výpovědí i za situace, pokud by s ohledem na předmět trestního řízení a důkazní hodnotu informace postačovalo zpracování úředního záznamu policejním orgánem o pramenu důkazu a jeho údajích k případu. Naznačený postup státních zástupců je zdůvodňován odkazem na požadavky Krajského soudu v Praze jako soudu I. stupně na rozsah a kvalitu dokazování s tím, že rozhodování soudu dle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. se neliší od doby před 1. 1. 2002. Z pohledu **Nejvyššího státního zastupitelství** bylo pak zdůrazněno, že byť novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. z důvodů taktických (zamezení obavám z nadměrného rozsahu změn i u závažnějších trestných činů) zakotvila třetí typ přípravného řízení (rozšířené přípravné řízení, jak ho označuje literatura), odchylky tohoto typu přípravného řízení oproti standardnímu přípravnému řízení jsou – a to i se zřetelem k obsahu obecné úpravy týkající se např. zajišťovacích institutů (včetně maximální doby trvání vazby, jejího rozdělení na přípravné řízení a řízení před soudem), obhajoby, apod., - poměrně nevýznamné (v podstatě se jedná jen o rozsah provádění svědeckých výslechů). Proto je postup Krajského soudu v Praze zjevně proti smyslu novely trestního řádu č. 265/2001 Sb.

5. Zkrácené přípravné řízení

Jak již bylo konstatováno sub. II., 3., institut zkráceného přípravného řízení se osvědčil. Ulehčil a urychlil vyřizování drobné kriminality, zejména majetkové. U státních zastupitelství v obvodu obou vrchních státních zastupitelství jwednoznačně převažují případy postupu podle § 179a odst. 1 písm. a) tr. ř. (pokud je podezřelý přistižen při činu, či bezprostředně poté).

Zkrácené přípravné řízení je zatím aplikováno skutečně na skutkově jednoduché trestní věci.

Podle názorů některých nižších státních zastupitelství tato forma přípravného řízení by neměla být do budoucna omezena pouze na trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, ale měla by být umožněna jeho širší aplikace na všechny trestné činy, o kterých koná řízení samosoudce ve smyslu § 314a tr. ř. Pro tento závěr svědčí jednak poznatky z praktické aplikace tohoto institutu, jednak skutečnost, že těžiště případů vyřizovaných ve zkráceném přípravném řízení spočívá na skutkové a důkazní jednoduchosti trestních věcí, kterými však mohou být i jiné trestní věci v řízení před samosoudcem, u kterých je pouze doplněn některý znak skutkové podstaty trestného činu, významný sice pro výši trestní sazby nad tři roky, ale nepodstatný z hlediska nároku na jeho dokazování ve zkráceném přípravném řízení.

Např. stejná důkazní náročnost trestného činu podle § 221 odst. 1 tr. zák. na straně jedné, ohledně kterého lze konat zkrácené přípravné řízení, a trestného činu podle § 155 odst. 1, 2 písm. a), b) tr. zák., pro který nelze zkrácené přípravné řízení konat, byť se liší pouze předmětem útoku a specifickým postavením poškozeného, kteréžto skutečnosti však zpravidla nečiní větší nároky na dokazování. Podobných případů by bylo možno předestřít více.

Rozšíření možnosti konat zkrácené přípravné řízení o všech trestných činech, o kterých jedná a rozhoduje samosoudce, by umožnilo orgánům činným v trestním řízení působícím v přípravném řízení trestním pružnější aplikaci ustanovení § 11 odst. 2, § 12 odst. 12 tr. ř. s tím, že již na počátku trestního řízení by bylo možno rychle předat samosoudci k řízení dílčí útoky, u kterých by byla jasná důkazní situace, a pouze o sporných útocích (skutcích) konat trestní stíhání postupem dle § 160 odst. 1 tr. ř.

Rozšíření dosahu zkráceného přípravného řízení na další trestné činy by umožnilo zohlednit další poznatky, na které upozorňuje např. **Krajské státní zastupitelství v Praze**. Zkrácené přípravné řízení doposud převážně konají policejní orgány obvodních oddělení Policie ČR, takže výhledově - jakmile si vychovají policisty, kterým nebude činit problém zkrácené přípravné řízení konat - by bylo možno rozšířit oprávnění těchto policejních orgánů také na vyšetřování jednoduchých trestních věcí. Tímto postupem by mělo být reagováno na negativní poznatek spočívající v tom, že na zkrácené přípravné řízení nenavazuje stejně rychlé a neformální zjednodušené řízení před samosoudcem a že po podání návrhu na potrestání je rychlé odsouzení obviněného (není-li vydán trestní příkaz) vázáno na jeho ochotu podrobit se trestnímu řízení a trestu. Pokud se jedná o myšlenku konání vyšetřování policejními orgány obvodních oddělení, pak nutno uvést, že tento postup je možno již nyní zajistit v omezeném rozsahu aplikací ustanovení § 179f odst. 2 písm. b) tr. ř., nicméně takový postup bude omezen stávajícími personálními možnostmi obvodních oddělení.

Krajské státní zastupitelství v Praze poukazuje na praktické poznatky Okresního státního zastupitelství pro Prahu - východ a dává v úvahu, zda je stávající právní úprava této problematiky odpovídající. Vzhledem k jednoduché úpravě zkráceného přípravného řízení a důrazu na rychlosti provádění úkonů v tomto řízení totiž podle názoru KSZ v Praze není vhodné, aby celé zkrácené přípravné řízení o trestných činech příslušníků Policie ČR konal státní zástupce, neboť není důvod, proč by sdělení podezření, výslech podezřelého a předložení shromážděných materiálů nemohl zajišťovat - obdobně jako u prověřování závažnější trestné činnosti - policejní orgán Inspekce ministra vnitra s tím, že státní zástupce by v těchto věcech jen vykonával dozor. Stávající právní úprava může vést k tomu, že výslech osoby podezřelé z trestného činu je prováděn opakovaně, a to jednak policejním orgánem Inspekce MV při „vytěžování“ této osoby, jednak po sdělení podezření státním zástupcem, byť by u jasných případů, na které se zkrácené přípravné řízení vztahuje, měl a mohl státní zástupce i výkonem dozoru (bez vlastního konání úkonů při sdělení podezření apod.) zajistit zákonnost zkráceného přípravného řízení, aniž by byl zatěžován přímým prováděním úkonů ohledně těchto méně závažných trestních věcí.

Je možno plně souhlasit s odmítavým stanoviskem **Vrchního státního zastupitelství v Praze**, jestliže uvedlo, že záměrem zákonodárce v této oblasti totiž bylo stanovit, že o trestných činech příslušníků Policie České republiky (resp. Bezpečnostní informační služby) přípravné řízení (bez ohledu na jeho formu) policejní orgán konat nebude, a to z důvodů eliminace jakýchkoli následných možných úvah nebo polemik o podjatosti, spjatosti s prostředím, personálním propojení, apod. Doplnit lze pouze to, že není jasné, z jakých důvodů po výskytu zcela ojedinělých případů, kdy zkrácené přípravné řízení ve věcech policistů musí konat státní zástupce, je platná právní úprava zpochybňována, a to ještě poukazem na nepříliš přesvědčivé argumenty (jimž by shodně tak bylo možno podpořit i návrat k tomu, že by i vyšetřování v těchto věcech vykonával policejní orgán).

Ke konkrétním aplikačním problémům je třeba uvést, že úroveň záznamů o sdělení podezření byla ve sledovaném období na dobré úrovni. Zkrácené přípravné řízení bylo poměrně zdařile zavedeno do praxe a policejními orgány je bezproblémově aplikováno. Jen výjimečně docházelo k tomu, že státní zástupce nepodal návrh na potrestání a použil postup

dle § 179c odst. 2 písm. b), f) tr. ř. nebo § 179c odst. 3 tr. ř. Pokyn policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání v těchto věcech se vyskytoval jen minimálně. Tento stav je nižšími státními zastupitelstvími zdůvodňován tím, že konkrétní postup bývá s policejním orgánem při nápadu věci i v dalším průběhu řízení konzultován, často telefonicky. Státní zástupce je rovněž včas informován, pokud v rámci zkráceného přípravného řízení došlo k zadržení podezřelé osoby.

Z hlediska účasti obhájců ve zkráceném přípravném řízení, je třeba konstatovat, že tato je spíše výjimečná. Z počátku sledovaného období docházelo k určitým nejasnostem u případů nutné obhajoby, avšak dle ustálené soudní praxe obhájce bývá přítomen až u úkonů soudu po podání návrhu na potrestání, s výjimkou těch případů, kdy podezřelým je osoba mladistvá, případně osoba ve vazbě či ve výkonu trestu (zde je výkl. stan. č. 9/2002 Sb. v. s. NSZ i úprava v čl. 52d odst. 1 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994 v rozporu s rozh. č. 50/2002 Sb. rozh. tr.; publikované rozhodnutí je však považováno za nesprávné).

Krajské státní zastupitelství v Plzni považuje za problematickou pětidenní lhůtu obviněného k přípravě na hlavní líčení (§ 198 odst. 1 tr. ř.) ve věcech, v nichž na zkrácené přípravné řízení navazuje zjednodušené řízení před samosoudcem. Ta může totiž v kombinaci s § 68 odst. 2 tr. ř. znamenat, že zadrženou osobu v případě, kdy nesouhlasí s konáním hlavního líčení ihned, musí samosoudce propustit. Pětidenní lhůta ve zjednodušeném řízení by neměla být vůbec stanovena, neboť se jedná o skutkově i právně jednoduché věci, u kterých tak dlouhá lhůta k přípravě je nadbytečná a v duchu tohoto by mělo proběhnout hlavní líčení ihned.

6. Poznatky k vyšetřování konaném státními zástupci

Kvalita a rychlost vyšetřování konaného státními zástupci (jde jen o případy uvedené v § 161 odst. 3, 4 tr. ř.; aplikace ustanovení § 174 odst. 2 písm. c) tr. ř. se v roce 2002 nevyskytla) je ovlivňována personální situací a nutností plnit i jiné úkoly.

Zavedení obligatorní kompetence státních zástupců vyšetřovat trestnou činností policistů a příslušníků Bezpečnostní informační služby je nicméně považováno za krok správným směrem, který jednak pozdvihne kvalitu prováděného vyšetřování, jednak podstatně eliminuje případné místní nebo rezortní vlivy.

Pozitivně je hodnocena i spolupráce s Inspekcí ministra vnitra.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci provedlo dohledové prověrky zaměřené na činnost dozorových státních zástupců Krajského státního zastupitelství v Brně a Krajského státního zastupitelství v Ostravě při vyšetřování trestné činnosti příslušníků Policie České republiky. Výsledky prověrky nasvědčují celkové nezkušenosti vyšetřujících státních zástupců, která našla odezvu v chybně zvolené právní kvalifikaci v několika věcech a také ve formálních nedostatcích usnesení o zahájení trestního stíhání. Lze předpokládat, že postupem času s rostoucími zkušenostmi státních zástupců činných na tomto úseku dojde i ke zkvalitnění jejich činnosti.

K sporné otázce, zda po podání obžaloby státním zástupcem krajského státního zastupitelství k věcně a místně příslušnému okresnímu soudu lze věc předat místně příslušnému (ale věcně nepřislušnému) státnímu zástupci okresního státního zastupitelství k zastupování obžaloby u soudu, je třeba uvést toto:

Z úpravy obsažené v § 175 odst. 2 větě před středníkem tr. ř. je patrné, že právní úprava přenáší funkci dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení na státního zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství, a to s přihlédnutím ke skutečnosti, že vyšetřování ve věcech příslušníků Policie ČR a příslušníků BIS koná státní zástupce nižšího státního zastupitelství, jehož příslušnost se určí na základě ustanovení § 10 vyhlášky č. 23/1994 Sb. (s ohledem na to, že novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. neupravila obligatorní vyšetřování konané státními zástupci jako součást jeho dozorové pravomoci).

Ustanovení § 175 odst. 2 tr. ř. pak představuje zřejmě úpravu, která vylučuje uplatnění ustanovení § 179 odst. 1 tr. ř. v té podobě, že by bylo možné předání věci před podáním obžaloby (a vyloučeno je to i po podání obžaloby) nižšímu státnímu zastupitelství (státnímu zástupci tohoto státního zastupitelství). Je tomu tak proto, že dosah § 179 odst. 1 tr. ř. se týká

jen případů, kdy příslušným k doзору nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení je státní zástupce státního zastupitelství jiného stupně či druhu, než by bylo příslušné podle zásad vymezených jednacím řádem státního zastupitelství. Tento státní zástupce pak může věc předat (anebo nadále ve věci působit) toliko státnímu zástupci příslušného státního zastupitelství. Postup podle § 15 odst. 3 vyhlášky č. 23/1994 Sb. je z tohoto hlediska jen výjimkou. Názor, jež možnost předání věci po podání obžaloby státnímu zastupitelství, které působí u soudu, u něhož předtím státní zástupce krajského státního zastupitelství podal obžalobu (§ 175 odst. 2 tr. ř.), dovozuje právě z obecné úpravy v § 7 odst. 2 zákona o státním zastupitelství (k této úpravě se fakticky vracíme tzv. „oklikou“), jakkoli je zřejmé, že obecná úprava obsažená v citovaném ustanovení § 7 odst. 2 zákona o státním zastupitelství má zásadně mít přednost, je tomu tak ovšem pouze tehdy, není-li „stanoveno jinak ve zvláštním právním předpise“. Bude-li učiněn závěr, že takovým předpisem je i ustanovení § 175 odst. 2 tr. ř. (pokud nebude s ohledem na úpravu v § 4 odst. 1 písm. a) zákona o státním zastupitelství, § 2 odst. 8 věty druhé tr. ř. a navazující ustanovení trestního řádu možno od sebe oddělovat podání obžaloby jako součást přípravného řízení a doзору vykonávaného v jeho rámci a činnost státního zástupce po podání obžaloby), pak lze jen s obtížemi vycházet z toho, že by bylo možno bez jakýchkoli omezujících podmínek (nešlo-li by např. o dožádání ve smyslu § 12b odst. 1 a 2 zákona o státním zastupitelství a § 53 odst. 1, § 54 odst. 1 tr. ř.) předat věc uvedenou v § 161 odst. 3, 4 tr. ř. státnímu zástupci, který působí u okresního soudu (§ 16 tr. ř.), u něhož byla podána v těchto věcech obžaloba. V případech uvedených v § 17 tr. ř. by samozřejmě žádný problém nevznikl.

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem signalizuje závažný poznatek, že se totiž ve vyšetřování konaném státními zástupci vyskytly problémy způsobené osobními vztahy mezi vyšetřujícím státním zástupcem příslušného okresního státního zastupitelství a dozorovými státními zástupci krajského státního zastupitelství, neboť státní zástupci konající vyšetřování považují situaci, kdy je nad nimi vykonáván dozor ve stejném rozsahu jako nad policejním orgánem, za degradující.

K tomu je však třeba uvést, že platná procesní úprava (která zavazuje i státní zástupce – popsaná situace svědčí o velmi neprofesionálním přístupu a je otázkou, zda by vůbec osoba s takovými vlastnostmi měla zastávat funkci státního zástupce) zvolila poněkud jiný model, než který by rovněž přicházel v úvahu (obligatorní vyšetřování konané státním zástupcem jako součást jeho dozorových pravomocí) – model spočívající v tom, že postavení státního zástupce konajícího vyšetřování je v mnoha směrech obdobné jako postavení policejního orgánu. To se ovšem týká jen vztahu ke státnímu zástupci vykonávajícímu v dané věci dozor; státní zástupce, který koná vyšetřování, nadále zůstává státním zástupcem a projevuje se to i v tomto vzájemném vztahu (některé kompetence jsou i státnímu zástupci konajícímu vyšetřování zachovány a jeho pozice je přece jen silnější).

7. Nové poznatky k věcem vráceným státnímu zástupci k došetření (tabulky č. III/7a a č. III/7b)

a) Podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. (tabulky č. III/7a a č. III/7b)

Tabulky č. III/7a a č. III/7b jsou zcela nově koncipovány, a proto srovnání s údaji z předcházejících let je nutně omezené (přesto byly připojeny tabulky č. III/7a až č. III/7c z období let 2000 – 2001).

Vývoj ukazatele věcí vrácených podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. byl zcela rozdílný ohledně okresních státních zastupitelství a ohledně krajských (resp. vrchních) státních zastupitelství. Poměrně zásadní novelizace citovaného ustanovení se výrazně nepromítla v počtu věcí vrácených k došetření okresními soudy (u všech věcí nárůst o **8,5 %** na území celé ČR, u věcí vrácených pravomocně pokles o **14,3 %**). Vývoj u okresních státních zastupitelství v obvodu obou vrchních státních zastupitelství u věcí vrácených i věcí vrácených pravomocně byl velmi podobný.

Naproti tomu u krajských soudů (jako soudů prvního stupně) lze mluvit o velmi podstatném dopadu novely trestního řádu č. 265/2001 (u všech vrácených věcí pokles o **53,0 %** a u věcí vrácených pravomocně dokonce o **68,0 %**).

Nejčastějším důvodem postupu soudů podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. jsou závažné procesní vady společně s nedostatky ve skutkových zjištěních nebo jen podstatné procesní vady přípravného řízení. Procesní vady, které byly důvodem vrácení věci, pak spočívaly zejména v porušení práva obviněného na obhajobu, v porušení procesních ustanovení při provádění důkazů, v nedostatečném zjištění podmínek pro konání řízení proti uprchlému či v nedostatecích při seznámení obviněného s výsledky vyšetřování. Požadavky soudu na doplnění dokazování se nejčastěji týkaly provedení důkazů k prověření obhajoby obviněného a k prokázání subjektivní stránky žalovaného trestného činu (většinou znaleckými posudky z odvětví psychiatrie a ekonomie).

i když mezi pravomocně vrácenými věcmi jsou i poměrně výrazně zastoupeny trestní věci, v nichž důvodem vrácení věci k došetření byl fakticky nedůsledný dozor státního zástupce, převažují spíše trestní věci, v nichž nejsou důvodem vrácení k došetření procesní vady, ale požadavek krajského soudu na doplnění či opakování již provedených důkazů (výslechy svědků nebo osob, jejichž totožnost je dle spisu soudu známá, doplnění znaleckého posudku, apod.). Do budoucna se tak jeví jako žádoucí legislativní úprava, která by umožňovala podání mimořádného opravného prostředku proti pravomocnému rozhodnutí soudu o vrácení věci k došetření.

Pozitivně je hodnocena (oproti údajům zpráv o činnosti státního zastupitelství za předcházející roky) činnost odvolacích soudů, a to především soudů vrchních.

Vrchní soud v Praze v řízení o stížnosti zpravidla velmi pečlivě posuzuje, zda v případě procesních vad jde o vady podstatné, které nelze odstranit v řízení před soudem. V případě, že důvodem vrácení věci k došetření jsou požadavky soudu na doplnění dokazování, stížnostní soud zjišťuje, zda skutečně směřují k objasnění základních skutkových okolností, bez kterých nelze v hlavním líčení ve věci rozhodnout, a které nelze bez větších obtíží objasnit v rámci došetření před soudem. Nejsou-li tyto podmínky splněny, stížnostní soud většinou podané stížnosti státního zástupce vyhoví a napadené usnesení zruší. Z toho lze činit závěr, že i z hlediska aplikace ustanovení § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. dochází k naplňování záměru novely trestního řádu přenést těžiště dokazování do řízení před soudem.

b) Podle § 221 odst. 1, odst. 2 tr. ř.

Stejně tak jako v roce 2001 jde nadále o poměrně ojedinělý postup. Podle výkazů o agendě trestní v roce 2002 bylo vráceno podle § 221 odst. 1 tr. ř. v ČR **27** věcí (**12** pravomocně), zatímco v roce 2001 to bylo 60 (30 pravomocně) věcí, státním zástupcům okresních státních zastupitelství. Státním zástupcům krajských státních zastupitelství **7** věcí (**3** pravomocně), když v roce 2001 se jednalo o 10 věcí (2 pravomocně).

K vrácení věcí státním zástupcům k došetření nadále docházelo především z důvodů podstatné změny důkazní situace v průběhu konání hlavního líčení.

c) Podle § 260 tr. ř.

Změna provedená v ustanovení § 260 tr. ř. novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. se promítla i do údajů za rok 2002. Statistické podklady svědčí o tom, že v roce 2002 bylo podle citovaného ustanovení vráceno odvolacími soudy státním zástupcům okresních státních zastupitelství jen **28** věcí (121 jich bylo v roce 2001). Státním zástupcům krajských státních zastupitelství byly takto vráceny k došetření **4** věci (14 v roce 2000).

d) Podle § 314c odst. 1. písm. a) tr. ř. (tabulka č. III/7a)

S ohledem na nové znění § 314c tr. ř. spojené s dalšími novelizovanými instituty a ustanoveními trestního řádu nelze činit plnohodnotné srovnání s předchozím rokem, což nově koncipovaná *tabulka č. III/7a* ani nepředpokládá. Pro možnost alespoň určitého srovnání byla připojena *tabulka č. III/7c – údaje za rok 2000 – 2001*.

Oproti postupu dle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. [srov. to, co je uvedeno shora pod písm. a)], který se po rozsáhlé novelizaci vztahoval především buď na věci z příslušnosti okresního soudu (§ 16 tr. ř.), ale většinou složitější a závažnější, anebo na věci z příslušnosti krajského soudu jako soudu prvního stupně (§ 17 tr. ř.), se novela č. 265/2001 Sb. velmi výrazně

odrazila v počtech věcí vrácených státnímu zástupci k došetření podle citovaného ustanovení. Na území ČR byl zaznamenán u všech věcí vrácených pokles o **49,2 %** a u věcí vrácených pravomocně o **62,6 %**.

Pokles, na kterém se vcelku rovnoměrně podílela okresní státní zastupitelství v obvodu obou vrchních státních zastupitelství, lze vysvětlit tím, že u méně složitých věcí se podařilo smysl a účel novely trestního řádu ve větší míře naplnit. Přistupuje ovšem fakt, že citovaná novela souběžně zavedla u věcí, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení, institut odmítnutí návrhu na potrestání [k němu srov. dále písm. e)].

e) Odmítnutí návrhu na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. (tabulka č. III/7a)

V roce 2002 byl návrh na potrestání pravomocně odmítnut podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. jen ve velmi malém počtu případů. To ještě více vynikne, porovnáme-li tento počet s celkovým počtem osob, na něž byl v tomto roce podán návrh na potrestání (59 osob ve vztahu k 16 671 osobám).

Krajské státní zastupitelství v Brně k této otázce uvedlo, že důvodem naznačeného postupu bylo většinou nedodržení zákonné lhůty, popř. nevhodné použití tohoto institutu s ohledem na nejasnost právní kvalifikace trestného jednání pachatele.

8. Poznatky k aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání (tabulka č. III/8; tabulky č. III/8a až č. III/8c)

Počet osob, u kterých bylo trestní stíhání **podmíněně zastaveno**, ve srovnání s rokem 2001 mírně poklesl (o **12,5 %**). Tento pokles byl výraznější u státních zastupitelství v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze (o 22,3 %), zatímco v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Olomouci šlo o pokles statisticky téměř bezvýznamný (o 0,5 %).

Na tomto „snížení“ se v obvodu VSZ v Olomouci odrazil pouze postup státních zastupitelství v obvodu působnosti KSZ v Ostravě, kde došlo k výraznějšímu poklesu oproti roku 2001, a to o 209 osob. V případě KSZ v Brně byl zaznamenán dokonce vzestup, a to o 10,3 %.

Pokles je ze strany KSZ v Ostravě zdůvodňován tím, že část bagatelní trestné činnosti je vyřizována ve zkráceném přípravném řízení a obdobný institut nelze uplatnit před podáním návrhu na potrestání. Takovému postupu brání i poměrně krátká doba přípravného řízení u těchto méně závažných trestných činů, během které obviněný nestačí nahradit způsobenou škodu či o její úhradě uzavřít dohodu. Širšímu uplatnění tohoto institutu také brání např. neúplné doznání obviněného, neochota škodu uhradit a v neposlední řadě i zvýšení hranice škody nikoli nepatrné na 5 tis. Kč v souladu s novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb.

Razantnější snížení v obvodu VSZ v Praze je většinou zdůvodňováno tak, že jednak došlo celkově ke snížení počtu případů trestního stíhání, jednak v některých případech, kdy by přicházelo v úvahu podmíněné zastavení trestního stíhání, byl zřejmě zvolen postup ve zkráceném přípravném řízení.

Nejvýraznější pokles počtu podmíněně zastavených trestních stíhání oproti roku 2001 byl v roce 2002 zaznamenán u majetkových trestných činů, zejména trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák., naopak v případě trestných činů proti zdraví (§ 223 tr. zák. a § 224 tr. zák.) byl počet podmíněně zastavených osob v podstatě stejný jako v roce 2001. V tomto směru lze dovozovat, že zatímco u nedbalostních trestných činů v dopravě s ohledem na průběh dokazování, povahu trestních věcí a nezměněné podmínky pro uplatňování trestní odpovědnosti převažuje i nadále tendence využívat odklonu trestního stíhání dle § 307 tr. ř. a nedošlo k podstatným změnám, v případě úmyslných trestných činů proti majetku mělo vliv na snížení počtu těchto věcí vyřizovaných podle § 307 tr. ř. jednak to, že novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb. došlo ke snížení hranice škody nikoli nepatrné, a tedy část případů dříve trestně stíhaných a pro nízkou výši škody vyřizovaných odklonem podle § 307 tr.ř. byla řešena mimo trestní řízení v přestupkovém řízení, jednak to, že v případě úmyslné trestné činnosti je

ze strany státních zástupců dávána přednost podání obžaloby a zejména pak návrhu na potrestání v rámci konání zkráceného přípravného řízení.

I když institut **narovnání** byl v roce 2002 využíván přece jen čteněji než v letech předchozích (nárůst ze 31 v roce 2001 na 45 v roce 2002), k jeho širší aplikaci nepřispěla ani novelizace trestního řádu z roku 2001, pokud rozhodování o něm svěřila (v přípravném řízení) státnímu zástupci.

Tento institut je v praxi sporadicky využíván pro svoji komplikovanost, a to po stránce technické, administrativní, i pro svoji časovou náročnost. Navíc narovnání přichází v úvahu v podstatě ve všech případech, když lze trestní stíhání podmíněně zastavit, které je státními zástupci preferováno pro svoji relativní jednoduchost. Také obhájci – přesto, že o podmínkách jeho použití jsou obvinění poučováni - využívají spíše možnost podmíněného zastavení trestního stíhání, jehož uplatnění zejména s ohledem na pouhou úhradu škody nevyžaduje další nároky (a postup podle § 309 tr. ř. zřejmě může být obviněným vnímán jako jistý „finanční postih“).

Samostatnou kapitolu tvoří **součinnost s Probační a mediační službou** vzhledem k tomu, že sdělení krajských státních zastupitelství jsou v tomto ohledu zcela rozporná.

Tak Krajské státní zastupitelství v Praze uvedlo, že ve vztahu k aplikaci narovnání je ze strany státních zástupců pocítován nedostatek v podobě malé aktivity Probační a mediační služby při provádění mediace v přípravném řízení trestním jako předpokladu pro odklon trestního řízení (důvodem jsou nedostatečně personálně obsazená střediska PMS, neboť počet jejich pracovníků neumožňuje ve větším rozsahu a v reálném čase provádět mediaci v trestních věcech v přípravném řízení).

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích naopak sdělilo, že v roce 2002 již byl navázán kontakt s Probační a mediační službou a byly již dohodnuty i konkrétní postupy. Pracovníci Probační a mediační služby jsou dobře seznámeni s právní problematikou příslušných ustanovení trestního řádu a mají i vypracovanou metodiku k navazování kontaktů mezi obviněným a poškozeným a procházejí v tomto směru i příslušným odborným školením z oblasti psychologie a lidských vztahů. Dochází i k postupnému doplňování početních stavů pracovníků Probační a mediační služby. Většina okresních státních zastupitelství v obvodu KSZ v Českých Budějovicích považuje spolupráci s Probační a mediační službou za velmi významnou.

Podle Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem spolupráce s Probační a mediační službou je obecně hodnocena jako dobrá, negativní poznatky nebyly zjištěny.

Dle poznatků Okresního státního zastupitelství v České Lípě Probační a mediační služba v těchto případech vypracuje zprávu, která vychází z pohovoru s obviněným, ovšem úředníci i asistenti PMS jsou odkázáni pouze na údaje, které jim obviněný uvede, aniž by měli možnost jeho údaje skutečně ověřit, takže tato zpráva musí být nutně pouze jedním z podkladů, které státní zástupce bere v úvahu při svém rozhodování o osvědčení o podmíněném zastavení.

Tak se např. stalo, že PMS navrhla osvědčení obviněného, který při pohovoru s příslušným pracovníkem projevoval náležitou lítost, avšak lustrací na státním zastupitelství bylo zjištěno, že tento obviněný se ve zkušební době podmíněného zastavení dopustil další stejné trestné činnosti, pro niž již byl pravomocným trestním příkazem odsouzen, takže bylo nutno rozhodnout o pokračování v trestním stíhání.

V obvodu Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové kromě OSZ v Pardubicích a OSZ v Jičíně je spolupráce s pracovníky Probační a mediační služby minimálně využívána, a to s ohledem na rychlost řízení, když státní zástupci v případě potřeby raději komunikují s obviněnými a poškozenými přímo.

Městské státní zastupitelství v Praze má za to, že narovnání jako forma mimosoudního vyřízení věci se jeví jako velmi účinná a bylo by na místě její podstatně širší využití v součinnosti s pracovníky Probační a mediační služby, přestože je pracnější z hlediska řízení pro státního zástupce, což by však nemělo být v žádném případě překážkou.

Na základě shora uvedených poznatků je velmi obtížné objektivně hodnotit úroveň součinnosti státních zástupců s Probační a mediační službou v roce 2002. Ze statistických

podkladů Probační a mediační služby ovšem vyplývá, že PMS v roce 2001 měla 197 zaměstnanců a v roce 2002 238 zaměstnanců. V roce 2001 evidovala PMS 2 401 věcí týkajících se přípravného řízení a řízení před soudem; v roce 2002 bylo 6 323 takových věcí. Celkové rozdělení věcí podle obvodů jednotlivých krajských státních zastupitelství vyplývá z *tabulky č. III/8a*; dále je připojena i *tabulka č. III/8b*, která se vztahuje k rozdělení 6 323 věcí v roce 2002 podle toho, od kterého orgánu činného v trestním řízení nebo od které osoby vzešel podnět k činnosti PMS, jakož i *tabulka č. III/8c* zachycující počet případů evidovaných v rámci přípravného řízení a řízení před soudem podle jednotlivých soudních krajů včetně podílu na celkovém objemu agendy Probační a mediační služby.

Je tedy zřejmé, že v roce 2002 obdržela PMS 710 podnětů od policejních orgánů a 1 355 podnětů od státních zastupitelství (32,5 % podílu na všech podnětech k výkonu působnosti PMS v přípravném řízení a v řízení před soudem). Lze důvodně předpokládat, že většina těchto podnětů byla učiněna v přípravném řízení.

Na základě údajů uvedených v připojených *tabulkách č. III/8a až č. III/8c* není možné činit žádné zásadnější závěry, vyjma toho, že dochází k postupnému personálnímu posilování středisek PMS, že se zvyšuje aktivita této služby, přičemž se tak děje i na základě podnětů ze strany státních zástupců i policejních orgánů. Není možné však dopředu posuzovat výsledky činnosti PMS ve vztahu k narovnání negativně, zejména nejsou-li takové závěry dostatečně podloženy; zároveň je zjevné, že i státní zastupitelství musí být ve vztahu k PMS aktivnější. Jen nedostatkem kapacit PMS však nelze zdůvodňovat nízký výskyt případů narovnání.

9. Závažné poznatky k rozhodování okresních a krajských soudů

a) Nové poznatky k ukládání trestů ve vztahu k trestům navrhovaným státními zástupci

Tresty ukládané soudem zpravidla odpovídají závěrečnému návrhu státního zástupce. Názory státních zástupců a soudců na druh i výši ukládaného trestu jsou velmi podobné, za posledních několik roků se výrazně sblížily. Pouze v nepatrném počtu trestních věcí státní zástupci svůj nesouhlas s ukládanými tresty vyjadřují podáváním odvolání.

Městské státní zastupitelství v Praze ovšem upozorňuje na to, že soudy ukládají častěji než v minulosti tresty nespojené s odnětím svobody, i když lze v případech některých skupin pachatelů (recidivisté, osoby bez trvalého pobytu) pochybovat o možnosti dosažení účelu trestu tímto způsobem.

Obdobně *Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem* zaznamenalo snahu soudů ukládat spíše tresty nespojené s jejich přímým výkonem a mírnější, než navrhuje státní zástupci. Tendence k liberalizaci trestů se projevuje i častějším ukládáním trestu obecně prospěšných prací. Stává se tak, že i recidivistům, kterým by ještě nedávno byl uložen nepodmíněný trest, jsou ukládány podmíněné tresty odnětí svobody a tresty obecně prospěšných prací jsou ukládány přesto, že dřívější trest obecně prospěšných prací nebyl dosud vykonán.

Např. u *Okresního soudu v České Lípě* vznikly v loňském roce problémy s nerespektováním ustanovení § 36 tr. zák., jednalo se o jednoho soudce, který při ukládání trestu obecně prospěšných prací uvedené ustanovení pominul, aniž by se přesvědčil, zda pachatel, kterému byl předtím uložen rovněž trest obecně prospěšných prací, tento již vykonal či do jaké míry jej ještě nevykonal a v důsledku tohoto postupu měl poté pachatel vykonávat trest obecně prospěšných prací daleko převyšující celkovou výměru 400 hodin.

Na základě tohoto i dalších poznatků (např. i *Krajského státního zastupitelství v Ostravě*) se jeví zřejmým, že v důsledku nedostatečného propojení informačních systémů soudů a Rejstříku trestů dochází nezdědky k překročení hranice 400 hodin obecně prospěšných prací, a to při opakovaném ukládání tohoto trestu.

Jinak ale čtenější využívání trestu obecně prospěšných prací je možno považovat za jednoznačně pozitivní. Příčinou je novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., po jejíž účinnosti se přesunulo dokazování před soud, řízení se stalo náročnějším a komplikovanějším. Z tohoto plyne snaha soudců zjednodušit si a zrychlit práci a vyřizují velký počet věcí trestním příkazem, kterým ovšem již nelze uložit trest nepodmíněný (po citované novele trestního

řádu), proto je ukládán zmíněný trest. Na to ovšem navazují komplikace plynoucí z odmítání výkonu tohoto trestu obecními úřady, neboť s jeho realizací mají problémy

Nikoli vždy je důsledně ukládán peněžitý trest nebo trest propadnutí věci, které by byly na místě, a to buď s poukazem na nesolventnost obviněného nebo jeho povinnost hradit způsobenou škodu nebo s poukazem na to, že věc nepatří pachateli, neboť se jedná o věc, kterou nemohl obviněný legálně nabýt a vlastnit - např. drogy nebo střelná zbraň, které má obviněný v držení bez příslušného povolení.

*Pokud se jedná o ukládání peněžitého trestu, nelze považovat vždy dokazování soudu k majetkovým a sociálním poměrům za úplné, a byť např. státní zástupce **Krajského státního zastupitelství v Praze** v trestní věci vedené pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. předložil u soudu I. stupně doklady potvrzující majetkové poměry obviněného (spoluvlastnictví nemovitosti), nebyl navrhovaný peněžitý trest uložen s tím, že obviněný musí platit dlužné daně, ačkoli dlužníkem nebyl obviněný, ale právnická osoba, přičemž odvolací soud sice konstatoval nesprávný závěr soudu I. stupně, ale odvolání státního zástupce zamítl, neboť již uložený trest odnětí svobody považoval za přiměřený.*

Okresní státní zastupitelství v Hodoníně signalizuje, že u tamního okresního soudu přetrvává neochota ukládat tresty vyhoštění a propadnutí věci a to zejména v případech převodu běženců přes hranice ČR, popř. majetkové trestné činnosti slovenských občanů.

Krajské státní zastupitelství v Brně je toho názoru, že u některých závažných trestných činů vražd by měly být ukládány tresty vyšší, resp. častěji výjimečné, k čemuž oproti návrhům státních zástupců někdy nedošlo.

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem poukázalo na praxi u některých soudů v jeho obvodu, kdy obvinění mají u soudu několik neskončených trestních věcí, které vyřizují různí předsedové senátu a předsedové senátů čekají na to, až jeden z nich skončí závažnější trestní věc a poté další trestní věc zastavují pro neúčelnost. Tímto postupem nezřídka dochází k nedůvodnému zvýhodňování obviněných.

Stejně jako v letech předchozích, i v roce 2002 museli státní zástupci u hlavního líčení navrhnout tresty mírnější, než uvedené v přípravě, a to z toho důvodu, že k projednání věcí před soudem dochází s odstupem řady let od podání obžaloby.

Rychlost soudního řízení je závislá především na druhu projednávané trestné činnosti, když zažalovaná závažná násilná trestná činnost je soudy vyřizována přednostně a většinou bez problémů, neboť dokazování v těchto věcech není rozsáhlé a ve velkém množství případů jsou žalované osoby stíhány vazebně.

Na rychlost řízení před soudem má bezpochyby vliv i novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., neboť v řízení před okresními soudy je nutné provádět výslechy prakticky všech osob jako svědků, kdežto v předchozích letech bylo možné tyto výpovědi číst.

Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové v této souvislosti poukazuje na to, že nejvíce se tyto problémy projevují u případů sériové majetkové trestné činnosti s velkým množstvím poškozených, když každého z nich je nutno před soudem osobně slyšet. Jejich předvoláváním pak dochází ke zbytečným průtahům soudního řízení.

V roce 2002 byl také ve spojitosti se zmíněnou novelou trestního řádu zaznamenán trend spočívající v nárůstu doby účasti státního zástupce při zastupování obžaloby nebo návrhu na potrestání v řízení před soudem I. stupně, neboť v případě, že soud I. stupně nerozhodne ve věci podle § 188 tr. ř. nebo nevydá trestní příkaz, prodloužuje se doba jednání u soudu, a to jak délka jednotlivých hlavních líčení, tak počet hlavních líčení v konkrétní trestní věci před vyhlášením rozhodnutí soudu I. stupně. Prodloužení doby jednotlivých hlavních líčení je ovlivněno též způsobem provádění důkazů v řízení ve věcech, k jejichž projednání je příslušný okresní soud, jak vyplývá z platné úpravy (§ 164 odst. 1 tr. ř., § 211 a § 212 tr. ř.).

b) Počty zproštěných osob a příčiny zprošťujících rozsudků (tabulky č. III/9a a č. III/9b)

I když novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. směřovala k přenesení těžiště dokazování z přípravného řízení do stadia projednání trestní věci v řízení před soudem, rok 2002 byl charakteristický rozporným vývojem, pokud jde o okresní soudy na straně jedné a krajské soudy na straně druhé.

Ohledně **okresních soudů** nedošlo v roce 2002 k žádnému zásadnímu nárůstu počtu zproštěných osob. V řízení před okresními soudy v ČR (srov. *tabulku č. III/9a*) nastal vzestup ze **2,8 %** v roce 2001 na **3,8 %** v roce 2002. Tato tendence byla fakticky shodná u okresních státních zastupitelství v obvodu jak VSZ v Praze, tak i VSZ v Olomouci.

*Jen v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** byl v roce 2002 zaznamenán pokles podílu zproštěných osob na celkovém počtu osob obžalovaných státními zástupci okresních státních zastupitelství.*

V řízení před **krajskými soudy** se však již poměrně výrazný vzestup počtu i podílu zproštěných osob (na celkovém počtu osob obžalovaných) projevil (viz *tabulku č. III/9b*), a to z **6,2 %** v roce 2001 na **11,6 %** v roce 2002.

Zde je však třeba uvést, že byť byl do značné míry – stejně jako u okresních státních zastupitelství – obdobný vývoj v obvodech působnosti obou vrchních státních zastupitelství, velmi specifická byla situace v obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci**.

Výrazný nárůst byl zaznamenán u **KSZ v Brně**, a to z původních 2,1 % v roce 2001 na 14,1 % v roce 2002. Jedním z důvodů většího počtu zproštěných osob je dle stanoviska Krajského státního zastupitelství v Brně to, že Krajským soudem v Brně byla zaměřena pozornost na starší věci žalované před více jak dvěma lety, některé věci jsou starší čtyř let. Tedy počet osob zproštěných v roce 2002 nelze porovnávat s počtem v tomto roce obžalovaných. Důkazní situace v některých starých věcech byla již při podání obžaloby obtížná a v důsledku uplynutí dlouhé doby od spáchání trestného činu se již nepodařil odstranit některé rozpory a pochybnosti a dohledat další důkazy.

V některých případech došlo ke zproštění i proto, že až po podané obžalobě byla publikována stanoviska či rozhodnutí Nejvyššího soudu, která znamenala změnu právního názoru na určité skutečnosti významné pro ustálení trestní odpovědnosti (např. otázka existence škody v případě zajištění závazku zástavním právem k nemovitosti).

Naproti tomu u **KSZ Ostrava** je zjišťován pokles počtu zproštěných osob z 8,1 % na 5,5 %.

Ovšem i v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Praze byl vývoj počtu a podílu zproštěných osob na celkovém počtu osob žalovaných velmi rozdílný u jednotlivých krajských státních zastupitelství (od vzestupu z 5,3 % na 6,6 % u MSZ v Praze až k nárůstu z 12,6 % na 30,9 % u KSZ v Plzni).

Pokud jde o počty zproštěných osob na úrovni Krajského státního zastupitelství v Plzni byla příčinou zproštění ve většině případů důkazní nouze. Např. ve dvou případech kvalifikoval soud jednání jako nutnou obranu podle § 13 tr. zák. poté, co soudy začaly takové jednání posuzovat z jiného úhlu pohledu (ještě více zohlednily pozici obránce).

Pro úplnost ještě **KSZ v Plzni** poznamenává, že na jeho úrovni bylo např. vykázáno podle systému ISYZ 47 zproštěných osob v 17 věcech. Kontrolou však bylo zjištěno, že uvedené údaje neodpovídají skutečnosti, neboť jde o 40 osob ve 14 věcech. Nesprávné vykázání bylo signalizováno firmě CCA, a. s. a záležitostí se zabýval i realizační tým, který situaci vyhodnotil jako systémovou chybu a dojde k opravě v programu Při správných údajích činí podíl osob zproštěných 26,3 %.

Důvody zprošťujících rozsudků lze členit jednak v souvislosti se změnou důkazní situace v řízení před soudem, jednak v návaznosti na odchylné hodnocení důkazů soudem (**Vrchní státní zastupitelství v Olomouci**). Je možno pouze dodat poměrně zvláštní důvod zproštění, který se rovněž mohl vyskytnout jako důsledek novely trestního zákona č. 265/2001 Sb., kdy v důsledku zvýšení spodní hranice škody nikoli nepatrné ve smyslu § 89 odst. 11 tr. zák., přestala být řada skutků trestným činem a současně již uplynula lhůta jednoho roku pro postih skutku v řízení o přestupku (bez zřetele na novelu zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, provedenou zákonem č. 62/2002 Sb.). Obdobou mohla být dále i okolnost, že

skutek, obžalobou kvalifikovaný jako trestný čin krádeže dle § 247 odst. 1 písm. e) tr. zák., přestal být trestným činem proto, že po podání obžaloby nastala právní skutečnost, v jejímž důsledku nemohlo již být přihlíženo k předchozímu odsouzení či potrestání zakládajícímu recidivu obžalovaného.

Městské státní zastupitelství v Praze v této souvislosti, shodně s dalšími krajskými státními zastupitelstvími v obvodu VSZ v Praze, poukazuje na to, že státní zástupci musejí postupovat podle § 176 odst. 1 tr. ř. i za situace, kdy jsou na straně jedné důkazy svědčící o vině pachatele a na straně druhé důkazy svědčící o opaku, nakolik za této situace nemohou státní zástupci trestní stíhání zastavit. Další příčinou zprošťujících rozsudků je uváděné odlišné hodnocení důkazů a v neposlední řadě změny výpovědi svědků u soudu.

Krajské státní zastupitelství v Praze řadí mezi základní důvody nárůstu zprošťujících rozsudků skutečnost, že s ohledem na omezenou možnost provádět procesní výslechy svědků v přípravném řízení trestním (§ 164 odst. 1 tr. ř.; dále i § 158 odst. 8 tr. ř.), nelze v řízení před soudem při výslechu svědků využít úřední záznamy o jejich vysvětlení z přípravného řízení, a to jejich předestřením nebo čtením nejen k odstranění rozporů mezi obsahem těchto informací a obsahem svědecké výpovědi, ale také k tomu, aby bylo možno svědkovi alespoň blíže připomenout skutečnosti, které zapomněl nebo o nichž tvrdí, že si je nepamatuje (např. proto, že se svědek do situací obdobným situaci, která je předmětem trestního řízení, dostává při výkonu svého povolání velmi často - příslušníci Policie ČR, zdravotnický personál, atd.). K této argumentaci se připojují i další krajská státní zastupitelství.

Důvodem zvýšení počtu osob pravomocně zproštěných obžaloby na tomto krajském státním zastupitelství je u části trestních věcí skutečnost, že soud rozhodoval o trestních věcech, u kterých předmětem trestního řízení byly skutky někdy i z poloviny 90. let minulého století. Jednalo se i o věci projednávané opakovaně soudem I. stupně, přičemž se zpravidla jednalo o rozhodnutí soudu o zproštění obžaloby dle § 226 písm. a), c) tr. ř. (obdobný důvod, jako tomu bylo u **KSZ v Brně**).

Kromě případů, kdy soud hodnotil provedené důkazy ve prospěch obviněných podle zásady „in dubio pro reo“, byl evidován také případ pravomocného zproštění obžaloby podle § 226 písm. c) tr. ř. s ohledem na procesní nepoužitelnost rozhodujících důkazů opatřených v přípravném řízení trestním (vadné provedení rekonvice - věc sp. zn. KZv 79/2001 - ml. J. D. a spol.) - a dále případ, kdy soud zprostil obviněné obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř. s poukazem na skutečnost, že dle jeho názoru při odhalování a objasňování trestné činnosti „policie a její informátor vystupovali nepřipustně aktivně, a to do té míry, že další trestnou činností obžalovaných iniciovali a provokovali“ (věc sp. zn. KZv 154/98 obv. D. K. a spol.).

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem poukazuje jako na specifický důvod zproštění na případy, kdy tento postup je též důsledkem dlouhotrvajícího řízení.

Ve věci **Okresního státního zastupitelství v Mostě** byla pod sp. zn. Zt 4207/90 vedena věc, v níž Okresní soud v Mostě podle § 226 písm. a) tr. ř. zprostil obžaloby M. H. pro skutek spočívající v tom, že v říjnu a listopadu 1990, v Mostě, ul. J. Vítovce, využil hospitalizace své družky I. N. a zneužil pohlavně její dceru L. N., nar. 20. 4. 1984, tak, že v jednom případě ji nutil držet a sát pohlavní úd, přičemž v té době mu byla nezletilá svěřena. V této věci byla obžaloba podána dne 24. 5. 1991, dne 2. 4. 1992 byl obžalovaný uznán vinným pro trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 tr. zák. a § 217 písm. b) tr. zák. a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků se zařazením do II. nápravně-výchovné skupiny. Krajským soudem v Ústí nad Labem byl dne 18. 6. 1992 byl tento rozsudek k odvolání obžalovaného zrušen a věc vrácena soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Hlavní líčení bylo poté nařízeno až 13. 3. 1998 a s přestávkami pokračovalo do 19. 4. 2002, kdy byl obžalovaný zproštěn obžaloby. Obžalovaný jakoukoli vinu popíral, u hlavního líčení nevypovídal, svědkyně N., matka poškozené, si již podrobnosti nepamatovala pro velký odstup času, stejně tak sama poškozená. Protože se nepodařilo prokázat bezpochybně vinu obžalovaného, byl - a to i k návrhu státního zástupce - zproštěn obžaloby.

c) Poznatky ke zjednodušenému řízení před samosoudcem

Aplikace ustanovení o zjednodušeném řízení před samosoudcem nečiní v praxi většinou potíže a lze obecně konstatovat, že vede ke zkrácení délky řízení. K tomu přispívá i možnost označit některé skutečnosti za nesporné, kdy soud může rozhodnout o upuštění od dokazování takových skutečností, jakož i možnost čtení úředních záznamů o vysvětlení osob a dalších úkonů.

Nižší státní zastupitelství signalizují některé problémy, které se týkají zejména naprosto neodpovídající „rychlosti“ zjednodušeného řízení před samosoudcem, která zcela zpochybňuje přínos těchto institutů.

Krajské státní zastupitelství v Praze sdělilo, že pokud po doručení návrhu na potrestání nevyřídí samosoudce věc vydáním trestního příkazu, délka řízení před soudem je neúměrná rychlosti, s jakou byla věc prošetřena ve zkráceném přípravném řízení. Jednání před samosoudcem je přitom poznamenáno opět jak delší dobou hlavního líčení, tak v řadě případů nutností odročovat hlavní líčení za účelem provádění důkazů. Podle **Okresního státního zastupitelství pro Prahu - východ** je dále efektivnost zjednodušeného řízení před samosoudcem omezena ochotou obviněného podrobit se tomuto řízení, neboť pokud není obviněný ochoten „spolupracovat“ a nesouhlasí s bezprostředním konáním hlavního líčení, stává se toto řízení nefunkční a délka řízení se prodlužuje.

Také **Krajské státní zastupitelství v Plzni** upozorňuje, že zatímco zkrácené přípravné řízení bylo omezeno až nepochopitelně krátkými lhůtami, zjednodušené řízení před soudem se protahuje a v některých věcech trvá téměř jeden rok. Dokumentuje to např. na celé řadě poznatků Okresního státního zastupitelství v Chebu.

Ve věci sp. zn. 3 Zk 24/2002, byl návrh na potrestání podán 19. 4. 2002 pro trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. a), b) tr. zák. Dne 25. 4. 2002 byl vydán trestní příkaz, dne 9. 5. 2002 podán odpor do trestního příkazu a hlavní líčení bylo nařizeno na 10. 10. 2002, poté odročeno na 24. 3. 2003.

Ve věci sp. zn. 1 Zk 19/2002 byl návrh na potrestání podán dne 21. 3. 2002 pro trestný čin podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. Hlavní líčení bylo nařizeno na 3. 9. 2002 a následně odročeno na 6. 1. 2003, kdy se nekonalo pro závady v doručení a bylo odročeno na 15. 5. 2003.

OSZ pro Prahu - východ dále upozornilo na neprovázanost právní úpravy příslušnosti státního zástupce a soudu v řízení o trestných činech příslušníků Policie ČR, neboť při konání zkráceného přípravného řízení je v obvodu KSZ v Praze dána věcná a místní příslušnost právě tohoto státního zastupitelství (§ 10 vyhlášky č. 23/1994 Sb.), přičemž po jeho skončení podává státní zástupce návrh na potrestání k Okresnímu soudu Praha - východ, a to i ve věcech, k jejichž projednání a rozhodnutí není tento soud místně příslušný. V těchto případech pak soud postupuje podle § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. a předloží věc k rozhodnutí o příslušnosti Krajskému soudu v Praze, což prodlužuje dobu řízení. Problém by dále vznikl, pokud by spolu s návrhem na potrestání byl Okresnímu soudu Praha - východ předán i zadržený podezřelý příslušník Policie ČR, přičemž by se jednalo o trestní věc, k jejímuž projednání by Okresní soud Praha - východ nebyl místně příslušný. **Tento problém lze řešit jedině novelizací trestního řádu (nebo vyhlášky č. 23/1994 Sb.), týká se výlučně případů, kdy zkrácené přípravné řízení koná státní zástupce (§ 179a odst. 3 tr. ř.).**

Krajské státní zastupitelství v Plzni sděluje (shodně s poznatký Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové), že se zjednodušené řízení před samosoudcem realizuje méně často, neboť soudce o návrzích na potrestání rozhoduje trestním příkazem.

Za negativum ale **KSZ v Plzni** označuje to, že nelze aplikovat postup podle § 314d odst. 2 tr. ř. v případech, kde dojde ke spojení věcí ze „standardního vyšetřování“ a ze zkráceného řízení. V praxi by tato možnost přispěla k efektivitě dokazování, neboť řízení probíhá zejména ve vztahu k uloženému trestu a nikoli skutku samotnému. V tomto směru by přicházela v úvahu novela, která by umožnila státnímu zástupci a obžalovanému ve vztahu k rozsahu dokazování některé skutečnosti prohlásit za nesporné i ve standardním vyšetřování.

10. Poznátky k odvoláním podávaným státními zástupci (tabulky č. III/10a a č. III/10b)

a) Obecné poznatky

Počet podaných odvolání se v roce 2002 velmi výrazně snížil, a to o 733, pokud jde o okresní státní zastupitelství. Na tomto vývoji se podílela státní zastupitelství v obvodu obou vrchních státních zastupitelství. Pokud jde o krajská státní zastupitelství, počet odvolání se rovněž snížil, ale jen nepatrně (o 9). Zde však byl vývoj v obvodu působnosti VSZ v Praze a VSZ v Olomouci diametrálně odlišný (poměrně výrazný pokles v obvodu VSZ v Praze a naopak vzestup v obvodu VSZ v Olomouci).

Podíl úspěšných odvolání se v roce 2002 zvýšil, a to na úrovni okresních státních zastupitelství (o 0,9 %; v obvodu VSZ v Praze nastal vzestup o 0,7 %, v obvodu VSZ v

Olomouci rovněž vzestup o 1,2 %). Naproti tomu na úrovni krajských státních zastupitelství nastalo snížení úspěšnosti o 5,2 % (ovšem se zcela odlišným vývojem v obvodu VSZ v Praze – vzestup o 10,6 % - a v obvodu VSZ v Olomouci – pokles o 27,3 %).

Pokud jde o jednotlivá krajská státní zastupitelství, k poklesu úspěšnosti ve věcech vyřizovaných okresními státními zastupitelstvími došlo u okresních státních zastupitelství v obvodu KSZ v Plzni, u většiny ostatních obvodů krajských státních zastupitelství nastal naopak vzestup úspěšnosti odvolání. Stabilně velmi dobrých výsledků je již několik let dosahováno u KSZ v Českých Budějovicích.

Ve vztahu k věcem vyřizovaným krajskými státními zastupitelstvími po zcela extrémním poklesu úspěšnosti zaznamenaném u Městského státního zastupitelství v Praze nastalo v roce 2002 znovu zlepšení, byť i nadále podíl úspěšných odvolání je stále nejnižší v celé České republice. K poměrně výraznému zhoršení došlo u KSZ v Hradci Králové; naproti tomu výjimečně dobrých výsledků bylo dosaženo u KSZ v Českých Budějovicích, KSZ v Ústí nad Labem a u KSZ v Plzni. V obvodu VSZ v Olomouci se na velmi nepříznivém stavu podílela rovnoměrně obě krajská státní zastupitelství v jeho obvodu.

b) Důvody odvolání podávaných státními zástupci

Důvody podávaných odvolání, které se objevují opětovně, tkví (kromě tradičních odvolání směřujících proti zprošťujícím rozsudkům) především v § 258 odst. 1 tr. ř. Z nich dominují zejména nedostatky ve skutkových zjištěních, které soud I. stupně neodstranil, ač odstranit mohl, vady spočívající v nedodržení procesních ustanovení, které vznikly především v řízení před soudem, v nesprávném posouzení výroku o vině, jestliže skutek měl být posouzen podle jiného ustanovení trestního zákona nebo jestliže obžalovaný byl odsouzen a měl být obžaloby zproštěn, popř. naopak. Nelze pominout ani uložení nepřiměřeného trestu, který byl sice uložen v rámci zákonné trestní sazby, ale se zřetelem ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, možnosti nápravy a k poměrům pachatele, jakož i polehčujícím a přitěžujícím okolnostem je druh trestu nebo jeho výměra příliš přísná nebo mírná (§ 31 tr. zák.).

Pro nesprávnost rozhodnutí v adhezním řízení o uplatňovaném nároku poškozeného na náhradu škody se vyskytují odvolání jen sporadicky. Podání odvolání je mnohdy vedeno i úsilím přispět k řešení a vyřešení zajímavého právního problému a ke sjednocení výkladu některé zajímavé právní otázky.

V souvislosti s novelou trestního řádu. byla odvolání podávána zejména s ohledem na závady při rozhodování soudů, kdy okresní nebo krajský soud jako prvního stupně neaplikovaly či nesprávně užily ustanovení novely, zejména ve vztahu k § 12 odst. 12 tr. ř., neboť o jednotlivých dílčích útocích nerozhodl, pouze je vypustil.

Krajské státní zastupitelství v Plzni sděluje, že na jeho úrovni bývají napadána odvoláním rozhodnutí zejména u pachatelů stíhaných pro trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 tr. zák. Základní sazba uvedená v § 140 odst. 2 alinea druhá tr. zák. zásadně není soudy používána, ale je korigována podle § 40 odst. 1 tr. zák. Skutkové podstaty trestných činů uvedených v § 140 odst. 1 a odst. 2 tr. zák. nedefinují stupeň ohrožení napadeného objektu a umožňují použití skutkové podstaty i na taková jednání, u kterých by bylo použítí základní trestní sazby odnětí svobody nepřiměřeně přísné. Zřejmě absentuje vhodnější skutková podstata, která by reflektovala skutečnou společenskou nebezpečnost těchto trestných činů a analogicky ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) tr. ř. vylučovala z věcné příslušnosti krajského soudu jako soudu prvního stupně ta jednání, u nichž není dán znak způsobení značné škody nebo získání značného prospěchu. Vhodnější skutková podstata by měla přímo dovolovat uložení jiných trestů než jen trestu odnětí svobody, např. peněžitého trestu, bez toho, aby bylo třeba použít § 53 odst. 1 tr. zák.

c) Vyhodnocení odmítnutých a zamítnutých odvolání

Odmítnutá odvolání státních zástupců soudem nebyla v roce 2002 vůbec zjištěna. Zpočátku po nabytí účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. se ojediněle vyskytly případy, kdy odvolání státního zástupce nebyla ve stanovené lhůtě náležitě odůvodněna ve

smyslu § 249 odst. 1, 2 tr. ř. Byla však přijata opatření k odstranění těchto nedostatků a odvolání byla odvolacím soudem věcně přezkoumána.

Odvolání podaná obžalovanými byla odmítnuta zcela výjimečně.

Nejčastější příčinou **zamítnutých odvolání** státního zástupce proti výroku o vině bylo, že státní zástupce se po nekritickém a neobjektivním zhodnocení výsledků hlavního líčení domáhal zrušení zprošťujícího výroku rozsudku, přestože důkazy provedenými v hlavním líčení se mu nepodařilo spolehlivě prokázat vinu obžalovaného žalovaným trestným činem. Popřípadě se domáhal změny skutkového zjištění soudu prvního stupně na základě vlastního odlišného hodnocení provedených důkazů, aniž by v odvolání dostatečně odůvodnil, že nalézací soud při hodnocení důkazů postupoval v rozporu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř., zejména že důkazy nehodnotil ve vzájemných souvislostech, zohlednil pouze některé důkazy svědčící ve prospěch obžalovaného a jiné pomínil nebo v rozsudku neuvedl jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil nebo hodnotící úvahy soudu působily nelogicky. Taková odvolání byla neúspěšná, pokud již před zahájením veřejného zasedání nebo v jeho průběhu nebyla vzata zpět.

Na úspěšnost odvolání měla vliv novela trestněprávních předpisů, zejména pokud se jedná o § 89 odst. 11 tr. zák., a to v těch případech, pokud bylo soudem I. stupně rozhodováno v roce 2001 a soudem II. stupně bylo o odvolání rozhodováno v roce 2002. K zamítnutí odvolání rovněž dochází z důvodu změny důkazní situace, event. v důsledku odlišného hodnocení důkazů soudem oproti hodnocení státním zástupcem. Rovněž se vyskytla zamítnutá odvolání, kde bylo argumentováno aplikací zásady *in dubio pro reo*.

Nižší státní zastupitelství nadále zmiňují tendenci odvolacího soudu rušit rozhodnutí soudů I. stupně ve výroku o trestu pouze v krajním případě a upřednostňovat tzv. zájem na stabilitě soudních rozhodnutí.

d) Důvody zpětvzetí odvolání

Důvody zpětvzetí odvolání státních zástupců v zásadě odpovídají důvodům zamítnutých odvolání. Odvolání byla vzata zpět v případech, kdy bylo zcela zjevné, že změna skutkových zjištění soudu prvního stupně vzhledem k správnému a zákonnému postupu soudu nemá naději na úspěch, nebo v odvolání je uplatňován evidentně nesprávný právní názor, popř. se státní zástupce v odvolání domáhal uložení nepřiměřeně přísného trestu.

Případné zpětvzetí odvolání nejbližší vyšším státním zastupitelstvím je vždy důsledně zvažováno a k tomuto prohlášení přistupují státní zástupci se vši odpovědností, citlivě a to jen za předpokladu, že by podané odvolání skutečně nemělo naději na úspěch a odvolací soud by rozhodl podle § 256 tr. ř. Mechanické setrvávání na odvolání by totiž způsobilo pouze průtahy v soudním řízení. Zpětvzetí odvolání předchází zpravidla konzultace státního zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství s vedoucími pracovníky nižších státních zastupitelství.

IV. Přezkumné řízení na trestním úseku

1. Postup při využívání oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř. (tabulky č. IV/1a a č. IV/1b)

Na základě novely trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. Nejvyšší státní zastupitelství přezkoumávalo pravomocná usnesení o zastavení trestního stíhání (§ 172 tr. ř.) a usnesení o postoupení věci jinému orgánu (§ 171 tr. ř.), která mu byla doručena v souladu s § 173a tr. ř.

Celkem bylo Nejvyššímu státnímu zastupitelství v roce 2002 doručeno **6542** rozhodnutí o zastavení trestního stíhání a postoupení věci. Z tohoto počtu státní zástupci přezkoumali s kompletním spisovým materiálem celkem **1053** věcí a postupem podle § 174a odst. 1 tr. ř. bylo zrušeno celkem **176** věcí (v působnosti odboru trestního řízení 168 věcí, v působnosti mezinárodního odboru 8 věcí).

Z celkového počtu zrušených rozhodnutí byl aplikován postup podle § 174a odst. 1 tr. ř. ve 4 případech na základě podnětu poškozeného.

Bylo zrušeno 12 rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, v nichž v prvním stupni rozhodovalo krajské státní zastupitelství.

V 7 věcech byla postupem podle § 174a odst. 1 tr. ř. zrušena usnesení státních zastupitelství I. i II. stupně.

Přehled doručených a přezkoumaných rozhodnutí a přehled věcí, v nichž byla rozhodnutí zrušena podle obvodu působnosti jednotlivých krajských státních zastupitelství, je patrný z *tabulky č. IV/1a*.

Nejčastějším důvodem, pro který došlo ke zrušení rozhodnutí o zastavení trestního stíhání a postoupení věci, byl nedostatečně zjištěný skutkový stav věci ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř. a současně nesprávné hodnocení důkazů a (skutkových zjištění) v rozporu s § 2 odst. 6 tr. ř., případně jen nesprávné hodnocení provedených důkazů (skutkových zjištění) ve smyslu § 2 odst. 6 tr. ř. Důvody postupu podle § 174a odst. 1 tr. ř. a počty takto zrušených věcí vyplývají z *tabulky č. IV/1b*.

Nižší státní zastupitelství vesměs hodnotí úpravu v § 174a tr. ř. pozitivně:

Zavedení tohoto nového zvláštního kasačního oprávnění do trestního řádu se totiž nepochybně promítlo do agendy vyřizování podnětů ke stížnosti pro porušení zákona, a to i přesto, že obecně podíl podnětů směřujících proti rozhodnutím z přípravného řízení nebyl na území ČR příliš vysoký.

Vrchní státní zastupitelství v Praze poukázalo na to, že zmíněný institut umožňuje kasaci nezákonného rozhodnutí podle § 171 nebo § 172 tr. ř. poměrně jednoduchou cestou. Pozitivní je i to, že tak dochází též k posílení postavení poškozeného v této fázi řízení, a to spolu s tím, že mu novela trestního řádu dala navíc proti rozhodnutím podle § 171 a § 172 tr. ř. právo stížnosti.

Krajské státní zastupitelství v Brně upozornilo na poměrně výrazné zatížení, které zavedení mimořádného kasačního oprávnění přineslo krajským státním zastupitelstvím.

Uvedlo totiž, že oddělení dohledu KSZ v Brně v rámci povinností vyplývajících z pokynu obecné povahy poř. č. 8/2001 přezkoumalo v roce 2002 více než 1000 věcí, v nichž státní zástupce zastavil trestní stíhání nebo postoupil věc. Vzhledem k tomu, že krajské státní zastupitelství je zavázáno v těchto věcech vykonat dohled, byly všechny věci přezkoumány na podkladě příslušného vyšetřovacího spisu. Pokud tedy v ČR bylo takto Nejvyšším státním zastupitelstvím v rámci ustanovení § 174a tr. ř. přezkoumáno více než 6000 věcí, a to nezřídka jen z pohledu formální správnosti předkládaného usnesení, pak podle názoru KSZ v Brně hlavní tíha institutu dopadá na dohledové státní zástupce krajských státních zastupitelství. Ačkoliv je zřejmé, jaký rozsah práce to pro krajská státní zastupitelství znamená, došlo k přenesení povinnosti výkonu dohledu v rámci institutu dle § 174a tr. ř. do roku 2003, bez zajištění posílení příslušných krajských státních zastupitelství. Naopak oddělení dohledu KSZ v Brně bylo v roce 2002 výrazně oslabeno právě odchody státních zástupců na Nejvyšší státní zastupitelství. Institut dle § 174a tr. ř. byl v legislativě přijímán jako prostředek, který by měl kromě nápravy nezákonností sloužit k sjednocování trestní praxe. To se nestalo, přičemž metodika a sjednocení v této oblasti nebyla v roce 2002 zaznamenána. Přínosem může být faktické, ne tabulkové posílení oddělení dohledu, a metodická činnost jak státního zástupce, který je za Nejvyšší státní zastupitelství jakýmsi zonalistou pro určený kraj, tak i analytické a sjednocující výstupy z této činnosti, které by upozorňovaly na chyby, jež v agendě krajů existují a preventivně by pomáhaly vyvarovat se chyb tam, kde se obdobná problematika vyskytne.

Nejvyšší státní zastupitelství se s uvedeným stanoviskem KSZ v Brně nemůže ze zcela zásadních důvodů ztotožnit. Přitom lze ovšem v plné míře chápat důvody, které k vyslovení tohoto stanoviska vedly, včetně skutečnosti, že Krajské státní zastupitelství v Brně představuje významný zdroj pro posilování Nejvyššího státního zastupitelství.

Z údajů *tabulky č. IV/1a* vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství přezkoumalo i se spisem 1 053 věcí; nezřídka se jednalo o věci velmi rozsáhlé, s obsáhlým spisovým materiálem. Vzhledem k personálnímu obsazení odboru trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství, který zabezpečoval naprosto převládající část této agendy, nebylo pojmově vůbec možné, aby samo Nejvyšší státní zastupitelství – bez jakékoli součinnosti nižších státních zastupitelství – přezkoumávalo i se spisy zcela všechny věci, v nichž bylo

postupováno dle § 171 nebo § 172 tr. ř. I tak zůstává skutečností, že i v případech, kdy se tak dělo bez spisů, nebyla přezkoumávána jen formální správnost citovaných usnesení. Odbor trestního řízení (popř. i odbor mezinárodní; činnost odboru závažné hospodářské a finanční kriminality zatím v úvahu nepřicházela) využíval rovněž svých vlastních poznatků z výkonu dohledu.

Podle ustanovení platného zákona o státním zastupitelství (zejména po novele provedené zákonem č. 14/2002 Sb.) představuje dohled výkon oprávnění stanovených zákonem o státním zastupitelství k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu působnosti státního zastupitelství (§ 12c zákona o státním zastupitelství).

Čl. 9 pokynu obecné povahy poř. č. 8/2001 kromě jiného stanoví, že po dobu dvou let ode dne nabytí účinnosti pokynu (ve znění novely provedené pokynem obecné povahy poř. č. 6/2002), nejbližší vyšší státní zastupitelství příslušné k výkonu dohledu ve věcech, v nichž nejbližší nižší státní zastupitelství v obvodu jeho působnosti vydalo usnesení o zastavení trestního stíhání či o postoupení věci, jež nabylo právní moci v prvním stupni, vykoná vždy dohled. Zjistí-li, že takové rozhodnutí bylo vydáno v rozporu se zákonem, postupuje přiměřeně podle čl. 4 odst. 3 pokynu (vykonávalo-li již předtím toto nejbližší vyšší státní zastupitelství v takové věci dohled a v rámci něho přezkoumalo i usnesení o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci, zašle neprodleně poté, co stejnopis tohoto usnesení obdrželo, Nejvyššímu státnímu zastupitelství své stručné stanovisko k takovému usnesení; v něm zejména uvede, ztotožňuje-li se s usnesením státního zástupce a jaké jsou jeho poznatky z výkonu dohledu, pokud se k vydanému rozhodnutí vztahují). K postupu nejbližší vyššího státního zastupitelství vykonávajícího dohled se dále vztahuje i čl. 4 odst. 4 citovaného pokynu – podle něho zjistí-li státní zastupitelství při výkonu dohledu vůči nejbližší nižšímu státnímu zastupitelství ve věci, v níž toto nižší státní zastupitelství vydalo pravomocné usnesení o zastavení trestního stíhání či o postoupení věci, že toto usnesení odporuje zákonu, vyrozumí o této skutečnosti neprodleně Nejvyšší státní zastupitelství a současně uvede, v čem rozpor se zákonem spatřuje a zda navrhuje, aby nejvyšší státní zástupce takové usnesení zrušil postupem podle ustanovení § 174a tr. ř. Samo dále již věc nepřezkoumává.

Z výše uvedeného se jasně podává, že se tu v žádném případě na vyšší státní zastupitelství nepřenáší žádná povinnost vztahující se k výkonu oprávnění dle § 174a tr. ř., ale plně se vychází jen z toho, aby byl důsledně ve věcech, ve kterých státní zástupce zastavil trestní stíhání nebo postoupil věc jinému orgánu, vykonáván dohled. Při náležitém výkonu dohledu v takových věcech v žádném případě nehrozí žádné přetížení státních zastupitelství příslušných k výkonu dohledu.

Za situace, kdy platná právní úprava (ve znění novely č. 265/2001 Sb.) – i po nálezu Ústavního soudu č. 424/2001 Sb. – fakticky takřka vyloučila možnost dosáhnout zrušení pravomocného usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci jinému orgánu jinak než cestou zmiňované mimořádné fakultativní pravomoci nejvyššího státního zástupce, je naléhavým požadavkem, aby každé státní zastupitelství vykonávající dohled mj. soustředilo svou pozornost právě na věci, v nichž bylo postupováno podle § 171 nebo § 172 tr. ř.

Skutečností však zůstává, že právě v případě KSZ v Brně se v roce 2002 vyskytl nejvyšší počet zrušených usnesení o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci jinému orgánu (když na druhé straně byl i nejvyšší počet těchto usnesení přezkoumaných přímo na Nejvyšším státním zastupitelství i se spisy).

Nelze se ztotožnit ani s názorem, že Nejvyšší státní zastupitelství nevyužívá dostatečně výstupů z výkonu oprávnění podle § 174a tr. ř. v rámci metodické a sjednocovací činnosti. K tomu je třeba zejména uvést, že:

- rozhodnutí o zrušení jsou zasílána dotčeným státním zastupitelstvím,

- poznatky získané při realizaci tohoto oprávnění jsou využívány přímo při výkonu vlastní působnosti zejména odboru trestního řízení, ale i dalších odborů Nejvyššího státního zastupitelství (např. analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství řešil řadu sporných otázek, jež mu byly signalizovány – např. otázky postihu trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák., dosahu skutkové podstaty trestného činu podle § 147 tr. zák. ve vztahu k období před dnem 1. 1. 1998, pokud jednání plynule pokračovalo po tomto dni, možnosti podat stížnost pro porušení zákona proti usnesení nejvyššího státního zástupce podle § 174a odst. 1 tr. ř., možnosti postupovat podle § 174a odst. 1 tr. ř. ve vztahu k rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání a schválení narovnání, atd.);
- poznatky získané při výkonu tohoto oprávnění byly obsahem některých zvláštních zpráv (např. zvláštní zprávy o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. v podmínkách státního zastupitelství ze dne 2. 1. 2003 sp. zn. 7 NZn 604/2002) a dále i této zprávy o činnosti;
- příslušné poznatky však byly poměrně obsáhle projednávány v rámci semináře konaného v dubnu 2002 v Medlově a porady s vrchními a krajskými státními zástupci v listopadu 2002 ve Slušovicích;
- připravuje se projekt, podle něhož by vedle Sbírky výkladových stanovisek existovala i Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího státního zastupitelství.

***Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích** uvedlo, že v této agendě byla u KSZ v Českých Budějovicích zavedena taková praxe, že na případná pochybení ze strany okresního státního zastupitelství je reagováno dvojím způsobem. V případě závažnějších nedostatků usnesení (obvykle věcných) je Nejvyššímu státnímu zastupitelství navrhováno zrušení usnesení podle § 174a odst. 1 tr. ř. V případě méně závažných nedostatků (obvykle formálních) je ze strany KSZ v Českých Budějovicích reagováno v rámci výkonu dohledu pouze připsáním adresovaným okresnímu státnímu zastupitelství, kde je na zjištěný nedostatek upozorňováno, stejnopis tohoto upozornění je pak zasílán na vědomí Nejvyššímu státnímu zastupitelství.*

***Krajské státní zastupitelství v Plzni** poukázalo na to, že ve věcech, kde došlo ke zrušení usnesení o zastavení či postoupení, je další vyřizování těchto věcí sledováno v rámci výkonu dohledu.*

2. Dovolání

a) Skladba dovolání nejvyšší státní zástupkyně a rozhodování Nejvyššího soudu České republiky o dovolání podaným nejvyšší státní zástupkyní

U Nejvyššího státního zastupitelství bylo v roce 2002 zaevidováno celkem **97** návrhů či podnětů k dovolání nejvyšší státní zástupkyně, které vypracovaly jednotlivé státní zastupitelství nebo fyzické či právnické osoby, přičemž celkem **19** návrhů podalo některé z vrchních státních zastupitelství, **34** návrhů uplatnilo některé z krajských státních zastupitelství, **26** podnětů předložilo některé z okresních státních zastupitelství, dalších **14** věcí bylo vedeno na základě podnětů fyzických nebo právnických osob a **4** věci byly zpracovány na základě iniciativy Nejvyššího státního zastupitelství, na základě kterých nejvyšší státní zástupkyně podala celkem **49** dovolání.

***Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích** zmínilo jeden aktuální aplikační problém, neboť dosud není pokynem obecné povahy upraveno, jak vyřizovat podněty poškozených k podání dovolání. KSZ v Českých Budějovicích zatím vycházelo z předpokladu, že je-li podání dovolání v neprospěch obviněného dle § 265d odst.1 písm. a) tr. ř. výlučným oprávněním nejvyššího státního zástupce, pak je jeho výlučným oprávněním též rozhodnout o podnětu poškozeného k podání takového dovolání. Proto byly tyto podněty předloženy Nejvyššímu státnímu zastupitelství, které uvedený postup akceptovalo. Neřešena je zatím otázka, zda takto nutno postupovat i po uplynutí dvouměsíční zákonné lhůty od právní moci napadeného rozhodnutí nebo zda v těchto případech možno podání rovnou vyřizovat jako podnět ke stížnosti pro porušení zákona.*

Z těchto **49** dovolání jich **44** bylo podáno v neprospěch obviněných, 3 ve prospěch obviněných a 2 ve prospěch i neprospěch obviněných.

Z hlediska struktury dovolacích důvodů namítaných v dovoláních podaných nejvyšší státní zástupkyní, je zřejmé, že:

- **4** dovolání podala nejvyšší státní zástupkyně z důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. (bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí),

- **22** dovolání podala nejvyšší státní zástupkyně z důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení),

- **8** dovolání podala nejvyšší státní zástupkyně z důvodů uvedených jak v ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. (bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí), tak i v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení),

- **9** dovolání podala nejvyšší státní zástupkyně z důvodů uvedených jak v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení), tak i v ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. (bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.),

- **3** dovolání podala nejvyšší státní zástupkyně z důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. (v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný),

- v **jedné** věci podala nejvyšší státní zástupkyně dovolání z důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. (bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) trestního řádu),

- v **jedné** věci podala nejvyšší státní zástupkyně dovolání z důvodů uvedených jak v ustanovení § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. (proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv podle zákona bylo nepřipustné), tak i v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení),

- v **jedné** věci podala nejvyšší státní zástupkyně dovolání nejen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. (bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí), a v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení), ale i v ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. (bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.).

Z toho, co je výše uvedeno, vyplývá, že nejvíce (celkem ve **41** případech) byl v dovolání nejvyšší státní zástupkyně podaných v roce 2002 namítán, a to buďto samostatně, nebo kumulativně s dalšími dovolacími důvody, dovolací důvod uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení).

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ke dni 31. 12. 2002 celkem o **24** dovoláních, podaných od počátku roku 2002 nejvyšší státní zástupkyní, přičemž ve **12** případech se s argumentací prezentovanou v dovoláních nejvyšší státní zástupkyně plně ztotožnil, v **jedné**

věci shledal oprávněnost pouze jednoho ze dvou dovolacích důvodů uplatněných nejvyšší státní zástupkyní, a v 11 případech rozhodl o odmítnutí dovolání nejvyšší státní zástupkyně.

Je třeba uvést, že Nejvyšší soud České republiky v roce 2002 vyhověl dovolání nejvyšší státní zástupkyně v případech, pokud byl tento mimořádný opravný prostředek podán:

- výlučně z formálních důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. (v napadeném rozhodnutí chyběl některý výrok nebo výrok byl neúplný) – jednalo se o **dva** takové případy, nebo

- z důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. (bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí), přičemž tento dovolací byl namítán buďto samostatně – jednalo se opět o **jediný** takový případ, nebo společně s dalšími dovolacími důvody, většinou pak s dovolacím důvodem, zakotveným v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení) – jednalo se o **šest** případů;

Mezi nimi je zahrnuta i věc, kdy Nejvyšší soud České republiky na jedné straně vyhověl dovolání nejvyšší státní zástupkyně v té části, pokud se opíralo o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. (bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí), aby na druhé straně odmítl argumentaci stejného dovolání nejvyšší státní zástupkyně tvořenou dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení).

- z tzv. procesních důvodů zakotvených v ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. (bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) trestního řádu – jednalo se opět o **jediný** takový případ, a konečně :

- pouze ve **třech** případech se Nejvyšší soud České republiky ztotožnil s dovoláními nejvyšší státní zástupkyně, pokud byla opřena o pouze dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení).

Pokud nejvyšší státní zástupkyně uplatňovala ve svých dovoláních právě dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., pak Nejvyšší soud České republiky dospěl k názoru, že dovolání nejvyšší státní zástupkyně:

- bylo podáno z jiného důvodu, než je uveden v ustanovení § 265b tr. ř. (tedy, že se míjí s dovolacími důvody) a rozhodl o odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. – jednalo se o **čtyři** dovolání,

- je zjevně neopodstatněné (v těchto případech Nejvyšší soud konstatoval, že s námitkami uvedenými v dovolání se již vypořádaly soudy prvního či druhého stupně) a rozhodl o odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. – jednalo **se** o **čtyři** dovolání,

- není přípustné (jednalo se o **jediné** dovolání z počátku roku 2002, kdy dovolání nejvyšší státní zástupkyně směřovalo ještě před ustálením příslušné judikatury proti rozhodnutí vydanému v roce 2001 – srov. rozh. č. 31/2002 Sb. rozh. tr.) a rozhodl o odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. ř.,

- je zcela zřejmé, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu (Nejvyšší soud České republiky vážil v daném případě účelnost) a rozhodl o odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. – jednalo se o **dvě** dovolání.

b) Skladba dovolání obviněných a rozhodování Nejvyššího soudu České republiky o dovolání obviněných

Z evidence vedené u Nejvyššího státního zastupitelství České republiky vyplývá, že v roce 2002 podalo dovolání celkem **1098** obviněných, a to v **1027** trestních věcech (v některých věcech napadlo způsob pravomocného rozhodování více spoluobviněných).

Je však nutno zdůraznit, že v roce 2002 byl obviněnými nepochybně podán větší počet dovolání, neboť nikoli všechny soudy prvního stupně důsledně dodržují ustanovení § 265h odst. 2 tr. ř. a nezřídka stejnopis dovolání předložily státnímu zástupci k vyjádření až na základě pokynu Nejvyššího soudu ČR, tedy se značnou prodlevou, takže i v době zpracování této zprávy jsou na Nejvyšší státní zastupitelství doručována k vyjádření dovolání obviněných podaná u soudu prvního stupně v roce 2002.

Dále je třeba uvést, že v některých případech byla jako dovolání prezentována podání, která nebyla podána osobou uvedenou v § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř., tedy obviněným (dovolání za obviněného bylo podáno osobami uvedenými v § 247 odst. 2 tr. ř., popř. byla podána dovolání poškozenými) a některá dovolání nebyla podána prostřednictvím obhájce (§ 265d odst. 2 věta první tr. ř.). Ze strany obviněných nebylo respektováno ani ustanovení § 265a odst. 1 tr. ř., neboť byla nezřídka napadána rozhodnutí soudů prvního stupně, a to i ve věcech, v nichž nebylo rozhodováno soudem odvolacím, resp. byla napadána i rozhodnutí neuvedená v § 265a odst. 2 tr. ř. Část dovolání podaných obviněných postrádala formální náležitosti uvedené v § 265f odst. 1 tr. ř., přičemž nejčastější pochybení spočívala v tom, že se neopírala o důvody dovolání uvedené v § 265b odst. 1 tr. ř. Tato pochybení samozřejmě našla svůj odraz v rozhodnutích Nejvyššího soudu ČR jako soudu dovolacího.

Nejvyšší státní zastupitelství v roce 2002 podalo vyjádření podle § 265h odst. 2 tr. ř. celkem v **778** věcech, neskončeno bylo **126** věcí a vyjádření nebylo podáno v **137** věcech.

K posledně uvedenému údaji je nutno uvést, že trestní řád sice stanoví v § 265h odst. 2 tr. ř. povinnost soudu prvního stupně předložit státnímu zástupci dovolání obviněného k vyjádření, avšak na druhé straně umožňuje Nejvyššímu soudu ve věci rozhodnout, aniž by takové vyjádření obdržel. V praxi došlo případům, že Nejvyšší soud ČR rozhodl o dovolání obviněného dříve, než bylo vyjádření státního zástupce zpracováno, popř. kdy vyjádření bylo již zpracováno, avšak soudu nebylo doručeno. Byly zaznamenány i případy (např. sp. zn. 3 Tdo 1028/2002), kdy Nejvyšší soud ČR rozhodl, aniž bylo dovolání státnímu zástupci předloženo k vyjádření.

Obviněnými bylo ve sledovaném období v drtivé míře podáváno dovolání opřené o důvod uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení), případně vedle tohoto dovolacího důvodu o některý další dovolací důvod zakotvený v ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. (nejvíce o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., tedy proto, že bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.). Přitom značná část dovolání podaných obviněnými spatřovala naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v porušení ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř., popřípadě v porušení ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. soudem nalézacím, popřípadě soudem odvolacím, a dovozovala, že nesprávně nebo neúplně zjištěný skutkový stav vedl k tomu, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Jak je však zřejmé ze způsobu rozhodování Nejvyššího soudu České republiky, jenž v roce 2002 posoudil dovolání celkem **786** obviněných (z celkového počtu **1098** dovolání obviněných podaných v roce 2002 to činí **71,6 %**; jde tedy o dovolání, o kterých bylo do konce roku 2002 rozhodnuto), je zmíněná vada, která je v zákoně podřazena pod ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., dovolacím soudem interpretována tak, že v řízení o dovolání nelze z titulu této námitky uplatnit ani takovou právní vadu, která je důsledkem nesprávného skutkového zjištění, a to s odůvodněním, že dovolání není nástrojem nápravy vad skutkových, což je zřejmé z dikce zákona, který námitku týkající se skutkového stavu v rámci dovolacích důvodů nepřipouští.

Uvedená skutečnost se pak projevila v tom, že Nejvyšší soud České republiky v roce 2002 rozhodl, že celkem **427** dovolání obviněných (tedy **54,3 %** z celkového počtu 786

dovolání obviněných, o nichž Nejvyšší soud České republiky v hodnoceném období rozhodl) odmítá podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu bez věcného přezkoumání (tedy proto, že dovolání bylo podáno z jiného důvodu, než je uveden v § 265b tr. ř.).

Nejvyšší soud České republiky vydal rozhodnutí, které bylo uveřejněno pod č. 31/2002 Sb. rozh. tr., podle něhož nelze dovolání podat ani proti rozhodnutím, které sice patří do okruhu uvedeného v § 265a odst. 1, odst. 2 tr. ř., ale nabylo právní moci přede dnem 1. 1. 2002, tj. před účinností novelizace trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., kterou bylo dovolání zavedeno jako nový mimořádný opravný prostředek, a to i kdyby byla jinak dodržena lhůta dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému směřuje, což dovolací soud vedlo k tomu, že celkem **143** dovolání obviněných podaných v roce 2002 odmítl s poukazem na ustanovení § 265i odst. 1 písm. a) tr. ř. (tedy proto, že není přípustné), což činí **18,2 %** z celkového počtu 786 dovolání obviněných, o nichž bylo Nejvyšším soudem České republiky v roce 2002 rozhodnuto.

Z údajů Nejvyššího státního zastupitelství je dále zřejmé, že z celkového počtu **786** dovolání obviněných, o kterých bylo Nejvyšším soudem České republiky rozhodnuto v roce 2002, bylo celkem **10** dovolání obviněných (tj. **1,3 %**) odmítnuto podle 265i odst. 1 písm. c) trestního řádu (tedy proto, že bylo podáno opožděně, osobou neoprávněnou či osobou, která ho znovu podala, když ho předtím výslovně vzala zpět), resp. celkem **9** dovolání obviněných (tj. **1,2 %**) bylo dovolacím soudem odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. (dovolání nespĺňovalo náležitosti obsahu dovolání).

Celkem **136 dovolání** obviněných z celkového počtu **786** dovolání obviněných projednaných Nejvyšším soudem České republiky v roce 2002 (tj. **17,3 %** z uvedeného celkového počtu) bylo dovolacím soudem odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. (Nejvyšší soud České republiky v těchto případech dospěl k závěru, že dovolání obviněných jsou zjevně neopodstatněná), a dalších **5** dovolání obviněných z výše uvedeného počtu dovolání obviněných posouzených Nejvyšším soudem České republiky ve sledovaném období (tj. **0,7 %**) bylo dovolacím soudem odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř., jelikož Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která měla být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu.

Dalších **8** dovolání, jež obvinění podali v roce 2002 a která byla ve stejném roce podle údajů Nejvyššího státního zastupitelství Nejvyšším soudem České republiky postupně projednána spolu se zbývajícími 778 dovoláními obviněných (tj. **1 %** z celkového počtu **786** dovolání obviněných projednaných Nejvyšším soudem České republiky v roce 2002), bylo dovolacím soudem zamítnuto podle § 265j trestního řádu s odůvodněním, že jsou nedůvodná.

Mezi **786** dovoláními obviněných, která posoudil Nejvyšší soud České republiky v roce 2002, se vyskytlo **1** dovolání, které v průběhu roku 2002 dovolací soud podle 265d odst. 2 tr. ř. zaslal po vyhodnocení jeho obsahu ministru spravedlnosti jako podnět ke stížnosti pro porušení zákona, resp. ještě další **1** dovolání obviněného, jehož zpětvzetí bylo příslušným soudem vzato na vědomí postupem podle § 265g odst. 2 tr. ř. Popsané dva případy pak tvořily **0,3 %** z uvedeného celkového počtu dovolání, projednaných nejvyšším soudem České republiky v roce 2002.

Z celkového počtu **786** dovolání obviněných posouzených Nejvyšším soudem České republiky v roce 2002 bylo u **46** těchto dovolání zaznamenáno, že dovolací soud se alespoň zčásti ztotožnil s argumentací uplatněnou obviněnými (uvedených **46** dovolání obviněných podaných v roce 2002, kterým Nejvyšší soud České republiky alespoň zčásti v roce 2002 vyhověl, tvoří pouhých **5,9 %** z uvedeného počtu dovolání uplatněných obviněnými v roce 2002), a přistoupil ke zrušení napadených rozhodnutí nebo jejich částí, popřípadě vadného řízení jim předcházejícím (§ 265k odst. 1 tr. ř.), resp. oddělitelných částí napadených rozhodnutí (§ 265k odst. 2 tr. ř.), a k následnému přikázání věci soudu (nebo jinému orgánu činnému v trestním řízení) k novému projednání a rozhodnutí podle § 265l odst. 1 tr. ř. nebo zvolil postup podle § 265k odst. 2 tr. ř., a aniž by zrušil napadené rozhodnutí, přikázal soudu, o jehož rozhodnutí šlo, aby rozhodl o chybějícím výroku nebo neplný výrok doplnil, případně podle § 265m odst. 1 tr. ř. nebo podle § 265m odst. 2 tr. ř. sám při zrušení napadeného rozhodnutí ve věci rozhodl rozsudkem.

c) Analýza rozhodovací praxe Nejvyššího soudu České republiky při posuzování dovolání podaných jednak nejvyšší státní zástupkyní, jednak obviněnými

Zákonem č. 265/2001 Sb. byl s účinností od 1. 1. 2002 zaveden do trestního řádu zcela nový mimořádný opravný prostředek – dovolání (§ 265a a násl. tr. ř.). Cílem bylo dosáhnout důslednějšího uplatnění zásad kontradiktorního procesu, který preferuje rovnost stran a nezasahuje nepřipustně do obžalovací zásady. Byl tak vytvořen právní mechanismus, jehož cílem je umožnit státu efektivně uplatnit veřejný zájem na dosažení účelu trestního řízení a zároveň dostát požadavkům plynoucím z čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, tedy zejména požadavku rovnosti účastníků řízení.

Nejvyššímu státnímu zástupci bylo svěřeno oprávnění podat dovolání proti pravomocným rozhodnutím ve věci samé, a to i v neprospěch obviněného, a ve vztahu k pravomocným usnesením nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci je nejvyšší státní zástupce oprávněn toto rozhodnutí rušit pro jejich rozpor se zákonem (§ 174a odst. 1 tr. ř. – srov. bod 1. této části). Touto koncepcí byl nahrazen nevyhovující stav, kdy podání stížnosti pro porušení zákona bylo svěřeno pouze ministru spravedlnosti jako představiteli moci výkonné.

Citovaná novela trestního řádu jako celek našla svůj odraz i v počtu věcí, v nichž byla ministrem spravedlnosti podána u Nejvyššího soudu České republiky stížnost pro porušení zákona, neboť v průběhu roku 2002 bylo u Nejvyššího soudu České republiky rozhodnuto jen **115** stížností pro porušení zákona. Přitom v roce 2001 rozhodoval Nejvyšší soud České republiky o **315** stížnostech pro porušení zákona. Naproti tomu došlo k poměrně nevýraznému snížení celkového počtu podnětů ke stížnosti pro porušení zákona, na jejichž podkladě orgány státního zastupitelství i po novele trestního řádu, účinné od 1. 1. 2002, provádějí přezkumné řízení podle § 389a tr. ř. Nenaplnily se tedy předpoklady, že novelou trestního řádu, účinnou od 1. 1. 2002 dojde k úplnému vymizení, či téměř k úplnému vymizení podávání podnětů ke stížnosti pro porušení zákona. Blíže srov. bod 3. této části).

K využívání institutu dovolání oprávněnými subjekty v průběhu roku 2002 srov. písm. a) a b) výše.

Při posuzování účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. je nutno připomenout, že záměrem zavedení dovolání jako nového opravného prostředku do systematiky mimořádných opravných prostředků bylo mj. umožnit obviněnému, aby při respektování práva na spravedlivý proces přímo dosáhl nápravy zřejmých, v zákoně taxativně vymezených vad pravomocných rozhodnutí, jejichž rozsah byl opět taxativně stanoven zákonem.

Pokud má být provedeno hodnocení, zda výše naznačený legislativní záměr byl s ohledem na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu České republiky naplněn i *de facto*, pak musí být vneseny oprávněné pochybnosti, které vystupují do popředí i s přihlédnutím ke skutečnosti, že stížnost pro porušení zákona, kterou je i za stávající právní úpravy oprávněn podat pouze ministr spravedlnosti, stále zůstává součástí komplexu mimořádných opravných prostředků v trestním řízení, i když s podstatným omezením spočívajícím v tom, že stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného lze podat s tím, že při rozhodování o takové stížnosti nemá Nejvyšší soud České republiky zrušovací pravomoc, ale je oprávněn pouze akademickým výrokem sjednocovat judikaturu.

Dovolání lze podat jen z taxativně stanovených důvodů uvedených v zákoně. Tyto důvody obecně postihují vady vesměs procesní povahy, vyjma vad, které je možno namítnout proti výroku o trestu a vad spočívajících na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení (dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.). Posledně zmíněná vada je však Nejvyšším soudem České republiky úzce a zřejmě s ohledem na prudký nárůst počtu věcí, které musí Nejvyšší soud České republiky po 1. 1. 2002 projednat, i poněkud účelově interpretována tak, že v řízení o dovolání nelze z titulu této námitky uplatnit ani takovou právní vadu, která je důsledkem nesprávného skutkového zjištění, a to s odůvodněním, že dovolání není nástrojem nápravy vad skutkových, což má být

podle Nejvyššího soudu České republiky zřejmé z dikce zákona, který námitku týkající se skutkového stavu v rámci dovolacích důvodů nepřipouští.

Vrchní státní zastupitelství v Praze upozorňuje na to, že - jak ostatně i dlouholetá praxe v agendě stížností pro porušení zákona ukazuje, vady spočívající v nesprávném zjištění skutkového stavu jsou zdaleka nejčastější a právě z těchto důvodů byl vždy podáván rozhodující podíl úspěšných stížností pro porušení zákona.

Tím ovšem vzniká právní stav, kdy nelze napravit téměř žádnou právní vadu, pokud je podložena zpochybněním skutkového zjištění. Tak se nový mimořádný prostředek oklikou vrací k již Ústavním soudem zpochybněnému institutu stížnosti pro porušení zákona. Jedinou možností, jak by se obviněný mohl dovolat nápravy nesprávného rozhodnutí, jehož vada, byť je hmotně právní povahy (a tudíž naplňující dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.), má původ v nesprávném skutkovém zjištění, je zase jenom stížnost pro porušení zákona. Přitom, jak již bylo uvedeno, ta neposkytuje obviněnému záruku, že se domůže práva na projednání věci před Nejvyšším soudem České republiky, neboť podání či nepodání stížnosti pro porušení zákona je odvislé od rozhodnutí ministra spravedlnosti, jenž vystupuje za stát jako státní orgán v postavení procesní strany, která má proti obviněnému zřetelně výhodnější procesní postavení.

Vrchní státní zastupitelství v Praze má za to (a s jeho stanoviskem se lze plně ztotožnit), že vysoce problematickým je ustanovení druhé věty § 266a odst. 1 tr. ř. Podle něj je možno stížnost pro porušení zákona, směřující výlučně ve prospěch obviněného, podat bez časového omezení, pouze však za předpokladu, že nebylo podáno dovolání. Důsledkem toho je fakt, že se obviněnému tím, že podá neúspěšné dovolání, fakticky navždy uzavírá cesta k revizi rozhodnutí na základě stížnosti pro porušení zákona, byť by třeba důvody pro její úspěšné uplatnění dány byly. Situace je absurdnější o to, že ke stejnému výsledku podle dikce zmíněného ustanovení povede dokonce i to, že dovolání v neprospěch obviněného (být neúspěšné) podá státní zástupce.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci registruje v praxi odvolacích soudů (zejména Vrchního soudu v Olomouci), že některé senáty jsou si vědomy nerovného postavení státního zástupce z hlediska možnosti iniciovat či podávat mimořádné opravné prostředky a přizpůsobují tomu vědomě svoji rozhodovací praxi. Např. v rozporu se zákonem a ustálenou judikaturou, aniž je provedeno ze strany odvolacího soudu významnější dokazování (srov. § 263 odst. 6, 7 tr. ř.), je rozhodnutí nalézacího soudu zrušeno a ve prospěch obžalovaného dojde k zproštění obžaloby či podstatnému zmírnění viny nebo trestu. V takových případech je státní zastupitelství bezbranné nejen z hlediska aplikace dovolání, ale i stížnosti pro porušení zákona.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je nejobecněji formulovaným dovolacím důvodem, u něhož by přípustné hranice konkrétního uplatnění měla přinést judikatura Nejvyššího soudu České republiky, která je však, jak bylo shora výše uvedeno, při výkladu tohoto zákonného ustanovení velmi restriktivní. Je zřejmé, že takový výklad zákona odporuje smyslu a záměru zavedení tohoto mimořádného opravného prostředku do trestního procesu. V řízení o dovolání by mělo být možné domáhat se na základě kvalifikované právní námítky i přezkoumání skutkových zjištění. Nesprávné zjištění skutkového stavu totiž má, aplikuje-li soud důsledně hmotné právo, samozřejmě vždy nebo téměř vždy vliv na nesprávné právní posouzení skutku. Současná aplikační praxe Nejvyššího soudu České republiky spočívající ve zúžené interpretaci ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu je ve svém důsledku i porušením čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy porušením práva na účinné opravné prostředky, neboť podle tohoto ustanovení každý, jehož práva a svobody přiznané Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné prostředky nápravy před národním orgánem.

Navíc je nutno zdůraznit, že takový výklad ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. při současném zrušení § 272 tr. ř. současně zapříčinil stav, kdy rozhodnutí soudů, jímž došlo k porušení zákona ve prospěch obviněného v důsledku nesprávných skutkových zjištění, je nezrušitelné a stát se zcela zbavil možnosti sjednání nápravy v těchto případech.

Podrobnější údaje o rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ČR jsou rozvedeny ve zprávě o rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu České republiky při projednávání dovolání podle hlavy sedmnácté trestního řádu v období od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2002 (sp. zn. 3 NZn 1001/2003).

3. Stížnosti pro porušení zákona

a) Celkový nápad a vývoj podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (tabulky č. IV/3a až č. IV/3d, č. IV/4a)

Pokles nápadu podnětů ke stížnostem pro porušení zákona v roce 2002 (o **26,3 %** na území celé ČR; na tomto snížení se nejvýrazněji podílel obvod VSZ v Olomouci – o 37,7 %, následuje Nejvyšší státní zastupitelství – 22,3 % a obvod VSZ v Praze – 20,3 % - srov. tabulka č. IV/3a – nápad a vyřízení v roce 2002) je dán zejména třemi následujícími faktory:

- Zrušením § 272 tr. ř. nálezem Ústavního soudu č. 424/2001 Sb., jehož důsledkem je nemožnost kasace pravomocného rozhodnutí na základě stížnosti pro porušení zákona, směřující nikoli ve prospěch obviněného. To našlo nepochybně svůj odraz jednak v postupném poklesu četnosti podnětů poškozených, jednak v četnosti přezkumů na základě vlastní iniciativy státních zastupitelství.

- Zavedením nového mimořádného opravného prostředku dovolání, jímž disponuje i sám obviněný. Lze soudit, že značná část obviněných vsadila na tento nový mimořádný opravný prostředek; samotná jeho konstrukce (formulace dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 tr. ř.), včetně restriktivní rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR nicméně ukázaly, že šlo o naděje do značné míry klamné. Zejména tento mimořádný opravný prostředek neumožňuje revizi správnosti a úplnosti skutkových zjištění (§ 2 odst. 5, odst. 6 tr. ř.), což je a byla vždy nejčastější argumentace podnětů ke stížnostem pro porušení zákona, jakož i stížností skutečně podaných. Závažným problémem je ovšem již zmíněné ustanovení § 266a odst. 1 tr. ř. Daná situace představuje značné znevýhodnění obviněných pouze proto, že neúspěšně uplatnili jiný mimořádný opravný prostředek (a dokonce i proto, že jej nezávisle na nich uplatnil státní zástupce). Věc si žádá jednoznačně legislativní změny; stejně tak i časové omezení pro podání stížnosti pro porušení zákona nikoli ve prospěch obviněného, protože tu po předmětném nálezu Ústavního soudu lze stejně podat pouze v „akademické rovině“.

- Zavedením jednak nového institutu mimořádného kasačního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř., jednak zakotvením práva poškozeného podat stížnost proti rozhodnutím podle § 171 a § 172 tr. ř. Tato nezákonná rozhodnutí tak lze napravit buď v řízení o stížnosti rozhodnutím podle § 149 tr. ř., anebo následně rozhodnutím nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř.

Na krajská státní zastupitelství (Městské státní zastupitelství v Praze) připadlo v roce 2002 jen **31,6 %** (v roce 2001 34,4 % a v roce 2000 dokonce 37,5 %), na VSZ v Praze pak **36,7 %** (v roce 2001 31,0 % a v roce 2000 31,4 %), na VSZ v Olomouci **15,0 %** (v roce 2001 18,7 % a v roce 2000 17,8 %) a na Nejvyšší státní zastupitelství **16,7 %** (v roce 2001 15,9 % a v roce 2000 13,3 %) celkového nápadu podnětů.

Krajské státní zastupitelství v Plzni uvedlo, že jako novum bylo v závěru roku 2002 zaznamenáno několik podnětů Probační a mediační služby ČR, v nichž jednotlivá střediska sdělují, že v převážné většině případů byly pravomocnými trestními příkazy postupně ukládány obviněným s bydlištěm v západočeském regionu tresty obecně prospěšných prací ve výměře vyšší než 400 hodin, neboť tyto předchozí tresty nebyly nařizeny a vykonány. Ukládání dalších trestů obecně prospěšných prací je potom v rozporu s ustanoveními § 45a a § 36 tr. zák. Prošetřováním těchto podnětů ve smyslu 389a tr. ř. však KSZ v Plzni zjišťovalo, že takto uložené tresty jsou později rušeny dalšími rozhodnutími soudů, neboť tito obvinění páchají další trestnou činnost a jsou podmínky pro ukládání souhrnných trestů, případně pokud Probační a mediační služba ČR plní své poslání, zařídí výkon tohoto trestu a důsledně jeho výkon kontroluje, obviněný trest včas vykoná a tyto problémy se nevyskytnou.

Současná právní úprava příslušnosti k vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona je účinná od 1. 10. 1997; relevantní je proto v podstatě pouze srovnání s rokem 1998,

nikoli s předcházejícími lety. Proto se i shora zmíněná tabulka vztahuje nadále pouze k období let 1998 – 2002.

Souhrnné údaje o stavu nápadu a vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona za rok 2001, včetně srovnání s lety 1997 - 2000, a to v členění podle osob v návaznosti na údaje podle statistických listů obsahuje *tabulka IV/3b*. *Tabulka č. IV/3a* se týká počtů věcí.

Tabulka č. IV/3c obsahuje podrobné souhrnné údaje o nápadu a vyřizování podnětů za rok 2002 (a dále srovnání s rokem 2001).

V *tabulce IV/3d* jsou naproti tomu uvedeny podrobnější údaje k osobám (nikoli k věcem) podle evidence stížnosti pro porušení zákona v rámci celkové agendy (jde o souhrn údajů z běžné a rehabilitační agendy, jejíž podíl na celkové agendě je však již zcela minimální) vedené Ministerstvem spravedlnosti.

Stav nápadu podnětů ke stížnostem pro porušení zákona u Nejvyššího státního zastupitelství v roce 2002 a způsob jejich vyřízení v porovnání s roky 1998 až 2000 plyne z *tabulky č. IV/4a*.

Tabulka IV/4a vychází svými údaji z obsahu rejstříků NZz vedených u odboru přezkumného řízení Nejvyššího státního zastupitelství. *Tabulka č. IV/3b* (údaje za roky 1998 až 2002) představuje souhrn statistických údajů vyplývajících z pololetních výkazů V(MS) 25-02. Totéž se ovšem týká i *tabulky č. IV/3a*, která rovněž vychází z rejstříků KZt (KZz) nebo VZt vedených u krajských a vrchních státních zastupitelství.

b) Přezkoumávání trestních věcí z vlastní iniciativy (tabulka č. IV/3c)

Struktura podnětů ke stížnostem pro porušení zákona podle subjektů podnětu (v širším smyslu, tedy včetně přezkumu trestních věcí z vlastní iniciativy) vyplývá blíže z *tabulky č. IV/3c*. Tato tabulka se sestavuje na základě údajů ze statistických listů. Vyplývá z ní, že:

- z iniciativy státního zastupitelství bylo přezkoumáváno **4,3 %** (v roce 2001 10,5 % a v roce 2000 15,7 %) věcí,
- na základě podnětů obviněných **75,9 %** (v roce 2001 68,8 % a v roce 2000 63,6 %) věcí,
- na základě podnětů poškozených **11,5 %** (v roce 2001 13,2 % a v roce 2000 12,7 %) věcí,
- z podnětů jiných subjektů (fyzických a právnických osob a státních orgánů) zbývajících **8,3 %** (v roce 2001 7,5 % a v roce 2000 8,0 %) věcí.

Oproti roku 2001 (i 2000) došlo tedy k poměrně značnému poklesu počtu věcí přezkoumávaných z iniciativy státního zastupitelství. Podíl obviněných se zvýšil a přiblížil se údajům z roku 1999 (69,9 %). Snížil se u poškozených, zatímco u jiných fyzických a právnických osob a státních orgánů zůstal v podstatě na stejné úrovni.

Rozhodujícím důvodem tak výrazného kvantitativního poklesu je zrušení ustanovení § 272 tr. ř. (a § 276 věty čtvrté tr. ř.) Ústavním soudem, čímž bylo znemožněno v praxi dosáhnout účinné nápravy nezákonných rozhodnutí soudu, pokud byl zákon porušen jen ve prospěch pachatelů. Změnit taková rozhodnutí v neprospěch odsouzeného cestou stížnosti pro porušení zákona za současné zákonné úpravy nelze, tudíž vytěžování poznatků a jejich prověřování ztratilo racionální důvod. Jen ojediněle lze v takových případech podat stížnost pro porušení zákona z judikatorních důvodů. Krajská státní zastupitelství z vlastní iniciativy přezkoumala celkem pouze **25** věcí (z toho v obvodu VSZ v Praze **10** a **15** v obvodu VSZ v Olomouci), **35** věcí přezkoumalo Vrchní státní zastupitelství v Praze a Vrchní státní zastupitelství v Olomouci **7** věcí; Nejvyšší státní zastupitelství pak **8** věcí.

Agenda přezkumu pravomocných rozhodnutí z vlastní iniciativy státních zastupitelství přesunula do agendy dovolání (srov. bod 2. této části). Krajská (okresní) státní zastupitelství předkládají vlastní návrhy (resp. podněty) na podání dovolání na Nejvyšší státní zastupitelství přímo. Pokud jde o rozhodnutí podle § 171 a § 172 tr. ř., jistý vliv může mít i nově zavedené mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř.

c) Podíl opakovaných podnětů na nápadu (tabulka č. IV/3c)

Podíl opakovaných podnětů v agendě vyřizované na úrovni krajských státních zastupitelství zůstal i v roce 2002 statisticky téměř bezvýznamný (23 opakovaných podnětů oproti 443 prvním; v roce 2001 rovněž 23 opakovaných podnětů proti 679 prvním podnětům). Podstatně jiný je ovšem poměr u věcí vyřizovaných vrchními státními zastupitelstvími v Praze (51 opakovaných podnětů připadá na 568 prvních podnětů – v roce 2001 64 opakovaných podnětů připadalo na 613 prvních podnětů) a v Olomouci (22 opakovaných podnětů na 269 prvních podnětů; v roce 2001 šlo o 22 opakovaných podnětů na 391 prvních podnětů). Na Nejvyšším státním zastupitelství se jednalo o 37 opakovaných podnětů na 198 prvních podnětů (v roce 2001 26 opakovaných podnětů na 263 prvních podnětů). Celkový počet opakovaných podnětů v roce 2001 dosáhl 133 (v roce 2001 135 a v roce 2000 jich bylo 92), zatímco prvních podnětů bylo 1 483 (v roce 2001 1946 a v roce 2000 1692), což představuje podíl 9,0 % (v roce 2001 6,9 % a v roce 2000 5,2 %).

Z toho se tedy podává, že nespokojenost podatelů s prvním vyřízením jejich podnětů narůstá. Současně se zřejmě projevuje i to, že zejména obvinění nemohou dosáhnout žádoucí změny pravomocného rozhodnutí (nahlíženo z jejich strany) prostřednictvím např. dovolání.

Podrobnosti o rozložení počtu prvních a opakovaných podnětů na jednotlivé obvody jsou zřejmé z *tabulky IV/3c* a ze stejné *tabulky* obsahující údaje za rok 2001.

Je potřebné ještě připomenout, že pro účely podílu opakovaných podnětů na celkovém nápadu je třeba odečíst počty věcí, které byly přezkoumávány z vlastní iniciativy státního zastupitelství, protože zde se ve skutečnosti o podnět k podání stížnosti pro porušení zákona nejedná.

d) Rychlost vyřizování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (tabulka č. IV/5, jakož i č. IV/4b)

Konkrétní údaje obsahuje *tabulka č. IV/5* (zahrnující údaje za rok 2002 a dále i za roky 1998 až 2001). Jde o časové rozmezí od nápadu podnětu do jeho předložení Ministerstvu spravedlnosti, resp. do rozhodnutí o odložení vlastního poznatku. Délka řízení tedy nezávisí pouze na vlastním přezkoumání spisového materiálu státním zástupcem, ale rovněž na době, za jakou se podaří opatřit potřebný spisový materiál. Vyskytují se případy, kdy spisy se podaří získat po velmi dlouhé době, přičemž příčiny mnohdy netkví jen v tom, že soudy nespolupracují, ale také v tom, že ve věci probíhá trestní řízení proti dalším osobám, spis je jako přílohový v jiné věci, byla podána žádost o milost, atd.

Průměr doby vyřízení na celou Českou republiku činí **125 dní** (v roce 2001 113 dní a v roce 2000 129 dní), nastalo tedy zhoršení. Nad tímto průměrem je VSZ v Praze (132 dní), KSZ v Hradci Králové (137 dní) a Nejvyšší státní zastupitelství (198 dní). U VSZ v Olomouci činí tento ukazatel 101 dní. Naopak nejkratší dobu řízení vykazují KSZ v Českých Budějovicích (42 dní), v Praze (54 dní) a v Plzni (69 dní). Jak již bylo naznačeno, největší délka řízení podle údajů *tabulky IV/5* je u Nejvyššího státního zastupitelství (198 dní – v roce 2001 145 dní a v roce 2000 – 206 dní, v roce 1999 – 205, v roce 1998 to bylo ovšem 288 dní).

Počet věcí s enormně dlouhou dobou řízení (nad 1 rok, resp. nad dva roky), je v agendě vyřizované u krajských státních zastupitelství statisticky bezvýznamný - jde o skutečně ojedinělé případy. Vyšší počty těchto věcí byly zaznamenány u vyšších stupňů soustavy státního zastupitelství.

Z údajů uvedených v *tabulce* je však současně patrné, že k takové délce řízení nepochybně vede i povaha přezkoumávaných věcí, protože se koncentrují jak u obou vrchních státních zastupitelství, tak i u Nejvyššího státního zastupitelství.

Podrobnosti týkající se délky řízení vyplývají dále i z *tabulky č. IV/4b*, která se týká Nejvyššího státního zastupitelství.

Zpomalení rychlosti řízení u Nejvyššího státního zastupitelství je v převážné většině případů zapříčiněno průtahy při uvolnění trestního spisu od příslušného soudu k přezkumu, ale zejména zvýšeným nápadem v oblasti dovolání.

e) Počty návrhů na podání stížnosti pro porušení zákona a počty návrhů na odložení podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (tabulky č. IV/3a, IV/3b, IV/3c, IV/3d a IV/4c)

Příslušné věcné údaje jsou patrné zejména z *tabulky č. IV/3c, č. IV/3a*, byť každá z těchto tabulek vychází z odlišných podkladů (údajů z rejstříků, resp. ze statistických výkazů).

Údaje k osobám, ohledně nichž bylo postupováno buď tak, že byl učiněn návrh na odložení podnětu, nebo návrh na podání stížnosti pro porušení zákona, jsou zřejmé z *tabulek č. IV/3b a IV/3d* (údaje ze statistických listů).

Státními zastupitelstvími bylo Ministerstvu spravedlnosti v roce 2002 2001 předloženo celkem **133** nástinů stížnosti pro porušení zákona (v roce 2001 jich bylo **386** a v roce 2000 **351**), z toho Nejvyšším státním zastupitelstvím **15** (v roce 2001 **44** a v roce 2000 **48**), Vrchním státním zastupitelstvím v Praze **32** nástinů (v roce 2001 **85** nástinů a v roce 2000 jich bylo **66**), Vrchním státním zastupitelstvím v Olomouci **14** nástinů (v roce 2001 **60** a v roce 2000 **50**) a krajskými státními zastupitelstvími **72** nástinů (v roce 2001 **197** nástinů a v roce 2000 **187**).

Pokles proti roku 2001 je markantní, a to jak u Nejvyššího státního zastupitelství, tak u obou vrchních státních zastupitelství a u krajských státních zastupitelství. Vyplývá jednak ze zrušení § 272 tr. ř. (a § 276 věty čtvrté tr. ř.) Ústavním soudem (kdy kritériem pro podání „akademické“ stížnosti pro porušení zákona je její judikatorní význam), dílem z nového mimořádného kasačního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř. Především ovšem plyne z ustanovení § 266a odst. 1 tr. ř., jež přezkum pravomocných rozhodnutí z hlediska § 266 tr. ř. v řadě případů znemožňuje, když lze (sice v obecné rovině, nicméně s vysokou mírou pravděpodobnosti) usuzovat, že v mnohých případech, v nichž dovolatel neúspěšně uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (ač fakticky namítal nedostatky skutkových zjištění) by jinak důvody pro úspěšné podání stížnosti pro porušení zákona dány byly.

Z toho ministr spravedlnosti akceptoval celkem **79** nástinů (v roce 2001 **284** nástinů včetně žádné změny a v roce 2000 **275** včetně dvou změn). Odložení podnětů bylo navrženo v celkem **1 529** případech (v roce 2001 v **1 834** a v roce 2000 ve **1 333**). Rozdělení na jednotlivé stupně státního zastupitelství vyplývá z *tabulky IV/3c* a stejné tabulky obsahující údaje za rok 2001.

Návrhy na odložení jsou Ministerstvem spravedlnosti vesměs akceptovány, k situaci, kdy návrh na odložení věci nebyl akceptován a stížnost pro porušení zákona byla přesto podána, došlo v roce 2002 v **8** případech (v roce 2001 ve **25** případech a v roce 2000 ve **28** případech), z toho v **jedné** věci (**0** v roce 2001 a **2** v roce 2000) případech u věcí zpracovávaných Nejvyšším státním zastupitelstvím, v **jednom** případě u věcí zpracovávaných Vrchním státním zastupitelstvím v Praze (v roce 2001 – **4**, 2000 – **5**), v **žádném** případě u věcí zpracovávaných Vrchním státním zastupitelstvím v Olomouci (v roce 2001 – **4** a v roce 2000 – **2**) a v **6** případech u věcí zpracovávaných krajskými státními zastupitelstvími (v roce 2001 – **17**, v roce 2000 – **19**).

Pro informaci je připojena ještě *tabulka IV/4c*, která dokumentuje údaje z rejstříku NZZ u Nejvyššího státního zastupitelství (a obsahuje poněkud odlišné údaje, než jsou ty, které jsou uvedeny v *tabulce č. IV/3c*). To ovšem vyplývá ze skutečnosti, že zde jsou zachyceny přímé údaje z rejstříků ke dni zpracování této zprávy o činnosti.

f) Počty stížností pro porušení zákona podaných ministrem spravedlnosti (a to včetně věcí, v nichž nebylo státní zastupitelství činné nebo v nichž navrhlo odložení podnětu) (tabulky č. IV/3c, IV/3d a IV/4d)

Ze **1 688** podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (prvním, opakovaným a dále je zde třeba započítat i případy, kdy k přezkumu došlo z vlastní iniciativy státních zastupitelství) ministr spravedlnosti ve:

- **284** případech souhlasil s návrhem stížnosti pro porušení zákona,
- **54** případech nesouhlasil s návrhem stížnosti pro porušení zákona,
- **0** případech změnil návrh stížnosti pro porušení zákona,
- **1 529** případech souhlasil s návrhem na odložení

- **8** případech podal stížnost pro porušení zákona, i když bylo navrhováno odložení.

Od celkové sumy **1 688** je nutno odečíst případy, kdy došlo k odložení vlastního poznatku státním zastupitelstvím k tomu oprávněným, popř. kdy byl podnět odložen, jak mu to umožňuje i vyhláška č. 23/1994 Sb. přímo státním zastupitelstvím.

V roce 2001 ze **2324** podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (prvním, opakovaným a dále je třeba započítat i případy, kdy k přezkumu došlo z vlastní iniciativy státních zastupitelství) ministr spravedlnosti ve:

- **284** případech souhlasil s návrhem stížnosti pro porušení zákona,
- **104** případech nesouhlasil s návrhem stížnosti pro porušení zákona,
- **0** případech změnil návrh stížnosti pro porušení zákona,
- **1809** případech souhlasil s návrhem na odložení
- **25** případech podal stížnost pro porušení zákona, i když bylo navrhováno odložení.

V roce 2000 ze **1784** podnětů ke stížnostem pro porušení zákona (prvním, opakovaným a dále je třeba započítat i případy, kdy k přezkumu došlo z vlastní iniciativy státních zastupitelství) ministr spravedlnosti ve:

- **273** případech souhlasil s návrhem stížnosti pro porušení zákona,
- **77** případech nesouhlasil s návrhem stížnosti pro porušení zákona,
- **2** případech změnil návrh stížnosti pro porušení zákona,
- **1305** případech souhlasil s návrhem na odložení a
- **28** případech podal stížnost pro porušení zákona, i když bylo navrhováno odložení.

Bližší podrobnosti ohledně struktury těchto stanovisek ministra spravedlnosti vyplývají zejména z *tabulky č. IV/3c*, která obsahuje i údaje za rok 2001.

Údaje ohledně osob vyplývají z *tabulky č. IV/3d*.

Tabulka č. IV/4d byla získána z podkladů z rejstříku NZz vedeném na Nejvyšším státním zastupitelství. Proto údaje v této tabulce nekorespondují ostatním tabulkám.

g) Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR o stížnostech pro porušení zákona (způsoby rozhodování a zevšeobecnění poznatků z této činnosti) (tabulky č. IV/4d až IV/4g)

Z údajů uvedených v *tabulce č. IV/4e* a *č. IV/4f* plyne, že ohledně počtu stížností pro porušení zákona projednaných u Nejvyššího soudu ČR v roce 2002, výrazný pokles oproti roku 2001 (pokles o **63,5 %**). Uvedený pokles je třeba přičíst nejen faktické nemožnosti sjednat nápravu v případě, kdy je stížnost pro porušení zákona podána v neprospěch obviněného, ale i zavedení mimořádného kasačního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle ustanovení § 174a odst. 1 tr. ř., které vyloučilo z projednávání před Nejvyšším soudem ČR věci, v nichž stížnost pro porušení zákona směřovala do meritorních rozhodnutí v přípravném řízení.

Pokud jde o úspěšnost stížností pro porušení zákona z hlediska jejich vyhovění Nejvyšším soudem, je nutno konstatovat, že byla o **4 %** vyšší než v roce 2001. Ve srovnání s rokem 2001 došlo k nepodstatnému procentuálnímu nárůstu věcí, u nichž bylo stížnosti pro porušení zákona vyhověno částečně (o **3,2 %**).

Účast státního zástupce činného při Nejvyšším státním zastupitelství při projednávání stížností pro porušení zákona ve veřejných zasedáních Nejvyššího soudu ČR je ve smyslu § 274 tr. ř. povinná. Státní zástupci Nejvyššího státního zastupitelství se v roce 2002 zúčastnili celkem **98** veřejných zasedání u Nejvyššího soudu ČR, zatímco v roce 2001 se účastnili **283** veřejných zasedání.

V roce 2002 bylo v neveřejných zasedání za použití § 274 věty třetí tr. ř. zamítnuto Nejvyšším soudem ČR celkem **17** stížností pro porušení zákona.

Pro úplnost je nutno zmínit rozhodovací činnost Nejvyššího soudu ČR u stížností pro porušení zákona podaných na základě návrhů Nejvyššího státního zastupitelství (srov. údaje *tabulky IV/4g*).

Podrobnější údaje o rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ČR jsou uvedeny ve zprávě o rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu České republiky při projednávání stížností pro porušení zákona podle § 266 a násl. tr. ř. v období od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2002 (sp. zn. 3 NZn 1001/2003).

V. Návrhová, vstupová a prezkumná činnost v netrestní oblasti v roce 2002; výkon dozoru nad místy, kde se vykonává trest odnětí svobody, vazba, ochranná a ústavní výchova

1. Návrhová činnost

a) Poznatky k postupu podle § 62 a § 62a zákona o rodině a oblast sociálně-právní ochrany dětí a mládeže (tabulky č. V/1a a V/1b)

Statistické srovnání nápadu a vyřizování agendy v roce 2002 ve srovnání s rokem 2001, popř. i s léty předcházejícími, obsahují *tabulky č. V/1a a č. V/1b*.

Nápad věcí na úseku popírání otcovství podle § 62 a § 62a zákona o rodině byl i přes jeho pokles stále poměrně vysoký. Vedle 219 věcí nevyřízených v roce 2001 a převedených do roku 2002 bylo prošetřováno 363 nově napadlých podnětů k postupu podle § 62 zákona o rodině. Dalších 12 věcí bylo evidováno jako obživlé. Celkový nápad těchto věcí - podnětů k postupu podle § 62 zákona o rodině - činil v roce 2002 594 věcí. Uvedený nápad byl v roce 2002 o 99 věcí nižší než v roce 2001, kdy činil 693 věcí. Vyšší nápad v roce 2001 výrazněji ovlivnilo 305 věcí nevyřízených v roce 2000, jež byly převedeny do roku 2001.

Z celkového nápadu bylo v roce 2002 vyřízeno 392 věcí. Celkem 202 věcí zůstalo nevyřízených.

Bylo podáno 96 žalob podle § 62 zákona o rodině. Oproti roku 2001 (kdy bylo těchto návrhů 122), počet žalob poklesl o 26.

Nižší počet žalob v roce 2002 ve srovnání s rokem 2001 je logickým důsledkem poklesu počtu podnětů k postupu podle § 62 zákona o rodině. Tento pokles podnětů lze spíše hodnotit jako přechodný výkyv, takže nelze dospět k závěru, že by signalizoval další vývoj agendy podle § 62, popř. podle § 62a zákona o rodině (když podněty k postupu podle naposledy uvedeného ustanovení se prakticky vůbec nevyskytují).

Odloženo bylo 291 podnětů a pouze 5 podnětů bylo vyřízeno jinak. Počet odložených podnětů poklesl oproti r. 2001 o 61 věcí.

Na celkovém počtu napadlých věcí představují návrhy podíl 24,5 %. Odložené věci pak představují podíl na celkovém nápadu 74,2 %. Nepatrný podíl na nápadu tvoří věci vyřízené jinak. Tento podíl činí jen 1,3 %.

Ke konci roku 2002 se snížil počet nevyřízených věcí oproti roku 2001 o 17 věcí.

V roce 2002 se snížil i počet opakovaných podnětů na 35 takových podnětů. V roce 2001 napadlo naproti tomu 42 opakovaných podnětů. Vzhledem k celkovému nápadu jde stále vcelku o nevýrazný počet opakovaných podnětů.

V průběhu hodnoceného období soudy rozhodly o 115 podaných návrzích, kterým vždy vyhověly. V předcházejícím roce 2001 bylo soudy rozhodnuto pouze o 58 návrzích, rovněž vždy vyhovujícím rozsudkem.

Pouze v **jednom** případě byl návrh vzat zpět proto, že v mezidobí po podání návrhu podle provedených důkazů odpadl zájem dítěte na popření otcovství. Soud poté řízení usnesením zastavil.

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem signalizuje poznatek, související se zastupováním státního zástupce pověřeného k zastupování těchto žalob u příslušných okresních soudů.

Okresní státní zastupitelství v Lounech žádalo o odročení řízení ve věci, sp. zn. Zc 25/2002, pro nemoc státního zástupce. Okresní soud k žádosti vyžadoval sdělení, zda není možné provést jednání bez účasti státního zástupce, případně účast zajistit substitucí a teprve po záporné odpovědi státního zastupitelství žádosti vyhověl.

Součinnost Nejvyššího státního zastupitelství s nižšími stupni státního zastupitelství při prošetřování podnětů k postupu podle § 62 zákona o rodině se v minulosti až do konce roku 2001 opírala o institut dožadání podle § 2 odst. 1, 2 vyhlášky č. 23/1994 Sb., v tehdy platném znění. Rok 2002 přinesl v tomto směru zásadní legislativní změnu po nabytí účinnosti novely zákona o státním zastupitelství provedené zákonem č. 14/2002 Sb. (dne 1. 3. 2002). Novela v § 12b odst. 3 zakotvila možnost Nejvyššího státního zastupitelství požádat krajské státní zastupitelství příslušné podle místa bydliště dítěte o prošetření podnětu k podání návrhu nejvyššího státního zástupce na popření otcovství.

Součinnost s nižšími stupni státního zastupitelství při prošetřování těchto podnětů je v naprosté většině vyřizovaných věcí nezbytná. Z tohoto důvodu Nejvyšší státní zastupitelství osvědčeného postupu podle § 12b odst. 3 zákona o státním zastupitelství pravidelně využívá.

Činnost krajských státních zastupitelství a Městského státního zastupitelství v Praze v rámci výkonu delegované pravomoci podle § 12b odst. 3 zákona o státním zastupitelství lze z hlediska úplnosti šetření, jeho kvality i délky hodnotit kladně. Jistě se na tom podílí skutečnost, že u většiny krajských státních zastupitelství i u Městského státního zastupitelství v Praze zpracovávají tuto agendu zkušení specialisté s dlouhodobou praxí na netrestním úseku. Nelze pominout ani okolnost, že institut popěrného oprávnění nejvyššího státního zástupce má tradici a státní zástupci tak mají metodiku šetření podnětů k postupu podle § 62 zákona o rodině náležitě osvojenou.

Prozatím není jednotná praxe krajských státních zastupitelství při předkládání soustředěných materiálů Nejvyššímu státnímu zastupitelství po ukončení šetření podle § 12b odst. 3 zákona o státním zastupitelství. Některá krajská státní zastupitelství předkládají písemnosti po skončení šetření pouze se stručným přípisem, aniž by vyjadřovala vlastní právní názor na zjištění dosažené v rámci šetření podnětu. Naproti tomu například Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích, Krajské státní zastupitelství v Plzni nebo Městské státní zastupitelství v Praze připojují i vlastní skutkový a právní rozbor věci včetně doporučení způsobu vyřízení podnětu na Nejvyšším státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zastupitelství v rámci popsané součinnosti příkládá velký význam zachování zpětné vazby a příslušné krajské státní zastupitelství (popř. Městské státní zastupitelství v Praze) o vyřízení podnětu zásadně informuje.

O způsobu vyřízení podnětu k podání návrhu na popření otcovství je pravidelně uvědomován i příslušný orgán sociálně - právní ochrany dítěte a v případě potřeby i opatrovnický soud dítěte nebo i jiný příslušný orgán.

b) Návrhy podle § 42 zákona o státním zastupitelství (tabulka č. V/1c a netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku)

V nápadu a vyřizování shora uvedené agendy v roce 2002 došlo v porovnání s rokem 2001 k dalšímu, tentokrát ale masivnímu poklesu počtu šetřených podnětů, stejně jako k poklesu počtu podaných návrhů dle § 42 zákona o státním zastupitelství. Konkrétní údaje o vývoji naznačené agendy plynou zejména z *tabulky č. V/1c* (nově zde jsou uvedeny údaje jednak z celé ČR, jednak z obvodů všech krajských státních zastupitelství). Další údaje vyplývají rovněž z *doplňkové tabulky týkající se celého netrestního úseku* (zde jsou uvedeny údaje netrestní statistiky).

Tento stav plně odpovídá malému počtu získaných poznatků a dále vývoji soudní judikatury (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 1000/2000, podle něhož návrhy podle § 42 zákona o státním zastupitelství týkající se smlouvy o převodu nemovitosti podle § 9 odst. 1 zák. č. 229/1991 Sb., event. typově stejné věci, nemají velkou naději na úspěch). Po skončení procesu privatizace fakticky klesl i význam institutu návrhu dle citovaného ustanovení, a to i s ohledem na restriktivní interpretaci tohoto ustanovení Nejvyšším soudem ČR. Nelze pominout ani to, že obdobným nástrojem byl nově nadán v ustanoveních § 4 a § 11 odst. 1 zákona č. 201/2002 Sb. i Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Městské státní zastupitelství v Praze ve sledovaném období potvrzuje předcházející trend poklesu poznatků v této oblasti. Zkušenosti z minulých let, že návrhové oprávnění státního

zastupitelství dle § 42 zákona o státním zastupitelství, není příliš životné, byly beze zbytku potvrzeny. V roce 2002 nebyl podán žádný návrh a řízení o několika návrzích podaných v předchozích letech, nebylo většinou ještě ukončeno. Soudy I. i II. stupně hledají totiž spíše formální důvody pro zamítnutí návrhu spočívající v tvrzené neexistenci aktivní legitimace státního zastupitelství, event. se zabývají otázkou dobrých mravů, apod., což jsou vesměs problémy zástupné umožňující vyhnout se anebo alespoň oddálit meritorní rozhodnutí.

c) Poznátky k návrhové činnosti státních zastupitelství podle ustanovení obchodního zákoníku a podle zákona o obecně prospěšných společnostech (tabulky č. V/2a a V/2b, netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku)

Vzhledem k tomu, že od roku 2002 začaly být nově vyplňovány statistické listy netrestní a došlo k jistému omezení některých položek netrestních výkazů, vedle údajů obsažených v *tabulkách* č. V/2a – okresní státní zastupitelství – a č. V/2b – krajská státní zastupitelství – je nutno vycházet ze srovnání s údaji doplňkové tabulky týkající se celého netrestního úseku (zde jsou uvedeny údaje netrestní statistiky).

Je zřejmé, že naprosto převažující část návrhů byla podána v obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Praze (149)** a z toho ještě **116** jich bylo podáno Městským státním zastupitelstvím v Praze a **24** Krajským státním zastupitelstvím v Českých Budějovicích.

Městské státní zastupitelství v Praze výše uvedený poznatek potvrzuje. Ve všech případech se jednalo o návrhy podle § 68 odst. 6 obch. zák. Jejich převážná většina byla podána na základě signalizace soudu - oddělení obchodního rejstříku. Důvodem signalizace bývá v mnoha případech skutečnost, že z obchodního rejstříku byl vymazán statutární orgán společnosti, a to její jediný jednatel, kterému - jako cizímu státnímu příslušníkovi - skončila platnost povolení k pobytu na území ČR a soudu nebyl podán návrh na zápis nového statutárního orgánu. S cizími státními příslušníky podnikajícími na území ČR je spojena i problematika fiktivních sídel společností, která jsou v mnoha případech důvodem k podání návrhu podle písm. c) citovaného ustanovení, tj. pro zánik předpokladů vyžadovaných zákonem pro vznik společnosti. Oproti minulému roku došlo k mírnému poklesu návrhů podaných z důvodu pod písm. b) zmiňovaného ustanovení, tj. z důvodu, že společnost pozbyla veškerých živnostenských oprávnění tvořících předmět jejího podnikání. Více než polovina návrhů byla podána z důvodů písm. a) citovaného ustanovení, dále následovaly důvody uvedené pod písm. c) a nejmenší počet návrhů byl podán z důvodu samotného písm. b). V řadě případů byly důvody pro podání návrhu na zrušení společnosti kumulovány, nejčastěji se jednalo o důvody pod písm. a) a c), v ojedinělém případě byla kumulace důvodů pod písm. a), b) i c).

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích v této souvislosti sděluje, že po dohodě s místopředsedou Krajského soudu v Českých Budějovicích převzalo v roce 2002 od krajského soudu celkem 25 spisů, kde by mohlo přicházet v úvahu podání návrhu podle § 68 odst. 6 obch. zák. a podalo jich poté zmíněných 24.

V obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci** bylo zaznamenáno v roce 2002 **6** návrhů.

Ve sledovaném období roku 2002 podalo **Krajské státní zastupitelství v Brně** jediný návrh a to podle § 68 odst. 6 písm. a) obchodního zákoníku. Poznatek byl získán z trestní agendy a o návrhu nebylo dosud Krajským soudem v Brně rozhodnuto.

V obvodu působnosti **Krajského státního zastupitelství v Ostravě** v roce 2002 bylo vyřízeno **5** věcí, přičemž všechny byly podle § 68 odst. 6 obchodního zákoníku. Dvě věci byly odloženy a ve **3** věcech byl podán návrh, přičemž v 1 věci již soud návrhu vyhověl. Ve všech případech šlo o zjištění **Okresního státního zastupitelství v Karviné** z trestních věcí, že společnost déle než 2 roky neprovozuje žádnou činnost.

Krajské státní zastupitelství v Brně nyní zaměřuje pozornost zejména na problematiku zrušení obchodních společností, kde lze předpokládat jednak zdroj návrhů na zahájení řízení a jednak zdroj případných poznatků pro činnost státního zastupitelství na trestním úseku. S touto agendou však dosud nebyly bližší zkušenosti a je proto otázkou, jakých výsledků v ní bude v budoucnu dosahováno.

K podání návrhu na zrušení společnosti podle příslušných ustanovení obchodního zákoníku, resp. podle ustanovení zákona o obecně prospěšných společnostech, je státní zastupitelství oprávněno jen jako jeden ze státních orgánů (nejde tak o specifickou a současně výlučnou kompetenci státního zastupitelství).

Podávání návrhů na zrušení společnosti je v působnosti krajských státních zastupitelství, přičemž jejich zpracování nečiní v podstatě větší problémy. Soudy do současné doby všem podaným návrhům plně vyhověly. Pokud došlo k podání odvolání ve věci, pak jen ze strany jmenovaného likvidátora, který tuto funkci odmítal převzít (např. z vážných zdravotních důvodů).

*Nejčastější hmotněprávní důvody, které vedou státní zastupitelství k podání návrhu na zrušení společnosti, jsou podle poznatků **Vrchního státního zastupitelství v Praze** obsaženy především v § 68 odst. 6 písm. a), b, c) obchodního zákoníku. V praxi jde o důvody, které spočívají zejména v tom, že společnost v uplynulých dvou letech nekonala valnou hromadu, nebo v uplynulém roce nebyly zvoleny orgány společnosti, kterým skončilo nebo jejichž všem členům skončilo funkční období před více než jedním rokem, nebo společnost po dobu delší než dva roky neprovozuje žádnou činnost, společnost pozbude oprávnění k podnikatelské činnosti a konečně pokud zaniknou předpoklady vyžadované zákonem pro vznik společnosti, nebo jestliže společnost nemůže vykonávat činnost pro nepřekonatelný rozpor mezi společníky.*

Poznatek o šetření podmínek k podání žaloby na zrušení družstva nebo obecně prospěšné společnosti nebyl v roce 2002 na území ČR zaznamenán.

d) Návrhy podle § 86 tr. zák. a podle § 35 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 o.s.ř. (tabulky č. V/2a a V/2b, netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku)

V oblasti **sociálně - právní ochrany dětí a mládeže** podávají okresní státní zastupitelství především návrhy na uložení výchovného opatření, tj. napomenutí nezletilého, jeho rodičů nebo stanovení dohledu nad nezletilým, nebo uložení přiměřeného omezení, nařízení ústavní výchovy a prodloužení ústavní výchovy, pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti. Těžištěm poznatků jsou konkrétní trestní věci.

***Krajské státní zastupitelství v Brně** uvádí, že státní zastupitelství běžně signalizovalo poznatky o kriminálně závadovém chování nezletilců získané z trestní agendy dřívějším okresním úřadům, zejména jejich orgánům sociálně-právní ochrany dětí, které na základě zmíněné signalizace realizovaly opatření po vlastní linii.*

Orgány sociálně právní ochrany dětí provedly pohovor s rodiči, resp. v závažnějších případech podávaly žalobní návrhy. Prioritně byly tyto návrhy podávány specializovaným orgánem a teprve za situace, kdy bylo zjištěno pochybení v činnosti tohoto orgánu či při jiném právním názoru, došlo k podání návrhu státním zastupitelstvím. Tento postup je veden snahou nenahrazovat činností státního zastupitelství činnost orgánů k sociálně právní ochraně dětí určených a zasahovat jen v nezbytných případech.

Počet podaných návrhů se v roce 2002 oproti roku 2001 výrazně zvýšil (srov. údaje tabulky č. V/2a a dále netrestní statistiku – doplněk tabulek z netrestního úseku), což je dokladem toho, že státní zástupci si plně osvojili novou právní úpravu v této oblasti a plně ji využívají. Orgány sociálně - právní ochrany dětí také samy podávají návrhy k soudu a tuto skutečnost signalizují státnímu zastupitelství za účelem využití k případné vstupové činnosti.

***Městské státní zastupitelství v Praze** upozorňuje na nutnost komplexního přístupu směřujícího k přijetí opatření na úseku sociálně - právní ochrany dětí a mládeže, aby výchovné působení vedlo k nápravě. Poukazuje však na skutečnost, že v některých případech se i přes veškerou snahu nedaří kriminální vývoj dítěte zastavit.*

Např. nezl. R.. O. - poznatek o záškoláctví vedl k trestnímu stíhání matky. Z trestní agendy bylo dále zjištěno, že jakmile nezletilý překročil 15 let, začal páchat majetkovou trestnou činnost, pro níž je stíhán. V řízení u opatrovnického soudu se jednalo nejprve o soudním dohledu, v jehož rámci však obviněný páchal trestnou činnost dále. Byl proto učiněn u orgánu péče o dítě Obvodního úřadu Praha 8 podnět k podání event. návrhu na ústavní výchovu. Do řízení Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 8 vstoupilo, nyní již bylo o ústavní výchově rozhodnuto. Trestní řízení není skončeno, neboť obviněný mladistvý z výchovného zařízení uprchl.

Rozsah návrhové činnosti státních zastupitelství je na tomto úseku v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Praze** podmíněn personálním obsazením jednotlivých okresních státních zastupitelství a zatížením na úseku trestním. V důsledku těchto skutečností k podání návrhů přistupují státní zastupitelství v omezeném rozsahu. Vzhledem ke stávající situaci je pak ze strany některých okresních státních zastupitelství poukazováno na fakt, že přetíženost státních zastupitelství výkonem působnosti na trestním úseku jim brání v aktivitě na úseku netrestním, kde navíc není společenská objednávka na nezastupitelnou roli státního zástupce.

V obvodu **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem Okresní státní zastupitelství v Mostě** uvádí, že orgán sociálně - právní ochrany dětí státnímu zastupitelství signalizuje případy, kdy uložená ústavní výchova zjevně neplní svůj účel, zejména v souvislosti s opakovanými útoky chovanců a páchání trestné činnosti. Tyto poznatky se však týkají většinou osob již trestně odpovědných, tedy starších 15 let, kdy již za trestně postižitelné jednání lze uložit ochrannou výchovu pouze jako opatření v trestním řízení. V těchto případech je poznatek vytěžován do příslušné trestní věci, aby pak v tomto řízení mohlo být reagováno tak, že v případech, kdy nejsou dány podmínky pro uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, byla navrhována ochranná výchova.

OSZ v Mostě pak dále uvádí, že v jednom případě byl pověřeným státním zástupcem podán návrh na nařízení ochranné výchovy nezletilému umístěnému ve výchovném zařízení na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy. Okresní státní zastupitelství poznatek získalo od Okresního úřadu v Mostě. Jednalo se o nezl. T.H., který byl na základě rozsudku Okresního soudu v Mostě ze dne 21.7.2000 o nařízení ústavní výchovy umístěn ve Výchovném ústavu pro děti a mládež v Chrastavě. Nezletilý v době prázdninového pobytu u matky v Mostě, která se neúspěšně snažila o zrušení ústavní výchovy, se opakovaně dopustil trestného činu loupeže a po dodání do výchovného zařízení opakovaně uprchl. Na základě těchto poznatků byl dne 4.9.2002 podán pověřeným státním zástupcem u příslušného Okresního soudu v Mostě návrh na nařízení ochranné výchovy tohoto nezletilého, jemuž bylo rozsudkem ze dne 11. 11. 2002 vyhověno. Poznatek k tomuto návrhu tedy nebyl zjištěn přímo v rámci výkonu dozoru ve výchovném zařízení, byl však v rámci této pravomoci využit pověřeným státním zástupcem příslušným k podání návrhu s ohledem na příslušnost soudu, a to v režimu ustanovení § 86 tr. zák. V dalším období bude vhodné zvážit, zda postupovat v režimu zákona č. 109/2002 Sb. ve všech případech, kdy přichází v úvahu nařízení ochranné výchovy nezletilému umístěnému ve výchovném zařízení na základě ústavní výchovy či pouze v těch případech, kdy je poznatek získán v rámci výkonu dozoru v příslušném výchovném zařízení, a v ostatních případech postupovat podle § 86 tr. zák. a věci vést nikoli v rejstříku Zdu, nýbrž Zc, kde budou zřejmě řešeny případy těch nezletilých, u nichž by přicházel v úvahu návrh na uložení ochranné výchovy, jemuž by ústavní výchova nepředcházela.

2. Vstupová činnost (tabulky č. V/2a a V/2b; netrestní statistika – doplněk tabulek z netrestního úseku)

a) vstupová činnost okresních státních zastupitelství

Aktivita v této oblasti netrestní působnosti je podle poznatků jak VSZ v Praze, tak i VSZ v Olomouci, u okresních státních zastupitelství na poměrně dobré úrovni. Svědčí o tom počet vstupů v roce 2002, jejichž počet vzrostl na území celé ČR oproti roku 2001 o **10,4 %** (srov. tabulku č. V/2a). Na tomto zvýšení počtu vstupů se výrazně podílela zejména okresní státní zastupitelství v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze (kde došlo k nárůstu v obvodech všech krajských státních zastupitelství vyjma státních zastupitelství v obvodu KSZ v Praze, kde je počet vstupů za rok 2002 nejnižší). Podrobnosti ohledně počtu i věcného složení vstupů vyplývají z tabulky č. V/2a i z doplňkové tabulky zahrnující údaje z netrestní statistiky.

Krajské státní zastupitelství v Praze k tomu uvádí, že vstupy okresních státních zastupitelství do řízení v civilních věcech souvisejí bezprostředně s personálním obsazením a rozsahem plnění úkolů na trestním úseku.

Jeví se zřejmým, že nárůst počtu vstupů tvoří převážně vstupy na úseku sociálně - právní ochrany dětí, kde se aktivita státních zastupitelství rozvíjí žádoucím způsobem.

Největší počet vstupů v oblasti sociálně – právní ochrany dětí byl zaznamenán v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** (ve 198 případech) a nejnižší v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Praze** (ve 38 případech).

Z hlediska počtu vstupů do řízení ve věcech způsobilosti k právním úkonům jsou už tradičně na prvním místě okresní státní zastupitelství v obvodu **KSZ v Českých Budějovicích** s počtem 84 vstupů oproti okresním státním zastupitelstvím v obvodu **KSZ v Praze** s jedním vstupem.

Prakticky jen v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové** (konkrétně u OSZ v Havlíčkově Brodě) byly učiněny vstupy do řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, a to ve 129 případech.

KSZ v Českých Budějovicích uvádí, že v roce 2002 největší počet vstupů byl učiněn do řízení, kde došlo od 1. 4. 2000 k rozšíření vstupových oprávnění (nařízení ústavní výchovy, výchovných opatření, zbavení, omezení rodičovské zodpovědnosti, určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení). Z ostatních vstupových oprávnění je nejvyšší počet do řízení o způsobilosti k právním úkonům, nejméně je vstupů do prohlášení za mrtvého, držení v ústavu, umoření listin a žádný vstup nebyl učiněn do řízení společenství vlastníků jednotek podle § 35 odst. 1 písm. l) o.s.ř.

Na vstupové činnosti se podílela všechna okresní státní zastupitelství v jeho obvodu, počet vstupů je však dán velikostí okresu, nápadem vhodných věcí u soudu a personálním obsazením okresního státního zastupitelství, když se způsob získávání poznatků ke vstupové činnosti nezměnil.

Závěrečným návrhům okresních státních zastupitelství bylo vyhověno a důvod k podání odvolání byl shledán toliko v jednom případě u **OSZ v Písku** pod sp.zn. Zc 128/2001 (KZc 95/2002) ve věci zbavení způsobilosti k právním úkonům R. K.

Okresní státní zastupitelství v Písku v podaném odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Písku ze dne 23. 1. 2002, sp.zn. Nc 592/2001, poukázvalo na to, že soud ve věci rozhodl, aniž vyslechl znalce ke zdravotnímu stavu posuzovaného, jak mu to ukládá § 187 odst. 2 o. s. ř. Krajský soud v Českých Budějovicích napadený rozsudek zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

Krajské státní zastupitelství v Plzni k charakteristice případů, ve kterých soud rozhodl v rozporu s návrhem, resp. závěrečným návrhem státního zástupce, poukazuje na to, že případy nesouladu mezi návrhem, resp. podnětem státního zástupce a postupem soudu jsou zcela výjimečné.

Např. státní zástupce **OSZ Plzeň - město** na základě výsledků trestního řízení podal podnět k zahájení řízení o způsobilosti k právním úkonům dne 13. 12. 2002, nicméně tamní soud mu 31. 12. 2002 sdělil, že řízení zahajovat nebude, neboť rozsudkem ze dne 28. 8. 2002, který nabyl právní moci 8. 10. 2002, byla osoba již zbavena způsobilosti k právním úkonům.

Při hodnocení účinnosti návrhových a vstupových oprávnění, je možno učinit závěr, že specializovaným státním zástupcům nečiní problémy řízení ve věcech péče o nezletilé, kde poměrně citlivě posuzují získané poznatky z trestního řízení. Problémem jsou však řízení, kde v minulosti státní zástupce aktivitu nevyvíjel.

Konkrétně lze poukázat na jeden vstup **OSZ v Domažlicích** ve věci umoření směnky vydané Fondem národního majetku ČR, kde sice státní zástupkyně, po té co realizovala vstup do řízení za podmínky § 35 odst. 1 písm. h) o. s. ř., navrhla soudu, aby obecný zmocněnec založil plnou moc žalobkyně, nicméně v dalším řízení již řádně nevyhodnotila provedené důkazy a nereagovala ani na nesprávné usnesení tamního okresního soudu, který jednal s obecným zmocněncem jako s návrhovatelem, ač směnka zněla na jinou osobu, která byla v řízení aktivně legitimována. Uvedený poznatek je určitým signálem k tomu, aby v rámci prováděného vzdělávání státních zástupců byla pozornost zaměřena i na některé okrajové případy vstupových oprávnění, a tak zvýšena kvalita činnosti státního zástupce.

b) vstupová činnost krajských státních zastupitelství

Aktivita krajských státních zastupitelství v oblasti netrestní působnosti je na velmi dobré úrovni, o čemž svědčí zvýšený počet vstupů učiněných do řízení zejména ve věcech konkursu a vyrovnání, včetně sporů těmito řízeními vyvolaných, řízení ve věcech obchodního rejstříku a řízení v některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob (§ 200e obchodního zákoníku).

V roce 2002 nastal na území ČR nárůst počtu vstupů o **72,6 %** (v případě krajských státních zastupitelství v obvodu VSZ v Olomouci se dokonce jednalo o zvýšení více než trojnásobné; je však potřebné vzít v úvahu výrazně nižší počet vstupů v roce 2001 (oproti státním zastupitelstvím v obvodu VSZ v Praze).

Podrobnosti ohledně počtu i věcného složení vstupů rovněž vyplývají z *tabulky č. V/2b* i z *doplňkové tabulky* zahrnující údaje z netrestní statistiky.

MSZ v Praze vstoupilo v 79 případech do konkursního řízení, **KSZ v Českých Budějovicích** a **KSZ v Brně** v 70 případech. Naproti tomu **KSZ v Praze** pouze v 5 případech. V roce 2002 nastal pokles vstupů ve věcech řízení před obchodním rejstříkem. Pouze **MSZ v Praze** vstoupilo ve 22 případech a **KSZ v Brně** v 11 případech, jinak se u ostatních krajských státních zastupitelstvích jedná o ojedinělé vstupy.

Poznatky ke vstupové činnosti získávají státní zastupitelství zejména vytěžováním z trestní agendy, signalizací od soudů, podněty od jiných státních orgánů, právnických a fyzických osob. Zdrojem poznatků ke vstupu do konkursního a vyrovnávacího řízení jsou mimo jiné poznatky vytěžené z Obchodního věstníku a Konkursních novin, či dalších periodik zabývajících se touto problematikou.

Vstupovou agendu, ke které je příslušné **Městské státní zastupitelství v Praze**, lze rozdělit do tří okruhů, z nichž na prvním místě - co do množství i závažnosti - je třeba uvést řízení konkursní, včetně řízení konkursem vyvolaných, dále pak řízení ve věcech rejstříkových a konečně i řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob.

Návrhům, které činí MSZ v Praze v rámci své účasti v těchto řízeních, je zpravidla soudem vyhověno. Za celé sledované období nebyl shledán důvod k použití opravného prostředku.

Vykázaný počet vstupů do konkursního řízení nevyovídá o celkovém rozsahu této agendy u MSZ v Praze - počet poznatků na tomto úseku je podstatně vyšší. Bylo zaevidováno 62 podnětů, avšak ne každý poznatek je po prošetření využit ke vstupu.

Účinnost návrhů, které podalo **Krajské státní zastupitelství v Brně** v rámci svých vstupů do konkursního řízení je poznamenána zvláštnostmi tohoto řízení (např. nepřipustnost odvolání proti rozhodnutím vydaným v rámci dohledací činnosti soudu - § 66b odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání). Navíc účinnost podaných návrhů lze hodnotit mnohdy až po uplynutí značné doby.

Ve věci konkursu na majetek úpadce Adamovské strojírny, a. s. Adamov, navrhlo Krajské státní zastupitelství v Brně dne 10. 4. 2002, aby konkursní soud vedl správce konkursní podstaty k vyhledání důvěryhodného subjektu, kterému by bylo možno prodat podnik úpadce jednou smlouvou při zachování jeho provozu, neboť podnik úpadce je z regionálního hlediska významným zaměstnavatelem. Tento návrhu konkursní soud akceptoval až usnesením ze dne 9. 1. 2003, kdy vyslovil souhlas s prodejem s odůvodněním, že vítězem provedeného výběrového řízení byl subjekt, který mimo jiné předložil nejlepší podnikatelský záměr s přihlédnutím na udržení zaměstnanosti.

U **Krajského státního zastupitelství v Brně** byly ve sledovaném období evidovány dokonce 2 případy, kdy státní zastupitelství vystoupilo ze soudního řízení. U obou případů se jednalo o konkursní řízení. Vstupy byly realizovány z důvodu podezření z trestné činnosti, které vyplývalo z obsahu soudního konkursního spisu. Následně bylo zjištěno, že obě podezření již Policie ČR šetřila a shodou okolností v obou případech věci odložila, a proto státní zastupitelství usoudilo, že z konkursního řízení nemohou reálně vyplynout již žádné další skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu a nebyl proto shledán důvod k další ingerenci státního zastupitelství v daných věcech.

Dle **Krajského státního zastupitelství v Ostravě** je obtížné hodnotit účinnost vstupu, když není dostatek relevantních poznatků, a to zejména poznatků pro trestní stíhání, neboť u tohoto zastupitelství byl získán poznatek pouze v jediné věci. Působení státního zastupitelství v konkurzním

řízení se jeví účinné v tom, že všechny osoby v konkursu zúčastněné si uvědomují, že je zde subjekt, jehož posláním je dbát ve veřejném zájmu na postupy, které jsou důsledně v souladu se zákonem. Státní zástupce, který je účasten při ústních jednáních v konkursních věcech na schůzi konkursních věřitelů působí na takové složení věřitelského výboru, který má důvěru ostatních věřitelů. Na přezkumném jednání uplatňuje připomínky k zařazení pohledávek do tříd a odmítá výzvy soudců k vyjádření, která by znamenala dispozici s pohledávkou.

3. Ostatní netrestní agendy státního zastupitelství a stanoviska a jiné aktivity pro trestní úsek

a) Nejvyšší státní zastupitelství

Netrestní odbor Nejvyššího státního zastupitelství, kromě činnosti metodické, operativně využíval poznatky týkající se i jiných úseků působnosti státního zastupitelství, které zjistil při výkonu své činnosti, a to tak, že o nich podával informaci příslušnému odboru Nejvyššího státního zastupitelství nebo nižšímu státnímu zastupitelství k výkonu jeho působnosti.

V působnosti státního zastupitelství má prioritu trestní působnost vedle působnosti na úseku dozoru nad zachováváním zákonnosti při detenci.

Netrestní působnost na působnost trestní navazuje, vychází z ní nebo jí předchází. Ve vztahu k trestní působnosti má tedy doplňující charakter.

Úkolem netrestní působnosti je ihned využívat poznatky o trestných činech nezletilých a mladistvých nebo o trestných činech spáchaných na těchto osobách. Účinné naplnění tohoto úkolu umožňuje zákonem stanovené návrhové oprávnění ve veřejném zájmu ve věcech uložení výchovného opatření, uložení ústavní nebo ochranné výchovy, omezení pozastavení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti.

V oblasti postihu ekonomické kriminality jsou ve značném rozsahu využívány poznatky pro trestní řízení ze vstupů do konkursního řízení, i když není možné vstoupit do všech konkursních řízení nebo incidenčních sporů.

Nástrojem pro zastírání trestné činnosti, „praní špinavých peněz“, atd. mohou být společnosti, jež fakticky nevyvíjejí činnost, která je zapsána v obchodním rejstříku. Rozkrýt skutečnou podstatu těchto nečinných společností trestněprávními prostředky je nesnadné. Formy nečinnosti jsou však podle § 68 odst. 6 obchodního zákoníku důvodem k návrhu státního orgánu na zrušení společnosti s likvidací. Státní zastupitelství svými civilními žalobami tohoto druhu tedy odstraňují nástroj skryté kriminality.

Lze tedy shrnout:

- Činnost netrestního úseku státního zastupitelství doplňuje trestní působnost.
- Netrestní působnost přispívá k odstraňování příčin a podmínek trestné činnosti.
- Netrestní působnost poskytuje neodkladnou ochranu fyzickým osobám, které jsou pro svoji fyzickou nebo psychickou nezpůsobilost na svých právech ohroženy, a to v rámci netrestního procesu navazujícího na řízení trestní.

Pokud se týká ostatní netrestní aktivity netrestního odboru Nejvyššího státního zastupitelství a jeho dalších aktivit pro trestní úsek, nutno uvést, že ze situačních zpráv Policie ČR získal řadu poznatků využitelných v oblasti sociálně právní ochrany dětí. O poznatcích poskytoval informace (§ 12g odst. 1 zákona o státním zastupitelství) příslušným okresním (městským, obvodním, případně krajským) státním zastupitelstvím k podání návrhu podle § 35 odst. 3 o. s. ř. a ke vstupům do řízení.

Nejvyšší státní zastupitelství zpravidla tyto věci dále nesleduje, ve zvlášť závažných případech je požadována od příslušného státního zastupitelství informace. V roce 2000 tak bylo předáno **50** poznatků, v roce 2001 **71** poznatků a v roce 2002 celkem **110** poznatků.

Konkrétně se jednalo o poznatky o násilné a majetkové trestné činnosti. Vyskytly se rovněž poznatky ze skupiny trestných činů proti lidské důstojnosti. Šlo o případy, v kterých nezletilé osoby byly nejen oběťmi, ale i pachateli trestného činu. Byly předávány též poznatky o týrání svěřené osoby a poznatky o případech, kdy se nezletilé osoby ocitly v důsledku trestného činu bez rodičů. Dále byly signalizovány případy trestné činnosti rasově motivované a týkající se propagace fašismu (v těchto případech se častěji vyskytovalo více pachatelů).

Přestože hlášení Policie ČR jsou zasílána i na jiné stupně státního zastupitelství, osvědčilo se, že Nejvyšší státní zastupitelství sledovalo závažnou trestnou činnost též z hlediska možného využívání nových oprávnění státního zastupitelství podle § 35 odst. 1 písm. a), b), c), d) a odst. 3 o. s. ř., neboť ochrana práv dítěte je nezbytná pro jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu a je jednou z nejdůležitějších povinností státu. Státní zastupitelství je povinno činit všechna opatření, která by mohla přispět k plnění tohoto úkolu.

Rovněž v **konkursních věcech** věnoval netrestní odbor Nejvyššího státního zastupitelství náležitou pozornost poznatkům nasvědčujícím spáchání trestného činu.

V roce 2002 bylo z konkursního řízení zjištěno **42** poznatků nasvědčujících spáchání trestného činu. Z toho 40 bylo předáno odboru trestního řízení a 1 věc odboru závažné hospodářské a finanční kriminality Nejvyššího státního zastupitelství.

*Téměř polovina takových poznatků byla získána z materiálů pořízených **KSZ v Brně** v rámci realizace vstupu do konkursního řízení. Jde zejména o poznatky o možném spáchání trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 tr. zák., případně trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 tr. zák.*

Např. pod sp. zn. 1 NZc 508/2002 byl odboru trestního řízení NSZ předán poznatek z konkursního řízení o tom, že úpadce - S., výrobní družstvo „v likvidaci“ se sídlem v H., má dluh zejména z důvodu nedoplatku na odvodu daně z příjmu fyzických osob za své zaměstnance, a že dále dluží České správě sociálního zabezpečení a Všeobecné zdravotní pojišťovně, jakož i dalším zaměstnaneckým pojišťovnám z důvodu nezaplacení sociálního a zdravotního pojištění. Obdobně tomu bylo např. ve věci 1 NZc 738/2002 (úpadce D. P. a.s. "v likvidaci").

Poznatky se týkaly rovněž možného spáchání trestného činu zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 tr. zák.

Další poznatky zjištěné v konkursním řízení svědčily o podezření o spáchání trestného činu poškozování věřitele dle § 256 tr. zák., příp. § 256a tr. zák.

Např. úpadce - A. M., s.r.o., měl krátce před tím než sám podal u soudu návrh na prohlášení konkursu na svůj majetek prodat lukrativní nemovitost i své movité věci.

Předány byly i poznatky nasvědčující podezření ze spáchání trestného činu porušování povinností v řízení o konkurzu dle § 126 tr. zák. nebo trestných činů podle § 125, 127, 250, 255, 255a tr. zák.,

Popsaný stav svědčí o tom, že vstupy do konkursního řízení dle § 35 odst. 1 písm. k) o. s. ř. významně přispívají též k odhalování trestné činnosti a řádnému postihu pachatelů hospodářských trestných činů a že bez této aktivity by řada trestních jednání zůstala bez povšimnutí.

b) V obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze

K provedení čl. 3 odst. 2 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 15/2001, o výkonu působnosti státního zastupitelství v netrestní oblasti, bylo na **VSZ v Praze** vydáno opatření vrchního státního zástupce v Praze č. 14/2002, o využívání poznatků pro výkon působnosti na netrestním úseku. Přílohou tohoto opatření je přehled působnosti státního zastupitelství v netrestní oblasti. Podle tohoto opatření jsou státní zástupci povinni při plnění úkolů vyplývajících z jejich pracovního zařazení využívat všech poznatků pro výkon působnosti státního zastupitelství na netrestním úseku. Státní zástupci zařazení na netrestním úseku poskytují v této souvislosti ostatním státním zástupcům na jejich žádost konzultace a potřebnou pomoc. Ředitelé odborů průběžně kontrolují plnění tohoto opatření a o výsledku kontroly vždy po uplynutí kalendářního roku podají stručnou informaci na operativní poradě VSZ v Praze. Státní zástupci netrestního oddělení odboru přezkumného řízení

dále poskytují konzultace z oblasti občanského, obchodního a rodinného práva pro potřebu trestní agendy.

Spolupráce se soudy a ostatními státními orgány probíhá podle poznatků **VSZ v Praze** naprosto plynule a bez jakýchkoliv problémů.

*Další aktivitou netrestního úseku, kterou nelze podřadit ani pod návrhovou nebo pod vstupovou činnost, je podávání upozornění podle § 32 obchodního zákoníku v případě, že je na tomto úseku zaznamenán poznatek svědčící o nesouladu mezi skutečným a právním stavem zápisů v obchodním rejstříku, jak na to poukazuje i **MSZ v Praze**. Počet upozornění v roce 2002 činil sedm věcí oproti dvěma věcem v roce 2001.*

*I ve sledovaném období poskytovalo oddělení občanskoprávní **MSZ v Praze** servis trestnímu úseku ve formě písemných stanovisek z hlediska dodržování předpisů občanskoprávních a obchodněprávních. Jde zpravidla o případy ekonomické kriminality, spočívající převážně v porušování obchodněprávních předpisů. Spolupráce trestního a netrestního úseku se samozřejmě projevuje v řadě dalších případů; zejména se promítá v oblasti sociálně - právní ochrany dětí, kdy poznatky z probíhajícího trestního řízení jsou využívány pro sociálně - právní ochranu dětí, která na základních člancích státního zastupitelství tvoří převážnou část náplně činnosti netrestního úseku. Jiným státním orgánům nebyly ve sledovaném období signalizovány žádné poznatky. Pokud se jedná o součinnost s jinými státními orgány, **MSZ v Praze** v rámci účasti v konkursním řízení úpadce, podnikajícím v oblasti pojišťovnictví, poskytlo jednak písemné stanovisko Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění při Ministerstvu financí ČR a jednak osobní účast při jednání s tímto úřadem a správcem konkursní podstaty.*

*V obvodu **KSZ v Praze** jsou státní zástupci působící na trestním úseku pravidelně, jak v rámci pracovních porad s vedoucími státními zástupci, tak při školeních specialistů, opakovaně poučováni o nezbytnosti vytěžování poznatků pro netrestní úsek.*

*Při dohledových prověrkách **KSZ v Českých Budějovicích** je zjišťováno, zda státní zástupci zkoumají a na dozorových spisech vyznačují, zda věc přichází v úvahu pro využití v netrestní agendě (čl. 3 pokynu obecné povahy poř. č. 15/2001).*

Součinnost s jinými státními orgány na netrestním úseku se zaměřovala na všech okresních státních zastupitelství především na úzkou spolupráci s dřívějšími okresními úřady – orgány sociálně-právní ochrany dětí. Přitom je důsledně plněna signalizační povinnost ve smyslu § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb. a okresní úřady podávaly okresním státním zastupitelstvím zprávy dle § 59 odst. 3 písm. b) citovaného zákona.

Trvá vzájemná informovanost státních zástupců vyřizujících trestní agendu s netrestními specialisty okresních a krajského státního zastupitelství.

*Vedoucí státní zástupci v obvodu **KSZ v Plzni** přijali na svých úřadech opatření k důslednému využívání všech poznatků z trestního řízení tak, jak to ukládá čl. 3 odst. 2 pokynu obecné povahy poř. č. 15/2001. Plnění těchto úkolů je pravidelně kontrolováno na pracovních poradách.*

*V rámci dohledových prověrek ze strany **KSZ v Plzni** nebyly zjištěny žádné závažné problémy. Dalšímu rozšíření aktivity v hodnoceném směru nicméně mnohdy brání personální problémy.*

***KSZ v Plzni** v průběhu roku 2002 mj. změnilo strategii postupu při realizaci vstupů do řízení. Stejně jako v předchozím období zaměřovalo sice pozornost na řízení o konkurzu a vyrovnání, když nebylo dostatek poznatků ke vstupu do řízení obchodního rejstříku, nicméně, aby vstupy nebyly formální, jednání se začal zúčastňovat specialista na hospodářskou trestnou činnost, který se snaží z řízení o konkurzu a vyrovnání získat poznatky k dalším opatřením na trestním úseku.*

*Na základě plánu úkolů **KSZ v Hradci Králové** bylo provedeno vyhodnocení poznatků k aplikaci čl. 3 odst. 2 pokynu obecné povahy poř. č. 15/2001, které bylo projednáno na operativní poradě krajské státní zástupkyně. Netrestní oblasti činnosti státního zastupitelství je věnována pozornost pravidelně jednou čtvrtletně. Je patrné, že okresní státní zástupci začali vnímat netrestní problematiku pozitivně. Zůstává však faktem, že vyšší aktivita na tomto úseku naráží především na přetrvávající personální obsazení.*

c) V obvodu Vrchního státního zastupitelství v Olomouci

*U **Krajského státního zastupitelství v Brně** bylo prověřkovou činností v rámci dohledu vykonávaného **Vrchním státním zastupitelstvím v Olomouci** zjišťováno, zda vedoucí státní zástupci*

přijali organizační opatření ve smyslu čl. 3 odst. 2 pokynu obecné povahy poř. č. 15/2001. Bylo konstatováno, že tato organizační opatření jsou přijata a byly zjištěny i podklady z nichž je možno dovodit, že realizace tohoto opatření je pravidelně kontrolována. V praxi se osvědčilo spojení netrestní agendy s agendou trestné činnosti mládeže a na mládeži v rámci specializace téhož státního zástupce, kdy v této agendě prakticky nedochází k přehlédnutí jakéhokoliv poznatku. V obvodu působnosti **Krajského státního zastupitelství v Ostravě** vytěžování z trestního úseku není vůbec realizováno a to i přesto, že byl přijat úkol trvalé povahy krajské státní zástupkyně, který zavazuje státní zástupce k tomuto vytěžování. Nejsou také prováděny prověrky, zda trestní spisy obsahují či neobsahují využitelné poznatky pro netrestní úsek. U státních zastupitelství, kde je malý počet státních zástupců se také kumulují specializace státního zástupce pro netrestní úsek se specializací pro trestnou činnost na úseku mládeže a vůči dětem a s výkonem dozoru nad zákonností výkonu ústavní a ochranné výchovy, tedy s úseky, z nichž lze předpokládat maximum poznatků k činnosti na netrestním úseku.

K součinnosti s jinými státními orgány a vzájemnou signalizací poznatků potřebných pro jejich činnost **Krajské státní zastupitelství v Brně** oceňuje především součinnost s orgány sociálně právní ochrany dětí bývalých okresních úřadů, kterými bylo státní zastupitelství běžně zváno na porady, kde se projednávala problematika významná z hlediska činnosti státního zastupitelství. V oblasti součinnosti se soudy nebyly zjištěny zásadní problémy, když v některých případech soudy signalizují státnímu zastupitelství věci vhodné pro jeho vstup do řízení, v jiných případech sice takto soudy nečiní, avšak umožňují státnímu zástupci nahlédnutí do svých poznámek.

4. Výkon dozoru nad místy, kde je vykonávána vazba, trest odnětí svobody, ochranná a ústavní výchova

a) Výkon dozoru nad místy, kde je vykonávána vazba (tabulka č. V/4a) a trest odnětí svobody (tabulka č. V/4b)

Vzhledem k úzké provázanosti problematiky dozoru nad výkonem vazby a trestu odnětí svobody (což odráží i fakt, že podrobnosti tohoto dozoru jsou komplexně upraveny v pokynu obecné povahy poř. č. 14/2001) je tato otázka pojednána společně.

Údaje k počtu příkazů a nařízení vydaných dozorovými státními zástupci ať už podle § 29 odst. 1, 2 písm. e), f) zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a podle § 78 odst. 1, 2 písm. e), f) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyplývají (včetně srovnání s rokem 2001) z *tabulek č. V/4a a č. V/4b*. Další údaje plynou i z *netrestní statistiky* (obsahuje pouze údaje za rok 2002).

Na případně zjištěné nedostatky v postupu Vězeňské služby je pověřenými dozorovými státními zástupci vesměs reagováno přijetím adekvátního opatření. Pouze výjimečně musel být k využití svěřeného právního prostředku pro zajištění dodržování právních předpisů při výkonu trestu odnětí svobody pověřeným dozorovým státním zástupcem vydán ze strany **VSZ v Praze** v rámci dohledu pokyn (ze strany **VSZ v Olomouci** takto postupováno nebylo ani v jednom případě).

Poměrně nízký počet příkazů vydaných pověřenými dozorovými státními zástupci k dodržování právních předpisů na obou úsecích výkonu dozoru je odrazem zvyšující se přirozené autority zejména některých pověřených státních zástupců, kdy k odstranění nežádoucího jevu věznice přistoupí na základě upozornění pověřeného dozorového státního zástupce již v samotném průběhu prováděné prověrky. I nadále zde však jsou věznice s projevy „pasivní rezistence“, kde se pak jediným účinným prostředkem jeví vydání příslušného příkazu (to platí zejména v obvodu **VSZ v Praze**).

Opakovaná porušení zákona byla zjišťována spíše výjimečně:

V rámci dozoru nad výkonem trestu odnětí svobody bylo v průběhu prověrek v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** zjišťováno opakované pochybení věznic, spočívající v prokazatelnosti seznamování odsouzených s jejich právy a povinnostmi danými § 6 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. Dále bylo celkem při 36 prověrkách zjištěno opakované pochybení věznic nedodržením § 41 odst. 1, 2 téhož zákona, které spočívalo v tom, že komplexní zpráva vypracovaná na odsouzeného, která je podkladem pro stanovení programu zacházení, neobsahovala psychologické posouzení odsouzeného. Dlouhodobě nepříznivý stav při vyhotovování psychologických charakteristik pro potřeby komplexního hodnocení přetrvává zejména ve věznicích Všehrdy, Drahonice, Bělušice a Stráž pod Ralskem. Na tuto nezákonnost museli státní zástupci reagovat vydáním příkazu.

Rovněž bylo zjištěno opakované porušení ustanovení § 41 odst. 4 zákona č. 169/99 Sb., spočívající v opomenutí vytvořit pro odsouzené nejméně 3 měsíce před jejich propuštěním program zacházení k vytvoření podmínek samostatného způsobu života na svobodě.

aa) Způsob provádění prověrek

Prakticky všemi pověřenými státními zástupci v působnosti obou vrchních státních zastupitelství bylo v rámci provádění pravidelných prověrek postupováno tak, aby v maximální míře bylo realizováno provádění prověrek **nejméně jednou v měsíci**. Prověrky byly prováděny bez ohledu na zjištěný stav zákonnosti a předmět samotné prověrky byl stanoven dozorovým státním zástupcem na základě jeho poznatků. Pověření státní zástupci prověrky prováděli zpravidla každý měsíc. Prověrky byly prováděny bez ohledu na zjištěný stav zákonnosti a předmět samotné prověrky byl stanoven dozorovým státním zástupcem na základě jeho poznatků. Pravidelně byl prověřován stav kázeňského řízení, použití donucovacích prostředků a osobní spisy odsouzených.

Např. za rok 2002 bylo ve věznicích v obvodu působnosti VSZ v Praze provedeno pověřenými dozorovými státními zástupci celkem 256 prověrek, z toho na úseku výkonu trestu 171 pravidelných a 5 mimořádných, na úseku výkonu vazby 72 pravidelných a 8 mimořádných, včetně jedné dle potřeby. Soustavnost dozoru formou prováděných prověrek z pohledu aktivity jednotlivých pověřených dozorových státních zástupců je dokumentována následující tabulkou.

bb) Vyřizování žádostí a stížností obviněných nebo odsouzených

V rámci výkonu dozoru je pověřenými státními zástupci věnována nemalá pozornost případům použití donucovacích prostředků, stejně jako vyřizování podnětů obsahujících stížnost na nevhodné chování příslušníků Vězeňské služby. Pravidelně byly pověřenými státními zástupci prověřovány případy použití donucovacích prostředků podle § 3 odst. 2 zákona o výkonu vazby a ve všech prověřovaných případech bylo shledáno, že ze strany Vězeňské služby bylo postupováno v souladu s příslušnými ustanoveními zák. č. 555/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Podněty obviněných obsahující stížnosti na chování příslušníků vězeňské služby jsou více méně ojedinělým jevem a jejich šetření pověřenými státními zástupci skončilo vždy odložením. To však samo o sobě nelze považovat za zcela objektivní důkaz pro možný závěr, že k nevhodným projevům příslušníků vězeňské služby vůči obviněným evidentně nedochází. Nelze totiž přehlédnout, že možnost skutečně objektivního objasnění okolností stížnosti této povahy pověřeným státním zástupcem je přinejmenším problematická. Poznátky ukazují, že ve většině případů byla stížnost stejného obsahu již řešena příslušným orgánem Vězeňské služby, z obsahu jím shromážděného materiálu pak povětšinou vyplývá, že svědci z řad příslušníků Vězeňské služby tvrzení obviněných popřeli a případní svědci z řad ostatních vězňů většinou o ničem neví. Poměrně velmi nízký počet podnětů této povahy je nepochybně ovlivněn i obavami podatelů z možných negativních (těžko průkazných) reakcí příslušníků Vězeňské služby poté, co by se o stížnosti dozvěděli. Při absenci vlastních operativně pátracích poznatků a bez součinnosti případných oznamovatelů, event. potencionálních svědků z řad ostatních vězňů nelze vůbec uvažovat o jakékoliv efektivnosti aktivity státního zástupce při prověřování těchto, byť neformálních poznatků, prostředky, které jsou mu svěřeny.

Poznátky získané prověřkovou činností a šetřením podnětů ve sledovaném období ve vztahu k dodržování ustanovení § 2, § 11 až 21 zákona č. 293/1993 Sb., jakož i předpisů souvisejících, svědčí o vcelku uspokojivé úrovni dodržování právních předpisů o právech a povinnostech obviněných orgány Vězeňské služby.

cc) Poučování cizinců z řad obviněných a odsouzených

Poznátky pověřených státních zástupců na úseku výkonu dozoru nad místy, kde se vykonává trest odnětí svobody a vazba v roce 2002, hovoří shodně o tom, že v současné době tvoří **cizinci** nezanedbatelnou část obviněných a odsouzených v českých věznicích a lze důvodně do budoucna předpokládat, že podíl cizinců nadále poroste. Tato situace s sebou

nese jisté komplikace, pokud se jedná o způsob úředního jednání s těmito osobami ze strany státních zástupců pověřených výkonem dozoru nad detencí. V praxi se jedná především o realizaci oprávnění státního zástupce hovořit s obviněnými bez přítomnosti třetí osoby podle § 29 odst. 2 písm. b) zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších, předpisů a tomu odpovídajícímu § 78 odst. 2 písm. b) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dále pak půjde o vyřizování písemných podnětů obviněných a odsouzených cizinců, které jsou podány v jejich mateřském jazyce (§ 20 odst. 1 zákona č. 293/1993 Sb. a § 26 odst. 1 věta první zákona č. 169/1999 Sb.).

Poučování obviněných osob z řad cizinců, stejně jako poučování těchto osob při přijímání do výkonu vazby a trestu, představuje nadále poměrně problematickou oblast, a to vzdor signalizaci prováděné při pravidelných prověrkách, stejně jako signalizaci odboru organizace a dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR. S ohledem na pochopitelnou jazykovou bariéru je proto pro pověřené státní zástupce téměř vyloučeno verifikovat faktickou přiléhavost daného poučení.

Např. Městské státní zastupitelství v Praze zjistilo nesprávné poučování obviněných ruský hovořících cizinců ve vazební věznici Praha - Pankrác. Ve věci byl vydán příkaz podle § 29 odst. 2 písm. e) zákona č. 293/1993 Sb., neboť se jednalo o porušování ustanovení § 5 odst. 2 citovaného zákona (sp.zn. 2 KZd 1560/2002 - hromadné odmítání stravy ve dnech 29. 7. – 2. 8. 2002 ruský mluvícími obviněnými). K poučování byl používán ruský překlad dosavadního nevyhovujícího Generálním ředitelstvím VS ČR centrálně vydaného formuláře, který byl z obsahového hlediska neúměrně strohý s téměř nulovou vypovídací hodnotou a navíc zavádějícím způsobem koncipován společně pro obviněné a odsouzené při rozdílném postavení obou těchto kategorií vězňů co do realizace jejich práv a povinností.

dd) Zákonost držení obviněných ve vazbě, vyrozumívání věznic

V obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Praze** se konstatuje **masivní neplnění oznamovací povinnosti** (§ 70a odst. 1 písm. c) tr. ř.) soudy ve vztahu k vazebním věznicím. Pro odstranění pochybností, zda výkon vazby jednotlivých obviněných má skutečnou oporu v příslušném rozhodnutí soudu o tom, že důvody vazby i nadále trvají (§ 71 tr. ř.), museli pověřeni dozoroví státní zástupci provést více než 200 šetření u příslušných soudů. Stranou se přitom ponechává často laxní postoj některých soudců k vznesenému dotazu, mnohdy vyvolávající nezbytnost jeho zopakování, včetně přistoupení k provedení signalizace i předsedům příslušných krajských soudů, v jejichž obvodech působnosti se dotčené soudy nacházejí. Jako naprosto neefektivní se v tomto směru ukázala i signalizace daného nedostatku v postupu soudů učiněná vůči odboru organizace a dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR. V této souvislosti je namístě uvést, že obdobné nedostatky v postupu státních zástupců vykonávajících dozor nad přípravným řízením trestním, byly zjištěny jen ojediněle, nicméně v jednom případě vyústily ve vydání příkazu k propuštění obviněného z vazby postupem podle § 29 odst. 2 písm. f) zákona č. 293/1993 Sb.

Např. Městské státní zastupitelství v Praze uvádí, že ve dvou případech bylo využito oprávnění státního zástupce dané § 29 odst. 2 písm. f) zákona č. 293/1993 Sb., tj. nařízení propuštění obviněného z výkonu vazby. Jednalo se o situaci, kdy usnesení obvodního státního zastupitelství podle § 71 odst. 3 tr. ř., jímž bylo rozhodnuto o ponechání obviněných ve vazbě, bylo vydáno po uplynutí zákonem stanovené lhůty (sp.zn. 2 KZd 221/2002, sp.zn. 2 KZd 222/2002). V daném případě šlo o nezákonný pobyt obviněných ve výkonu vazby, avšak nikoli z důvodu pochybení Vězeňské služby ČR, nýbrž v důsledku nesprávného postupu orgánu činného v trestním řízení.

Velmi často je v osobních spisech obviněných, vedených správním oddělením vazebních věznic, zjišťována absence rozhodnutí o dalším trvání vazby ve smyslu trestního řádu (§ 71 odst. 5, § 71 odst. 4, 6 tr. ř.). Opět jde o situaci, kdy pochybení nelze přičítat Vězeňské službě, ale soudům, které nedodržují ustanovení § 70a tr.ř. Zjednáání nápravy je důsledně vyžadováno u příslušných soudů jak ze strany vazebních věznic, tak i pověřených státních zástupců, a to cestou předsedů těchto soudů. Tento nežádoucí stav znesnadňuje výkon agendy pověřených státních zástupců v nejzávažnější oblasti, tj. pokud jde o posouzení zákonosti umístění obviněného ve výkonu vazby.

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem konstatuje, že opakovaně byly zjištěny poznatky, zejména pokud jde o postup soudů a výjimečně spíše formální porušení u státních zastupitelství při plnění povinností daných ustanovením § 70a odst. 1 písm. c) tr. ř. ve vztahu k vazební věznicí a dále případy, kdy soud nerozhodl, nebo opožděně rozhodl o ponechání ve vazbě, nebo o propuštění obviněného podle § 71 odst. 5 a § 71 odst. 4, 6 tr.ř. Jednalo se celkem o **108** případů nevyrozumění věznic, pouze ve 4 případech však takto chybně postupovalo příslušné okresní státní zastupitelství. Nejzávažnější poznatek byl zjištěn v 6 případech, kdy soud vůbec nerozhodl ve stanovené lhůtě dle § 71 tr. ř. a následkem toho došlo k nezákonnému pobytu obviněných ve vazbě, kdy tato nezákonnost způsobená soudem byla v pěti případech vyřešena propuštěním obviněných z vazby pouze z důvodu této nezákonnosti, kdy by jinak důvody vazby nadále u obviněných trvaly a v jednom případě byl obviněný opožděně převeden z vazby do výkonu tresty odnětí svobody.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci neuvádí sice takovou četnost porušování ustanovení § 70a tr. ř., přesto je zřejmé, že i v jeho obvodu působí plnění oznamovací povinnosti ve vztahu k vazebním věznicím poměrně závažné obtíže.

V obvodu **Krajského státního zastupitelství v Brně** a **Krajského státního zastupitelství v Ostravě** posouzení zákonnosti postupu vazebních věznic v jednotlivých případech propuštění z výkonu vazby muselo být v několika věcech učiněno teprve na základě vlastních úkonů pověřeného státního zástupce u příslušného orgánu činného v trestním řízení. Jelikož vazební věznice nebyla podle § 70a odst. 1 písm. c) tr. řádu řádně tímto orgánem vyrozuměna, zjišťovali pověření státní zástupci zda jsou či nejsou splněny podmínky pro jejich případný postup dle § 29 odst. 2 písm. f) zákona č. 93/1993 Sb., o výkonu vazby. V této souvislosti byly zjištěny nedostatky státními zástupci signalizovány předsedům okresních soudů, u nichž bylo zjištěno nerespektování ust. § 70a tr. ř. U dozorových státních zástupců v přípravném řízení tento nedostatek ani u jednoho krajského státního zastupitelství zjištěn nebyl.

Ve Vazební věznici Ostrava bylo zjištěno, že dne 27. 6. 2002 v 17.30 hod. byl této věznicí doručen prostřednictvím příslušníka Policie ČR příkaz státního zástupce **OSZ v Ostravě** k propuštění obviněného z vazby na svobodu, který byl však realizován až následujícího dne.

ee) provádění kontroly dodržování základních povinností odsouzených orgány Vězeňské služby

Státní zástupci konstatují, že prověrkami bylo zjištěno, že v jednotlivých věznicích je pravidelně a v nezbytném rozsahu prováděna **kontrola dodržování základních povinností odsouzených**. V případě zjištění porušení povinností jsou vyvozována proti odsouzeným opatření, a to jak v rámci kázeňského řízení, tak trestními oznámeními.

Nejčastějšími případy porušování povinností odsouzenými jsou uváděné případy neoprávněného držení mobilních telefonů, shromažďování léků a pokusy o napojení televizí či radiových přijímačů na elektrickou síť. Postoj odsouzených k lékařským prohlídkám a vyšetřením je dle dosavadních zjištění za sledované období vcelku bezproblémový. Pokud jde o výrobu a konzumaci alkoholických nápojů, přetrvává stav, kdy je zjišťováno prakticky ve všech věznicích, že si odsouzení sami vyrábí nápoj (tzv. kvásku), který pak konzumují. V ojedinělých případech se do věznic alkohol dostává i jinými cestami. Závažným problémem se jeví zneužívání léků a drog.

S ohledem na poměrně vysoký počet signalizovaných případů mimořádných událostí spočívajících zejména ve výskytu mobilních telefonů, narkotik a nedovolených kontaktů mezi vězni a pracovníky Vězeňské služby, resp. zprostředkování nedovolených kontaktů mezi vězni a vnějším prostředím v některých věznicích, bude nutno v rámci výkonu dozoru pověřenými státními zástupci věnovat pozornost také otázkám spojeným s plněním povinností příslušníků Vězeňské služby, stanovených zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších změn, při výkonu služby v místech, kde je vykonávána vazba a trest odnětí svobody. Je však nutné vycházet z toho, že odhalování závažných negativních jevů, zejména držení mobilních telefonů, narkotik, spolčování odsouzených cizinců ukrajinské a ruské národnosti ve věznicích a realizace nedovolených kontaktů, je věcí operativního šetření, tedy šetření, které nelze provádět všeobecně dozorovými prostředky.

Činnost státních zástupců na tomto úseku se tak neobejde bez hlubší součinnosti s činností Policie ČR a trestním úsekem státního zastupitelství.

ff) Kázeňské řízení u odsouzených

Kromě celé řady jiných věcí, jsou státními zástupci v rámci výkonu tohoto dozoru signalizovány nedostatky v oblasti **kázeňského řízení**, kdy převážná část přezkoumávaných kázeňských řízení byla zejména na počátku sledovaného období poznamenána zásadní vadou spočívající v absenci náležitého objasnění základních skutkových okolností předmětného kázeňského přestupku (§ 58 odst. 2, 3 vyhlášky č. 345/1999 Sb., § 65 odst. 1, 2, 3 vyhlášky č. 109/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů), odvíjející se od vágního popisu skutkových okolností v záznamu na předepsaném tiskopisu, a pokračující nedůsledností v provedení a podchycení způsobu dokazování. Je tedy zřejmé, že v současné době může docházet a v praxi také dochází k vydání nezákonných rozhodnutí v kázeňském řízení.

Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové poukazuje na poznatky o tom, že se nedaří vždy správně koncipovat v kázeňských lístcích skutky. Ze záznamů není vždy zřejmé, v čem je spatřován kázeňský přestupek, zejména činí potíže naformulování způsobu spáchání přestupku, okolností, za nichž byl přestupek spáchán, a pohnutek takového jednání. Tyto skutky pak nejsou vždy ani v potřebném rozsahu zadokumentovány, zvláště pak pokud jde o svědecké výpovědi. Příslušní pracovníci Vězeňské služby ČR se snaží o uložení kázeňského trestu rozhodovat co nejdříve po zjištění kázeňského přestupku. I nadále jim však činí potíže odůvodňovat druh a výši uloženého kázeňského trestu.

V obvodu působnosti **Krajského státního zastupitelství v Brně** pověřený státní zástupce zjistil, že v případě Věznice Kuřim u Brna byl nezákonně realizován postup Vězeňské služby podle § 50 odst. 1 písm. a), c) zákona č. 169/1999 Sb. respektive § 52 odst. 2 téhož zákona. V daném konkrétním případě pověřenému státnímu zástupci nezbylo než odsouzeného poučit o jeho právu domáhat se přezkoumání rozhodnutí o zabrání věci soudem tak, jak má na mysli ust. § 52 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb. Popsaný případ byl v rámci dozoru státního zástupce projednán i s řediteli ostatních věznic s cílem eliminovat případné opakování chybného postupu vězeňské služby.

Tato situace je odrazem současného právního stavu, kdy vzhledem k oprávněním státního zástupce vykonávajícího dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu trestu, ten nedisponuje právními nástroji podávat mimořádné opravné prostředky, které by modelově vycházely z § 69 správního řádu. Dalším poměrně hojně se vyskytujícím nedostatkem je otázka samotné formy řízení a výstupů z něj, zejména podkladů pro rozhodování, neboť zavedeným zvykem je vyplňování formulářů na místo obvyklého spisového materiálu.

gg) Poznatky z výkonu dohledu

Záznamy o prověrkách ve věznicích umožňují oběma vrchním státním zastupitelstvím vykonávajícím dohled získávat průběžně ucelené informace o stavu dodržování právních předpisů v postupu jednotlivých věznic. V rámci výkonu dohledu je kladen důraz na důsledné zaměřování pravidelných prověrek v celé šíři spektra možného předmětu dozoru v intencích čl. 2 až čl. 4 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 14/2001.

Významným zdrojem poznatků jsou dohledové prověrky.

*V roce 2002 byla nad postupem všech pověřených dozоровých státních zástupců na každém pracovišti provedena ze strany **VSZ Praha** vždy jedna komplexní dohledová prověrka. Až na výjimečné případy byly případně zjištěné závady v postupu pověřeného dozоровého státního zástupce pouze formální povahy. Na všechny zjištěné nedostatky bylo však dle povahy zjištěné závady vždy reagováno příslušným opatřením v rámci dohledu.*

*Pokud jde o **VSZ v Olomouci**, zde dohledový státní zástupce zpravidla dvakrát do roka vykonává dohledovou prověrku u obou krajských státních zastupitelství. Těmito prověrkami nebyla zjištěna v hodnoceném období žádná pochybení. Dohledový státní zástupce řešil 1 případ opakované stížnosti a tuto stížnost odložil jako nedůvodnou.*

Poznatky z výkonu dohledu dále svědčí o tom, že oproti roku 2001 byla v roce 2002 v praxi zejména některých pověřených dozorových státních zástupců stále více uplatňována metoda získávání poznatků cestou využívání oprávnění rozhovorů s odsouzenými či obviněnými bez přítomnosti třetí osoby, k nimž je přistupováno nejen na základě vznesené žádosti o rozhovor, ale i z vlastní iniciativy příslušného pověřeného dozorového státního zástupce. Efektivnost této metody spočívá v tom, že se jí sníží počet rozvláčných a obsahově nesrozumitelných podnětů, přičemž v mnoha případech může pověřený dozorový státní zástupce přijmout příslušné opatření bezprostředně poté, co je mu podstata výhrady odsouzeným, či obviněným objasněna.

Dalším zdrojem poznatků je vyřizování opakovaných podnětů. Dosavadní dohledové poznatky svědčí závěru o obecně dobré úrovni vyřizování podnětů pověřenými dozorovými státními zástupci, byť je na tomto úseku nejvíce patrna přetrvávající odlišná úroveň mezi jejich činností.

hh) Mezirezortní analytická skupina pro zabezpečení řádného výkonu trestu odnětí svobody a vazby

Z podnětu nejvyšší státní zástupkyně působí u Nejvyššího státního zastupitelství Mezirezortní analytická skupina pro zabezpečení řádného výkonu trestu odnětí svobody a vazby, jejímiž členy jsou zástupci Nejvyššího a obou vrchních státních zastupitelství, odboru generální inspekce a odboru vězeňství Ministerstva spravedlnosti Generálního ředitelství Vězeňské služby, odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Kriminálního úřadu Policejního prezidia, a Veřejného ochránce práv.

Tato skupina řeší aktuální problémy ve věznicích, a to jak na straně obviněných a odsouzených, tak i příslušníků Vězeňské služby.

Východiskem pro činnost této skupiny se stala analýza základních legislativních problémů bránících řešení neúnosného stavu ve věznicích v České republice vypracovaná analytickým a legislativním odborem Nejvyššího státního zastupitelství, jakož i zhodnocení situace ve Vězeňské službě ke dni 30. 6. 2002 zpracované Generálním ředitelstvím Vězeňské služby.

Na podkladě těchto zpráv a v návaznosti na konkrétní jednání skupiny byly např. řešeny otázky týkající se:

- problémů kolem ruskojazyčných vězňů včetně tzv. „zvláštního režimu“,
- zařazování odsouzených do určitého typu věznice, a to i v návaznosti na uložení trestu vyhoštění,
- existence mobilních telefonů ve věznicích a v této souvislosti možnosti rušit nedovolené a protiprávní telekomunikační spojení ve věznicích
- spolupráce vedení věznic s dozorovými státními zástupci,
- možnosti předávání odsouzených osob pro výkon trestu bez jejich souhlasu,
- nákupů věcí pro odsouzené návštěvami ve věznicích,
- novelizace předpisů o výkonu trestu odnětí svobody a o výkonu vazby, jakož i zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky,
- přípustnost postupu příslušníka Vězeňské služby, pokud je přítomen u návštěvy obhájce přes překážku, musí vidět průběh návštěvy, ale nesmí slyšet obsah rozhovoru.

b) Výkon dozoru nad místy, kde je vykonávána ochranná a ústavní výchova

Zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, který nabyl účinnosti dnem 1. července 2002, byla působnost státního zastupitelství rozšířena o dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve zmiňovaných zařízeních. Zákon stanovil, že dozor státního zastupitelství je vykonáván pověřeným státním zástupcem státního zastupitelství, v jehož obvodu se zařízení nachází. Soustava státního zastupitelství tak byla postavena před úkol,

zajistit výkon nové kompetence bez ohledu na to, že zákonná úprava nebyla provázena personálním a materiálním posílením státních zastupitelství.

Nejvyšší státní zastupitelství neprodleně přistoupilo ke zpracování pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce o dozoru státních zástupců nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, který byl posléze dne 26. června 2002 vydán pod poř. č. 4/2002. V součinnosti se všemi stupni státních zastupitelství pak došlo k pověření jednotlivých dozorových státních zástupců okresních státních zastupitelství a dohledových státních zástupců krajských státních zastupitelství. Současně z důvodu možnosti případného odejmutí věci dohledovému státnímu zástupci z důvodu nečinnosti, či nedůvodných průtahů, byli pověřeni i státní zástupci vrchních státních zastupitelství. Byly tak včas vytvořeny základní předpoklady pro výkon nové kompetence.

K soustředění prvotních poznatků stavu dodržování právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy získaných státními zástupci v období po 1. 7. 2002 vstupními dozorovými prověrkami a k orientaci budoucích dozorových aktivit státního zastupitelství na úseku dozoru nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy, došlo zpracováním „Vyhodnocení činnosti státního zastupitelství na úseku dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy podle zákona č. 109/2002 Sb.“ Na plnění tohoto úkolu Nejvyššího státního zastupitelství se podíleli pověřeni státní zástupci okresních, krajských a vrchních státních zastupitelství, a to zpracováním zvláštních zpráv podle stanovených hledisek. Vyhodnocení vycházelo pouze z poznatků získaných prověrkami, neboť poznatky z jiných zdrojů ke sledované problematice státního zastupitelství neměla.

První prověrky v místech výkonu ústavní a ochranné výchovy byly provedeny krátce po nabytí účinnosti zákona č. 109/2002 Sb. Přitom je třeba vzít v úvahu, že rozsah a hloubka prověřování byly ztíženy okolností, že prověrky byly prováděny v období letních prázdnin, kdy provoz většiny zařízení neprobíhá zcela standardním způsobem vzhledem k nepřítomnosti většiny dětí. Prověrky měly spíše význam pro počáteční zjištění stavu a rovněž dodržování právních předpisů v době zahájení výkonu nové netrestní působnosti. Rovněž školská zařízení procházela tehdy fází přeměn a přizpůsobování svých vnitřních předpisů a vlastně i podstatné části své činnosti zákonu č. 109/2002 Sb., k jehož provedení v té době ještě nebyla vydána prováděcí vyhláška. Informace bylo možno získat především přezkoumáním povinné dokumentace vedené zařízeními a dále jen na základě sdělení ředitelů těchto zařízení, protože děti mohly podávat vysvětlení jen zcela okrajově, neboť naprostá většina dětí se nacházela mimo zařízení.

Přesto bylo možno konstatovat, že byl zjištěn vcelku dobrý stav prověřovaných agend, přičemž na zjištěné jednotlivé nedostatky bylo státními zástupci reagováno zpravidla podle § 39 odst. 2 písm. e) zákona č. 109/2002 Sb.

Bylo možno v podstatě učinit následující závěry:

Zjištěná pochybení o vedení povinné dokumentace se týkala především vnitřních řádů a předpisů, které nebyly dosud přizpůsobeny novému zákonu. Lze předpokládat, že již provedené prověrky přispěly k uvedení vnitřních předpisů do souladu se zákonem a po vydání prováděcí vyhlášky včetně vzorového vnitřního řádu lze očekávat další jejich zkvalitnění.

Závažnější pochybení při dodržování právních předpisů o právech a povinnostech dítěte prakticky nebyla zjištěna. Tento závěr však do jisté míry může být ovlivněn skutečností, že pro většinovou nepřítomnost dětí v době letních prázdnin nemohly být informace ze strany vedení zařízení konfrontovány s vysvětlením chovanců.

Dodržování práv a povinností ředitelem zařízení bylo rovněž až na výjimky na dobré úrovni.

Krajské státní zastupitelství v Brně zmínilo případ, kdy prověrkou v Dětském domově ve Strážnici bylo zjištěno umístění 2 chovanců, které již dosáhly zletilosti. K dotazu státního zástupce bylo ředitelkou školského zařízení sděleno, že obě dívky se nacházejí v zařízení dobrovolně a připravují se na studium na budoucí povolání. Toto tvrzení nebylo možné ověřit, neboť dívky v době prověrky byly na déletrvajícím pobytu mimo zařízení na podkladě povolení a v osobních spisech nebyla žádná dohoda ve smyslu ust. § 2 odst. 7 zák. č. 109/2002 Sb. Státní zástupce proto nařídil propuštění obou dívek, což bylo následně vyššími státními zastupitelstvími vyhodnoceno jako nesprávné, neboť bylo rozhodováno za ne zcela zjištěného skutkového stavu věci a státní zástupce byl navíc veden právní úvahou

spočívající v tom, že je zde nutná písemná forma zmíněné dohody, přičemž tato právní úvaha jde nad rámec zákona. Postačilo by tedy ponechat určitou lhůtu na odstranění nejasného stavu, případně na dořešení vztahových záležitostí, což by bylo za daných okolností z hlediska zájmu obou dívek vhodnější.

Problémem však byla komunikace ředitelů ústavů se soudy, kdy zařízení zejména nebyla informována o zahájení řízení ve věci samé po vydání předběžného opatření (§ 24 odst. 5 písm. e) zákona č. 109/2002 Sb.), což vedlo k nezákonnému prodlužování pobytu dítěte v zařízení. Na rozdíl od pravomocných rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy nebo o uložení ochranné výchovy, o jejím zrušení nebo prodloužení, kdy je stanovena povinnost soudů tato rozhodnutí zasílat příslušným zařízením, i když nejsou účastníkem řízení [Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3.12.2001, č.j. 505/2001-Org, § 8, bod (a), gg)], povinnost soudu informovat příslušné zařízení o zahájení řízení stanovena není.

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích upozornilo na případy, kdy ředitel je povinen ukončit pobyt dítěte v zařízení po uplynutí třech měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření u dítěte, nebylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé (§ 24 odst. 5 písm. e/ citovaného zákona). V některých případech totiž dochází k pobytu dítěte v zařízení v rozporu se zákonem, neboť zařízením nejsou doručována usnesení soudu o zahájení ve věci samé. Zařízeními jsou vesměs respektovány právní předpisy o právech a povinnostech dítěte, právní předpisy při realizaci opatření ve výchově jsou dodržovány.

V soukromém Dětském domově v Korytě u Zbytin (**OSZ v Prachaticích**) byly aplikovány atypické výchovné metody, neboť ředitelem zařízení je za porušení povinností dítěti ukládán trest odejmutí osobních věcí, které dětem zakoupili jejich rodiče a tyto věci jsou pak navráceny po určité lhůtě. Tento druh potrestání za porušení povinností nevyplývá z ustanovení § 21 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb. a na toto pochybení byl pověřeným státním zástupcem ředitel zařízení písemně upozorněn.

Krajské státní zastupitelství v Praze poukázalo na zjištění **Okresního státního zastupitelství v Kladně**. Podle něj soudy vždy řádně nevyrozumívaly ústav ani o zrušení ústavní výchovy, takže se tuto skutečnost ředitel ústavu někdy dozvěděl až v okamžiku, kdy si rodiče přijdou pro dítě a žádají jeho vydání. Při předběžném opatření soud nevyrozumí ústav po uplynutí tříměsíční lhůty, že bylo zahájeno řízení o nařízení ústavní výchovy. V DD Ledce bylo zjištěno umístěné dítě, u kterého není dostatečně podloženo materiálem, že je ohledně něj zahájeno řízení soudu o nařízení ústavní výchovy.

S ohledem na velmi nedostatečnou spolupráci mnohých rodičů se zařízeními by bez pomoci sociálních pracovníků ani nebylo možné povolit pobyt některým dětem u rodičů. Do budoucna nebylo zcela jasné, zda vůbec budou rodiče předkládat písemné žádosti, tak jak má na mysli § 23 odst. 1 písm. b) a § 26 odst. 1 písm. e) zákona č. 109/2002 Sb.

Ustanovení § 20 odst. 1 písm. i) a k) zákona č. 109/2002 Sb. pouze stanoví právo dítěte na písemný či osobní kontrakt s vymezenými úředními osobami, státními orgány a dalšími fyzickými a právními osobami, neupravuje již povinnost evidence takových žádostí. To však umožňovalo neověřitelnou nezákonnou kontrolu korespondence. Skutečnost, že mezi tyto taxativně vyjmenované subjekty nebyl zařazen státní zástupce, lze vzhledem k jeho výkonu dozoru nad těmito zařízeními považovat za neúplnost právní úpravy.

Vyhodnocení sloužilo jako metodický materiál a s jeho zjištěními, která bylo možno využít v normotvorbě, bylo seznámeno Ministerstvo spravedlnosti a odbor speciálního vzdělávání a institucionální výchovy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Krajské státní zastupitelství v Ostravě poukázalo na čl. 15 odst. 1 písm. b) pokynu obecné povahy poř. č. 4/2002, které dle něj vzbuzuje rozpaky, neboť podle tohoto článku by dohledový státní zástupce krajského státního zastupitelství měl provést dohledovou prověrku u všech okresních státních zastupitelství v obvodu krajského státního zastupitelství každý rok. Jeví se však problematický předmět takové dohledové prověrky, neboť pokud bude každý záznam z dozorové prověrky bez zjištěných závad, musel by dohledový státní zástupce provést kontrolní prověrky přímo v zařízeních, kterých je v

kraji 40, což není v možnostech dohledového státního zástupce. Doporučuje proto změnu čl. 15 odst. 1 písm. b) takto:

„ b) provádí prověrku činnosti státních zástupců ve svém obvodu, případně v zařízeních, v nichž státní zástupce vykonává dozor, pokud ze spisů uvedených pod písm. a), zjistí z popisu zjištěného jevu, že jej dozorový státní zástupce nesprávně posoudil nebo učinil nedostatečná či chybná opatření, případně jsou signály o výskytu problému v zařízení a dozorový státní zástupce na ně odpovídajícím způsobem nereaguje“.

VI. Vyhodnocení činnosti státního zastupitelství na úseku právního styku s cizinou (tabulky č. VI/1 až VI/3)

1. Vydávací řízení

a) Vyžádání z ciziny

*Institút extradice byl v roce 2002 v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** uplatňován ve čtyřech případech, a to ve vztahu k Polské republice (dva případy), Bulharsku a Belgii. Vesměš bylo postupováno podle Evropské úmluvy o vydávání poté, co byl příslušným soudem k příslušnému návrhu vydán zatýkací rozkaz podle § 376 tr. ř. Všechny čtyři, cizím státem k trestnímu stíhání v ČR vydané osoby, byly vzaty do vazby.*

***Krajské státní zastupitelství v Plzni** zmiňuje věc vedenou u něj pod sp. zn. 2 KZv 34/2002. V ní jsou mj. stíhání dva obvinění pro skutek kvalifikovaný jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. h) tr.zák., který byl spáchán 5. 3. 2002.*

Při prověřování byli zjištěni pachatelé, z čehož jeden z nich byl v květnu 2002 zadržen v Maďarské republice na základě zatýkacího rozkazu vydaného Obvodním soudem v Norimberku, neboť ve Spolkové republice Německo bylo proti němu vedeno trestní řízení pro trestný čin loupeže. Z Maďarska byl vydán k trestnímu stíhání do SRN. Stalo se tak v době, kdy české orgány činné v trestním řízení neměly dostatek podkladů pro zahájení trestního stíhání pro trestný čin vraždy. Teprve poté, co se nacházel ve Spolkové republice Německo, rozhodl policejní orgán o zahájení trestního stíhání jeho osoby a cestou právní pomoci mu bylo 17. 9. 2002 doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání. Dne 18. 9. 2002 byl předsedkyní senátu Okresního soudu Plzeň-město vydán zatýkací rozkaz a orgány SRN požádány o vydání obviněného k trestnímu stíhání do České republiky. Státní zástupce Státního zastupitelství Norimberk rozhodl dne 7. 11. 2002 o přípustnosti vydání obviněného k trestnímu stíhání do ČR s výhradou, že k vlastnímu vydání dojde až poté, co v SRN vykoná trest odnětí svobody v trvání 6 let. Z podnětu KSZ v Plzni byla Ministerstvem spravedlnosti vypracována žádost o dočasné předání obviněného do ČR k provedení úkonů trestního řízení. Bavorské ministerstvo spravedlnosti povolilo dočasné předání obviněného ve smyslu čl. 19 odst. 2 Evropské úmluvy o vydávání a čl. 11 odst. 2 smlouvy mezi ČR a SRN o dodatcích k Evropské úmluvě o vydávání z 13. 12. 1957 a usnadnění jejího používání podepsané 2. 2. 2000 v Praze k provedení úkonů trestního řízení do ČR na dobu 1 roku. Dne 20. 12. 2002 byl obviněný fyzicky předán orgánům činným v trestním řízení České republiky. Dvoustranná smlouva uzavřená se Spolkovou republikou Německo tak skutečně významným způsobem ovlivnila rychlost při vyřizování žádostí o vydání z ciziny.

*V roce 2002 byla vyžádána osoba v jedné věci, a to ze Slovenské republiky, kvalifikovaná jako pokus vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 odst. 2 písm. a) tr. zák., stíhaná vazebně (případ nájemné vraždy). V lednu 2003 již byla ve věci podána obžaloba **Krajským státním zastupitelstvím v Brně**. Při jejím podání byly plně využity spolu s trestní věcí předané kvalitní důkazy, jako pachové stopy, DNA, daktyloskopické stopy, apod.*

b) Vydávání do ciziny (tabulka č. VI/I)

Struktura osob vzatých do vydávací vazby podle státní příslušnosti i ve srovnání s předchozími roky je patrná z tabulky č. VI/1.

V roce 2002 nastal vzestup počtu osob, o jejichž vzetí do vydávací vazby bylo rozhodnuto oproti roku 2001 (o **7,8 %**), který se vyznačoval naopak nepříliš výrazným poklesem počtu těchto osob oproti předchozímu roku.

Pokud jde o státní příslušnost dotčených osob, nadále představují nejvyšší počet občané Slovenské republiky (u nichž došlo v roce 2002 k vzestupu). Následují státní občané Spolkové republiky Německo, což odpovídá dřívějšímu trendu, ale jejich počet se zvýšil, shodně tak se zvýšily i počty státních příslušníků Polska a Ruska, o jejichž vzetí do vydávací vazby bylo rozhodnuto.

Krajské státní zastupitelství v Praze uvádí, že v návaznosti na účinnost novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. bylo z jeho strany přikročeno k praxi, kdy po zadržení osoby první výslech koná policejní orgán, přičemž státní zástupce podává návrh na vydávací vazbu a poprvé sám vyslýchá osobu až v rámci předběžného šetření.

Tato praxe plně odpovídá zákonu.

V roce 2002 provádělo **Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích** předběžné šetření podle § 379 tr. ř. v pěti případech, když ve čtyřech z nich byl akceptován návrh na vzetí vydávaných do vydávací vazby podle § 381 odst. 1 tr. ř. Návrhu na vzetí do vydávací vazby podle § 381 odst. 1 tr. ř. nevyhověl krajský soud pouze v případě slovenského státního příslušníka J. Ch. (sp. zn. KZv 64/2002).

Slovenská strana žádala vydání svého občana k trestnímu stíhání pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 2 tr. zák. Slovenské republiky. Krajský soud podle § 77 odst. 2 tr. ř. vydávaného propustil ze zadržení s tím, že mu uložil, aby neprodleně vešel ve styk s Okresním soudem v Prievidzi a dále respektoval jeho pokyny v probíhajícím trestním řízení. Po dobu trvání předběžného šetření vydávanému uložil, aby změny svého pobytu hlásil KSZ v Českých Budějovicích. Po třech týdnech bylo Ministerstvem spravedlnosti sděleno, že slovenská strana vzala svou žádost o vydání zpět.

Délka trvání vydávací vazby závisela jednak na tom, zda bylo nutno žádat o poskytnutí dodatkových informací ve smyslu čl. 13 Evropské úmluvy o vydávání, či na výsledku trestního řízení probíhajícího na území České republiky.

Největší problémy působí neúplnost zaslaných vydávacích materiálů, když například bulharská strana ve své žádosti o vydání citovala trestní zákon, který umožňoval za extradiční trestný čin vraždy, uložit trest smrti, přestože trest smrti Bulharsko zrušilo již v roce 1998. Obdobně bylo o doplnění extradičních materiálů nutno žádat i rakouskou stranu, která ve své žádosti opomněla zcela uvést citaci příslušných zákonných ustanovení rakouského trestního zákona vztahující se k trestnému činu, pro který bylo vydání žádáno.

Aplikace ustanovení § 379 odst. 4 tr. ř. problémy nečiní, byť by bylo logičtější a praktičtější, aby i u osob, o jejichž vydání se jedná, bylo postupováno obdobně jako u zadržení osoby podezřelé podle § 76 tr. ř. (ohledně otázky, zda je vůbec možné toto zadržení provést bez předchozího příkazu).

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem má s vydáváním do ciziny poměrně značné zkušenosti a konstatuje, že činnost na tomto úseku až na ojedinělé výjimky je bezproblémová. Potíže se nevyskytují ani ve styku s jinými státními orgány, od nichž jsou vyžadovány nezbytné podklady, zejména pro předběžné šetření. Dobré zkušenosti jsou i ve vztahu ke krajskému soudu.

Ve sledovaném období bylo o vydávací vazbě podle § 381 odst. 1 tr.ř. rozhodnuto soudem sice toliko v 10 případech, věcí je však více, některá předběžná šetření byla vedena na svobodě a některé osoby se nacházely v době předběžného šetření ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích v ČR.

V roce 2002 provádělo **Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové** ve 13 případech předběžné šetření dle § 379 tr. ř. o žádostech cizích států o vydání jednotlivých osob k trestnímu stíhání. Ve všech případech bylo předběžné šetření prováděno vazebně.

Z uvedeného počtu bylo Krajským soudem v Hradci Králové rozhodnuto o přípustnosti vydání k trestnímu stíhání do ciziny dle § 380 odst. 1 tr. ř. v 11 případech. V jednom případě bylo postupováno dle § 382a tr. ř.

Novelizací trestního řádu č. 265/2001 Sb. byly v zásadě vyřešeny všechny problémy, na které bylo v dané oblasti v předchozích letech poukazováno.

Co do skladby trestné činnosti, pro kterou bylo cizími státy žádáno o vydání jednotlivých pachatelů k trestnímu stíhání do ciziny, byl v roce 2002 zaznamenán výrazný posun k závažné trestné činnosti páchané těmito osobami v zahraničí, z nichž řada byla členy organizovaných zločineckých skupin, dopouštějících se v těchto státech nejzávažnější trestné činnosti, včetně několikanásobných vražd.

Podle obou **krajských státních zastupitelství** v obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci** spolupráce s krajskými soudy při rozhodování o vydávací vazbě je dlouhodobě dobrá. Nelze mít zásadní námitky ani proti spolupráci s Policií ČR, i když postup dle novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. se ještě zcela nevízil a je občas nutné policejní orgány usměrňovat konkrétními a přesnými pokyny.

V některých případech stále činí problémy nepřesná úprava postavení obhájce v extradičním řízení. Rovněž v roce 2002 se obhájci domáhali nahlédnutí do materiálů opatřených státním zástupcem v rámci předběžného šetření, případně žádali o vyhotovení kopií těchto materiálů, především zatýkacího rozkazu a žádosti o vydání. Není totiž zcela zřejmé, zda materiály opatřené v rámci předběžného šetření dle § 379 tr. ř. jsou jen součástí dozorového spisu státního zastupitelství, nebo spisu, do něhož by bylo možno nahlížet analogicky podle trestního řádu. **Krajské státní zastupitelství v Brně** fotokopie těchto materiálů obhájcům neposkytuje.

2. Převzetí a odevzdání trestních věcí

a) Převzetí trestních věcí z ciziny (tabulka č. VI/2)

V průběhu r. 2002 nebyly zaznamenány nové zásadnější problémy. Došlo k nárůstu počtu věcí, v nichž došlo k převzetí trestní věci z ciziny, o více jak sto případů, které jsou v působnosti mezinárodního odboru, oddělení právního styku s cizinou Nejvyššího státního zastupitelství. Konkrétní čísla vyplývají z *tabulky č. VI/2*.

Zcela ojediněle se objevují případy, kdy žádost o převzetí trestního oznámení nebo trestního stíhání je ze Slovenska zaslána přímo příslušnému státnímu zastupitelství nebo dokonce policejnímu orgánu. Tyto případy jsou vráceny Generální prokuratuře Slovenské republiky.

Od 19. 6. 2002 nabyla účinnosti Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání, která umožnila přímý právní styk se Spolkovou republikou Německo ohledně předávání trestního řízení. Vliv této úmluvy na počet věcí převzatých z ciziny se zatím nijak neprojevil, neboť téměř dvě třetiny převzatých trestních věcí z ciziny pocházejí ze Slovenské republiky.

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích zmiňuje dvě trestní věci, ve kterých byla doručena žádost německé strany o převzetí trestního stíhání, aniž by kromě jména osoby podezřelé a jejího údajného pobytu v Českých Budějovicích, bylo uvedeno cokoli, co by umožnilo osobu ztotožnit.

V první věci (KZn 452/2002) se ve spolupráci s policií podařilo ustanovit osobu přibližně odpovídající popisu s podobně znějícím jménem, a za takové situace byla z důvodů věcné i místní příslušnosti věc postoupena **OSZ v Českých Budějovicích** s pokynem, aby bylo převzato toto trestní oznámení německé strany. Ve druhé věci (KZn 451/2002) byla německá strana požádána o dodatkové informace, neboť ani lustrací v evidenci obyvatel nebyla německou stranou označovaná osoba nalezena.

b) Odevzdání trestních věcí do ciziny (tabulka č. VI/2)

Ani zde nebyly v průběhu roku 2002 zaznamenány nové zásadnější problémy. Počty věcí, v nichž došlo k odevzdání trestní věci z ciziny v působnosti mezinárodního odboru, oddělení právního styku s cizinou, Nejvyššího státního zastupitelství vyplývají rovněž z *tabulky č. VI/2*.

Ve zmíněné oblasti došlo k mírnému poklesu počtu případů. V menším počtu případů státní zástupci nevěnovali pozornost skutečnosti, že s žádostí o převzetí trestního stíhání je třeba zaslat originály nebo ověřené kopie spisových materiálů. Toto pochybení je řešeno v rámci jednotlivých případů.

Ve sledovaném období došlo opět k nárůstu počtu neskončených věcí, ve kterých je nutné pravidelně činit dotazy na stav řízení v cizině, rovněž za využití diplomatických intervencí.

Od 19. 6. 2002 nabyla účinnosti Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání, která umožnila přímý právní styk se Spolkovou republikou Německo ohledně předávání trestního řízení, což se v působnosti mezinárodního odboru zřejmě projevilo na poklesu trestních věcí odevzdaných do ciziny.

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích uvádí, že pokud v posuzovaných případech zjistí nedostatky (např. u dopravních nehod chybí citace dopravních předpisů porušených

viníkem dopravní nehody) vrací se žádost k doplnění příslušnému okresnímu státnímu zastupitelství tak, aby žádost vždy odpovídala příslušným ustanovením používané Evropské úmluvy či bilaterální smlouvy.

Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové konstatuje, že pokud mezinárodní úmluvy umožňují přímý styk s odpovídajícími justičními orgány cizích států, žádné problémy neexistují. Považovalo by za vhodné, aby režim přímého styku v případech předávání trestních věcí do ciziny a jejich převzetí do České republiky byl v dohledné době nastolen i ve vztahu ke Slovenské republice.

3. Dožádání právní pomoci

a) Dožádání cizozemských justičních orgánů o poskytnutí právní pomoci státním zastupitelstvím (tabulka č. VI/2)

Počty věcí, v nichž byly mezinárodním odborem, oddělením právního styku s cizinou Nejvyššího státního zastupitelství převzaty žádosti o právní pomoc z ciziny, vyplývají z tabulky č. VI/2.

Počet těchto věcí v roce 2002 zvýšil o jednu třetinu a vzrostl i počet věcí náročných na jejich vyřizování, neboť se především zvýšil rozsah některých žádostí, a to zejména u závažné hospodářské trestné činnosti, kde jsou požadovány rozsáhlé bankovní informace a dokumentace obchodních transakcí v České republice. Stále častěji je třeba zajišťovat osobní účast policistů nebo státních zástupců cizích zemí při procesních úkonech v České republice.

Krajské státní zastupitelství v Praze sděluje, že v případě dožádání z Polska a z Maďarska jsou na KSZ v Praze mnohdy předkládány žádosti o právní pomoc, z nichž je zřejmé, že je k jejich vyřízení dána příslušnost MSZ v Praze (adresy svědků, sídlo společnosti apod.). Dochází proto ke zbytečným časovým a ekonomickým ztrátám. Bude proto vhodné na celostátní úrovni signalizovat tento problém zahraničním partnerům a objasnit jim příslušnost KSZ Praha a MSZ Praha.

Nejfrekventovanějším druhem poskytované právní pomoci bylo v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** doručování písemností českým státním příslušníkům, a to zejména od maďarských orgánů. Bohužel právě maďarská strana v podstatě vždy uvede jména osob zkomoleně, takže si vyžádá značného úsilí zjistit, kdo je vlastně příjemcem písemnosti, kterou zásadně zasílají bez překladu do jazyka českého. Shodný problém signalizuje i **Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové**

Dalším častým druhem poskytované právní pomoci je výslech osob, a to jak těch, kterým má být dle žádosti současně sděleno obvinění z jednání, pro které je stíhá dožadující justiční orgán a poté je jako obviněné vyslechnout, tak osob, které ve věci vedené v dožadujícím státě vystupují či mají vystupovat jako svědci. Vždy pak dožadující stát žádá o povolení účasti policejního komisaře, celního komisaře (drogová kriminalita), či pracovníka finančního kriminálního úřadu (daňové delikty) na takových úkonech. V řadě případů však musel být zjišťován aktuální pobyt těchto osob, či ztotožnění vedoucích a odpovědných pracovníků firem.

V roce 2002 byl zaznamenán již jen jeden případ, kdy se se žádostí obrátila kriminální policie SRN. Německá strana tak již respektuje, že právní pomoc probíhá mezi justičními orgány obou stran, jímž policie není.

Pouze ve dvou případech (SRN) bylo požadováno provedení domovní prohlídky a prohlídky firemních prostor a firemních osobních automobilů, ovšem jak z obsahu žádostí vyplynulo, šlo o trestní stíhání pro jednání, které by na našem území bylo toliko přestupkem. Těmto žádostem nebylo tedy vyhověno.

Krajské státní zastupitelství v Plzni uvádí, že je dožádáním věnována patřičná pozornost a jsou vyřizována dle požadavků. V některých případech však rychlost vyřízení nemůže státní zástupce ovlivnit, potřebuje-li k tomu součinnost jiných orgánů.

Např. **OSZ v Chebu** podalo ve věci vedené pod sp. zn. 4 Zn 771/2002 dne 25. 7. 2002 na základě dožádání Státního zastupitelství při Zemském soudu v Hofu k Okresnímu soudu v Chebu žádost k vydání příkazu podle § 88a tr. ř. Příkaz byl vydán po urgencích až 11. 11. 2002. Na jeho základě se však již nepodařilo zjistit potřebné údaje, neboť jednotliví provozovatelé mobilních sítí podali negativní zprávy s odkazem na § 84 odst. 7 zákona č. 151/2000 Sb., telekomunikačního zákona.

Požadavky cizozemských úřadů o poskytnutí mezinárodní právní pomoci jsou v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** četné, zejména ve ze strany SRN a Polské republiky. Nevyskytl se případ, že by dožádání nemohlo být nebo nebylo vyhověno. Požadavky směřují k provedení různorodých úkonů trestního řízení, zejména ze strany SRN se jedná o odposlech a záznam telekomunikačního provozu, případně domovní prohlídky a prohlídky nebytových prostor.

Stále přetrvává nedostatek ze strany některých státních zastupitelství v SRN, která, ač je možný přímý styk i s nižšími složkami státního zastupitelství ČR, tuto zásadu nerespektují a své žádosti o poskytování právní pomoci stále adresují krajskému státnímu zastupitelství přímo, případně i vyšším složkám.

V roce 2002 bylo **Krajským státním zastupitelstvím v Hradci Králové** požádáno ve 14 případech o poskytnutí právní pomoci. Převážně se jednalo o žádosti o provedení výsledků jednotlivých svědků a zajištění originálu či kopií listinných důkazů.

V pěti případech požádaly německé orgány o prošetření údajných vražd německých civilistů neznámými pachateli v době následující po 10. 5. 1945 (v době tzv. „divokého odsunu“).

V obvodu obou **krajských státních zastupitelství** v obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci** Stejně jako v předchozích obdobích se i v roce 2002 nejčastěji jednalo o žádosti o výsledky osob, o doručení rozhodnutí cizozemských justičních orgánů anebo o opatření rozličných důkazních materiálů. Těmto žádostem bylo vyhověno v požadované kvalitě, významnější problémy se nevyskytly, kromě dvou dožádání slovenských orgánů o právní pomoc doručených přímo **Okresnímu státnímu zastupitelství v Hodoníně**, které zpracoval orgán „justiční policie“. Dožádání postrádala obvyklé formální náležitosti, včetně kulatého razítka. Vzhledem k pochybnostem, zda v žádostech označený orgán má charakter justičního orgánu ve smyslu Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány č. 209/1993 Sb. a Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních vyhlášené pod č. 550/1992 Sb., byla tato dožádání předložena k zaujetí stanoviska na Nejvyšší státní zastupitelství ČR, mezinárodnímu odboru.

b) Dožádání státních zastupitelství o právní pomoc v cizině (tabulka č. VI/2)

Počty věcí, v nichž byly mezinárodním odborem, oddělením právního styku s cizinou Nejvyššího státního zastupitelství převzaty žádosti o právní pomoc do ciziny, vyplývají z tabulky č. VI/2.

V této oblasti v roce 2002 došlo k mírnému nárůstu agendy. Mezinárodní odbor Nejvyššího státního zastupitelství využívá různých možností urychlení vyřizování právní pomoci v zahraničí, a to zejména spoluprací s Interpolem, Evropskou justiční sítí, styčnými soudci a důstojníky, kteří působí v České republice. V rámci urgencí je rovněž využíváno diplomatických intervencí.

Stále častěji se státní zástupci účastní procesních úkonů prováděných v cizině. Tuto možnost využívají především státní zástupci odborů **Vrchních státních zastupitelství v Praze a v Olomouci, pobočka Brno a pobočka Ostrava specializovaných na závažnou hospodářskou a finanční kriminalitu**. Tato forma spolupráce je státním zástupcům doporučována, neboť jednak umožní okamžité převzetí důkazního materiálu v zahraničí a jednak zintenzivní spolupráci cizího státu při poskytování právní pomoci.

V případě tohoto odboru **VSZ v Praze** byla dána potřeba dožádání zejména ve věcech daňové problematiky, a to konkrétně do států západní a jižní Evropy (Velká Británie, Belgie, SRN, Kypr), do off-shore zón Karibiku (Kajmanské ostrovy), ale zejména do států bývalého SSSR, a to jak států středoasijských (Turkmenistán, Arménie), tak států pobaltských (Lotyšsko, Litva).

Zajímavé a z hlediska proklamované výhodnosti integrace České republiky do evropských struktur poněkud zarážející je však zjištění, že dožádáním bylo vyhověno v Arménii do 4 měsíců, v Turkmenistánu do 2,5 měsíců, v Lotyšsku do 2 měsíců a v Litvě do 7 měsíců. Naopak dožádání v Belgii trvalo 8 měsíců, na Maltě 20 měsíců, Velká Británie žádosti dosud nevyhověla v jednom případě po dobu 1 roku a 2 týdnů, jinde jí jednoduchá negativní odpověď trvala 9 měsíců. Dánsko pak vyžádanou odpověď v náležitě a procesně upotřebitelné formě nepodalo v jedné věci dosud vůbec, ač od dožádání uplynulo 20 měsíců. Rovněž Kajmanské ostrovy na dožádání dosud nereagovaly po dobu delší jednoho roku.

Pokud jde o rychlost vyřizování dožádání, v podstatě ji jako problém vnímají prakticky všechna krajská státní zastupitelství (v obvodu **VSZ v Olomouci** zejména **Krajské státní zastupitelství v Ostravě**).

Městské státní zastupitelství v Praze opětovně upozorňuje, že neustále stoupají náklady řízení. Nadále se obtížně hledají tlumočníci, zejména na orientální jazyky. Přetrvává problém neaktuálnosti seznamu tlumočnicků, jak v písemné, tak dokonce i internetové podobě.

V souvislosti s novelou trestního řádu Slovenské republiky (č. 422/2002 Z. z.) signalizuje **Krajské státní zastupitelství v Praze** (poznatky **OSZ Praha – východ** a **OSZ Rakovník**), že slovenská prokuratura odmítá vyhovět žádosti o právní pomoc, pokud nebylo ve věci zahájeno trestní řízení (tj. v případě šetření dle § 158 tr. ř. a násl.) a dále pak skutečnost, že slovenská strana přestala respektovat mezivládní smlouvu o spolupráci orgánů přípravného řízení trestního, která byla v ČR publikována pod č. 131/1993 Sb. V zájmu sjednocení postupu státních zastupitelství v této věci a řešení nečinnosti slovenské strany se jeví nutné sjednocující stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství k dalšímu postupu v těchto věcech a případné projednání věci se slovenskou prokuraturou, popř. přijetí nové dvoustranné úpravy této problematiky.

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích uvádí (poznatek **OSZ v Jindřichově Hradci**), že je spolupráce s Interpolem značně zdlouhavá.

Téměř neudržitelná je podle **Krajského státního zastupitelství v Plzni** situace při vyžadování právní pomoci z Itálie.

Vyřizování je neúměrně dlouhé, je zapotřebí urgencí, a to i opakovaných, ale ani ty nejsou mnohdy účinné. Poskytované dokumentace nejsou často úplné a je zapotřebí dalších dožádání. Při komunikaci s italskými orgány nepomáhá ani urgování prostřednictvím osobních kontaktů. Memorandum o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím České republiky a Národním ředitelstvím Italské republiky pro boj s mafií podepsané 15. 2. 2000 na italské straně by pak snad ani nebylo uvedeno v život.

Nedocenitelný je dle **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** přímý styk mezi státními zástupci a policejními orgány dožádané a dožadující země, který existuje zejména ve vztahu k SRN.

4. Činnost státního zastupitelství podle ustanovení § 67 odst. 2 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (tabulka č. VI/3)

Bližší podrobnosti k této agendě vyplývají z údajů *tabulky č. VI/3*. Z ní především vyplývá, že rozsah této činnosti se v roce 2002 opětovně zvýšil (stejně jako v předchozím roce o 15 %, zatímco nárůst v roce 2000 činil 24,2 %). Tuto činnost v roce 2002 nově vykonával mezinárodní odbor; v roce 2001 ji zabezpečoval sekretariát nejvyšší státní zástupkyně. Agenda byla vyřizována plynule a v nejkratších možných termínech; v naprosté většině byly jednotlivé věci vyřizovány ve lhůtě do jednoho týdne.

VII. Poznatky z činnosti státních zastupitelství týkajících se využívání oprávnění nejvyššího státního zástupce, výkonu dohledu v soustavě státního zastupitelství, správy a k postavení státních zástupců (tabulka č. VII/1 a č. VII/2)

1. Oblast využívání specifických oprávnění nejvyššího státního zástupce a státních zastupitelství (tabulka č. VII/2)

Nejvyšší státní zastupitelství v roce 2002 sjednocovalo činnost nižších státních zastupitelství v trestním řízení, v netrestní oblasti a v navazujících oblastech především **pokyny obecné povahy** nejvyššího státního zástupce vydávanými podle § 12 odst. 1 zákona o státním zastupitelství.

Jednalo se o následující pokyny obecné povahy:

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 1/2002 ze dne 16. ledna 2002, jímž se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 11/2000 ze dne 13. prosince 2000, jímž se upravují podrobnosti podávání informací státními zastupitelstvími a jejich poskytování podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, a jímž se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 6/1996, kterým se vydává Kancelářský řád státního zastupitelství, ve znění pokynu obecné povahy poř. č. 11/2001 ze dne 13. prosince 2001. Pokyn nabyl účinnosti dne **1. února 2002**.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 2/2002 ze dne 20. května 2002, kterým se vydává vzorový organizační řád státních zastupitelství. Citovaný pokyn byl vydán rovněž s přihlédnutím k § 13e odst. 2 zákona o státním zastupitelství. Pokyn nabyl účinnosti dne **1. července 2002**.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 3/2002 ze dne 13. června 2002, jímž se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 3/2000 ze dne 20. března 2000, jímž se upravuje způsob zřizování a obsazování specializací u státních zastupitelství, ve znění pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 16/2001 ze dne 13. prosince 2001. Pokyn nabyl účinnosti dne **1. července 2002**.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 4/2002 ze dne 26. června 2002 o dozoru státních zástupců nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Pokyn nabyl účinnosti dne **1. července 2002**.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 5/2002 ze dne 26. června 2002, kterým se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 6/1996, kterým se vydává kancelářský řád státního zastupitelství, ve znění pozdějších pokynů obecné povahy nejvyššího státního zástupce. Pokyn nabyl účinnosti dne **1. července 2002**.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 6/2002 ze dne ze dne 18. prosince 2002, jímž se mění pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 8/2001 ze dne 13. prosince 2001, kterým se upravuje postup státních zástupců v trestním řízení při využívání oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř. a při plnění povinností státních zástupců podle § 173a tr. ř. Pokyn nabyl účinnosti dne **1. ledna 2003**.

Nižší státní zastupitelství vycházejí zpravidla z toho, že pokyny obecné povahy jsou účinnými a efektivními instituty řízení činnosti státního zastupitelství a sjednocování trestní praxe.

Pokud je negativně pocítována absence úplného a aktuálního znění Kancelářského řádu státního zastupitelství (pokynu obecné povahy poř. č. 6/1996), byť bylo zpracováno znění, které bylo uveřejněno v právně informačním systému ASPI, k tomu je třeba poznamenat, že podstata problému spíše tkívá v tom, že po četných novelách se již v dnešní době jeví Kancelářský řád jako překonaný (a to i s přihlédnutím k zavádění nového systému ISYZ u dalších státních zastupitelství). Proto Nejvyšší státní zastupitelství hodlá přistoupit k vypracování zcela nového Kancelářského řádu; to je však úkol velmi náročný – bude realizován v průběhu II. pololetí kalendářního roku 2003. Za tím účelem jsou také shromažďovány příslušné poznatky včetně fungování systému ISYZ.

S ohledem na to, že vyjma uveřejnění ve Sbírce instrukcí a sdělení Ministerstva spravedlnosti (kde k tomu dochází se značným zpožděním) neexistuje žádná oficiální resortní publikační sbírka a pouze Kancelářský řád upravuje Sbírku pokynů obecné povahy, je možno ve vztahu ke zjištění, které pokyny obecné povahy jsou platné, vycházet z takto vedené Sbírky pokynů obecné povahy. Jako pomůcka především pro státní zástupce pak slouží úplné a aktualizované znění všech pokynů obecné povahy v právně informačním systému ASPI.

Nejvyšší státní zastupitelství v roce 2002 vydalo **28 stanovisek ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství** (s účinností od 1. 3. 2002 je nově upravil zákon č. 14/2002 Sb., jímž byl novelizován zákon o státním zastupitelství).

Přehled jednotlivých stanovisek vydaných v roce 2002 podává *tabulka č. VII/1*.

I v minulém roce urychlení procesu vydávání výkladových stanovisek nesmírně prospělo využití gremiálních porad (za účasti státních zástupců Nejvyššího státního

zastupitelství, popř. i nižších státních zastupitelství, zejména vrchních státních zastupitelství), v jejichž rámci jsou projednávány jednotlivé výkladové a aplikační problémy.

Nižší státní zastupitelství pozitivně hodnotí, že výkladovými stanovisky je velmi pružně reagováno na nové aplikační problémy. Nadto se na jejich podkladě podařilo poměrně hladce překonat alespoň některé problémy spojené s aplikací novely trestního řádu č. 265/2001 Sb.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci v průběhu roku 2002 vyhodnocovalo aplikační a výkladové problémy nižších stupňů státního zastupitelství v obvodu své působnosti zejména v souvislosti s novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.. Na konkrétní poznatky signalizované krajskými státními zastupitelstvími v obvodu své působnosti reagovalo zpravidla zobecňujícím stanoviskem, které bylo urychleně zasíláno nejen nižším stupňům státního zastupitelství, ale i Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze a analytickému a legislativnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství.

Na druhé straně je někdy namítáno, že problémem je nezávažnost výkladových stanovisek pro obecné soudy (**to je však zcela absurdní; rozhodující je jejich přesvědčivost a nikoli závaznost, a to i pro státní zástupce**). Proto se objevuje i názor, že by mělo být ve vhodných případech spíše využíváno oprávnění dle § 12 odst. 4 zákona o státním zastupitelství (**což se v odůvodněných případech vždy děje**). K otázce podnětu nejvyššího státního zástupce adresovaného předsedovi Nejvyššího soudu, aby navrhl Nejvyššímu soudu zaujetí stanoviska k výkladu zákona nebo jiného právního předpisu, pokud v souvislosti s výkonem působnosti státního zastupitelství získá nejvyšší státní zástupce poznatky o nejednotnosti rozhodování soudů, však např. Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem uvádí, že nevyhovuje pro podmínky státního zastupitelství, neboť předpokladem postupu dle něj je nejednotnost rozhodování soudů, která zpravidla nezahrnuje oblast činnosti státního zástupce v průběhu trestního řízení před podáním obžaloby soudu (např. dosud nejednotný právní názor ohledně právních účinků usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst.1 tr. ř. a právních účinků doručení tohoto usnesení obviněnému). **Tento výkladový a aplikační problém je však řešen výkl. stan. č. 13/2002 Sb. v. s. a dále i v četných komentářích – je jednoznačná shoda na stanovisku, že usnesení o zahájení trestního stíhání má účinky až od momentu, kdy bylo oznámeno osobě, která má být obviněna. Ani případná judikatura Nejvyššího soudu nebo vyšších soudů (která není ostatně závazná; totéž se však týká výkladových stanovisek) by na tom, že za správný je pokládán výše uvedený právní názor, nepochybně nic nezměnila, a to již jen proto, že pro opačný názor nelze nalézt žádné ústavní či zákonné argumenty.**

Nejvyšší státní zastupitelství se v roce 2002 zabývalo i otázkou výkladu ustanovení § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství (oprávnění nejvyššího státního zástupce nařídít Nejvyššímu státnímu zastupitelství nebo jím pověřenému státnímu zastupitelství provedení kontroly skončených věcí, v nichž bylo příslušné státní zastupitelství činné, a uložilo v případě pochybení opatření k nápravě). Nakonec bylo vydáno výkl. stan. č. 2/2003, které řeší všechny zásadní otázky výkladu a aplikace citovaného ustanovení.

V roce 2002 nebylo předmětné ustanovení příliš využíváno, případné podněty byly řešeny cestou dohledu ve smyslu § 2 vyhlášky č. 23/1994 Sb. V tomto roce procházelo evidencí odboru trestního řízení celkem 11 věcí týkajících se agendy § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství. Z toho v 6 případech byl podán takovému postupu podnět, ve 2 případech (sp. zn. 5 NZn 436/2002, 1 NZn 2696/2001) bylo provedení kontroly podatelí odmítnuto.

V 6 věcech byla kontrola provedena u Nejvyššího státního zastupitelství. V jedné věci bylo kontrolou pověřeno Krajské státní zastupitelství v Brně. Ve dvou věcech bylo kontrolou pověřeno Vrchní státní zastupitelství v Olomouci, přičemž ve věci (sp. zn. 1 NZt 178/2002), byla následně kontrola provedena opakovaně u Nejvyššího státního zastupitelství.

Jednalo se o věc, ve které byla zjištěna pochybení při rozhodování o podmíněném zastavení a při aplikaci § 25 tr. ř., jež nebylo možno z procesních důvodů již účinně napravit. Byla však přijata opatření, aby k podobným pochybením v budoucnu již nedocházelo (VSZ v Olomouci pak bylo vydáno stanovisko tohoto znění: „Skutečnost, že obviněným je zaměstnanec krajského státního zastupitelství,

kteří má rozhodovat ve věci ve druhém stupni jako stížnostní orgán, je zpravidla důležitým důvodem pro odnětí věci podle § 25 tr. ř. per analogiam tomuto krajskému státnímu zastupitelství, a přikázání věci mimo obvod působnosti uvedeného krajského státního zastupitelství“).

VSZ v Praze provádělo v roce 2002 podle § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství z pověření nejvyšší státní zástupkyně kontrolu pouze jedné skončené trestní věci, v níž bylo činné Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 a v rámci dohledu Městské státní zastupitelství v Praze. Šlo o věc podezřelého A. P., vedenou u VSZ v Praze pod sp. zn. 1 VZn 341/2002.

Vrchní státní zastupitelství v Praze vyslovilo názor, že jelikož institut upravený v § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství není v systému zákonné úpravy činnosti státního zastupitelství dostatečně zakotven a upraven z hlediska realizace, dává se k úvaze neponechat řešenou otázku jen na stanovisku, nýbrž iniciovat novelizaci předmětného ustanovení.

S výše uvedeným názorem však není možno se ztotožnit. Jak je již uvedeno ve výkl. stan. č. 2/2003 Sb. v. s. NSZ, smyslem úpravy v § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství je vytvořit účinný kontrolní mechanismus, který zamezí uplatňování místních vlivů v postupu nejnižších stupňů soustavy státního zastupitelství a povede k tomu, že dohled vykonávaný pouze ve vztahu nejbližší vyššího a bezprostředně nižšího státního zastupitelství bude doplněn další úrovní kontroly, která umožní, aby bylo možno napravit případná pochybení v postupu státních zastupitelství dvou nejnižších stupňů. Oprávnění podle § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství je koncipováno jako oprávnění mimořádné (nepředstavuje standardní, ale pouze výjimečnou formu kontroly; těžiště kontrolní činnosti je nadále spatřováno ve výkonu dohledu) a jako fakultativní.

Proto v době, kdy počet případů aplikace citovaného ustanovení je poměrně malý (srov. shora – samo VSZ v Praze provádělo kontrolu v jediné věci), není zatím na místě úvaha o doplnění citované úpravy.

K aplikaci **ustanovení § 14 až § 16 zákona o státním zastupitelství** nebyly signalizovány žádné zásadnější poznatky.

*Pouze v praxi (konkrétně v obvodu působnosti **Městského státního zastupitelství v Praze**) se objevil problém v souvislosti s naplňováním § 14 zákona o státním zastupitelství.*

V trestní věci obž. M.H. a spol. (2 KZv 180/2001) předsedkyně senátu odmítla na žádost státního zástupce pořídit a předat kopii protokolu o hlavním líčení. Argumentovala přitom tím, že žádné ustanovení trestního řádu, ani jednacího řádu okresních a krajských soudů, jí takovou povinnost neukládá. Státní zástupce použil pro svou žádost argumentaci o rovnosti stran ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, když před soudem vystupuje v trestním řízení jako strana dle § 12 odst. 6 tr. ř. a ve vztahu k právu obhajoby dle § 41 odst. 6 tr. ř. Soudkyně na tuto argumentaci reagovala odmítnutím žádosti proto, že dle § 41 odst. 6 tr. ř. státní zástupce nepožádal o kopii protokolu o hlavním líčení předem. Je nepochybné, že při neprůkaznosti uplatněného práva státního zástupce je možné postupovat dle § 14 odst. 4 zákona o státním zastupitelství a opis protokolu o hlavním líčení si opatřit tímto způsobem.

V každém případě však postup předsedkyně senátu je nejen nezákonný, navíc i zcela neprofesionální.

2. Výkon dohledu nejbližší vyšších státních zastupitelství a vedoucích státních zástupců (§ 12c až § 12e zákona o státním zastupitelství)

Nejvyšší státní zastupitelství v roce 2002 vykonalo prověrku u odboru analytického a informačního Vrchního státního zastupitelství v Praze i u Vrchního státního zastupitelství v Olomouci se zaměřením na problematiku práce s výkladovými stanovisky, způsob vyřizování podnětů k jejich zpracování, předávání těchto podnětů Nejvyššímu státnímu zastupitelství, vyzorování a vyřízení podatelů těchto podnětů, dále vyřizování a vypracovávání podnětů k

úpravám zákonů a ostatních právních předpisů, jakož i ke změnám pokynů obecné povahy, způsob a úroveň zpracovávání zvláštních zpráv a zpráv o činnosti státního zastupitelství, atd.

V roce 2002 byla vypracována jednak zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2000, jednak následující zvláštní zprávy:

- o poznatcích k aplikaci ustanovení trestního zákona postihujících nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek a jedů a šíření toxikomanie,
- obsahující analýzu míry korupce v ČR z pohledu státního zastupitelství,
- o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., v podmínkách státního zastupitelství,
- obsahující vyhodnocení činnosti státního zastupitelství na úseku dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy podle zákona č. 109/2002 Sb.

Nejvyšší státní zastupitelství dále zpracovalo podklady ke zprávě o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin a o aktivitách extremistických uskupení na území ČR v roce 2002, jakož i ke Zprávě o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2002 (obě tyto zprávy vypracovává Ministerstvo vnitra).

Vrchní státní zastupitelství v Praze v roce 2002 zaznamenalo ojedinělé případy, kdy byly na VSZ v Praze krajskými státními zastupitelstvími předkládány v rozporu s ustanovením § 1 odst. 4 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti číslo 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů, k výkonu dohledu nad činností nižšího státního zastupitelství (která byla svou povahou sama výkonem dohledu) opakovaně obsahově shodné podněty, které neobsahovaly nové skutečnosti.

Výkon dohledu **Městského státního zastupitelství v Praze** nad obvodními státními zastupitelstvími pro Prahu 1 až 10 byl pro rok 2002 koordinován prostřednictvím plánu hlavních úkolů, a to ve dvou částech. První část zahrnovala dohledové aktivity prostřednictvím vypracovávání zvláštních zpráv na jednotlivá témata zadaná buď Nejvyšším státním zastupitelstvím, Vrchním státním zastupitelstvím v Praze nebo přímo Městským státním zastupitelstvím v Praze a podílu obvodních státních zastupitelství na obstarání podkladů či na jejich přímém zpracování. Druhá část pak byla zaměřena na aktivity prováděné formou dohledových prověrek. V roce 2002 byla prověřková činnost Městského státního zastupitelství v Praze zaměřena na činnost státních zastupitelství ve vazebních věcech, zejména s ohledem na novelizovaná ustanovení trestního řádu.

*Kromě těchto forem byl realizován výkon dohledu **MSZ v Praze** vůči obvodním státním zastupitelstvím rozmanitými metodami a prostředky přímo v jednotlivých konkrétních věcech, kdy dohled je nařizován první náměstkyní městského státního zástupce v Praze. Jde o právně složité trestní věci, mediálně známé případy a trestní věci zjištěné ze situačních zpráv Policie ČR.*

Výsledky dohledové činnosti byly vždy využity ke zkvalitnění práce státního zastupitelství v hlavním městě Praze, ať se tak již stalo projednáním na poradách jednotlivých obvodních státních zastupitelství či na poradách městského státního zástupce v Praze s obvodními státními zástupci.

Pokud se jedná o výkon dohledu **Krajského státního zastupitelství v Praze** nad postupem a rozhodováním okresních státních zastupitelství, nebyly v průběhu roku 2002 získány nové zásadní poznatky, které by bylo možno zobecnit.

*Ve vztahu k výkonu dohledu podle § 12e zákona o státním zastupitelství (tzv. vnitřní dohled), upozorňuje **Krajské státní zastupitelství v Praze** na to, že na úrovni okresních státních zastupitelství jsou možnosti aktivního výkonu dohledu a s tím související výkon řídicí a kontrolní pravomoci okresních státních zástupců nepříznivě ovlivňovány nenaplněním plánovaných stavů státních zástupců, takže v převážné míře je činnost okresních státních zástupců soustředěna na zpracování konkrétních případů, zpravidla trestních věcí. V tomto směru je předpokladem řádného výkonu tzv. vnitřního dohledu naplnění plánovaných stavů státních zástupců.*

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích uvádí, že dohled je oprávněním, které je standardně a bezproblémově využíváno především ve vztahu k okresním státním zastupitelstvím, a to zejména ve věcech vyřízených před zahájením trestního stíhání. V hodnoceném roce nebyl zaznamenán případ, že by státní zástupce odmítl splnit pokyn nebo kdy by muselo být využito ustanovení § 12d odst. 3 zákona o státním zastupitelství. V této souvislosti je třeba zmínit ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., které v podstatě odstranilo dohled nad dohledem a tím odpadlo zbytečné a opakované vyžadování spisů a jejich zasilání vyšším státním zastupitelstvím. Šlo převážně o věci tzv. notorických stěžovatelů a nestalo se, že by na základě výkonu dohledu došlo vyšší státní zastupitelství k jiným závěrům než KSZ v Českých Budějovicích.

KSZ v Českých Budějovicích provedlo v roce 2002 dohledové prověrky za účelem vyhodnocení kvality dozoru ve vazebních věcech u 4 vybraných okresních státních zastupitelství. Vybrána byla ta státní zastupitelství, kde obdobná prověrka nebyla provedena v roce 2001. Dále byly v roce 2002 u 4 vybraných okresních státních zastupitelství provedeny dohledové prověrky za účelem vyhodnocení postupu státních zástupců při aplikaci novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. U zbývajících 4 okresních státních zastupitelství v kraji budou tyto prověrky provedeny v roce 2003.

Pokud jde o oblast netrestní, byly v roce 2002 provedeny na všech okresních státních zastupitelstvích dohledové prověrky za účelem vyhodnocení poznatků o postupu státních zástupců v netrestní oblasti, zejména podle § 42 zákona o státním zastupitelství, § 62 zákona o rodině a podle § 35 odst. 1 o. s. ř.

Poznátky z provedených prověrek a zpracovaná vyhodnocení byla projednána na poradách krajského státního zástupce s okresními státními zástupci a v případě nutnosti byly vyvozeny i obecné závěry a přijata příslušná opatření.

Krajské státní zastupitelství v Plzni k výkonu dohledu uvádí, že z úrovně nejnižších článků soustavy státního zastupitelství je delší dobu kritizována situace, kdy oprávnění krajského státního zastupitelství v rámci dohledu se stává faktickou třetí instancí ve věcech rozhodování o trestních oznámeních, kdy policejní orgán odloží věc týkající se určitého trestního oznámení, okresní státní zastupitelství zamítne stížnost a k další žádosti např. poškozeného je vykonán dohled a v jeho rámci pak vydány pokyny k dalšímu postupu. Podle názoru KSZ v Plzni je však dohled v těchto věcech vykonáván důvodně a pokyny k došetření jsou vydávány jen v případech, kdy došlo k nejzávažnějšímu pochybení ze strany orgánů činných v trestním řízení a je předpoklad, že provedeným došetřením dojde k jinému způsobu rozhodnutí v konkrétní trestní věci.

*Oprávnění vedoucího státního zástupce ve smyslu § 12e zákona o státním zastupitelství bylo na úrovni **KSZ v Plzni** již využito, jeho aplikace však zřejmě nebude početně výrazná. V několika případech byl vydán pokyn okresnímu státnímu zástupci, aby za využití citovaného ustanovení vykonal dohled po horizontální linii. Citlivé využití by mohlo přispět ke sjednocení trestněprávní politiky v obvodu konkrétního státního zastupitelství, což je pozitivním zjištěním.*

Pokud jde o dohledovou činnost **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem**, to konstatuje, že dohledové prověrky nejsou prováděny především z důvodu nedostatečného personálního obsazení, velkého rozsahu vyřizované agendy, včetně stále častějších intervencí u soudu, a tedy malého časového prostoru. Dohled je proto vykonáván pouze z podnětu obviněných, či poškozených, zejména však s odkazem na § 157a tr. ř.

*V roce 2002 byl uspořádán oddělením dohledu a přezkumu **KSZ v Ústí nad Labem** seminář státních zástupců k problematice trestné činnosti mládeže, dopravy, právního styku s cizinou a poznatků z dohledové činnosti. V rámci něj byly poznátky KSZ v Ústí nad Labem z výkonu dohledu prezentovány státním zástupcům okresních státních zastupitelství.*

Výkon dohledu nad činností nižších státních zastupitelství je průběžně nedílnou součástí též činnosti **Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové**. V roce 2002 byl

kromě dohledových prověrek prováděn dohled v konkrétních věcech, a to jak na základě vnějších podnětů, tak i z vlastní iniciativy.

*U třech státních zastupitelství byly provedeny státními zástupci **KSZ v Hradci Králové** dohledové prověrky vazebního řízení zaměřené na aplikaci nových ustanovení trestního řádu v této oblasti a na úroveň výkonu dozoru ve vazebních věcech. Na netrestním úseku činnosti bylo provedeno celkem 6 dohledových prověrek zaměřených na získávání poznatků pro oblast sociálně - právní ochrany dětí, zejména z trestní agendy, a na celkovou úroveň vstupové a návrhové činnosti. Dále byly provedeny prověrky úrovně řídicí a kontrolní činnosti u 4 okresních státních zastupitelství, při nichž nebyla zjištěna žádná zásadní pochybení.*

Ustanovení § 12e odst. 1 zákona o státním zastupitelství není v praxi využíváno. Vedoucími státními zástupci je dohledová činnost nad postupem podřízených státních zástupců zaměřena především na rychlost vyřizování dozorovaných věcí, a to především věcí vazebních.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci v souvislosti s novelami vyhlášky č. 23/1994 Sb., a zákona o státním zastupitelství, zpracovalo stanovisko sp. zn. 4 Spr 33/2002 zaměřené na vzájemný vztah ustanovení § 12c až § 12e a § 16a zákona o státním zastupitelství, a § 1 a § 2 jednacího řádu státního zastupitelství.

Nejvyšší státní zastupitelství se s tímto stanoviskem plně ztotožnilo a vzhledem k tomu, že ani Vrchní státní zastupitelství v Praze k této otázce nezaujalo zásadně odlišný právní názor, nebylo vydáváno výkladové stanovisko podle § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Závěry, k nimž dospělo Vrchní státní zastupitelství v Olomouci, lze rekapitulovat následovně:

Při vyřizování podnětů k výkonu dohledu a opakovaných podnětů k výkonu dohledu postupuje státní zástupce podle § 12c a § 12d zákona o státním zastupitelství a podle § 1 a § 2 jednacího řádu. Novelou zákona o státním zastupitelství provedenou zákonem č. 14/2002 Sb. došlo k podrobnější úpravě institutu dohledu jakožto souboru oprávnění stanovených tímto zákonem k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státního zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu působnosti státního zastupitelství. Touto novelou bylo do zákona zařazeno i ustanovení § 16a, které upravuje postup při přijímání a vyřizování podání. Nová úprava v jednacím řádu (č. 468/2001 Sb.) výrazně omezila a zjednodušila postup při vyřizování opakovaných podnětů k výkonu dohledu a tzv. výkon „dohledu nad dohledem“.

Ustanovení § 16a zákona o státním zastupitelství obsahuje obecnou úpravu nakládání s podáními došlými orgánům státního zastupitelství, popisuje nezbytné náležitosti takového podání (§ 16a odst. 2 zákona o státním zastupitelství), příslušnost státního zastupitelství k vyřizování jednotlivých druhů podání (§ 16a odst. 3, 4 citovaného zákona), úpravu způsobu jejich vyřízení (§ 16a odst. 6 zákona o státním zastupitelství) a způsobu vyřízení opakovaných podání, jež mají povahu podnětu k přezkoumání postupu státního zastupitelství, které podání vyřídilo v prvním stupni (§ 16a odst. 7 zákona o státním zastupitelství). Aplikace ustanovení § 16a zákona o státním zastupitelství přichází v úvahu, pokud zvláštní právní předpis neobsahuje speciální právní úpravu pro vyřizování podání určitého druhu. To vyplývá z ustanovení § 16a odst. 8 zákona o státním zastupitelství (poznámka pod čarou č. 5e) příkladmo odkazuje na zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, a dále na trestní řád). Obdobně platí, pokud zákon o státním zastupitelství upravuje postup při výkonu dohledu v ustanoveních § 12c až § 12f, pak se neužije obecná úprava o přijímání a vyřizování podání obsažená v § 16a zákona o státním zastupitelství.

Z výše uvedeného je zřejmé, že podání, která se bezprostředně týkají trestního řízení a mají charakter podnětu k úkonu trestního řízení včetně trestních oznámení (návrh, žádost, opravný prostředek nebo jiný podnět) se posuzují podle ustanovení § 59 a § 158 tr. ř. a dále je s nimi nakládáno v režimu trestního řízení. V takovém případě státní zástupce neaplikuje žádný z institutů a postupů podle zákona o státním zastupitelství.

Pokud je státnímu zastupitelství doručeno podání, které nemá charakter podnětu k úkonu trestního řízení ani jiného podání učiněného podle zvláštního předpisu (zákon č.

85/1990 Sb., zákon č. 106/1999 Sb. nebo citovaný trestní řád; s ohledem na příkladný výčet v poznámce pod čarou č. 5e) a nenormativní povahu poznámek pod čarou může jít i o podání činěná podle ustanovení jiných zákonů či jiných právních předpisů), musí státní zástupce postupovat podle § 16a zákona o státním zastupitelství. Zejména zjišťuje, co je obsahem podání, zda obsahuje všechny nezbytné náležitosti (§ 16a odst. 2 zákona o státním zastupitelství), které státní zastupitelství je příslušné k vyřízení podání (§ 16a odst. 3 zákona o státním zastupitelství), zda je vůbec státní zastupitelství příslušným orgánem k vyřízení, zda jím není jiný státní orgán (§16a odst. 4 zákona o státním zastupitelství), atd. Naznačený postup bude pravidlem zejména u podání, z jejichž obsahu není zcela zřejmé, čeho se podatel po státním zastupitelství domáhá. Jestliže v průběhu objasňování povahy, náležitostí a obsahu podání vyjde najevo, že předmětné podání je podnětem k výkonu dohledu nad postupem nižšího státního zastupitelství (nebo podnětem k dohledu nad dohledem, atd.), státní zástupce postupuje dále podle ustanovení zákona o státním zastupitelství, která se vztahují k výkonu dohledu (§ 12c až § 12f zákona o státním zastupitelství) a podle prováděcího předpisu, jímž jsou ustanovení § 1 a § 2 vyhlášky č. 23/1994 Sb. Zcela shodně státní zástupce postupuje, je-li státnímu zastupitelství doručeno podání, které je přímo označeno jako podnět k výkonu dohledu nad postupem nižšího státního zastupitelství a rovněž z obsahu podání je zřejmé, že se podatel takového dohledu domáhá.

Ustanovení § 1 odst. 3, 4 a § 2 odst. 2 a 3 vyhlášky č. 23/1994 Sb. a § 16a zákona o státním zastupitelství o přijímání a vyřizování podání mohou vedle sebe obstát, protože každá z těchto úprav se vztahuje na odlišné situace. Dohled je svou povahou kontrolní činností, a to i ve vztahu dvou různých stupňů státních zastupitelství. Přes dva stupně ho vykonávat nelze. Podnět je podáním, kterým se podatel domáhá výkonu působnosti státního zastupitelství. Pokud by se vycházelo z toho, že podnět k dohledu je oním prvním podnětem k výkonu působnosti (v rámci dohledu), vedlo by to ke zjevnému obcházení zákona, resp. dokonce k jeho porušování, protože dohled by se vykonával i v podobě tzv. „dohledu nad dohledem“ fakticky neomezeně a vůči dohledu by vždy ještě přicházelo v úvahu další přezkoumání v rámci dohledu.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci uvádí další své poznatky k výkonu dohledu. Ve většině případů jsou doručená podání vyřizována způsobem upraveným v ustanovení § 2 odst. 2 jednacího řádu. Oprávnění podle § 2 odst. 1, 2, část třetí věty za středníkem vyhlášky č. 23/1994 Sb., je využíváno výjimečně. V této souvislosti působí novelizovaná úprava výkonu dohledu při tzv. dohledu nad dohledem nezděděná ještě větší problémy než úprava předchozí. Podle znění § 2 odst. 1 citované vyhlášky vyšší státní zastupitelství zaměřuje při tomto druhu dohledu svoji pozornost pouze na hodnocení úrovně a účinnosti dohledu, aniž by bylo oprávněno přezkoumat zákonnost postupu, který byl předmětem výkonu původního dohledu. Přitom podatelé se v drtivé většině případů dožadují právě přezkoumání zákonnosti původních rozhodnutí. Právním předpisem ani interní úpravou není řešena otázka, zda je třeba o výsledku tohoto dohledu podatele informovat. Pokud se tak stane, podatelé vyjadřují svoji nespokojenost a nejsou ochotni přijmout vysvětlení, že do zákonnosti původních rozhodnutí není možno z pozice vrchního státního zastupitelství zasahovat. Faktem je, že tato úprava je z hlediska praxe více než nešťastná, zejména když dosud žádný interní předpis blíže nestanovil, jak by měl tento dohled prakticky probíhat, co je míněno pod „hodnocením úrovně a účinnosti“ a jaké výstupy by měly z tohoto dohledu vůči bezprostředně nižšímu státnímu zastupitelství vzejít. Tzv. dohled nad dohledem v uvedeném pojetí – byť je to v souladu se zákonnou úpravou – se jeví jako zcela neúčinný (dříve bylo možné podle platné interní úpravy vydat alespoň doporučující stanovisko), jako takový ztrácí v praxi svoje opodstatnění a zůstává veřejností nepochopen.

Nejvyšší státní zastupitelství k tomu ale poznamenává, že jakkoli se může podle platné právní úpravy jevit dohled nad činností, která sama je dohledem, méně účinný, při koncepci, z níž nadále (a to i po novele provedené zákonem č. 14/2002 Sb.) platný zákon o státním zastupitelství vychází, jiné řešení nepřicházelo v úvahu. Neomezenost dohledu nad dohledem by fakticky vedla k tomu, že by nastal zcela neúnosný stav, kdy postup i toho

nejnižšího stupně soustavy státního zastupitelství (které případně ve věci rozhodovalo o stížnosti proti usnesení policejního orgánu o odložení věci), by mohl být opakovaně meritorně přezkoumáván, a to až do úrovně Nejvyššího státního zastupitelství. Tím by byl zcela zpochybněn princip nezávislosti a samostatnosti příslušného státního zastupitelství a jeho odpovědnosti za svůj postup ve věci, z něhož zákon o státním zastupitelství i ve svém znění účinném po 1. 3. 2002 vychází.

Na gremiální poradě v březnu 2001, která se zabývala systematickým posouzením všech neaktuálnějších problémů výkonu dohledu již podle tehdy platné právní úpravy, se jak Vrchní státní zastupitelství v Praze, tak i Vrchní státní zastupitelství jednoznačně přikláněly k tomu, že neplnhodnotný dohled nad dohledem, v jehož rámci lze přezkoumávat jen formální náležitosti postupu nejbližší vyššího státního zastupitelství, je zcela bez významu a jen zatěžuje státní zastupitelství ještě o stupeň vyšší ve vztahu k tomu, nad jehož postupem byl původně dohled vykonáván.

Jisté řešení vzniklých problémů v této souvislosti (alespoň těch) nejzásadnějších představuje kontrolní institut upravený v § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství (srov. to, co je uvedeno v bodě 1. této části).

Na druhé straně se lze plně ztotožnit s názorem **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci**, pokud uvádí, že o tom, že na úseku dohledové činnosti lze za současné zákonné a interní úpravy ohledně jedné a téže problematiky aplikovat různé přístupy a postupy, svědčí i rozporná aplikační praxe Nejvyššího státního zastupitelství při vyřizování podání podatelů, kteří vyjadřují nesouhlas s předchozím výkonem dohledu, a navrhuje, aby byly shromážděny další konkrétní poznatky a tyto pak byly využity jako podklad pro návrh nové zákonné úpravy.

*Ohledně specifické formy dohledu prováděného vedoucím státním zástupcem podle § 12e zákona o státním zastupitelství ten **Vrchní státní zastupitelství v Olomouci** pojímá jako kontrolní oprávnění vedoucích státních zástupců, které ovšem nenahrazuje (a nahradit ani nemůže) instanční dohled (tedy dohled vnější). VSZ v Olomouci proto, aniž by omezovalo kontrolní činnost a rozsah oprávnění vedoucího státního zástupce, nepovažuje podnět podatele, kterým se domáhá dohledu nad činností krajského státního zástupce, za vyřízený krajským státním zástupcem (s výjimkou těch podání, v nichž se podatelé výslovně takového dohledu domáhají).*

Dohledem nad činností okresních státních zastupitelství a Městského státního zastupitelství v Brně se zabývá samostatné oddělení dohledu **Krajského státního zastupitelství v Brně**. Dohled v jednotlivých věcech byl pak v roce 2002 obdobně jako v předchozích letech realizován většinou na základě podnětů fyzických či právnických osob. Důvody k němu však vyplynuly i z poznatků Krajského státního zastupitelství v Brně z vlastní činnosti, ze sdělovacích prostředků či informací od vyšších státních zastupitelství. Jednotlivé provedené dohledy pak byly zaměřeny zejména vůči pravomocným usnesením o odložení věci dle § 159a odst. 1 tr. ř., ale přezkoumávána byla i další rozhodnutí nižších státních zastupitelství a jejich procesní postup v jednotlivých věcech.

Postup nižších státních zastupitelství byl přitom většinou shledán v souladu se zákonem. Na zjištěné pochybení bylo ze strany **Krajského státního zastupitelství v Brně** reagováno zejména stanovisky a doporučeními k dalšímu postupu. Výslovný pokyn ve smyslu § 12d odst. 1 zákona o státním zastupitelství v roce 2002 nižšímu státnímu zastupitelství dán nebyl. Výše uvedená doporučující stanoviska však byla až na dva případy vždy respektována. Pokud se jedná o uvedené výjimky, byl v jednom případě názor nižšího státního zastupitelství Krajským státním zastupitelstvím v Brně zčásti akceptován a v druhém případě bylo zajištěno splnění postupu doporučeného Krajským státním zastupitelstvím v Brně pokynem městského státního zástupce v Brně.

*V průběhu roku 2002 rovněž nebylo v obvodu **KSZ v Brně** zásadně využíváno možnosti sjednocovat postup nižších státních zastupitelství pokyny vztahujícími se na více věcí určitého druhu, neboť obecné problémy byly řešeny stanovisky **Krajského státního zastupitelství v Brně**, která byla prezentována na poradách okresních státních zástupců a jejich náměstků, jakož i na seminářích organizovaných oddělením dohledu Krajského státního zastupitelství v Brně pro státní zástupce -*

specialisty. Vzhledem k rozsáhlé novelizaci trestního řádu v roce 2001 pak pro rok 2002 byla vytvořena **zvláštní pracovní skupina k řešení aplikačních problémů souvisejících s novelizací trestně právních předpisů**, jejímž účelem bylo poskytnout pokud možno urychleně předběžná stanoviska k řešení aktuálních problémů vyplývajících z novelizace trestně právních předpisů. Tato skupina pak v roce 2002 vypracovala celkem 60 stanovisek. Ta byla signalizována Vrchnímu státnímu zastupitelství Olomouc (a jeho prostřednictvím i analytickému a legislativnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství) a vesměs akceptována.

Dohled vedoucích státních zástupců ve smyslu § 12e zákona byl průběžně vykonáván bez zaznamenaných problémů.

Krajské státní zastupitelství v Ostravě vykonávalo v roce 2002 dohled především v konkrétních trestních věcech vyřizovaných okresními státními zastupitelstvími v obvodu jeho působnosti.

Dohled byl vykonáván bez větších problémů v převážné míře na podkladě podnětů poškozených, oznamovatelů, obviněných a jiných ve věcech zainteresovaných osob. K urychlenému odstranění zjištěných nedostatků byly státními zástupci krajského státního zastupitelství dány dle § 12d odst. 1 zákona pokyny, jež okresní státní zastupitelství neodmítla, a nedošlo tak k odejmutí věci okresnímu státnímu zastupitelství, a to ani z důvodu ustanovení § 12d odst. 3 zákona.

V souladu s plánem činnosti **Krajského státního zastupitelství v Ostravě** na rok 2002 byly u okresních státních zastupitelství provedeny 3 dohledové prověrky zaměřené na vazební trestní věci, na postup státního zástupce ve zkráceném přípravném řízení a na trestní věci, v nichž od zahájení trestního stíhání uplynula doba 2 let.

3. Výkon správy státního zastupitelství

Novela zákona o státním zastupitelství provedená zákonem č. 14/2002 Sb. odstranila jeden ze závažných nedostatků zákona o státním zastupitelství, ve znění účinném až do konce února 2002, tedy to, že správa státního zastupitelství nebyla tímto zákonem dostatečně upravena. Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 14. 2. 1994 čj. 1581/93 - OOD, o správě státního zastupitelství, byla pouze normativní interní instrukcí. Od 1. 3. 2002 (po nabytí účinnosti novely zákona o státním zastupitelství provedené zákonem č. 14/2002 Sb.) je v ustanoveních § 13a až § 13j StZast obsažena velmi podrobná úprava správy státního zastupitelství. V rovině legislativní úpravy je zachování nezávislosti státního zastupitelství respektováno. Výslovně to vyplývá z § 13a odst. 2 zákona o státním zastupitelství, podle kterého výkon správy státního zastupitelství nesmí narušovat plnění úkolů vyplývajících z jeho působnosti. Současně se tím vyjadřuje jen pomocná úloha správy státního zastupitelství ve vztahu k jeho vlastní působnosti. To pak znamená, že správou státního zastupitelství nesmí být zasahováno do jeho působnosti tak, že by ovlivňovala výsledek plnění jeho úkolů, ani tak, že by byla překážkou jeho činnosti. V rozporu s § 13a odst. 2 zákona o státním zastupitelství by ale nepochybně byla i správa, jejíž výkon by nebyl natolik aktivní, aby bylo možné v celém rozsahu plnit úkoly zákonem svěřené státnímu zastupitelství.

Nižší státní zastupitelství se ve svých podkladových zprávách ke zprávě o činnosti vyjádřila k jednotlivým problémům týkajícím se výkonu správy:

Vrchní státní zastupitelství v Praze oceňuje dislokaci odboru závažné hospodářské a finanční kriminality činného u tohoto státního zastupitelství. Jako pozitivní rozhodnutí bylo vnímáno i to, že se neuskutečnilo původně zamýšlené stěhování VSZ v Praze do objektu v Hyberské ulici. I zdejší státní zastupitelství pociťuje v řadě směrů nedostatky finančních prostředků, zejména pokud jde o mzdové prostředky pro ostatní zaměstnance. Pozitivně je třeba hodnotit zabezpečení výpočetní techniky pro státní zastupitelství.

Výrazným se dle **Městského státního zastupitelství v Praze** jeví problém s dislokací státních zastupitelství. Plánované počty státních zástupců by nebylo možno do stávajících budov umístit. Budovy státních zastupitelství jsou navíc v nedobré technické stavu, nezajišťují podmínky pro činnost státního zastupitelství. I zde je řešení zatím v nedohlednu.

Areál „Na Mičánkách“ se v podstatě ani stavět nezačal, v opatření budovy pro MSZ v Praze Ministerstvo spravedlnosti rovněž nepokročilo, ač byla ze strany MSZ v Praze vyvinuta veškerá možná součinnost.

*Další zmiňovanou oblastí (vztahující se ke správě) je podle **Městského státního zastupitelství v Praze** doručování, zejména při předvolávání účastníků šetření k návrhům podle § 62 zákona o rodině. Pošta totiž zásadně nevyznačuje na zásilkách, které vrací jako nedoručené, zda se adresát na udané adrese trvale zdržuje, zda nemohlo být doručeno pouze pro jeho přechodnou nepřítomnost nebo zda se odstěhoval, kupř. bez udání nové adresy, apod. Nejsou výjimkou ani případy, kdy pošta vrátí zásilku s tím, že uvedená adresa neexistuje, ač je tento údaj v rozporu se skutečností. Šetření některých případů se tak samozřejmě s těmito problémy neúměrně prodlužuje. MSZ v Praze reagovalo na tuto stále se zhoršující situaci, která komplikuje práci nejen netrestního úseku, ale i úseků trestních, tím, že zavedlo ve zkušebním provozu doručování vlastními doručovateli. Jedná se však o opatření zcela nové, jehož efektivitu nelze dosud hodnotit.*

*K materiálnímu a finančnímu zabezpečení chodu orgánů státního zastupitelství **MSZ v Praze** opakovaně připomíná, že Ministerstvo spravedlnosti poskytuje rok od roku méně finančních prostředků na nákup odborné literatury, a to jak časopisů, tak i knižních publikací. Je třeba v této souvislosti opakovaně připomenout, že zatímco soudcům se poskytuje na nákup odborné literatury nezdánitelný finanční příspěvek ve výši 5 % platu a Ministerstvo spravedlnosti proto z tohoto důvodu soudům snížilo finanční prostředky na nákup odborné literatury, zároveň však snížilo paušálně tyto prostředky i státnímu zastupitelství, aniž by však státním zástupcům byl poskytnut jakýkoliv finanční příspěvek pro tyto účely.*

Z hlediska součinnosti Ministerstva spravedlnosti není podle **Krajského státního zastupitelství v Praze** při zajišťování správy státního zastupitelství dlouhodobě řešena otázka využívání mobilních telefonů pro krizové řízení, a to možnost využívat tzv. pracovní číslo pro potřebu vedoucích státních zástupců i mimo krizové situace.

*V této souvislosti je nutno zmínit poznatek **Vrchního státního zastupitelství v Praze**, že po uzavření příslušné rámcové smlouvy mezi Ministerstvem spravedlnosti a novým operátorem provozujícím síť mobilních telefonů (T-mobile), čím dále častěji vznikají problémy s využíváním mobilních telefonů pro odesílání služebních krátkých textových zpráv (SMS), nakolik tyto nejsou zahrnuty do „paušálu“. Možnost odeslat SMS je přitom mnohdy jedinou vhodnou možností spojení, nehledě na to, že toto odeslání je i finančně výhodnější, než uskutečněný telefonický hovor.*

Kladně je podle **Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích** třeba hodnotit zvýšení rozpočtu mzdových prostředků a rozpočtu věcných výdajů v souvislosti s řešením důsledků srpnových povodní. S těmito přidělenými prostředky bylo nakládáno hospodárně. Do provádění drobných oprav, desinfekce a úklidu se iniciativně zapojila většina zaměstnanců OSZ a KSZ v Českých Budějovicích a celkový náklad na odstranění povodňových škod se tím podstatně snížil.

*Připomíná však, že nebyly vykryty požadavky **KSZ v Českých Budějovicích** na finanční prostředky potřebné k nákupu nového služebního automobilu a na zakoupení nové telefonní ústředny pro OSZ v Písku, která je již zastaralá a nevyhovující. Tyto požadavky proto budou v roce 2003 uplatněny znovu.*

Pokud jde o materiální zabezpečení jednotlivých úřadů v obvodu **Krajského státního zastupitelství v Plzni**, došlo ve sledovaném období k výraznému zlepšení, když OSZ Domažlice a Tachov získaly bezúplatným převodem vlastní budovu. Požadavky na lepší materiální zabezpečení byly ze strany Ministerstva spravedlnosti průběžně plněny.

Nadále však přetrvávaly problémy s dostatečným finančním zabezpečením činnosti, konkrétně se získáním potřebných mzdových prostředků. Tak, jako v předchozím období stanovil odbor organizace a dohledu počty jednotlivých zaměstnanců, a to v návaznosti na rozsah agendy. Ekonomický odbor však krátil finanční prostředky tak, že nebylo možno

během roku plánované stavy naplnit. To přinášelo velké problémy především v trestních kancelářích, když na některých okresech bylo třeba posílit vedení všeobecných rejstříků, a to z ohledem na rozsah agendy podle § 158 odst. 3 tr. ř. Také počet zapisovatelek byl nedostatečný, i v návaznosti na rozšíření úkolů, které přinesla pro státní zástupce novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. Ministerstvo spravedlnosti však s tímto nárůstem nepočítalo, včas finanční prostředky nenárokovalo, a tak nápad práce v trestních kancelářích byl zvládnán jen díky tomu, že zaměstnankyně plnily úkoly na úkor svého osobního volna. V druhé polovině roku projednalo KSZ v Plzni možnost zaměstnávání absolventů středních škol – stážistů, které vyplácel příslušný úřad práce a tudíž jejich výkon práce na státním zastupitelství nepředstavoval finanční nároky vůči rozpočtu zdejší organizační složky státu. Tuto možnost využilo několik úřadů, když smlouvy byly nejdříve uzavírány na 3 měsíce a následně i prodlužovány.

Stále přetrvává negativní stav, kdy není dostatek erudovaných zaměstnanců na výkon správy na jednotlivých okresních státních zastupitelstvích, neboť Ministerstvo spravedlnosti dlouhodobě přehlíží, že se stále zvyšuje počet úřadů, které mají vlastní budovu, což samozřejmě přináší více úkolů. Byť Krajské státní zastupitelství v Plzni větší část správy vykonává i za jednotlivá okresní státní zastupitelství, přesto je třeba, aby příslušní zaměstnanci na úrovni okresů připravovali některé podklady např. pro uzavírání smluv, pro vedení stavebního řízení, či v dalších případech. Není výjimkou, že tito zaměstnanci bez potřebného vzdělání se obracejí na vedoucí státní zástupce či náměstky o radu či pomoc, což tito vedoucí zaměstnanci výrazně negativně hodnotí a poukazují na situaci u příslušného soudu, kde je vyčleněno i několik zaměstnanců, kteří se správou budovy a s tím souvisejícími záležitostmi zabývají. Přitom vedoucí státní zástupci i náměstci při nedostatku státních zástupců vyřizují konkrétní trestní nebo netrestní věci a výkon správy je odvádí od této činnosti.

Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem konstatuje, že zavádění výpočetní techniky a informačního systému státního zastupitelství probíhá pomalu a je nepochybně spojeno s limitem finančních prostředků.

V souvislosti s investiční výstavbou se již v průběhu roku 2002 projevila ze strany Ministerstva spravedlnosti správná tendence řešit investiční akce u justičních složek komplexně s přihlédnutím k zájmům soudů a státních zastupitelství (OSZ a OS Louny, OS a OSZ Most a KS i OS, KSZ i OSZ Ústí nad Labem).

Opakovaně jsou vznášeny výhrady ke způsobu financování mezinárodních akcí. Tyto akce jsou mimořádně finančně náročné a nelze je čerpat z běžného rozpočtu neinvestičních výdajů KSZ v Ústí nad Labem. Ministerstvo spravedlnosti vyžaduje pravidelné informace o mezinárodní spolupráci, ale materiální podmínky neřeší.

Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové v oblasti hospodářské správy zabezpečuje činnost 11 okresních státních zastupitelství. V roce 2002 sídlilo KSZ v Hradci Králové a OSZ v Chrudimi, Svitavách a Ústí nad Orlicí ve vlastních budovách, OSZ Jičín a Trutnov v budově okresního soudu a ostatní okresní státní zastupitelství v nájmu v budovách jiných organizací. Z kapacitních důvodů bylo nutno v loňském roce přestěhovat část netrestního oddělení KSZ v Hradci Králové do nově získaných prostor v budově bývalého Okresního úřadu v Hradci Králové. Potřeby KSZ v Hradci Králové by měla výhledově řešit výstavba nového justičního paláce. Pokud k výstavbě nedojde, bude pro KSZ výhledově řešením převedení části zaměstnanců na pobočku KSZ v Pardubicích. OSZ v Náchodě sídlí ve značně zanedbaných prostorách úřadu práce. Řešením by měla být výstavba justičního paláce nebo přestěhování do prostor okresního úřadu.

*Rozsáhlou oblastí materiálního zabezpečení je výpočetní technika. Ke zkvalitnění na tomto úseku výrazně přispěla dodávka nových počítačů z prostředků PHARE. V návaznosti na tuto dodávku **KSZ v Hradci Králové** usiluje o dovybudování počítačových sítí na všech okresních státních zastupitelstvích.*

Všechny závazné ukazatele stanovené **Vrchnímu státnímu zastupitelství v Olomouci** na rok 2002 byly dodrženy. Schválený i upravený rozpočet pokryl výdaje spojené s plněním služebních a pracovních úkolů zaměstnanců této organizační složky státu.

Dosud není plně personálně obsazen nově vzniklý odbor závažné hospodářské a majetkové kriminality a jeho pobočky v Brně a v Ostravě. Tato skutečnost nepochybně ovlivňuje čerpání rozpočtu organizace a projevila se vznikem rezervy v běžných výdajích, zejména v podseskupeních 513 a 516. Úspora prostředků na krytí provozních potřeb mohla být proto poskytnuta krajským státním zastupitelstvím v Brně a v Ostravě k pokrytí nedostatku finančních prostředků na mandatorní výdaje a pořízení potřebné odborné literatury pro státní zástupce v celkovém objemu 1 150 tis. Kč.

Na nedostatečný rozpočet věcných výdajů na rok 2002 shodně poukazují ve své zprávě obě **krajská státní zastupitelství** v obvodu **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci**. Problémy vznikaly při finančním krytí provozních výdajů, zejména v podseskupení 513 – nákup materiálu. V souvislosti s novelou trestního řádu byl patrný vysoký nárůst mandatorních výdajů, a to na odměny advokátům, tlumočnické i znalečné.

*Finanční prostředky potřebné ke krytí provozních potřeb si **KSZ v Brně i KSZ v Ostravě** zajišťovala do konce III. čtvrtletí z vlastního rozpočtu prováděním vlastních rozpočtových opatření po vyhodnocení čerpání jednotlivých položek jejich rozpočtu. Závazný ukazatel ostatních věcných výdajů byl zvýšen až ve IV. čtvrtletí. Tyto prostředky byly využity zejména k pokrytí zvýšených mandatorních výdajů, nákup potřebné právní literatury, dostatečné reprodukční a výpočetní techniky, dovybavení interiérů kanceláří.*

4. Personální zajištění činnosti státního zastupitelství, specializace a vzdělávání státních zástupců (tabulka č. VII/1)

Pokud jde o **plánované a skutečné stavy státních zástupců a právních čekatelů**, v roce 2002 (a to i přes skutečnost, že účinnosti nabyla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která na státní zástupce přenesla plnění četných nových povinností – to ve svém důsledku výrazně ovlivnilo i administrativní aparát státních zastupitelství – srov. např. přímo drastické důsledky zavedení nového institutu záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 věty první tr. ř.) přetrvával opětovně velmi nepříznivý stav. V tomto směru lze odkázat na *tabulku č. VII/1*, v níž jsou uvedeny údaje o plánovaných a skutečných počtech státních zástupců za delší časové období. Jedná se o tabulky uvedené v předchozích zprávách o činnosti; některé údaje mohou být proto odlišné (např. ke konci roku předcházejícího a k počátku roku následujícího, protože následně došlo k určitým změnám v obsazení jednotlivých státních zastupitelství).

V obvodu všech krajských státních zastupitelství (a Městského státního zastupitelství v Praze) i u obou vrchních státních zastupitelství samotných nejsou totiž plánované počty státních zástupců naplněny a ani počet stávajících právních čekatelů nebude moci, byť by byli ve velmi krátké době jmenováni státními zástupci, na této situaci nic výrazně změnit.

Na tuto negativní skutečnost proto shodně a důrazně upozorňují všechna nižší (vrchní i krajská státní zastupitelství):

V obvodu **Městského státního zastupitelství v Praze** chybí **22,5 %** státních zástupců. Náprava tohoto stavu je přitom v nedohlednu. I kdyby se vzaly v úvahu počty právních čekatelů, kteří vykonávají přípravnou službu, k přiblížení k plánovaným počtům dojde až v roce 2006. Na některých obvodních státních zastupitelstvích tak nastala velice napjatá personální situace, při níž došlo ze strany vedoucích státních zástupců k zásadnímu omezení činnosti netrestního specialisty ve prospěch vyřizování agendy trestní. Tento stav je do budoucna ale zcela neudržitelný, zejména s ohledem na stále narůstající počet oprávnění státního zastupitelství při současných legislativních aktivitách na úseku obchodního, správního i občanského práva.

Krajské státní zastupitelství v Praze vychází z toho, že naplnění plánovaných stavů státních zástupců a tím vytvoření časového prostoru pro řádný rozvoj jejich specializace je předpokladem řádného výkonu dozoru v přípravném řízení a základní podmínkou pro expanzi státního zastupitelství jako plnohodnotného orgánu do oblastí netrestní působnosti. Nutnost

naplnění stavu státních zástupců je dána jednak rozsahem nové agendy dle novely trestního řádu, jednak také tím, že v roce 2002 došlo u řady okresních soudů ke zvýšení počtu soudců na trestním úseku. Tento stav vede ke zvýšení zátěže na státní zástupce s ohledem na zvýšení počtu nařízených jednání v trestních věcech.

Je nutno také realizovat skutečné navýšení počtů administrativních zaměstnanců státního zastupitelství, neboť v případě, že nebude změněn stávající model trestního řízení a rozsah výkonu dozoru státního zástupce v trestním řízení, je z údajů o nápadu a vyřizování trestních věcí zřejmé, že do soustavy státních zastupitelství přichází více podnětů (chápaných zde v tom nejširším smyslu slova), nežli stačila v roce 2002 tato soustava zpracovat, což s sebou přináší nebezpečí kolapsu tohoto systému.

Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích uvedlo, že oproti roku 2001 naopak došlo k určitému zvýšení stavů státních zástupců i právních čekatelů v obvodu jeho působnosti. Na druhé straně ale byť v roce 2002 došlo k naplnění plánovaných stavů stanovených na rok 2001, to samo o sobě k zajištění řádného chodu státních zastupitelství vzhledem k rozšiřující se působnosti především na netrestním úseku nestačí.

Nadále přetrvávaly vážné problémy např. na OSZ v Prachaticích, OSZ v Pelhřimově a OSZ v Táboře.

***KSZ v Českých Budějovicích** doporučuje, aby personální odbor působil k tomu, aby ministerstvo v době co nejkratší vydalo seznam předpisů, jejichž znalost je u ústní části odborné zkoušky vyžadována, jak to stanoví ustanovení § 16 odst. 6 vyhlášky č. 303/2002 Sb., a k tomu, aby při ústní zkoušce bylo právním čekatelům vždy umožněno použití pomůcek uvedených v § 15 odst. 2 citované vyhlášky.*

Krajské státní zastupitelství v Plzni předesílá, že v jeho obvodu chybí **20** státních zástupců. Zastává názor, že by neměl být dále zvyšován jen počet státních zástupců, ale pozornost by měla být zaměřena na tyto dvě oblasti:

Především je potřebné vyřešit otázku asistentů státních zástupců, kteří by mohli vykonávat určité činnosti, resp. připravovat státním zástupcům podklady k rozhodnutí. Další oblastí je budování odborně zdatné administrativy a v této souvislosti je třeba znovu zvážit, zda by se administrativní zaměstnankyně neměly odborně vzdělávat tak, jak tomu bylo v minulosti (k samotnému vzdělávání srov. ještě dále).

Limitujícím faktorem jsou v současné době mj. právě i početní stavy administrativy a je na Ministerstvu spravedlnosti, aby situaci objektivně zhodnotilo.

Rovněž personální zajištění činnosti státních zastupitelství v obvodu působnosti **Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** je velmi problematické. Od 1. 1. 1999 do 31. 12. 2002 převzalo odpovědnost do svých rukou výhradně Ministerstvo spravedlnosti. Představa doplnění stavů cestou náborových akcí anebo přesvědčování studentů právnických fakult se ukázala jako velmi nepřesvědčivá a nevedla k žádným pozitivním výsledkům.

Tabulkové počty státních zástupců vypracované Ministerstvem spravedlnosti na konci roku 2001 je v současné době v obvodu také **Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové** nereálné naplnit.

Personální situace tak není zcela vyhovující. V krátkém časovém období dvou posledních let došlo ke značnému rozšíření působnosti státního zastupitelství v trestní i netrestní oblasti. S tím souvisí zvýšení objemu vyřizovaných věcí připadajících na jednoho státního zástupce a jejich enormní pracovní nasazení zpravidla i nad rámec stanovené pracovní doby. U zaměstnanců odborného administrativního aparátu došlo ve srovnání stavu k 31. 12. 2001 a k 31. 12. 2002 ke zvýšení o 13 pracovníků. Tato skutečnost odpovídá reálnému zhodnocení situace, kdy v souvislosti s uplatněním novely trestního řádu došlo k enormnímu nárůstu administrativních prací a vyvstala potřeba navýšit počty zapisovatelek.

Krajské státní zastupitelství v Brně k personální situaci uvádí, že je nejhůře obsazeným státním zastupitelstvím v České republice a to přesto, že po dlouhé roky vychovává nejvíc právních čekatelů. Příčinou tohoto stavu bylo řešení personálních potřeb Nejvyššího státního zastupitelství, kam v roce 2002 z jeho obvodu přešlo 10 státních zástupců. Krajské státní zastupitelství v Brně by v této souvislosti uvítalo, aby proces

překládání státních zástupců na vyšší stupně státního zastupitelství byl dlouhodobě plánován a průběžně koordinován tak, aby bylo možno řešit jak personální potřeby vyšších stupňů státního zastupitelství, tak potřeby státních zastupitelství působící v brněnské aglomeraci.

Krajské státní zastupitelství v Ostravě k personální problematice uvádí, že pro rok 2002 plánované stavy státních zástupců opět nebyly naplněny. K 31. 12. 2002 je postrádáno oproti plánovanému stavu 52 státních zástupců. I když Ministerstvo spravedlnosti přidělilo Krajskému státnímu zastupitelství v Ostravě 46 míst právních čekatelů, na tato místa proběhlo na podzim roku 2002 výběrové řízení, přičemž bylo přijato 28 právních čekatelů. V současné době probíhá mimořádné výběrové řízení, které by mělo umožnit přijmout dalších 18 právních čekatelů. Krajské státní zastupitelství v Ostravě usuzuje, že se v relativně krátké době podaří obsadit všechna čekatelská místa a nejdéle do tří let budou plánované stavy státních zástupců v celém kraji naplněny.

Pokud jde o kategorii odborných a administrativních pracovníků, plánované stavy jsou plněny podle stanovených finančních limitů.

Vrchní státní zastupitelství v Praze poukázalo na to, že plánované personální obsazení odboru závažné hospodářské a finanční kriminality VSZ v Praze při jeho zřízení, předpokládající 17 státních zástupců, nebylo ani v průběhu roku 2002 naplněno. Na počátku sledovaného období bylo u tohoto odboru činných 9 státních zástupců, v průběhu roku 2002 byl odbor posílen o 2 státní zástupce, a to až ve druhé polovině zmíněného roku. Nadále přetrvává problém obsazení tohoto odboru kvalitním administrativním aparátem.

Stejně tak jako krajská státní zastupitelství tak i **Vrchní státní zastupitelství v Olomouci** se v průběhu roku 2002 potýkalo s personální nenaplněností. Z plánovaných 27 míst státních zástupců bylo obsazeno jen 23. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci vědomo si složité personální situace obou krajských státních zastupitelství výrazným způsobem omezilo program dočasných přidělení i samotné personální posilování s tím, že plánované stavy budou doplněny poté, co se podaří stabilizovat situaci v obvodech obou krajských státních zastupitelství. Plánované stavy se nepodařilo naplnit ani v oblasti administrativního aparátu, kdy další postup je třeba odvíjet od množství přidělených finančních prostředků.

K problematice **specializací státních zástupců** je možno jen opakovat to, co bylo uvedeno ve zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2001, že obecně lze zavedení specializací na trestním i netrestním úseku samozřejmě jen přivítat, ovšem praktické výsledky je možno od tohoto opatření očekávat pouze tehdy, jestliže personální situace na jednotlivých státních zastupitelstvích umožní, aby se specialisté mohli věnovat převážně jen své specializaci.

Prakticky všechna krajská státní zastupitelství poukazují na to, že nikoli vždy tomu tak je. Navíc je třeba vidět, že i v případě, že by v budoucnu došlo k plnému obsazení jednotlivých státních zastupitelství, bude tento problém přetrvávat, zejména u malých okresních státních zastupitelství. Zde totiž na jednoho státního zástupce připadá několik specializací, když je nutno zajišťovat průběžně i účast u hlavního líčení a další činnosti. Efekt specializace se tak do značné míry stírá, neboť se zde státní zástupci prakticky zastupují všichni navzájem – musí být tak kladen důraz na univerzálnost státního zástupce.

S ohledem na postupné naplňování personálních stavů v následujících letech však bude třeba věnovat pozornost především **netrestním** specializacím na státních zastupitelstvích všech stupňů.

Úroveň **vzdělávání** státních zástupců je většinou hodnocena spíše jako problematická. Dosavadní princip dobrovolnosti byl charakterizován nezájmem o celostátní vzdělávací akce, těch se zpravidla zúčastňovali jedni a tíž státní zástupci. Z praktického hlediska mají značný význam také vzdělávací akce krajských státních zastupitelství organizované podle jednotlivých specializací (těch se totiž musejí povinně zúčastnit všichni specialisté).

Zatím nebyla zaznamenána žádná kvalitativní změna s počátkem fungování Justiční akademie, byť lze chápat, že se její činnost teprve rozjíždí.

Městské státní zastupitelství v Praze uvádí, že spolupráce s Justiční akademií se postupně zlepšuje. Problémem se však jeví její umístění ve Stráži pod Ralskem. Objekt je sice velmi dobře vybaven, avšak jeho využití je vhodné toliko pro akce delší, alespoň o délce 3 dnů. Pro vzdělávání státních zástupců a soudců by bylo vhodné zřídit druhé středisko, například v Praze.

Podle Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem dosavadní fungování Justiční akademie vzbuzuje určité rozpaky, a to jak ohledně obsahové náplně vzdělávacích akcí, tak především z hlediska vlastní organizace. Justiční akademie si zřejmě neuvědomuje otázku personální odpovědnosti a organizaci řízení práce na státním zastupitelství. Stává se, že příslušné krajské státní zastupitelství nemá ani přehled o všech změnách v termínu a obsahu akce a také o účastnících seminářů. Dosavadní poznatky z činnosti Justiční akademie nasvědčují také tomu, že zatím při pořádání vzdělávacích akcí je omezen tematický okruh těchto akcí a jejich zajišťování se začíná řídit plánem vzdělávacích akcí až od roku 2003.

Justiční akademie nemůže však zůstat jediným organizátorem vzdělávání, ale naopak je třeba podporovat všechny ostatní vzdělávací projekty, ať už jsou organizovány státním zastupitelstvím, či jinými institucemi. Jedině rozmanitost forem ve vzdělávání státních zástupců může přinést rozmanitost poznatků, které se pozitivně odrazí v práci státních zástupců.

Lze proto pozitivně hodnotit přístup Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové, jež vedle výchovných akcí pořádaných Justiční akademií na centrální úrovni sestavilo pro rok 2002 plán výchovy v obvodu KSZ v Hradci Králové. Pro státní zástupce byly organizovány jednodenní semináře se zaměřením na konkrétní specializace.

Předpokladem řádného fungování systému **vzdělávání** státních zástupců je v této souvislosti především i vytvoření potřebného časového prostoru pro tuto činnost.

Současně je nutno uvést, že je v zájmu celé soustavy státního zastupitelství, aby státní zástupci byli odborně zdatní. To předpokládá, že vzdělávací akce budou nejen na dobré úrovni, ale že akce budou probíhat ve vhodném prostředí, kde bude prostor i k výměně poznatků mezi účastníky i neformálním způsobem. Jen tak lze zajistit, aby sami státní zástupci o akce měli zájem.

Za poměrně vážný nedostatek se považuje i to, že zaměstnanci státního zastupitelství se kromě specializovaných odborných činností nepodrobují žádnému, ani nepravdelnému vzdělávání, jež by bylo organizováno centrálně.

VIII. Závěry, hodnocení a návrhy na případná opatření

V roce 2002 na většinu činností vykonávaných státním zastupitelstvím bylo třeba nahlížet optikou novely především trestního zákona, trestního řádu, zákona o policii a dalších zákonů provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 (a dále také i novely zákona o státním zastupitelství č. 14/2002 Sb., jež nabyla účinnosti dne 1. 3. 2002). Zcela zásadní změny zejména v trestním procesu měly významný dopad nejen na hlavní statistické ukazatele, ale i na skutečnou zatíženost státních zástupců. S ohledem na skutečnost, že dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení se přesunul již do stádia před zahájením trestního stíhání, je patrný značný nárůst celkového počtu vyřízených věcí. Tento údaj nemusí nutně korespondovat s nárůstem kriminality, neboť může jít o důsledek pouhého vykazování kriminality, ovšem v každém případě znamená nárůst množství práce a zatíženosti státních zástupců i administrativního aparátu. Tomuto závěru koneckonců odpovídá pouze minimální nárůst počtu stíhaných známých osob, přičemž tento údaj je navíc ovlivněn novelizací § 89 odst.11 tr. zák. ohledně výše způsobené škody, což ve svých důsledcích znamenalo přesun řady majetkových trestných činů do přestupkové oblasti.

Vývoj počtu stíhaných a obžalovaných osob pro **vybrané hospodářské a majetkové trestné činy** nedoznal přes jisté výkyvy žádných zcela zásadních změn. Objasňování hospodářské a majetkové trestné činnosti je však i nadále determinováno negativně jeho právní náročností, nutností dožadovat právní pomoc v cizině, častou potřebou dokazování

znalcem, v neposlední řadě i přetrvávající nezkušeností orgánů činných v trestním řízení a častou změnou policejních orgánů konajících vyšetřování. V souvislosti s postihem závažné hospodářské a finanční kriminality by měl být v oblasti výkonu státního dohledu posílen prvek prevence.

Činnost odborů závažné hospodářské a finanční kriminality u obou vrchních státních zastupitelství (stejně jako při Nejvyšším státním zastupitelství, pokud jde o dohled) je hodnocena vysoce pozitivně, zejména z hlediska formy, intenzity a vysoké úrovně spolupráce s „partnerským“ policejním útvarem vyřizujícím agendu s věcnou příslušností vrchního státního zastupitelství. V budoucnu bude vyvinuto maximální úsilí k udržení či prohloubení této úzké součinnosti i přes probíhající reorganizaci v Policii ČR v letošním roce.

Brutalita pachatelů **trestných činů proti životu a zdraví** se zvyšuje; stále častější je přitom použití stříelné zbraně. Za tímto trendem může být všeobecně vnímaná snaha některých jedinců řešit konfliktní situace násilím se stále vzrůstající mírou agresivity.

Počet stíhaných a obžalovaných pro trestné činy **vraždy** podle § 219 tr. zák. se nepříliš výrazně zvýšil. Registrován je stále nárůst loupeží páchaných se sociální motivací.

Celkový počet stíhaných **mladistvých** vykazuje v roce 2002 oproti roku 2001 pokles. V roce 2002 nastal razantní pokles trestné činnosti páchané **nedospělci**.

Trestná činnost spáchaná z rasové, národnostní nebo jiné nenávistné pohnutky po započítání údajů i ze zkráceného přípravného řízení zaznamenala naproti tomu nárůst, a to zejména ve vztahu k ukazateli obžalovaných osob. Dokazování rasově motivované trestné činnosti je stále komplikováno neochotou svědků k věci vypovídat a skutečností, že jde často o skupinové trestní věci. Zarážející je, že se mezi pachateli rasově motivované trestné činnosti začínají ve větší míře objevovat příslušníci Policie České republiky.

Ve vztahu k **trestné činnosti cizích státních příslušníků** byl zastaven nepříznivý trend spočívající ve značném podílu státních občanů Ukrajiny. Postihování trestné činnosti cizinců je, zejména co do rychlosti řízení, negativně ovlivňováno nedostatkem tlumočnicků, stejně jako povinnostmi stanovenými v § 28 odst. 2 tr. ř.

Drogová kriminalita nadále v České republice prožívá boom, a to zejména s přihlédnutím k celé časové řadě od počátku 90. let. Tento nepřetržitý nárůst je možno vysvětlit i zkvalitněním činnosti policejních složek působících v této oblasti trestné činnosti.

Do sledovaných údajů o **rychlosti řízení** se nepochybně pozitivně projevilo zavedení institutu zkráceného přípravného řízení, které však současně znamená zvýšené zatížení státních zástupců. Na druhé straně je však současně registrována skutečnost, že se délka řízení stran osob ve lhůtách, na které zkrácené přípravné řízení nedopadá, mnohdy prodlužuje. Do délky přípravného řízení se v některých věcech negativně promítly časté změny vyšetřujících policejních orgánů, popř. nevyjasnění kompetencí uvnitř služeb policie po jejich reorganizaci; obdobný dopad mají někdy i vztahy mezi základními útvary Policie ČR a útvary Služby kriminální policie a vyšetřování.

Délka přípravného řízení je však ovlivňována i nedostatkem státních zástupců a jejich přetížením, neochotou svědků a obviněných dostavovat se k úkonům (viz např. již výše zmiňovaná rasově či jinak motivovaná trestná činnost) a v neposlední řadě i nejrůznějšími obstrukcemi ze strany obviněných, ale i jejich obhájců.

Přes výrazně vyšší nápad počtu konečných návrhů ze strany policejních orgánů se zvýšil počet i podíl věcí vyřízených státními zástupci do jednoho týdne. Současně se však zvýšil podíl i počet věcí, v nichž trvalo řízení u státního zástupce déle jak dva měsíce, i déle jak 6 měsíců. Příčiny případných prodlev po doručení konečných návrhů spočívají zejména v nedostatečném personálním obsazení státních zastupitelství, enormním pracovním zatížením a složitostí věcí.

Počet osob, jejichž **vazební** stíhání bylo v roce 2002 v přípravném řízení meritorně skončeno, se oproti roku 2001 zásadně snížil. Stejně tak klesl celkový počet vazebně stíhaných osob; novelizace trestního řádu tak v tomto směru splnila svůj účel. Stran délky přípravného řízení ve vazebních věcech, netrvá u zcela převažující většiny obviněných toto řízení déle jak 8 měsíců.

Nově koncipované maximální lhůty trvání vazby někdy vedou k nutnosti obviněné z vazby propustit, což má za následek ohrožení nebo zmaření objasnění věci; tento stav je však

mnohdy orgány činnými v trestním řízení neovlivnitelný nebo dokonce záměrně vyvoláván obviněnými, či jejich obhájci.

Jedním z nejpozitivnějších rysů i celkových dopadů novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. je zavedení institutu **zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení před soudem**. Tyto instituty byly oproti všem očekáváním velmi úspěšně a iniciativně aplikovány od samého počátku účinnosti novely jak policejními orgány, tak státními zástupci i soudci a našly svůj odraz i v údajích o zvýšení rychlosti řízení a mírné stagnaci počtu věcí podmíněně zastavených. Naproti tomu institut narovnání ani přes mírný nárůst, nenašel významnější uplatnění v praxi státních zástupců. Spolupráce s Probační a mediační službou je při odklonech hodnocena rozdílně, i když se ale poukazuje na nedostatečné personální obsazení této služby a s tím spojenou délku řízení, převažuje kladné hodnocení (což dává i jisté přísliby do budoucna).

Naznačené trendy v používání odklonů a zkráceného přípravného řízení je tedy možné hodnotit jednoznačně pozitivně a nadále prosazovat, zvláště u méně závažné trestné činnosti.

V případě konkurence odklonů a zkráceného přípravného řízení je dbáno rozdílného účelu každého z těchto institutů; v případě, že přichází v úvahu postup podle obou zmíněných alternativ, dává se zpravidla přednost právě odklonu, aby nedocházelo k dalšímu zatěžování soudů.

Zavedení institutu **vyšetřování trestných činů příslušníků Policie České republiky a Bezpečnostní informační služby státními zástupci** je obecně hodnoceno kladně a jako krok správným směrem, když je ale jeho aplikace ovlivňována personální situací na státních zastupitelstvích. Pozitivně je při vyšetřování trestné činnosti policistů hodnocena součinnost s Inspekcí ministra vnitra.

Je ovšem skutečností, že v činnosti těchto specializovaných státních zástupců se dosud projevují některé nedostatky vyplývající z malé zkušenosti s aplikací zejména vojenských trestných činů, některými specifickými rysy trestné činnosti příslušníků ozbrojených složek a konečně i v procesním prostupu při dokumentaci zmíněné trestné činnosti. Za zcela nedostatečné je třeba pokládat i stávající personální zajištění tohoto vyšetřování.

Novelizace § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. se v roce 2002 výrazně promítla do snížení počtu věcí **vrácených** podle tohoto ustanovení k došetření státním zástupcům krajských státních zastupitelství, když ale počet věcí, stran kterých tak bylo postupováno vůči státním zástupcům okresních státních zastupitelství, zůstal v podstatě beze změn. Z toho se podává, že přes některá zásadní judikatorní rozhodnutí Nejvyššího soudu, která v souladu s novelou trestního řádu výrazně omezují možnosti vrácení věci k došetření, nebyla zejména v praxi okresních soudů (a krajských soudů jako soudů odvolacích) zaznamenána podstatná změna v dosavadní praxi.

Ve vztahu ke krajským soudům (a vrchním soudům jako soudům druhého stupně) naproti tomu dochází k postupnému naplňování záměru novely trestního řádu přenést těžiště dokazování do řízení před soudem.

Současně je poukazováno na absenci možnosti napadnout pravomocné rozhodnutí soudu o tomto postupu mimořádným opravným prostředkem.

Pokud jde o nové poznatky k ukládání trestů ve vztahu k **trestům navrhovaným státními zástupci**, nebyly zaznamenány žádné zásadní nové skutečnosti; zvyšuje se však počet hlavních líčení a roste doba strávená státním zástupcem při intervencích u soudu.

Státní zástupci však musejí u hlavního líčení nezřídka navrhopvat tresty mírnější, než uvedené v přípravě, a to z toho důvodu, že k projednání věcí před soudem dochází i s odstupem řady let od podání obžaloby.

V důsledku nedostatečného propojení informačních systémů soudů a rejstříku trestů, dochází k překročení hranice 400 hodin obecně prospěšných prací při opakovaném ukládání tohoto trestu; registrují se problémy s jeho výkonem.

Soudy se v některých případech snaží urychlit vyřízení věci trestním příkazem, kterým však oproti úpravě v minulosti nelze uložit nepodmíněný trest, ač by šlo o jediný příslušný trest.

Ve srovnání s rokem 2001 došlo v roce 2002 ke snížení počtu obžalovaných osob a současněmu nárůstu počtu osob pravomocně **zproštěných**, což má za následek zvýšení podílu osob zproštěných k osobám obžalovaným (platí to zejména pro krajská státní zastupitelství, méně již okresní státní zastupitelství).

Příčiny zprošťujících rozsudků tkví zejména v povinnosti státního zástupce postupovat podle § 176 odst. 1 tr. ř. i za situace, kdy jsou na straně jedné důkazy svědčící o vině pachatele a na straně druhé důkazy svědčící o opaku (ačkoli se státní zástupce poté mnohdy dostává do stavu důkazní nouze a soud proto postupuje dle zásady „v pochybnostech ve prospěch“), v odlišném hodnocení důkazů soudem, stejně jako ve změnách výpovědí svědků u soudu a nemožnosti předestírat jim jejich dřívější vyjádření.

Odvolání státních zástupců jsou, shodně jako v minulosti, v rozhodující míře podávána do výroku o trestu napadeného rozsudku a dále pak proti zprošťujícím rozsudkům. Jednou z možných příčin zamítnutých odvolání státního zástupce proti výroku o vině je to, že ten se po nekritickém a neobjektivním zhodnocení výsledků hlavního líčení domáhal zrušení zprošťujícího výroku rozsudku, přestože důkazy provedenými v hlavním líčení se mu nepodařilo spolehlivě prokázat vinu obžalovaného.

Nový institut **mimořádného fakultativního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. ř.** je možno hodnotit kladně, neboť umožňuje kasaci nezákonného rozhodnutí podle § 171 nebo § 172 tr. ř. poměrně jednoduchou cestou. Nadto se ukazuje, že počet nezákonných rozhodnutí státních zástupců o zastavení trestního stíhání a postoupení věci jinému orgánu není zdaleka zanedbatelný. Skutečnost, že bylo upravena zmíněná mimořádná fakultativní pravomoc nejvyššího státního zástupce našla zřejmě svého odrazu i ve zvýšeném počtu zrušených usnesení o zahájení trestního stíhání, jakož i ve výrazném poklesu počtu osob, jejichž trestní stíhání bylo zastaveno nebo ve vztahu k nimž bylo postupováno podle § 171 tr. ř.

Předpoklad, že institutem **dovolání** bude možno „nahradit“ stížnost pro porušení zákona, se ukázal zatím jako zcela lichý. Naopak v roce 2002 bylo možno konstatovat, že vznikl právní stav, kdy nelze napravit téměř žádnou právní vadu, pokud je podložena též zpochybněním skutkového zjištění. Jedinou možností, jak by se obviněný mohl dovolat nápravy nesprávného rozhodnutí, jehož vada, byť je hmotně právní povahy (a tudíž naplňující dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.), má původ v nesprávném skutkovém zjištění, je zase jenom stížnost pro porušení zákona. Ta ale neposkytuje obviněnému záruku, že se domůže práva na projednání věci před Nejvyšším soudem České republiky, neboť podání či nepodání stížnosti pro porušení zákona je odvislé od rozhodnutí ministra spravedlnosti, jenž vystupuje za stát jako státní orgán v postavení procesní strany, která má proti obviněnému zřetelně výhodnější procesní postavení. Současně však nastal stav, kdy rozhodnutí soudů, jímž došlo k porušení zákona ve prospěch obviněného v důsledku nesprávných skutkových zjištění, je nezrušitelné a stát se zcela zbavil možnosti takové rozhodnutí na podkladě mimořádného opravného prostředku vůbec zrušit.

V roce 2002 byl zaznamenán pokles nápadu **podnětů ke stížnosti pro porušení zákona**. Příčiny tohoto stavu spočívají ve zrušení § 272 a § 276 věty čtvrté tr. ř., v zavedení institutu dovolání a institutu zakotveného v § 174a tr. ř, stejně jako svěřením oprávnění rozhodovat podle § 171 a 172 tr. ř. státním zástupcům. Poprvé byly zaznamenány podněty Probační a mediační služby k podání stížnosti pro porušení zákona, v nichž se sděluje, že pravomocnými trestními příkazy byly postupně ukládány obviněným tresty obecně prospěšných prací ve výměře vyšší než 400 hodin, neboť předchozí tyto tresty nebyly nařízeny a vykonány.

Lze tedy konstatovat, že po novele trestního řádu se zdůrazňuje potřeba důsledného využívání řádných opravných prostředků (pokud jde o soudní rozhodnutí) a skutečně pečlivého přístupu státních zástupců při rozhodování, ať již v prvním stupni, či o řádných opravných prostředcích.

K hodnocení novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. je možno konstatovat, že se nenaplnila pesimistická očekávání týkající se dopadu této novely a hrozící kolaps státního zastupitelství nenastal. Přesto je zjevné, že zejména po personální stránce nebyla novela Ministerstvem spravedlnosti náležitě připravena.

Je možné vyzvednout, že státnímu zástupci tato novela umožnila působit na průběh trestního řízení již od samého počátku a rozhodovat o způsobu a formě řešení běžné i závažnější kriminality. To vše s sebou však přineslo další výrazné zatížení státních zástupců, do něhož se negativně promítají též některé zažití návyky, které se novela snažila odstranit. Stejný problém je zaznamenán i u policejních orgánů, a to v mnohem širším měřítku. I u tzv. bagatelní kriminality, pokud není vyřizována ve zkráceném přípravném řízení, stále přetrvává složitá a formální dokazování již v přípravném řízení. Záznam o podání vysvětlení podle § 158 odst. 3 tr. ř. v podobě faktického výsledku svědka podle § 164 odst. 1 tr. ř. je orgány policie považován za běžnou důkazní metodu a státní zástupci často nejsou ochotni na tomto postupu nic měnit. V tomto náhledu jsou mnohdy podporováni i praxí soudů, u nichž nařízení hlavního líčení trvá několik týdnů až měsíců, čímž se vytrácí opodstatněnost i výslednost přenesení těžiště dokazování před soud. Tlak na co největší úplnost přípravného řízení pak vede ke složitosti dokazování, takže přípravné řízení je stále nepřiměřeně dlouhé.

Ani v řízení před soudem se neprojevila novela trestního řádu nikterak negativně, snad s výjimkou počátečního nejasného výkladu trestního řádu v postavení a roli státního zástupce v důkazním řízení před soudem. Tyto některé výkladové nejasnosti mezi státním zastupitelstvím a soudy se týkaly zvláště obvodů některých krajských státních zastupitelství. Rozhodně nebylo zaznamenáno masivní zprošťování osob postavených před soud, jak se někdy uvádělo v období přípravy zmíněné novely.

V **netrestní oblasti** působnosti státního zastupitelství se snížil počet podnětů k návrhům podle **§ 62 a § 62a zákona o rodině**, ale zvýšil se počet věcí vyřízených v tomto roce. Agenda návrhů podle **§ 42 zákona o státním zastupitelství** doznala v roce 2002 změny co do počtu, a to v podobě výrazného sestupného trendu. Tento stav plně odpovídá malému počtu získaných poznatků a vývoji soudní judikatury.

Počet **návrhů** podaných v roce 2002 v **oblasti** sociálně - právní ochrany dětí a mládeže se oproti roku 2001 výrazně zvýšil; státní zástupci si tak osvojili novou právní úpravu v této oblasti a plně ji využívají.

Aktivita ve **vstupové činnosti** u okresních i krajských státních zastupitelství je na velmi dobré úrovni; počty vstupů se meziročně zásadním způsobem zvýšily, a to zejména v obvodu Vrchního státního zastupitelství v Praze. Nárůst počtu vstupů tvoří převážně vstupy na úseku sociálně-právní ochrany dětí. Působení státních zastupitelství se tak rozvíjí žádoucím způsobem. Nadále přetrvává potřeba posilování aktivit státního zastupitelství na netrestním úseku, zejména na stupni okresních státních zastupitelství, kde navíc evidentně došlo k nárůstu zatížení v návaznosti na novelu trestního řádu v trestní agendě.

Institut **dozoru státních zástupců nad místy, kde je vykonávána vazba**, se osvědčil a v praxi přináší výsledky; namítána je však zejména administrativní náročnost zpracování získaných poznatků. V osobních spisech obviněných je tímto dozorem často zjišťována absence rozhodnutí o dalším trvání vazby ve smyslu trestního řádu, a to zejména ze strany soudů, které také velmi často neplní povinnosti dle § 70a tr. ř. Poukazuje se na nejednotnost soudní praxe, pokud jde o posuzování maximální možné délky vyhošťovací vazby.

Rovněž tak institut **dozoru státních zástupců nad místy, kde je vykonáván trest odnětí svobody**, se osvědčil. Problém nakupování návštěvami pro odsouzené bude řešen novelizací zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

K **dozoru státních zástupců nad místy, kde je vykonávána ochranná a ústavní výchova**, byly získány první poznatky a nelze ho zatím vyčerpávajícím způsobem hodnotit. V některých případech dochází k pobytu dítěte v zařízení v rozporu se zákonem, neboť zařízení nejsou doručována usnesení soudu o zahájení ve věci samé.

Dožádání o právní pomoc v cizině adresovaná cizozemským justičním orgánům, jsou mnohdy vyřizována ve zcela neúměrně dlouhých lhůtách; přetrvávají přitom problémy se znalci a signalizuje se i vysoká finanční náročnost.

Vysoce pozitivně je hodnocena aktuálnost a odborná úroveň pokynů obecné povahy, stejně jako výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství.

Praktická aplikace nově koncipovaného institutu **dohledu** (včetně dohledu nad činnostmi, která sama je dohledem) nepřináší v praxi zásadnější problémy.

Potvrdily se obavy vyslovované bez rozdílu všemi nižšími státními zastupitelstvími v souvislosti s nedostatečným **personálním obsazením** v návaznosti na to, že státním zastupitelstvím budou rozsáhlou novelou trestního řádu uloženy četné povinnosti; pro jejich řádné plnění nemají vytvořeny potřebné podmínky. Navíc přistoupil problém týkající se nedostatečného zajištění administrativy, takže stav u většiny státních zastupitelství se blížil nezřídka kolapsu. To, že nenastal, lze připsat někdy až heroickému pracovnímu nasazení státních zástupců i administrativy, nezřídka i v mimopracovní době.

Za jednoznačně kladný moment je možno považovat to, že zájem o práci státního zástupce je značný. To je příslibem vyřešení personální situace na státním zastupitelství, což v konečném důsledku s sebou přinese odstranění některých negativních jevů popisovaných touto zprávou – délka řízení na státním zastupitelství, zatím někdy nedostatečná aktivizace netrestní agendy, problémy se specializacemi v konkurenci s převažujícím pojetím univerzálního státního zástupce (který zajišťuje poměrně velké množství specializací, což pak samu myšlenku specializací poněkud diskredituje).

Velké počty přijatých právních čekatelů však staví před státní zastupitelství novou prioritu – jejich výchovu. Je zřejmé, že byt' se na ní bude podílet Justiční akademie a celá soustava státního zastupitelství, hlavní těžiště bude ležet v působnosti krajských státních zastupitelství s výrazným příspěvkem okresních státních zastupitelství. Bude-li věnována výchově právních čekatelů odpovídající pozornost a bude-li v tomto směru zajištěna podpora a pomoc vyšších stupňů státního zastupitelství (s náležitým fungováním Justiční akademie), lze očekávat, že vyroste nová generace státních zástupců, která se spolu se současnými aktivními státními zástupci stane příslibem bezproblémového fungování státního zastupitelství ve všech oblastech kompetencí, které mu jsou zákonem svěřeny.

Z pohledu **správy státního zastupitelství** je dále poukazováno především na nedostatečné finanční prostředky k nákupu odborné literatury, k ohodnocení práce administrativního aparátu a na zabezpečení mezinárodních styků; problémy jsou signalizovány i v oblasti používání služebních mobilních telefonů.

Na základě toho, co je shora uvedeno, je možné formulovat v roce 2002 nejzávažnější problémy pro státní zastupitelství:

- **Personální situace (a to jak u státních zástupců, tak i administrativy),**
- **Zajišťování zvýšených úkolů a povinností na základě novely trestního řádu č. 265/2001 Sb.**
- **Postih korupce,**
- **Hospodářská a finanční kriminalita včetně nejzávažnějších forem,**
- **Netrestní oblast působnosti,**
- **Drogová kriminalita.**

Jen pro informaci je možno odkázat na pořadí nejzávažnějších problémů (a z toho plynoucích priorit pro státní zastupitelství) ve zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2001: Personální situace (a to jak u státních zástupců, tak i většinou administrativy), zajišťování zvýšených úkolů a povinností na základě novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., hospodářská a finanční kriminalita včetně nejzávažnějších forem, netrestní oblast působnosti a drogová kriminalita.

Z opatření uvedených v závěrečné části zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2001 v oblasti **legislativní a metodické** byla splněna všechna ta, která se vázala k časovému horizontu omezenému na rok 2001, tedy vypracování a projednání návrhu hledisek nové zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2002, zpracování návrhu pokynu obecné povahy o dozoru státních zástupců nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních s přílohami (pokyn byl vydán pod poř. č. 5/2002). Ohledně legislativní vyřešení otázky určení subjektu správy majetkových hodnot zajištěných v trestním řízení je třeba uvést, že Ministerstvo spravedlnosti vypracovalo návrh zákona o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů; vládní návrh zákona byl předložen Poslanecké sněmovně.

Na základě zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2001 i zvláštní zprávy o poznatcích k aplikaci ustanovení trestního zákona postihujících nedovolenou výrobu a držení

omamných a psychotropních látek a jedů a šíření toxikomanie byl Ministerstvu spravedlnosti předložen návrh novely trestního zákona v ustanoveních o trestných činech nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů § 187 a § 188 a u trestného činu šíření toxikomanie podle § 188a tr. zák.

Vzhledem k tomu, že souběžně probíhaly práce na přípravě zcela nového trestního zákona, byl zmíněný návrh využit při formulaci příslušných ustanovení rekodifikovaného trestního zákona.

Analytický a legislativní a mezinárodní odbor Nejvyššího státního zastupitelství společně zpracovaly návrh novely hlavy dvacáté páté trestního řádu, který odstraňuje některé poměrně zásadní nedostatky dnes platné trestněprocesní úpravy; návrh byl předložen Ministerstvu spravedlnosti.

Ve vztahu k závěru zprávy o činnosti za rok 2001 týkajícího se legislativního řešení provozování, regulace a kontroly prostituce cestou novelizace právních předpisů z oblasti živnostenské, daňové a zdravotní je třeba uvést, že ředitelka odboru trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství je činná v pracovní skupině zřízené při Ministerstvu vnitra, která se zmíněnou problematikou zabývá.

Pokud jde o zpracování návrhu na přijetí právní úpravy, která by v co nejkratší době zavedla funkce tajemníků či asistentů státních zástupců, a to na všech stupních státního zastupitelství, v této souvislosti zvažovat i zřízení funkce obdobné funkci vyššího soudního úředníka u soudů (vyšší úředníci státního zastupitelství), k tomu je nutno uvést, že státní zástupce odboru analytického a legislativního Nejvyššího státního zastupitelství je členem pracovní skupiny k dané problematice, která byla ustavena Ministerstvem spravedlnosti. Vzhledem ale k celkově nejasným přístupům Ministerstva spravedlnosti k uvedené problematice (zda zřídit funkce asistentů či tajemníků nebo pouze vyšších úředníků, resp. obě zmíněné funkce) se zatím zmíněná pracovní skupina od doby svého vzniku ani jednou nesešla. S ohledem na závažnost tohoto námětu pro další fungování státních zastupitelství je tento závěr uveden v další části této zprávy opětovně.

Ohledně iniciování legislativní úpravy, podle níž by státní zástupci pověřeni dozorem nad místy, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody, v rámci svých dozorových oprávnění mohli přezkoumávat a rušit rozhodnutí o kázeňských přestupcích obviněných nebo odsouzených, tento úkol je plněn (má být splněn do 31. 7. 2003).

Ve vztahu k úkolu zpracovat a navrhnout Ministerstvu spravedlnosti ČR úpravu podmínek účinné lítosti podle ustanovení § 163 tr. zák. tak, aby stanovilo mírnější podmínky pro trestnost osob, které úplatek poskytnou, tedy aby beztrestnost nebyla vázána na bezodkladnost oznámení takového jednání, s ohledem na nedostatek konkrétních poznatků o tom, jak často je ustanovení § 163 tr. zák. využíváno v aplikační praxi (což vyplynulo mj. i z této zprávy o činnosti samotné), nebyl příslušný legislativní návrh vypracován až do dne 11. 4. 2003, kdy bylo Nejvyššímu státnímu zastupitelství doručeno úplné znění Zprávy hodnotící Českou republiku v oblasti prevence a boje proti korupci schválené na 13. zasedání skupiny GRECO dne 28. 3. 2003. Obsahem předmětné zprávy je mj. i doporučení ukládající opětovné posouzení institutu účinné lítosti podle § 163 tr. zák. ve smyslu jeho vyhodnocení v praxi. Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství se zabýval námětem zcela protikladným – rozšířit dosah citovaného ustanovení (to ostatně vyplývalo i ze zpráv vypracovávaných Ministerstva vnitra ke stavu korupce v České republice, jež byly následně schvalovány vládou od roku 1999 až do roku 2003). Zcela zásadním problémem zde ovšem bylo i to, že ze zvláštní zprávy obsahující obsahující analýzu míry korupce v ČR z pohledu státního zastupitelství, která byla vypracována v roce 2002, vyplynul rovněž legislativní námět (který byl posléze zapracován i do závěrů zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2001), aby byla iniciována odpovídající změna ustanovení § 163 tr. zák. v tom směru, aby beztrestnost nebyla vázána na bezodkladnost oznámení.

První verze návrhu rekodifikace trestního zákona ustanovení, jež by bylo obdobné dřívějšímu § 163 tr. zák., neobsahuje. Z toho lze tedy dovodit, že Ministerstvo spravedlnosti jako předkladatel návrhu nového trestního zákona akceptovalo doporučení skupiny GRECO. Na druhé straně se Česká republika vzdává významného nástroje v boje s korupcí (namísto toho, aby citované ustanovení bylo legislativně upraveno tak, aby rozšířilo podmínky

beztretnosti, bylo by z platné právní úpravy vypuštěno). Kromě toho např. i připravovaná úmluva OSN o boji proti korupci předpokládá, že státy výrazně zohlední svůj postup vůči osobám, které korupční jednání oznamují.

Ohledně dalšího závěru – navrhnout změnu ustanovení § 88 tr. ř. tak, aby jeho aplikace byla možná v případech trestných činů korupčního charakteru, u nichž není naplněna podmínka, podle níž musí být v takovém případě trestní stíhání vedeno zvláště závažný úmyslný trestný čin nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva – Česká republika je již vázána Trestněprávní úmluvou o korupci (č. 70/2002 Sb. m. s.). Výše naznačený problém byl tedy již vyřešen, protože odposlech a záznam telekomunikačního provozu přichází v úvahu i v případech korupce.

Pokud jde o vypracování návrhu nové zákonné úpravy pojmu „veřejný činitele“ (s cílem dosáhnout uzákonění takové úpravy, která by umožňovala v odůvodněných případech postihovat jako veřejné činitele všechny osoby, již rozhodují či spolurozhodují o vynakládání veřejných prostředků, za předpokladu naplnění potřebného stupně společenské nebezpečnosti jejich jednání), naznačený problém byl řešen v souvislosti s přípravou návrhu rekonstrukce trestního práva hmotného. Tento návrh počítá s novým pojmem úřední osoby.

Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v současné době připravuje návrh pokynu obecné povahy, jímž se upravuje postup státních zástupců při využívání operativně pátracích prostředků za účelem postihu trestných činů souvisejících s korupcí, drogových trestných činů, trestných činů spočívajících v padělání a pozměňování peněz a bezhotovostních platebních prostředků a dalších trestných činů. Je tím tedy plněn mj. i úkol vyplývající ze zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2001 – tj. spolupodílet se podle požadavku zpracovatele na zpracování návrhu řešení či legislativní úpravy institutu řízení provokace do českého právního řádu, pokud bude Nejvyšší státní zastupitelství o takovou součinnost požádáno. Zástupce Nejvyššího státního zastupitelství se rovněž podílí i na činnosti pracovní skupiny zřízené při Ministerstvu vnitra za účelem posouzení možnosti zavedení tzv. testu integrity do českého právního řádu.

Ministerstvu spravedlnosti byl Nejvyšším státním zastupitelstvím také předložen návrh novely jednacího řádu (konkrétně ustanovení § 15 vyhlášky č. 23/1994 Sb. – rozšíření rozsahu věcné příslušnosti odborů závažné hospodářské a finanční kriminality u obou vrchních státních zastupitelství). Ministerstvo spravedlnosti dosud k novelizaci předmětné vyhlášky nepřistoupilo.

Pokud mělo být v průběhu prvního pololetí roku 2003 přistoupeno k vypracování nových pokynů obecné povahy, popř. jejich změn, a to v oblasti dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním, širšího využívání alternativ a odklonů v trestním řízení včetně součinnosti s Probační a mediační službou, podrobností vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníky Policie ČR a příslušníky Bezpečnostní informační služby státními zástupci včetně vypracování vzorů písemností na tomto úseku, jež by tvořily přílohu příslušného pokynu obecné povahy, jakož i zcela nového pokynu obecné povahy, jímž se vydává kancelářský řád státního zastupitelství, který by zahrnoval i výjimky vztahující se k využívání systému ISYZ, tyto úkoly jsou plněny průběžně, nebylo však možné je s ohledem na to, že teprve na konci roku 2002 byla vypracována zvláštní zpráva o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. v podmínkách státního zastupitelství, na to, že nebylo možno shromáždit dostatek poznatků o činnosti státních zastupitelství při aplikaci stávajících pokynů obecné povahy poř. č. 9/1994, poř. č. 5/2001 a poř. č. 6/1996. Tyto úkoly s ohledem na výše uvedené bude možno splnit až v průběhu druhého pololetí roku 2003.

Rovněž tak nebyl zatím vypracován návrh pokynu obecné povahy, jímž se upravují podrobnosti postupu státních zastupitelství při výkonu oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 66 odst. 2 zákona č. 150/2001 Sb., soudním řádu správním, a to s přihlédnutím ke skutečnosti, že dosud nebyly k dispozici žádné poznatky k postupu podle citovaného ustanovení soudního řádu správním.

Průběžně plněno bylo i opatření spočívající v tom, že bude maximálně zrychlen proces vydávání výkladových stanovisek, a to zvláště těch, jež se vztahují k výkladu a aplikaci novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. K tomu srov. podrobně to, co je uvedeno v části VII.1. (v roce

2002 bylo vydáno 28 stanovisek ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství).

Zatím nebylo přistoupeno k vydávání i některých rozhodnutí, jestliže nejvyšší státní zástupce postupoval podle § 174a tr. ř.; žádné z těchto rozhodnutí nebylo zcela zásadní z hlediska judikatorního nebo trestně politického. Teprve v průběhu prvního pololetí roku 2003 byl vypracován návrh výkladových stanovisek např. k postupu podle ustanovení § 11 odst. 2, § 12 odst. 12 tr. ř. ve spojení s § 37a tr. zák. a návrh stanoviska byl projednán na gremiální poradě.

V roce 2002 (a také v průběhu I. pololetí roku 2003) byl průběžně plněn i úkol spočívající ve výkonu oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 12 odst. 4 zákona o státním zastupitelství, pokud v souvislosti s výkonem působnosti státního zastupitelství získá poznatky o nejednotnosti rozhodování soudů. Vyskytují se nezdědka velmi závažné problémy spojené s opatřením příslušných rozhodnutí dokumentujících rozdílný postup soudů (to se týkalo např. postupu podle § 71 odst. 2 části věty druhé za středníkem tr. ř.).

V oblasti **organizační** uvedená opatření byla rovněž splněna. Byla zejména vypracována zvláštní zpráva o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. v podmínkách státního zastupitelství. Byl průběžně plněn i úkol vztahující se k úplnému personálnímu, materiálnímu a organizačnímu zabezpečení činnosti specializovaných útvarů při obou vrchních státních zastupitelstvích a Nejvyšším státním zastupitelství včetně vazeb na státní zástupce krajských a okresních státních zastupitelství zaměřené na problematiku trestního postihu hospodářské, finanční a organizované trestné činnosti. To platí i přesto, že všechny tři zmíněné odbory nejsou ještě ani zdaleka plně personálně obsazeny. Úkoly týkající se korupce (transparentnost rozhodování orgánů veřejné správy, kontrola takového rozhodování, posílení objektivizace a kontrolovatelnosti rozhodovacího procesu u státních orgánů, aktivizace kontrolních orgánů na všech úrovních a přijetí opatření na podporu integrity státních úředníků) byly splněny předložením zprávy o činnosti za rok 2001 prostřednictvím ministra spravedlnosti vládě.

Byl plněn i úkol týkající se prohlubování specializace státních zástupců (sekretariát nejvyšší státní zástupkyně zpracoval systematiku státních zástupců, byl současně novelizován pokyn obecné povahy poř. č. 3/2002 tak, že umožňuje častější aktualizaci specializací).

Rovněž tak byla již iniciována potřebná opatření k zabezpečení účinné ochrany státních zástupců a ostatních zaměstnanců státního zastupitelství před fyzickými i verbálními útoky ze strany obviněných, popř. jiných osob.

Byl také zvyšován podíl státních zastupitelství na prevenci kriminality (především přednáškovou činností v průběhu celého roku 2002).

V souvislosti se zaváděním nového systému ISYZ a v návaznosti na to, že některé výstupy statistiky byly předány na Nejvyšší státní zastupitelství, analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství ve spolupráci s vedoucí oddělení spisové služby Nejvyššího státního zastupitelství zaměřoval zvýšenou pozornost problematice statistiky a výkaznictví u státních zastupitelství (se zvláštním důrazem na to, aby nedocházelo k vykazování nesprávných údajů).

Plněny průběžně jsou i úkoly z oblasti **výkonu trestní působnosti** státního zastupitelství i v **oblasti trestního řízení**. V tomto ohledu je možno odkázat na části II. a III. této zprávy.

Dále bylo vyvíjeno úsilí o posílení netrestního úseku státního zastupitelství, kde je však třeba konstatovat, že zatím bez výraznějšího úspěchu (řešení tohoto problému však není věcí jen státního zastupitelství). Totéž se týká otázky dnes již kritické – početních stavů státních zástupců, a to u v obvodech všech krajských státních zastupitelství (týká se to ale i vrchních státních zastupitelství).

V roce 2002 se úsilí státního zastupitelství zaměřovalo i na zvyšování odborné připravenosti státních zástupců (k hodnocení spolupráce s nově zřízenou Justiční akademií srov. část VII., bod 4.). Byly rozvíjeny mezinárodní styky státního zastupitelství (jako příklad je možno uvést účast na III. konferenci generálních prokurátorů Evropy – v květnu 2002 v Lublani).

Ze zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2002 vyplývají zejména následující opatření:

I. V oblasti legislativní a metodické:

1. V návaznosti na vyhodnocení a analýzu změn trestního řádu novelou č. 265/2001 Sb. v souvislosti se zvláštní zprávou vypracovanou Nejvyšším státním zastupitelstvím zpracovat **nové pokyny obecné povahy**, popř. jejich změny, a to zejména v následujících oblastech:

- **dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním,**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s odborem trestního řízení NSZ

Termín: 31. 12. 2003

- **širší využívání alternativ a odklonů v trestním řízení včetně součinnosti s Probační a mediální službou,**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství

Termín: 31. 12. 2003

- **podrobnosti vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníky Policie ČR a příslušníky Bezpečnostní informační služby státními zástupci včetně vypracování vzorů písemností na tomto úseku, jež by tvořily přílohu příslušného pokynu obecné povahy,**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s odborem trestního řízení NSZ

Termín: 30. 11. 2003

- **zvláštní důraz klást na pokyn obecné povahy, jímž se vydává kancelářský řád státního zastupitelství (který by měl být vydán zcela nově; lze uvažovat i o podrobnější úpravě výjimek z aplikace kancelářského řádu pro státní zastupitelství, která se podílejí na zavádění systému ISYZ – v tomto ohledu bude možno vycházet z průběžně shromažďovaných a signalizovaných poznatků vztahujících se k systému ISYZ),**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s vedoucí oddělení spisové služby NSZ

Termín: 31. 10. 2003

2. Zvláštní pozornost bude věnována **konkrétním výkladovým a aplikačním problémům**, a to v zásadě se dvěma v úvahu přicházejícími přístupy (které lze pochopitelně i vzájemně kombinovat):

a) ve vztahu k právním problémům, jež bude možno vyřešit na základě platné právní úpravy, formou:

- vydávání **stanovisek ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství (§ 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství)**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství

Termín: Průběžně

- publikací vybraných **rozhodnutí nejvyššího státního zástupce učiněných podle § 174a odst. 1 tr. ř.**, půjde-li o rozhodnutí, jež je zcela zásadní z hlediska judikatorního nebo trestně politického

Odpovídá: Odbor trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s analytickým a legislativním odborem NSZ

Termín: Průběžně

- v odůvodněných případech – nebude-li přicházet v úvahu podání **dovolání** nebo (po 31. 12. 2001 již spíše výjimečně – srov. nález Ústavního soudu č. 424/2001 Sb.) předložení **návrhu stížnosti pro porušení zákona ministru spravedlnosti**

– pokud v souvislosti s výkonem působnosti státního zastupitelství získá nejvyšší státní zástupce poznatky o nejednotnosti rozhodování soudů, bude využito oprávnění podat předsedovi Nejvyššího soudu **podnět k tomu, aby navrhl Nejvyššímu soudu zaujetí stanoviska k výkladu zákona nebo jiného právního předpisu (§ 12 odst. 4 zákona o státním zastupitelství)** – o podání takového podnětu budou vyrozuměna i Vrchní státní

zastupitelství v Praze a Vrchní státní zastupitelství v Olomouci, a to i v případě, neučinila-li podnět k uplatnění takového postupu;

- v úvahu po 1. 3. 2002 přichází i **postup nejvyššího státního zástupce podle ustanovení § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s ostatními odbory NSZ vyjma odboru správy

Termín: Průběžně

Příklady možných právních problémů z kategorie ad **písm. a)** kromě četných problémů vyplývajících z aplikace novely trestního zákona, trestního řádu a zákona o policii č. 265/2001 Sb.:

- **postup státních zástupců ve vztahu k záznamům o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.),**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství

Termín: 30. 9. 2003

- **nejednotnost soudní praxe při posuzování maximální délky vyhošťovací vazby**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství

Termín: 30. 9. 2003

b) ve vztahu k právním problémům, jež na základě platného právního stavu není možné uspokojivě vyřešit, bude iniciována případná **novelizace právních předpisů.**

Do kategorie uvedené pod **písm. b)** zjevně spadá:

- **rozšíření okruhu trestných činů, stran kterých by bylo možno konat zkrácené přípravné řízení - např. v intencích § 314a tr. ř.**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství

Termín: 30. 11. 2003

- **provozování, regulace a kontroly prostituce cestou novelizace právních předpisů z oblasti živnostenské, daňové a zdravotní,**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s odborem trestního řízení NSZ

Termín: průběžně (gesce Ministerstva vnitra)

- **zpracování návrhu na přijetí právní úpravy, která by v co nejkratší době zavedla funkce tajemníků či asistentů státních zástupců, a to na všech stupních státního zastupitelství; v této souvislosti zvažovat i zřízení funkce obdobné funkci vyššího soudního úředníka u soudů (vyšší úředníci státního zastupitelství),**

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor NSZ

Termín: průběžně (v návaznosti na činnost pracovní skupiny ustavené při Ministerstvu spravedlnosti)

- **zvláštní pozornost bude věnována zákonné úpravě řešení platů státních zástupců a ostatních zaměstnanců státního zastupitelství v zájmu posílení stability administrativního aparátu státního zastupitelství**

Odpovídá: Sekretariát nejvyšší státní zástupkyně v součinnosti s analytickým a legislativním odborem a odborem správy NSZ

Termín: Průběžně

- **nadále platí úkol - iniciování legislativní úpravy, podle níž by státní zástupci pověřeni dozorem nad místy, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody, v rámci svých dozorových oprávnění mohli přezkoumávat a rušit rozhodnutí o kázeňských přestupcích obviněných nebo odsouzených.**

Odpovídá: Netrestní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti s analytickým a legislativním odborem NSZ

Termín: 31. 7. 2003

Spolupodílet se podle požadavku zpracovatele na zpracování návrhu řešení či legislativní úpravy institutu **skryté policejní operace** do českého právního řádu, pokud bude Nejvyšší státní zastupitelství o takovou součinnost požádáno.

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor NSZ v součinnosti s odborem trestního řízení NSZ

Termín: průběžně

3. Státní zastupitelství se nadále bude podílet na pracích na **rekodifikaci trestního práva hmotného**, a to jak pokud jde o obecnou část, tak pokud jde o zvláštní část (jednotlivé skutkové podstaty trestných činů).

Odpovídá: Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti se všemi odbory NSZ vyjma odboru správy

Termín: Průběžně, podle termínů připomínkových řízení a jednání rekodifikační komise

II. V oblasti organizační:

1. V oblasti **závažné hospodářské a finanční kriminality** bude maximální pozornost věnována úplnému personálnímu, materiálnímu a organizačnímu zabezpečení činnosti specializovaných útvarů při obou vrchních státních zastupitelstvích a Nejvyšším státním zastupitelství včetně vazeb na státní zástupce krajských a okresních státních zastupitelství zaměřené na problematiku trestního postihu hospodářské, finanční a organizované trestné činnosti; potřebné je všestranně posilovat specializaci, odbornost těchto útvarů a specialistů a návaznost na státní orgány a instituce zaměřené na bankovní dohled, vyhledávání případů praní špinavých peněz, regulaci finančního trhu, problematiku daní a cel, atd.

Odpovídá: Odbor závažné hospodářské a finanční kriminality Nejvyššího státního zastupitelství v součinnosti se sekretariátem nejvyšší státní zástupkyně

Termín: Průběžně

Kontrola: vždy k 1. únoru běžného kalendářního roku

2. I nadále bude zvyšována **odborná připravenost státních zástupců** (především v rámci nově se ustavující Justiční akademie), a to včetně prohlubování **specializace** stanovené pokynem obecné povahy poř. č. 3/2000; je potřebné dbát o to, aby každý státní zástupce považoval za zásadní otázku zvyšování úrovně své odbornosti včetně jazykové přípravy;

Odpovídá: Sekretariát nejvyšší státní zástupkyně

Termín: Průběžně

3. Za zcela zásadní je třeba nadále považovat to, aby v souvislosti s novelou trestního řádu, novelou zákona o státním zastupitelství a v souvislosti s novelami některých zákonů, které upravily rozšíření působnosti státního zastupitelství v netrestní oblasti, byly doplněny odpovídajícím způsobem **početní stavy státních zástupců** na trestním úseku i v netrestní oblasti, zabezpečit, aby i na nejmenších okresních státních zastupitelství byl zařazen jeden specialista, který se bude věnovat netrestní agendě včetně metodické pomoci trestnímu úseku (srov. dále i shora uvedený legislativní námět směřující k zakotvení institutu asistentů a tajemníků státních zástupců a v návaznosti na to i vyšších úředníků státních zastupitelství.).

Odpovídá: Sekretariát nejvyšší státní zástupkyně v součinnosti s netrestním odborem NSZ

Termín: Průběžně

4. Ve vztahu k rychlosti řízení u státního zástupce uložit vrchním a krajským státním zástupcům, aby provedli účinná opatření směřující ke snížení počtu věcí, v nichž řízení u státního zástupce trvá delší dobu než **6 měsíců, jeden rok a nad jeden rok**.

Odpovídá: Sekretariát nejvyšší státní zástupkyně - před předložením zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2002 vládě ČR prostřednictvím ministra spravedlnosti.

Termín: Do 30. 6. 2002

5. Nadále bude zvyšován podíl státních zastupitelství na **prevenci kriminality** (srov. ustanovení § 4 odst. 2 zákona o státním zastupitelství).

Odpovídá: Odbor trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství, odbor závažné hospodářské a finanční kriminality NSZ v rozsahu své působnosti; oba odbory v součinnosti s odborem analytickým a legislativním NSZ

Termín: Průběžně

Kontrola: Ve zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2003

6. V mezích působnosti státního zastupitelství (a s přihlédnutím k tomu, že se jedná o oblast správy státního zastupitelství) zvýšenou pozornost věnovat problematice **statistiky a**

výkaznictví u státních zastupitelství (se zaměřením zejména na to, aby nedocházelo k vykazování nesprávných údajů).

Odovídá: Analytický a legislativní odbor NSZ v součinnosti s vedoucí spisové služby NSZ

Termín: Průběžně

7. Budou se rozvíjet **mezinárodní styky** státního zastupitelství s orgány veřejné žaloby v zahraničí, styky s Evropskou unií (ochrana ekonomických a finančních zájmů EU, kontakty s OLAF) a Radou Evropy (spolupráce na úseku postavení a role veřejné žaloby, účast na aktivitách Výboru pro trestní problémy RE a různých výborů RE, jež budou případně ustaveny), posilovat zapojení státních zástupců do různých mezinárodních aktivit (např. v rámci programu PHARE, OCTOPUS, apod.).

Odovídá: Mezinárodní odbor NSZ v součinnosti se sekretariátem nejvyšší státní zástupkyně

Termín: Průběžně

III. V oblasti výkonu trestní působnosti:

A. V oblasti trestního práva hmotného

1. Řešit bezprostředně aktuální problémy trestního postihu **drogové kriminality**, nadále usilovat o sjednocení přístupů k pojmu „množství větší než malé“ a „velký rozsah“ v ustanovení § 187a odst. 1 a 2 tr. zák. a zároveň usilovat o sjednocení výkladu zásadních otázek v případě zákonných znaků skutkových podstat ostatních drogových trestných činů (zejména trestného činu dle § 187 tr. zák.).

2. Zaměřit pozornost na nové formy **hospodářské a finanční kriminality** (počítačová kriminalita a kriminalita v oblasti informačních technologií, trestná činnost ve spojitelných a úvěrních družstvech, v penzijních fondech, v oblasti finančního trhu, v oblasti tělovýchovy a sportu, ochrana duševního vlastnictví), tyto formy průběžně analyzovat a zpracovávat metodické materiály, které umožní okamžitou reakci na tyto nové jevy. Využívat pomoci konzultantů podle ustanovení § 157 odst. 3 tr. ř., a to i z řad zaměstnanců orgánů činných v trestním řízení.

3. Zvláštní pozornost nadále zaměřovat na **trestné činy spáchané z národnostních, rasových nebo jiných nenávislných pohnutek**, vyhodnocovat nové formy páchání, existující problémy, orientovat se na rychlý a účinný trestní postih (srov. usnesení vlády č. 789/1999, č. 720/1999, č. 684/2000 a č. 498/2001). Nutno ještě více prohloubit součinnost a vzájemnou informovanost s Policií České republiky.

4. Bude-li na právě probíhající schůzi Poslanecké sněmovny schválen zákon o odpovědnosti **mládeže** za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) – tisk 210 Poslanecké sněmovny, učinit nezbytná opatření pro náležité seznámení se nižších státních zastupitelství s novou právní úpravou a pro její uvedení do praxe v činnosti státních zastupitelství.

5. Obdobně zvláštní pozornost věnovat některým **trestným činům páchaným na dětem a na mládeži** a z nich jmenovitě trestnému činu týrání svěřené osoby podle § 215 tr. zák.

6. Je nutné účinně řešit problémy spojené s trestnou činností týkající se **obchodování s lidmi** a v této souvislosti zejména s dětskou prostitucí, za tím účelem bude možno vycházet ze závěrů zvláštní zprávy k poznatkům o trestné činnosti spojené s dětskou prostitucí. Zajistit okamžitou reakci na tyto trestné činy (zamezit i tzv. komerčnímu sexuálnímu zneužívání těchto osob) a provést nezbytná opatření směřující k ochraně obětí (v odůvodněných případech iniciovat postup dle § 55 odst. 2 tr. ř., případně poskytnutí zvláštní ochrany podle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědků a dalších osob v souvislosti s trestním řízením).

7. Na místě je soustředit pozornost i na **trestnou činnost v oblasti životního prostředí** (zejména na základě ustanovení § 181a až § 181h trestního zákona, ve znění zákona č. 134/2002 Sb.). Zajistit kvalifikované posuzování této trestné činnosti ze všech hledisek (neopomíjet odborně technické a netrestní posouzení).

Odpovídá: Odbor trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství a ohledně úkolu uvedeného pod bodem 2. i odbor závažné hospodářské a finanční kriminality NSZ

Termín: Průběžně

Kontrola: ve Zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2002

B. V oblasti trestního řízení

1. Věnovat potřebnou pozornost úplnému zjišťování skutkového stavu, využití **nejmodernějších metod znaleckého zkoumání** (metody DNA, nových metod ohledání za použití počítačových programů AUTOCAD a PC Crash, metody modelování a počítačové animace průběhu dějů) a náležitému právnímu posouzení trestných činů v dopravě a násilných trestných činů.

2. Přispět k tomu, aby **dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení** byl ještě více směřován do počáteční fáze trestního stíhání a účinně ovlivňován využíváním všech oprávnění podle § 157 a § 174 tr. ř., a to i ve vztahu k využití operativně pátracích prostředků (§ 158a až § 158e tr. ř.).

3. Zvláštní pozornost věnovat vyšetřování **trestných činů příslušníků Policie České republiky a Bezpečnostní informační služby** z hlediska požadované odborné kvality i při využívání součinnosti Policie ČR a Inspekce ministra vnitra.

4. V trestních věcech, v nichž je obviněný stíhán **vazebně**, důsledně přezkoumávat důvody vazby (§ 67, § 68 odst. 2 a 3 tr. ř.), výkon dozoru státního zástupce zaměřit na urychlené ukončení koluzních důvodů vazby v mezích úpravy v § 71 odst. 2 tr. ř. a v případě důvodů dle § 67 písm. a), c) tr. ř. zvažovat nahrazení vazby jiným opatřením (§ 73, § 73a, § 293 tr. ř.). V návrzích na vzetí do vazby důsledně uvádět i důvody stíhání a zabezpečit náležitou odůvodněnost obvinění s přihlédnutím k počáteční fázi vyšetřování (§ 67 tr. ř.). Dbát o to, aby vazba byla uplatňována jen v případech, kdy tomu odpovídá závažnost trestného činu a v nezbytné míře (princip zdrženlivosti a přiměřenosti). Zajistit předkládání žádostí obviněných o propuštění z vazby na svobodu s odůvodněným stanoviskem soudu (nebude-li jim vyhověno) ve lhůtě pěti pracovních dnů od obdržení žádosti, popř. urychlenou reakci na takovou žádost, popř. i z vlastní iniciativy propustit obviněného z vazby na svobodu, pokud důvody vazby pominuly, je-li zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a obviněný se nedopustil jednání uvedeného v § 68 odst. 3 tr. ř. nebo přichází v úvahu nahrazení vazby jiným opatřením. Při rozhodování o dalším trvání vazby respektovat hlediska uvedená v § 71 odst. 1, 2 a 3, 8 a 9 tr. ř.

5. V přípravném řízení i ve stadiu soudního řízení usilovat o širší uplatnění **odklonů a alternativních opatření, jakož i alternativních trestů. Zvláštní pozornost v tomto smyslu zaměřit na narovnání.** Postup státních zástupců v tomto smyslu usměrňovat i metodicky a vést k opatřování potřebných podkladů i policejní orgány. **Využívat v širší míře součinnosti s Probační a mediační službou.**

6. Směřovat pozornost státních zástupců na řízení po podání obžaloby s ohledem na to, že novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. předpokládá nejenom přenesení těžiště dokazování do **stadia projednání trestní věci před soudem**, ale i výrazně zvýšenou aktivitu stran v tomto stadiu trestního řízení. Za tím účelem činit návrhy na provedení výsledků svědků, znalců a dalších osob, popř. provedení dalších důkazů státním zástupcem (srov. výkladové stanovisko č. 7/2002 Sb. v. s. NSZ) a zvažovat opatření dalších důkazů i po podání obžaloby.

7. Nadále požadovat zvýšení náročnosti na **úroveň vystupování** státních zástupců v **řízení před soudem**, a to i s přihlédnutím k dalšímu posílení významu tohoto stadia po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb.

Odpovídá: Odbor trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství a odbor závažné hospodářské a finanční kriminality NSZ v rozsahu své působnosti

Termín: Průběžně

Kontrola: Ve zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2003

IV. V oblasti netrestní působnosti státního zastupitelství

1. **Za zcela zásadní je považováno posílení netrestního úseku státního zastupitelství (s ohledem na neustálé změny zákonů v naznačených směrech – srov. z poslední doby zákony č. 109/2002 Sb. a č. 150/2002 Sb.) a náležité plnění úkolů v rámci dozoru nad místy, kde je vykonáván trest odnětí svobody, vazba, ochranná nebo ústavní výchova a v návaznosti na příslušné zákonné úpravy i jiné omezení osobní svobody. V souvislosti s tím bude usilováno o to, aby celé netrestní agendě se dostalo odpovídajícího zajištění, aby jí tak byla vrácena bývalá prestiž.**

Odpovídá: Netrestní odbor NSZ v součinnosti se sekretariátem nejvyšší státní zástupkyně

Termín: Průběžně

2. V agendě **návrhové činnosti** vyhodnotit poznatky státního zastupitelství, jakož i nové zkušenosti a dopady spojené se **zánikem okresních úřadů k 1. 1. 2003**

3. **V agendě vstupové činnosti uplatňovat širší formy součinnosti se soudy.**

4. V oblasti **dozoru nad místy výkonu trestu odnětí svobody a vazby** zprávu o činnosti státního zastupitelství předložit na vědomí i Generálnímu ředitelství Vězeňské služby s tím, že je třeba zabezpečit intenzivnější součinnost mezi pověřenými státními zástupci a věznicemi. Zlepšit i v tomto směru personální obsazení jednotlivých státních zastupitelství a nejméně 2x ročně svolávat pracovní poradou všech určených státních zástupců s cílem operativní výměny relevantních zkušeností.

5. Vyhodnocovat poznatky z uplatňování nové agendy **návrhů nejvyššího státního zástupce podle § 66 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudním řádu správním**, od nabytí účinnosti tohoto zákona – 1. 1. 2003.

Odpovídá: Netrestní odbor NSZ

Termín: Průběžně